

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий Інститут філософії
та євроінтеграційних досліджень

Серія “Євроінтеграція: український вимір”
Випуск 14

Міжнародна інтеграція

Навчальний посібник

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів*

Ужгород Ліра

2009

ББК 66.4(0)
УДК 061.27
М ____

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист № 14/18-Г-2904 від 29.12.2008 р.)*

У навчальному посібнику зібрані і впорядковані терміни та поняття, що висвітлюють сутність і специфіку процесів міжнародної інтеграції, глобалізації, розкривають зміст основних інституцій, пов'язаних з інтеграційними процесами, міжнародних організацій тощо. Терміни і поняття, представлені у посібнику, адаптовано до навчального процесу з урахуванням методики викладання дисциплін з державного управління та міжнародних відносин.

Посібник розрахований на науковців, викладачів, аспірантів, слухачів, студентів, всіх, хто цікавиться питаннями європейської та євроатлантичної інтеграції України, міжнародного співробітництва в сфері економіки, безпеки, військового будівництва, соціального розвитку тощо.

Бібліогр.: 178 назв.

Авторський колектив:

І.В.Артёмов, В.Д.Бакуменко, О.М.Ващук, Д.В.Вітер, С.І.Вировий, В.В.Гоблик, І.М.Забара, Л.І.Загайнова, Г.М.Казакевич, О.М.Казакевич, Ю.Г.Кальниш, І.В.Козюра, С.А.Криворучко, З.І.Логвін, О.В.Манойленко, І.В.Рейтерович, О.М.Руденко, О.М.Рудік, С.О.Телешун, О.Р.Титаренко, І.В.Шкурат, О.М.Шушпанніков.

Рецензенти:

В.В.Тертичко, професор кафедри державної політики та управління політичними процесами Національної академії державного управління при Президенті України, доктор наук державного управління

Л.Є.Шкляр, начальник відділу суспільних, економічних та гуманітарних наук ВАК України, доктор політичних наук, професор

Р.А.Офіцинський, професор кафедри історії України Ужгородського національного університету, доктор історичних наук

Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського державного університету
(протокол № 2 від 11 листопада 2008 р.)

**ББК 66.4(0)
УДК 061.27**

© І.В.Артёмов, В.Д.Бакуменко, О.М.Ващук, Д.В.Вітер,
С.І.Вировий, В.В.Гоблик, І.М.Забара, Л.І.Загайнова,
Г.М.Казакевич, О.М.Казакевич, Ю.Г.Кальниш,
І.В.Козюра, С.А.Криворучко, З.І.Логвін, О.В.Манойленко,
І.В.Рейтерович, О.М.Руденко, О.М.Рудік, С.О.Телешун,
О.Р.Титаренко, І.В.Шкурат, О.М.Шушпанніков, 2009

© Національна академія державного управління
при Президенті України.

Закарпатський державний університет
Навчально-науковий Інститут філософії та
євроінтеграційних досліджень, 2009

© Поліграфцентр "Ліра", 2009

ISBN _____

ПЕРЕДМОВА

Українська держава досить впевнено йде шляхом інтеграції у світове співтовариство, без чого існування у глобальному світі стає практично неможливим. Країна, що прагне бути повноправним членом міжнародного політичного, економічного, культурного простору, повинна докласти максимум зусиль не тільки у процесі набуття членства у впливових міжнародних організаціях та об'єднаннях, обираючи відповідно свій зовнішньополітичний курс, але перш за все враховувати внутрішньополітичні пріоритети у процесі практичної реалізації інтеграційних прагнень. Відповідно актуальним є забезпечення потреби органів державної влади, спеціальних установ держави, що займаються питаннями міжнародної інтеграції, входження України у світовий простір, висококваліфікованими фахівцями.

Нагальна потреба навчально-методичного забезпечення цього процесу, з урахуванням складності та динаміки інтеграційних змін, що відбуваються в зовнішній та внутрішній політиці України, обумовила актуальність розроблення на основі наявного вітчизняного та іноземного наукового доробку навчального посібника "Міжнародна інтеграція". Видання, що пропонується до уваги користувачів, є однією з нечисленних спроб подання існуючого у науковій літературі довідкового матеріалу з питань міжнародної інтеграції та глобалізації в адаптованому до навчального процесу вигляді.

Посібник містить інформаційні матеріали, що стосуються сутності процесів міжнародної інтеграції та глобалізації, висвітлюють особливості європейської та євроатлантичної інтеграції України, структуру та інституції різноманітних міжнародних організацій, таких, як ООН, ЮНЕСКО, НАТО, Європейський Союз, інших впливових міжнародних організацій. В книзі узагальнена та об'єднана інформація з різноманітних сфер, що охоплюють процеси міжнародної інтеграції та глобалізації, причому особливу увагу приділено діяльності Організації Північноатлантичного договору, Європейського Союзу, Організації Об'єднаних Націй, що стосується як

специфічних, так і загальних питань їх існування, діяльності та взаємодії з Україною.

З урахуванням особливостей сучасного етапу інтеграції України в світове співтовариство у навчальному посібнику відображено відомості про важливі законодавчі та нормативно-правові документи, що регулюють інтеграційні процеси в Україні, а також важливі програмні документи, що висвітлюють стан розвитку відносин між Україною та впливовими міжнародними організаціями тощо. Це сприятиме більш повному та глибокому усвідомленню й осмисленню сутності та стану сучасних інтеграційних процесів в Україні, ролі нашої держави у процесах глобалізації, її майбутнього як повноцінного та повноправного члену світового співтовариства.

У посібнику також представлені відомості про деякі вітчизняні та іноземні державні і недержавні організації, установи, інститути, що займаються дослідженням та практичною реалізацією питань, пов'язаних з міжнародною інтеграцією та глобалізацією. Для зручності користування посібником ці відомості винесені у додатки.

Запропонований посібник стане в нагоді студентам, що навчаються за спеціальностями “державне управління” та “міжнародні відносини”, аспірантам і викладачам, науковим працівникам, усім, хто цікавиться питаннями міжнародної інтеграції, глобалізації, міжнародного співробітництва у сфері економіки, безпеки, військового будівництва, соціального розвитку тощо.

УКРАЇНСЬКИЙ АЛФАВІТ

Аа	Бб	Вв	Гг	Ґґ
Дд	Ее	Єє	Жж	Зз
Ии	Іі	Її	Йй	Кк
Лл	Мм	Нн	Оо	Пп
Рр	Сс	Тт	Уу	Фф
Хх	Цц	Чч	Шш	Щщ
Ьь	(знак м'якшення)		Юю	Яя

A

Acquis communautaire

Правова система Європейського Союзу, яка включає акти законодавства, (хоча й не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського співтовариства, спільної зовнішньої політики та політики безпеки і співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ. Термін “acquis communautaire” використано в тексті Договору про Європейський Союз (ст. 3) у відповідних редакціях французькою та англійською мовами. На практиці, в праві і правовій доктрині Європейського Союзу поняття “acquis communautaire” означає не абстрактні “досягнення Співтовариства” (“спадщину Співтовариства”), а перш за все досягнення в галузі права. До джерел *acquis communautaire* відносять: 1) первинне законодавство: Договір про заснування Європейського економічного співтовариства 1957 р. (з 1993 р. – Договір про заснування Європейського співтовариства), Договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії 1957 р. з наступними змінами, внесеними Маастрихтським договором (Договір про утворення Європейського Союзу 1992 р.), Амстердамським договором 1997 р. та Ніццьким договором 2001 р., а також актами про приєднання; Договір про Європейський Союз 1992 р., із змінами, внесеними Амстердамським договором 1997 р. та Ніццьким договором 2001 р., а також договорами про приєднання; Договір про злиття 1965 р.; акти про приєднання нових держав-членів; 2) вторинне законодавство: директива; регламент; рішення; рекомендація або висновок; джерело права

у формі міжнародної угоди; загальний принцип права Європейського співтовариства; рішення Європейського суду; спільна стратегія у сфері спільної зовнішньої політики та політики безпеки, як це визначено статтею 13 Договору про Європейський Союз; спільні дії в рамках спільної зовнішньої політики та політики безпеки; спільна позиція у сфері спільної зовнішньої політики та політики безпеки; рамкове рішення щодо гармонізації законодавства в контексті положень Договору про ЄС про співробітництво правоохоронних та судових органів у кримінальних справах (стаття 34 Договору про ЄС); спільна позиція в контексті положень Договору про ЄС про співробітництво правоохоронних та судових органів у кримінальних справах (стаття 34 Договору про ЄС; рішення в контексті положень Договору про ЄС про співробітництво правоохоронних та судових органів у кримінальних справах (стаття 34 Договору про ЄС; загальне положення або принцип у сфері спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Визначення терміну “*acquis communautaire*” дано в Загальнодержавній програмі адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України від 18 березня 2004 р. Акти законодавства Європейського Союзу публікуються в офіційних виданнях Європейського Союзу - Офіційному віснику Європейських співтовариств (*Official Journal of European Communities*), Віснику Європейського Суду (*European Court Reports*). (джерело: Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затверджена Законом України від 18 березня 2004 р.).

(© *Забара І.М.*)

Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу

Пристосування чинних національних правових норм до нових міжнародних зобов'язань держави, що відбувається згідно з Загальнодержавною програмою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України від 18 березня 2004 р. Метою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу є досягнення відповідності правової системи України з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом до держав, які мають намір вступити до нього. Адаптація законодавства є планомірним процесом, що включає три окремих етапи, на кожному з яких досягається певний ступінь відповідності законодавства України законодавству ЄС. До пріоритетних належать ті сфери законодавства, від зближення яких залежить зміцнення економічних зв'язків України та держав-членів ЄС і які регулюють відносини, пов'язані з підприємницькою діяльністю, захистом конкуренції, банкрутством, захистом прав інтелектуальної власності, митним регулюванням, транспортом та зв'язком; стандартами і сертифікацією. Інші пріоритетні сфери адаптації законодавства визначаються Міжвідомчою координаційною радою з адаптації законодавства України до законодавства ЄС. У пріоритетних сферах адаптація законодавства України здійснюється у такій послідовності: визначення актів *acquis communautaire*, які регулюють правовідносини у відповідній сфері; переклад визначених актів українською мовою; здійснення комплексного порівняльного аналізу регулювання правовідносин у відповідній сфері в Україні та в Європейському Союзі; розроблення рекомендацій щодо приведення законодавства

України у відповідність з *acquis communautaire*; проведення економічного, соціального та політичного аналізу наслідків реалізації рекомендацій; визначення переліку законопроектних робіт; підготовка проектів законів України та інших нормативно-правових актів, включених до переліку законопроектних робіт, та їх прийняття; моніторинг імплементації актів законодавства України. Заходи з адаптації законодавства, прогнозовані строки їх виконання, обсяги видатків визначаються щорічним планом заходів з виконання Програми, який готується Координаційною радою з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, погоджується з Комітетом Верховної Ради України з питань європейської інтеграції та затверджується Кабінетом Міністрів України. Державна політика України щодо адаптації законодавства формується як складова частина правової реформи в Україні та спрямовується на забезпечення єдиних підходів до нормопроєктування, обов'язкового врахування вимог законодавства Європейського Союзу під час нормопроєктування, підготовки кваліфікованих фахівців, створення належних умов для інституціонального, науково-освітнього, нормопроєктного, технічного, фінансового забезпечення процесу адаптації законодавства України.

(© *Забара І.М.*)

Амстердамський договір

Поширена неофіційна назва Амстердамського договору про внесення змін в Договір про Європейський Союз, договори про утворення Європейських співтовариств і деякі пов'язані з ними акти, підписаний 2 жовтня 1997 р. міністрами закордонних

справ країн Європейського Союзу (ЄС) за результатами міжурядової конференції ЄС (29.03.1996 – 17.06.1997) та який набув чинності 1 травня 1999 р. Договір став черговим етапом розбудови ЄС. Договір не засновував нових організацій. Мета договору – внести зміни і доповнення в установчі договори, які після набрання ним чинності були інкорпоровані в Договір про Європейське Співтовариство (колишнє ЄЕС), Договір про ЄСВС, Договір про Євратом і Договір про Європейський Союз. Положеннями Договору розширювалася компетенція Європейського Співтовариства та Європейського Союзу. До відання ЄС були віднесені питання візової, іміграційної політики, притулку, політики зайнятості, здійснення гуманітарних акцій у ході міжнародних конфліктів, а також операцій зі встановлення та підтримання миру, протидії проявам дискримінації. Європейський Союз отримав повноваження видавати нормативні акти з питань кримінального права та процесу. Була продовжена реформа інститутів ЄС з метою зміцнення позицій Європарламенту і Єврокомісії, удосконалення правил прийняття рішень, у т.ч. поступова ліквідація право вето представників держав-членів при голосуванні питань в Раді Європейського Союзу; розширено коло питань, рішення за якими повинні прийматися більшістю голосів. Договір закріпив основні принципи конституційного устрою Європейського Союзу і визначив санкції до держав-членів за їх порушення. Були скасовані застарілі положення Договору про Європейське Співтовариство, які втратили своє значення для процесу інтеграції. Передбачалося розширення компетенції ЄС у сфері внутрішньої політики, поглиблення співробітництва поліцейських та митних відомств, органів правосуддя країн-

членів ЄС. Закріплювалося положення щодо зняття контролю на кордонах між країнами-члени ЄС (за винятком Великої Британії та Ірландії), встановлення загальних стандартів контролю зовнішніх кордонів протягом 5 років після набуття чинності Договором. Була вдосконалена процедура прийняття рішень у рамках спільної оборонної та безпекової політики (СОБП). Запроваджувалася посада генерального секретаря Європейської Ради з питань розробки та здійснення СОБП. Прискорення процесу федералізації (розширення компетенції Європейського Союзу, створення та розширення повноважень наддержавних органів, поступова ліквідація права вето держав при прийнятті рішень з питань організації та діяльності Союзу, поступове зближення правового режиму другої та третьої опори до Європейських Співтовариств) викликали потреби в перегляді положень Амстердамського договору 1997 р., що було зроблено з прийняттям 26.02.2001 р. Ніщцького договору (Ніщцький договір про внесення змін та доповнень до Договору про Європейський Союз, договорів про заснування Європейських Співтовариств та деяких пов'язаних з ними актів 2001 р.).

(© Забара І.М.)

Антидемпінгове регулювання

Заходи держави, спрямовані проти реалізації на внутрішньому ринку імпортованих товарів за цінами, істотно нижчими за ті, що пропонуються виробниками всередині країни, або нижчими за світові. Критерії демпінгової ціни визначає антидемпінгове законодавство (національне та міжнародне), згідно з яким проводиться антидемпінгове розслідування, яке визначає

відповідальність за нанесення демпінгових збитків країні-імпортеру. За результатами розслідування можуть призначатися антидемпінгові заходи, зокрема спеціальне антидемпінгове мито – тимчасовий збір, розмір якого зазвичай становить різницю між ціною товару на внутрішньому ринку і ціною імпортованого за демпінговою ціною товару. Антидемпінгове регулювання активно застосовується у міжнародній торгівельній практиці. Упродовж 1990-2000 рр. у світі було проведено 2719 антидемпінгових розслідувань, у 1254 випадках були застосовані антидемпінгові заходи. Найчастіше предметом антидемпінгових розслідувань ставав експорт чорних металів (707), хімічної продукції (404), пластмас (283), машин та електроустаткування (254), виробів з текстилю (197). На країни з перехідною економікою припадає близько 30% антидемпінгових розслідувань. Україна входить до складу держав, проти яких антидемпінгові розслідування застосовуються найчастіше. За роки незалежності проти України було проведено близько 90 розслідувань, причому в 60% випадків були або застосовані антидемпінгові заходи, або Україна сама приймала зобов'язання щодо самообмеження експорту. Антидемпінгові розслідування проводились стосовно таких товарів українського походження, як металопродукція, прокат, залізна руда і напівфабрикати з заліза, чавуну і сталі, арматура, трубна продукція, компресори для холодильного обладнання, цемент, нітрат аммонію, карбамід, феросиліцій, карамель, тютюнові вироби тощо. Найчастіше антидемпінгові заходи щодо України запроваджувалися з боку США та Російської Федерації.

(© Казакевич Г.М.)

Асоційовані з ЄС країни

Держави, що уклали з Європейським Союзом договір про асоціацію. Такий договір передбачає розширені рамки співробітництва у сфері політики, торгівлі, культури, безпеки тощо. Як правило, договори про асоціацію укладаються з тими країнами, які зобов'язуються провести економічні та політичні реформи, поліпшити умови дотримання прав людини. У відповідь ЄС, зазвичай, відкриває безтарифний доступ до усіх чи деяких своїх ринків, надає фінансову та технічну допомогу. Деталі угод уточнюються, виходячи з конкретних умов та існуючих відносин між ЄС та окремими країнами. Договір про асоціацію має бути ратифікований усіма країнами-членами ЄС. На сьогоднішній день договори про асоціацію з ЄС укладені з такими країнами: Албанія (2006), Алжир (2005), Андорра (1991), Чилі (2003), Хорватія (2005), Єгипет (2004), Фарерські острови (1997), Ізраїль (2000), Йорданія (2002), Ліван (2006), Македонія (2004), Мексика (2000), Марокко (2000), Палестинська автономія (1997), Сан Марино (2002), ПАР (2000), Туніс (1998), Туреччина (1963). Швейцарія уклала з ЄС договір про створення зони вільної торгівлі. Статусом асоціації користувалися також країни Центральної Європи, що були прийняті до ЄС у 2004-2007 рр.

(© Казакевич О.М.)

Б

Банк міжнародних розрахунків

Міжнародна фінансова організація, створена відповідно до Гаазької конвенції центральними банками провідних країн Європи, США та Японії, яка має сприяти співробітництву між

центральними банками країн-учасниць, створювати сприятливі умови для міжнародних фінансових розрахунків. Виконує функції фінансового агента Європейського об'єднання вугілля і сталі, європейського допоміжного органу Міжнародного валютного фонду і Міжнародного банку реконструкції і розвитку.

(© *Vimer D.B.*)

Барселонський процес (Barcelona Process)

Відомий також як Євро-Середземноморське співробітництво, заснував політику ЄС щодо середземноморських країн. Цей процес спрямований на зміцнення зв'язків між Союзом та державами-партнерами, а також на заохочення встановлення тісніших контактів між самими середземноморськими країнами. У листопаді 1995 р. у Барселоні (Іспанія) на конференції з питань розробки спільної стратегії щодо середземноморського регіону 15 держав-членів ЄС та 12 країн середземноморського басейну (Алжир, Кіпр, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Мальта, Марокко, Сирія, Туніс, Туреччина, Палестинська автономія) прийняли Барселонську декларацію, яка заклала основи Євро-Середземноморського співробітництва. Метою Євро-Середземноморського співробітництва є сприяння миру й стабільності в регіоні шляхом налагодження політичного діалогу, який би базувався на таких спільних цінностях сторін, як демократія та верховенство права. Цілями Барселонського процесу є попередження та розв'язання конфліктів, а також сприяння економічному процвітання, зокрема за допомогою створення зони вільної торгівлі, реалізації спільних проектів у галузі охорони навколишнього середовища, модернізації

енергетичного сектору, розвитку сільських територій та регіонального планування, боротьби з безробіттям, заохочення зовнішнього інвестування у регіон. У цьому контексті Євро-Середземноморське співробітництво об'єднує держави-члени ЄС та середземноморські країни у межах широкомасштабної програми, яка складається з трьох напрямів: політичного та питань безпеки, економічного й фінансового, соціального та культурного. Важливим елементом Барселонського процесу є також зміцнення співробітництва у сфері правосуддя, міграції та соціального залучення. Він передбачає врахування умов, в яких перебуває конкретна держава-учасниця, що дозволяє визначити пріоритетні напрями співробітництва окремо для кожної країни. Втілення у життя Барселонського процесу відбувається як на двосторонньому, так і на регіональному рівнях. Цей процес фінансується за рахунок бюджетного інструменту ЄС – фонду програми MEDA (на кшталт PHARE і TACIS) та кредитів Європейського інвестиційного банку (6,5 млрд. євро у 2000-2007 рр.). Увійшовши до системи європейського політичного співробітництва в 2004 р., Барселонський процес» підтвердив свій статус пріоритетного вектора зовнішньої політики ЄС.

(© Рудік О.М.)

Болонський процес

Комплекс заходів, спрямованих на формування єдиного європейського освітнього простору. У 1997 р. під егідою ради Європи та ЮНЕСКО було розроблено і прийнято Лісабонську конвенцію про визнання кваліфікацій, що належать до вищої освіти Європи. У числі 43 країн, які підписали цю конвенцію, була й Україна. Наступного року Франція, Італія, Велика

Британія та Німеччина підписали Сорбонську декларацію, завдання якої спрямовані на створення відкритого європейського простору вищої освіти. Згідно з цими документами передбачено двоступеневу структуру вищої освіти, використання системи кредитів (ECTS), міжнародне визнання бакалавра як рівня вищої освіти та надання йому права продовжувати навчання за програмами магістра, дотримання положень Лісабонської угоди. 18-19 червня 1999 р. було укладено Болонську конвенцію, що є спільною заявою європейських міністрів освіти. Таким чином остаточно оформилися основні шляхи реформування європейської освіти, які отримали назву Болонського процесу. Сутність цього процесу відображають шість його ключових позицій: введення двоциклового навчання, в якому 1-й цикл – це термін до одержання першого академічного рівня і 2-й – після його одержання. Тривалість навчання на 1-му циклі має бути не менше 3-х і не більше 4-х років. Навчання впродовж 2-го циклу може передбачати отримання ступеня магістра (через 1-2 роки навчання після одержання 1-го ступеня) і (або) докторського ступеня (за умови загальної тривалості навчання 7-8 років); запровадження кредитної системи (система обліку трудомісткості навчальної роботи в кредитах); контроль якості освіти (передбачається організація акредитаційних агентств, незалежних від національних урядів і міжнародних організацій, які будуть оцінювати якість освіти, спираючись на знання, уміння і навички, що отримали випускники); розширення мобільності студентів та викладачів; забезпечення працевлаштування випускників (передбачається орієнтація закладів освіти на кінцевий результат: знання випускників мають бути застосовані практично; планується спрощення

професійного визнання кваліфікацій); забезпечення привабливості європейської системи освіти. Вважається, що запровадження заходів Болонського процесу буде сприяти підвищенню інтересу до вищої освіти з боку громадян країн Європи та інших регіонів світу. Загальноєвропейським підходам модернізації вищої освіти відповідні основні шляхи реформування вищої освіти в Україні. Як модель пропонується двоступенева система освітньо-кваліфікаційних рівнів за схемою бакалавр – не менше 3-х років та магістр – два роки навчання. Перший етап в академічному плані повинен повністю забезпечити доступ до другого етапу – підготовки магістра. У свою чергу, освіта на магістерському рівні дає право продовжити післядипломну освіту і здобувати ступінь доктора наук (доктора філософії), еквівалентом якого у нас є кандидат наук. Сьогодні в Україні на законодавчому рівні затверджено систему стандартів з кожного освітньо-кваліфікаційного рівня та профілю підготовки. Стан розробки стандартів сягає 80%. Вони містять усі вимоги до компетентності, а також кваліфікаційну характеристику і системи діагностики якості знань. На сьогоднішній день розроблено і затверджено документи, які регламентують процес залучення України до Болонського процесу (наказ МОН України від 23.01.2004 за №48).

(© Казакевич Г.М.)

Бюджет ЄС

Сукупні надходження та видатки Європейського Союзу, що визначаються на основі щорічних прогнозів. Винятком з цього правила є фінансування операційних витрат, пов'язаних з

реалізацією положень розділів V та VI Договору про ЄС, яке може здійснюватися за кошти країн-членів. Бюджет Європейського Союзу ґрунтується на принципах: об'єднання (всі надходження та видатки зводяться разом у єдиному документі); річного періоду (операції бюджету стосуються бюджетного року); збалансованості (видатки не можуть перевищувати надходження). Цей процес в практичній площині розгортається наступним чином – Комісія вносить на розгляд Ради та Парламенту (мають взаємодоповнюючі повноваження по ухваленню рішень) Європейського співтовариства проект загального бюджету з урахуванням попередніх розрахунків, представлених окремо Парламентом, Радою, Комісією, Європейським Судом та Європейською Рахунковою Палатою. Рада вносить на розгляд Парламенту підготовлений на основі проекту бюджету проект бюджетної резолюції. У випадку, якщо Парламент не затверджує бюджет, Європейський Союз функціонує за тим місячним бюджетом, який був розрахований на тогорічній базі, аж доки не буде ухвалений новий бюджет. В 2006 р. Європарламент ухвалив довгостроковий бюджет ЄС на 2007-2013 рр. Підтримка документу виявилася досить значною: 418 депутатів висловилися "за", 187 проголосували "проти". Загальна сума, що її закладено до довгострокового плану витрат, становитиме 864,4 млрд. євро (1,108 трлн дол.). За проектом загальноєвропейського бюджету розмір внесків становитиме близько 1,06% від сукупного ВВП країн Європейського Союзу. Більшість країн-членів виступають за те, щоб заморозити розмір внесків на рівні 1% від ВВП.

(© Титаренко О.Р.)

Бюджет ЄС загальний

Найважливіший фінансовий інструмент. У 2000 р. він становив 93,3 млрд. євро, що відповідає приблизно 2,5% загальних державних витрат держав-членів ЄС. Спочатку бюджет формувався за рахунок внесків держав-членів, проте рішенням Ради ЄЕС від 21 квітня 1970 р. були створені власні фінансові ресурси ЄС. Вони складаються з митних зборів на імпорту; відрахувань держав-членів у розмірі 0,75% від податку на додану вартість (ПДВ); відрахувань держав-членів, що встановлюються відповідно до їх ВВП. У цілях дотримання жорсткої бюджетної дисципліни гранична величина загального бюджету ЄС на період з 2000 по 2006 р. встановлена на рівні 1,27% від сукупного ВВП держав-членів. Майже половина бюджетних коштів йде на проведення загальної сільськогосподарської політики. Разом з тим в порівнянні з 1960-ми і 1970-ми роками частка аграрних витрат істотно скоротилася, тоді як зросли витрати ЄС на регіональну і соціальну політику. Через загальний бюджет частково фінансуються й інші напрями внутрішньої політики ЄС (наприклад, науково-технічна, транспортна та ін.), а також зовнішня політика. З цього джерела фінансується гуманітарна і продовольча допомога країнам світу, що мають потребу. Крім цього, з 2000 р. щорічно більше 3 млрд. євро прямує на фінансування проектів технічного і структурного розвитку країн, підготовлених до вступу в ЄС, що становить 40% всіх витрат на зовнішню політику ЄС. Найважливіші бюджетні статті реалізуються через спеціальні структурні фонди ЄС: Фонд орієнтації і гарантій в області сільського господарства, відповідальний за реалізацію загальної сільськогосподарської політики ЄС; Фонд регіонального розвитку, відповідальний за

програми допомоги регіонам, що відстають в своєму розвитку; соціальний фонд, що стимулює перекваліфікацію трудящих у регіонах і галузях з високим рівнем безробіття, а також відповідає за професійне навчання молоді; Фонд сприяння економічному зближенню держав-членів (Фонд об'єднання), створений відповідно до Маастрихтської угоди і орієнтований на розвиток країн з найменшими показниками ВВП на душу населення; Спеціальний фінансовий фонд сприяння рибальству, через який виділяються кошти для підвищення конкурентоспроможності підприємств, пов'язаних з риболовецьким промислом в прибережних районах ЄС.

(© Шушпанніков О.М.)

В

Вето (Veto)

В Європейському Союзі вето є способом збереження державами-членами національного суверенітету над чутливими сферами політики та прийняття рішень. Право вето може застосовуватись під час голосування міністрів урядів держав-членів в Раді ЄС щодо ряду питань, у тому числі тих, які стосуються оборони, оподаткування та соціального забезпечення. В умовах продовження процесу розширення Союзу й стрімкого зростання кількості його держав-членів право вето може практично унеможливити процес прийняття рішень в Раді ЄС. З огляду на це, Ніццький договір (2000 р.) поширив процедуру голосування кваліфікованою більшістю на низку нових питань, обмеживши тим самим сферу застосування національного вето. Право вето було також скасоване у межах процедури започаткування посиленого співробітництва. В

майбутньому планується скасувати право національного вето в процесі прийняття рішень щодо розподілення коштів структурних фондів, деяких аспектів візової політики, імміграційної політики та надання притулку, а також окремих торговельних угод.

(© Рудік О.М.)

Взаємовідносини та співробітництво України з НАТО

Суттєвий чинник зміцнення національної безпеки України, покликаний сприяти розвитку демократичних інститутів, громадянського суспільства, захисту прав і свобод людини, і, таким чином, відповідає життєво важливим інтересам українського народу. Геостратегічне і геополітичне становище України як складника єдиного європейського простору визначає її місце в європейських справах, зумовлює вагомую роль Української держави у створенні нової архітектури загальної континентальної безпеки, серцевиною якої покликана стати Організація Північноатлантичного договору. Євроатлантична інтеграція України має на меті гарантувати її незалежність, територіальну цілісність, суспільний прогрес, запобігати виникненню нових загроз стабільності і безпеці на європейському континенті. Визначальними чинниками успішного просування України цим курсом є: досягнення відповідності політичним критеріям підготовки до членства та базовим принципам держав - членів Організації Північноатлантичного договору, таким, як плюралістична демократія, верховенство права, дотримання прав людини, та іншим відповідним положенням, викладеним у Плані дій щодо членства, схваленому Вашингтонським самітом НАТО в 1999 році; послідовна, ефективна та повна реалізація Державної

програми співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору, документів двостороннього співробітництва України з НАТО; розвиток і поглиблення співпраці України з НАТО на основі стратегії інтеграції; розширення участі України в Програмі "Партнерство заради миру", робота Ради євроатлантичного партнерства; інтенсифікація процесу підготовки України до членства в НАТО відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 травня 2002 року "Про Стратегію України щодо Організації Північноатлантичного договору (НАТО)" та відповідного Указу Президента України від 8 липня 2002 року.

(© Бакуменко В.Д.)

Віддалені регіони (Outermost regions)

В Європейському Союзі є 7 "віддалених регіонів": Гваделупа, Французька Гвіана, Мартініка та Реюньон (заморські департаменти Франції), Канарські острови (Іспанія), Азорські острови та Мадейра (Португалія). Особливістю цих регіонів є їх малонаселеність, ізоляваність, малий розмір, складна топографія та клімат, економічна залежність від кількох видів продукції, а також значна віддаленість від континентальної Європи. Це значно стримує їх розвиток. Особливе розташування віддалених регіонів робить їх своєрідними плацдармами у торгівельних стосунках з третіми країнами, які є сусідами ЄС, більшість з яких є слаборозвиненими. Найголовніше, що ці регіони є частиною найбільшої в світі приморської території ЄС з економічною зоною в 25 млн. квадратних кілометрів. Віддалені регіони є суб'єктами Декларації, доданої до Договору про Європейський Союз, і

можуть мати певні переваги завдяки заходам, що передбачені ст. 299 Договору. В Декларації визнається значна структурна відсталість віддалених регіонів. Крім того, на всі віддалені регіони поширюються заходи допомоги регіональної та соціальної політик у межах мети №1 на період 2000-2006 рр. Декларація надає можливість вживати спеціальні заходи для допомоги цим регіонам до тих пір, поки є необхідність сприяти їх економічному та соціальному розвитку. Також ст. 299 Договору уповноважує Раду приймати спеціальні заходи, що встановлюють умови застосування Договору та спільних політик до віддалених регіонів.

(© Рудік О.М.)

Відкритий метод координації (Open method of coordination)

Створений як частина політики зайнятості та Люксембурзького процесу, можна визначити як інструмент Лісабонської стратегії (2000 р.). Він забезпечив новий механізм співробітництва між державами-членами, чиї національні політики можна було у такий спосіб спрямувати на досягнення певних спільних цілей. Відповідно до цього міжурядового методу держави-члени оцінюють одна одну (оцінка рівного) в умовах обмеженої ролі Комісії (нагляд). Європейський Парламент та Суд ЄС фактично не відіграють ролі в цьому процесі. Відкритий метод координації застосовується у сферах, які знаходяться в компетенції держав-членів: зайнятість, соціальний захист, соціальне залучення, освіта, молодь, професійна підготовка. Він базується переважно на: спільній ідентифікації та визначенні цілей, які мають бути досягнені (приймаються Радою); спільному встановленні інструментів вимірювання (статистика,

індикатори, керівні принципи); бенч-маркінгу, тобто порівнянні діяльності держав-членів на основі певних контрольних індикаторів та обміні кращим досвідом (моніторинг здійснюється Комісією). В залежності від сфери відкритий метод координації містить заходи так званого “м’якого права”, які тією чи іншою мірою є обов’язковими для держав-членів, але ніколи не набувають форми постанов, директив або рішень. Таким чином, в контексті Лісабонської стратегії відкритий метод координації вимагає від держав-членів розробляти національні плани реформ і подавати їх до Комісії. Однак молодіжна політика не тягне за собою встановлення цілей, тому держави-члени діють у цій сфері на власний розсуд, не здійснюючи координацію національних планів дій на європейському рівні. В Білій книзі з європейського врядування (2001 р.) Комісією були визначені умови застосування відкритого методу координації, який: не повинен перешкоджати досягненню спільних цілей Співтовариства або послаблювати політичну відповідальність інститутів; не слід застосовувати у випадках, коли є можливість прийняття відповідних нормативно-правових актів Співтовариства; має забезпечити загальну відповідальність держав-членів відповідно до певних таких вимог: використання лише для досягнення визначених Договором цілей; створення механізмів регулярного звітування перед Європейським парламентом; тісного залучення Комісії та виконання нею координуючої ролі; поширення отриманих даних та інформації для визначення того, що є необхідним для подолання окремих проблем.

(© Рудік О.М.)

Відносини Україна – ЄС

Стосунки, дії, процеси, започатковані в грудні 1991 р., коли міністр закордонних справ Нідерландів, як головуючої в ЄС, у своєму листі від імені Євросоюзу офіційно визнав незалежність України. Правовою основою відносин між Україною та ЄС є Угода про партнерство та співробітництво (УПС) від 16 червня 1994 р. (набула чинності 1 березня 1998 р.), яка започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань. На сьогодні в рамках УПС визначено 7 пріоритетів співпраці між Україною та ЄС: енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція та внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу, охорона навколишнього середовища, транспортна сфера, транскордонне співробітництво, співпраця у сфері науки, технологій та космосу. Партнерський діалог Україна-ЄС розвивається під час проведення щорічних засідань саміту Україна-ЄС за участю президента України; Ради з питань співробітництва за участю прем'єр-міністра України; Комітету з питань співробітництва; Комітету парламентського співробітництва; регулярних консультацій Україна-Трійка ЄС, постійних експертних консультацій. Євроінтеграція є головним та незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України. Президент України у Посланні до Верховної Ради України у червні 2002 року визначив європейську інтеграцію стрижнем стратегії економічного та соціального розвитку України на наступне десятиріччя. Нинішній розвиток політичного діалогу між Україною та ЄС базується на впровадженні Україною Стратегії інтеграції до ЄС, виконанні сторонами УПС та опрацюванні Плану дій в рамках Європейської політики сусідства. Україна виходить з того, що реалізація зазначеного

документа має сприяти посиленню співпраці між Україною та ЄС в умовах розширення, створити необхідні умови для переходу в майбутньому до якісно нового рівня відносин з ЄС. Належна імплементація ПД повинна також сприяти поступовій інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС та створити передумови для започаткування з ЄС зони вільної торгівлі. Кінцевою політичною метою Плану дій має стати укладення нової посиленої угоди з ЄС. Залишаючись поза межами Євросоюзу, Україна успішно асоціюється з процесом здійснення спільної європейської політики безпеки та оборони (ЄПБО). Наша держава бере участь у Поліцейських місіях ЄС в Боснії і Герцеговині та Республіці Македонія. Зміцненню правової основи цієї співпраці слугуватиме укладення Угоди про участь України в операціях Європейського Союзу з врегулювання кризових ситуацій, а також про безпекові процедури обміну інформацією, яке очікується ближчим часом. ЄС визнає важливу роль України у забезпеченні безпеки і стабільності на континенті, а також її високий промислово-технологічний потенціал у військовій сфері, що підтверджується практикою запрошення нашої держави до проведення військових навчань за участю підрозділів ЄС. Динамічно розвивається торговельно-економічне співробітництво між Україною та Європейським Союзом. З року в рік стабільно зростає двосторонній зовнішньоторговельний оборот та прямі іноземні інвестиції з країн ЄС в українську економіку. На сьогодні ЄС є найбільшим зовнішньоторговельним партнером України у світі. Україна активно взаємодіє з ЄС у сфері боротьби з нелегальною міграцією, боротьби з організованою злочинністю і тероризмом, здійснює активне реформування прикордонного

менеджменту, міграційно-візової політики та відповідної правової бази. В контексті розширення ЄС Україна прагне не допустити появи нових розподільчих ліній в Європі та виступає за забезпечення недискримінаційного порядку в'їзду до країн-членів ЄС своїх громадян. Робота на цьому напрямі, зокрема, передбачає: перспективне запровадження довгострокових багаторазових віз для громадян України, які на постійній основі беруть участь в економічних, культурних, спортивних, наукових і навчальних обмінах з ЄС; полегшення порядку перетину кордону для громадян України, що мешкають в прикордонних з ЄС районах, а в довгостроковій перспективі - спрощення візового режиму ЄС для всіх категорій українських громадян. Активізувалося співробітництво України та ЄС в галузі енергетики, в тому числі ядерної, сільського господарства та охорони навколишнього середовища. Поступово зростає політична та фінансова допомога Україні з боку ЄС у вирішенні наболілих проблем в енергетичному секторі та подоланні наслідків аварії на Чорнобильській станції. Європейський Союз є найбільшим донором України. Перспективним напрямом співробітництва України та ЄС є сфера космічних досліджень. Враховуючи той факт, що Україна належить до вісімки держав, які мають значний космічний технічний та технологічний потенціал, 2 вересня 2004 р. Європейська Комісія звернулася до Ради Міністрів ЄС з пропозицією розпочати переговори з Україною щодо угоди про співпрацю у створенні Глобальної навігаційної системи (GNSS). Передбачається, що така співпраця буде розвиватися в галузі промисловості, науково-дослідницькій роботі, зокрема в питаннях стандартизації, в контролі сумісності регіональних систем тощо. Головне завдання України на сьогоднішньому

етапі - це утвердження європейських цінностей і стандартів в політиці, економіці, соціальній сфері. Основними цілями УПС є розвиток тісних політичних стосунків між Україною та ЄС шляхом постійного діалогу з політичних питань, сприяння розвитку торгівлі та інвестицій, забезпечення підґрунтя для взаємовигідного економічного, соціального фінансового, громадського, науково-технологічного та культурного співробітництва, а також підтримки зусиль України щодо зміцнення демократії, розвитку її економіки, а також завершення переходу до ринкової економіки.

(© Бакуменко В.Д., Руденко О.М.)

Вільна економічна зона (Free economic zone; Free economic area, Free trade zone)

Обмежена територія з пільговими економічними умовами для національних і іноземних підприємців, відособлена частина території країни, що розглядається в якості суб'єкта господарської діяльності, що знаходиться поза її митною територією, в межах якої підтримується вільна від митних і кількісних обмежень міжнародна торгівля промисловими товарами. Вільні економічні зони володіють особливим юридичним статусом стосовно решти території. Вони створюються для вирішення зовнішньоторговельних, загальноекономічних, соціальних, регіональних і науково-технічних завдань. Вільні економічні зони є частиною національного економічного простору, де використовується особлива система пільг і стимулів, не вживана в решті частин країни. Фактично держава в цих зонах лише скорочує масштаби свого втручання в економічні процеси.

Вільні економічні зони починаючи з другої половини ХХ століття стають невід'ємною частиною міжнародних економічних відносин. Вони виступають як чинник

прискореного економічного зростання за рахунок активізації міжнародного товарообігу, мобілізації інвестицій, поглиблення інтеграційних економічних процесів. З часу підписання в 1973р. Кіотської конвенції, що визначила вільну зону як своєрідний зовнішньоторговельний анклав, де товари вважаються такими, що знаходяться за межами митної території, СЕЗ набули поширення в багатьох країнах. Виділяють кілька цілей створення СЕЗ: активізація зовнішньоекономічних зв'язків; реалізація регіональної політики, спрямованої на пожвавлення дрібного і середнього бізнесу в депресивних районах; вирівнювання міжрегіональних відмінностей; залучення іноземного капіталу, технологій; модернізація промисловості, підвищення кваліфікації робочої сили. Крім названих цілей і причин, створення вільних економічних зон ув'язується з трьома основними завданнями: стимулюванням промислового експорту і отриманням на цій основі валютних засобів; зростанням зайнятості; перетворенням зон на полігони з випробування нових методів господарювання, полюси зростання національного господарства. Останнім часом в світовій економіці розгорнулася гостра конкуренція між державами в області податкових та інших пільг, що надаються для залучення капіталовкладень з інших країн. Хвиля різного роду податкових пільг, зафіксованих національними законодавствами, отримала назву "податкової революції". Фактично вони представляють своєрідні пастки для мігруючих в масштабах світового господарства капіталів. Розрізняють: зони вільної торгівлі; зони сумісного підприємництва; банківські і страхові зони з пільговим режимом здійснення цих операцій; технологічні зони; комплексні зони.

(© Маноїленко О.В.)

Вільнюські ініціативи з поглиблення співпраці Україна – НАТО

Ініціативи, схвалені 21 квітня 2005 р. у м. Вільнюсі на засіданні Комісії Україна-НАТО на рівні міністрів закордонних справ та покликані в рамках Плану дій Україна-НАТО розпочати Інтенсифікований діалог щодо прагнень України до набуття членства і відповідних реформ без упередження будь-яких можливих рішень Альянсу. Серед таких ініціатив можна виділити:

- **у напрямі зміцнення демократичних інституцій:** 1) розширити зусилля Спільної робочої групи з питань воєнної реформи (СРГ ВР) з метою надання допомоги новому керівництву у зміцненні виконавчого, законодавчого та громадського контролю над структурами оборонного та безпекового сектору, з якими співпрацює НАТО, використовуючи наявні ресурси НАТО, держав-членів Альянсу та інших зацікавлених інституцій-партнерів, таких, як Женевський центр демократичного контролю над збройними силами; 2) отримувати та оцінювати інформацію і здійснювати обмін думками щодо зусиль, спрямованих на розширення свободи ЗМІ, та виборчу і судову реформи, зокрема через запрошення відповідних українських міністерств і відомств надавати регулярні брифінги; 3) використати оцінку виконання Плану дій Україна-НАТО для здійснення всеосяжного огляду досягнень, починаючи з його схвалення у 2002 р., запропонувавши конкретні настанови щодо нагальних потреб у контексті реформ; 4) повною мірою застосовувати механізми Плану дій Цільового плану Україна-НАТО для забезпечення позитивного зворотного зв'язку щодо успіхів у цій сфері, а також, в разі необхідності, конструктивної критики та

рекомедацій;

- у напрямі оновлення політичного діалогу: 1) розширити рамки питань, які мають обговорюватися на засіданнях усіх рівнів у форматі Комісії Україна-НАТО (КУН), для охоплення всіх сфер, окреслених у Хартії про особливе партнерство та Плані дій; 2) запровадити проведення обговорень конкретних спільних політичних та безпекових занепокоєнь, особливо стосовно "заморожених" конфліктів (наприклад, у Придністров'ї); 3) запропонувати більш регулярне проведення змістовних обмінів думками з Україною (наприклад, за допомогою встановленого календаря тематичних засідань КУН всіх рівнів) для інформування та зосередження на цілеспрямованому практичному співробітництві. Це могло б включати роботу у напрямі розширення практичного співробітництва у ключових сферах, а також активізацію консультацій з питань контролю над озброєннями, експортного контролю та нерозповсюдження; 4) удосконалити підготовку засідань на високому рівні шляхом використання Політичного комітету у форматі КУН з цією метою та для опрацювання змістовних питань; 5) підвищити поінформованість громадськості щодо поглибленого політичного діалогу між Україною та НАТО, використовуючи увесь спектр доступних інструментів публічної дипломатії;

- у напрямі активізації співробітництва у реформуванні сектору оборони та безпеки: 1) розробити заходи щодо надання Україні допомоги у проведенні всеосяжного огляду національної безпеки стосовно цілей, завдань та функцій усіх безпекових структур, з якими співробітничав НАТО; 2) надавати допомогу у реформуванні розвідувального сектору відповідно до євроатлантичних стандартів через розширений

обмін досвідом і знаннями між Україною та державами-членами НАТО; надавати підтримку розширенню спроможностей українських розвідувальних служб у боротьбі проти тероризму; 3) на робочому рівні розширити передачу досвіду НАТО на підтримку термінової роботи у імплементації планів України щодо реформ, зокрема, через демілітаризацію структур внутрішньої безпеки, ініціюючи у той же час фундаментальний перегляд співробітництва у світлі того, як нове українське керівництво визначає довгострокові потреби України; 4) надавати Україні допомогу у розвитку цивільного особового складу для призначення як на ключові так і на експертні посади в українських безпекових інституціях, зокрема, у Раді національної безпеки і оборони; 5) продовжити практику запитів щодо конкретних інформації та можливостей, визначених для використання схеми експертного твінінгу, при розробці ширшої програми під егідою ЄСГ ВР; 6) проводити консультації з усіма відповідними структурами міністерства оборони та РНБО України з метою заохочення до розширення координації планів реформ і визначити особливі потреби у досвіді з оборонного планування при розробці середньострокових програм; 7) проводити конференції та семінари з питань оборонної політики/стратегії та оборонної економіки із залученням експертів зі столиць держав-союзниць для надання допомоги Україні у посиленні спроможностей з формулювання політики та розширення знань цивільного суспільства і його можливостей; 8) використовувати стосунки Оборонного коледжу НАТО з Національною академією оборони України для збільшення спроможностей останньої у формуванні інноваційного мислення щодо важливості оборонної реформи. Це може включати, серед іншого,

збільшення кількості українських офіцерів, що беруть участь у програмах Коледжу;

- у напрямі посилення та спрямування зусиль у сфері публічної дипломатії: 1) у співробітництві з українськими органами влади приділяти увагу проблемі негативного сприйняття НАТО громадськістю у всіх регіонах України, зокрема через доступ до російськомовних версій публікацій Україна-НАТО; 2) збільшити обізнаність щодо позитивних зрушень у співробітництві Україна-НАТО, зокрема у оборонному секторі, а також щодо заходів співпраці НАТО-Росія в рамках Ради НАТО-Росія; 3) розробити, разом з українськими органами влади, конкретну стратегію публічної дипломатії, яка залучатиме українських цивільних та військових посадових осіб, парламентаріїв та неурядові організації з одного боку, та офіційних осіб НАТО, високопосадовців та експертів держав-членів Альянсу з іншого; 4) провести серію семінарів для зацікавлених працівників відповідних міністерств України та для представників ЗМІ, науковців та осіб, що формують громадську думку, спрямованих на розвиток кращого розуміння громадськістю пов'язаних з НАТО питань; 5) використовуючи Центр інформації та документації НАТО в Україні, Офіс зв'язку НАТО та контактне посольство держави-члена НАТО в Україні, підвищити частоту та поліпшити висвітлення візитів високого рівня в Україну представників держав-членів Альянсу для допомоги в поширенні інформації та ключових засад НАТО;

- у напрямі розширення допомоги у вирішенні проблем, пов'язаних з соціально-економічними наслідками воєнної реформи: 1) на робочому рівні розширити передачу досвіду держав-членів НАТО з метою підтримки невідкладної роботи з

розробки та виконання програм щодо звільнення, виходу у відставку та перекваліфікації службовців Збройних Сил та інших структур безпеки, зокрема включаючи: експертну підтримку оцінки потреб та розробки всеосяжного плану перепідготовки - перекваліфікації; збільшення практичної допомоги для конкретних програм з перепідготовки у 2005 — 2006 рр.; пошук засобів забезпечення потреб України у перепідготовці на довгостроковий період; 2) надавати експертну консультативну допомогу представникам оборонно-промислового комплексу України з метою сприяння його адаптації до нових ринкових реалій, переходу до виробництва продукції цивільного призначення та його інтеграції в євроатлантичне ринкове середовище, в тому числі шляхом застосування євроатлантичних стандартів у сфері контролю над експортом озброєнь; 3) пошук додаткових ресурсів для Трастового фонду із знищення надлишкових легких озброєнь/стрілецької зброї та боєприпасів з метою якнайскорішого започаткування першого етапу знищення; вивчення додаткових можливостей для співпраці у сфері надійності та безпеки боєприпасів.

(© Бакуменко В.Д.)

Внутрішньополітичний вектор плану дій Україна - НАТО

Комплекс принципів та цілей, передбачених у внутрішній політиці України на шляху її євроатлантичної інтеграції. Серед зазначених принципів такі. Україна продовжуватиме проводити внутрішню політику, основу на зміцненні демократії та верховенстві права, повазі до прав людини, принципі розподілу влад і незалежності судів, демократичних виборах відповідно до норм Організації з безпеки та співробітництва в Європі

(ОБСЄ), політичному плюралізмі, свободі слова, повазі до прав національних та етнічних меншин та недискримінації за політичними, релігійними або етнічними ознаками. Це включатиме забезпечення адаптації чинного законодавства для втілення зазначеної політики. Зважаючи на орієнтацію зовнішньої політики України на європейську і євроатлантичну інтеграцію, включаючи її заявлену перспективну мету — членство в НАТО, Україна продовжуватиме розвиток законодавства, базуючись на загальних принципах демократії та міжнародного права. Важливим елементом реформування правової системи є участь у конвенціях Ради Європи, які встановлюють спільні стандарти для європейських країн. Зусилля мають бути спрямовані на реформування правоохоронних структур, удосконалення механізмів забезпечення дотримання і виконання всіма державними та громадськими структурами принципу верховенства права, посилення ролі структур, що захищають громадянські права. Основними цілями у внутрішньополітичному векторі євроатлантичної інтеграції України є: зміцнення демократичних і виборчих інституцій; зміцнення повноважень та незалежності судової влади; сприяння постійному розвитку і зміцненню громадянського суспільства, верховенству права, захисту основних прав людини і громадянських свобод; забезпечення свободи віросповідання; забезпечення свободи зібрань; завершення адміністративної реформи; зміцнення цивільного демократичного контролю над Збройними Силами і сектором безпеки в цілому; боротьба з корупцією, відмиванням грошей та незаконною економічною діяльністю шляхом економічних, правових, організаційних і правоохоронних заходів; проведення необхідних заходів для вилучення зі списку FATF, зокрема

прийняття та імплементація закону, який відповідає стандартам ГАТФ; забезпечення рівноваги між трьома гілками влади — законодавчою, виконавчою та судовою — шляхом конституційних та адміністративних реформ і забезпечення їхньої ефективної співпраці.

(© Бакуменко В.Д.)

Г

Генеральна асамблея ООН

Один з головних органів ООН, що складається з представників усіх країн-членів ООН та уповноважений розглядати питання, що входять до компетенції ООН, за винятком віднесених до спеціальної компетенції Ради Безпеки ООН. Резолюції Генеральної асамблеї приймаються простою більшістю.

(© Руденко О.М.)

Генеральна угода по тарифах і торгівлі (general agreement on tariffs and trade - GATT)

Міжнародна організація, пов'язана з ООН, ставить за мету зниження тарифів і усунення інших бар'єрів, що перешкоджають розвитку міжнародної торгівлі, регулювала в 1948-1994 рр. правила міжнародної торгівлі згідно з принципами лібералізму, попередниця СОТ. ГАТТ залишалася єдиним інструментом регулювання міжнародної торгівлі до того моменту, коли була створена спеціалізована Світова організація торгівлі (СОТ) у 1995 р. Переговори про створення ГАТТ проходили в 1947 р., угода вступила в силу 1 січня 1948р. Час від часу до Угоди вносилися зміни і поправки. З 1948 по 1994 р. ГАТТ виступало головним регулятором правил міжнародної торгівлі для більшості країн світу, хоча протягом цих 47 років воно мало статус лише угоди, що діяла тимчасово.

Основними функціями ГАТТ були: вплив на державну торгову політику шляхом вироблення правил світової торгівлі; форум для переговорів, що роблять торгіві відносини ліберальнішими і передбаченими; врегулювання суперечок. Головними принципами ГАТТ були: принцип найбільшого сприяння, який полягає в тому, що всі договірні сторони при встановленні і відміні ввізних тарифів і мит зобов'язані забезпечувати кожній країні однаково сприятливі умови; захист за допомогою митних зборів; заохочення стабільної конкуренції; кількісні обмеження на імпорт; консультації, пом'якшення і дозвіл спірних питань; регіональні торгові угоди; пільговий режим для країн, що розвиваються; особливі норми регулювання для текстилю і одягу. Структура ГАТТ: Сесія договірних сторін (найвищий орган ГАТТ); Сесія країн-членів (головний орган вироблення політики ГАТТ); Рада представників ГАТТ (складалася з представників договірних сторін, що займалася поточними справами); Комітети, робочі групи, органи із врегулювання суперечок; Секретаріат ГАТТ (очолюваний генеральним директором). У рамках ГАТТ було проведено 8 раундів багатосторонніх торгових переговорів: Женева, 1947 р.; Аннесі (Франція), 1949 р.; Торквей (Великобританія), 1951 р.; Женева, 1956 р.; Женева (раунд Ділона), 1960-1961 рр.; Женева (раунд Кенеді), 1964-1967 гг.; Токіо/Женева (токійський раунд), 1973-1979 рр.; Пунта дель-есте (уругвайський раунд), почався в 1987 р. Останні раунди заплановані як переговори в рамках чотирирічного циклу. Штаб-квартира ГАТТ була розташована в Женеві. У 1992 р. налічувалося 103 країни – учасниці Угоди і 29 країн, що застосовують правила ГАТТ.

(© Маноїленко О.В.)

Глобалізація

Термін, яким позначають комплекс економічних, соціальних, технологічних, культурних та політичних змін, які спостерігаються у світі з другої половини ХХ ст. Термін набув поширення після публікації статті Теодора Левітта «Глобалізація ринків» у 1983 р. В економічній сфері глобалізація є процесом неухильного переплетіння національних економік. На думку фахівців Міжнародного валютного фонду, глобалізація – це процес зростаючої взаємозалежності країн світу, який проявляється у підвищенні обсягів та зростанні кількості різновидів міжнародних трансакцій товарів та послуг, вільному пересуванні капіталів, стрімкішому та ширшому розповсюдженню та проникненню технологій. Дослідники підкреслюють також значення глобалізації як прогресуючого розподілу праці у світовому масштабі. Глобалізація сприяє розвитку транспорту і комунікацій, зниженню торговельних бар'єрів, створенню єдиного ринку. Прогнозують, що останній сформується остаточно у 1-й чверті ХХІ ст. на основі європейського, американського, азійсько-тихоокеанського регіональних ринків. Економічну глобалізацію супроводжує підвищення ролі транснаціональних корпорацій, збільшення обсягів міжнародної торгівлі, утворення регіональних інтеграційних утворень, поліпшення доступу до фінансових ринків. Глобалізації сприяє діяльність таких міжнародних організацій, як ООН, СОТ, Міжнародний валютний фонд тощо. Для глобалізації в соціокультурній сфері характерна активізація міжнародних контактів, вестернізація та американізація світового культурного простору, значна активізація міжнародного туризму, а також міграцій (переважно з країн, що розвиваються,

до розвинених країн). Глобалізація стала можливою в результаті стрімкого розвитку технологій в період науково-технічних революцій. Її розвиток тісно пов'язаний із процесом становлення постіндустріального суспільства, з характерною для нього наявністю глобального інформаційного простору (зокрема, у вигляді мережі Інтернет). Негативними наслідками глобалізації є вразливість міжнародних фінансових центрів, потенційна загроза швидкого поширення епідемій, поглинання національних культур сучасною інтернаціональною поп-культурою, нівелювання традиційних моральних цінностей, комерціалізація суспільного життя. В контексті глобалізації досі не було знайдено рішення більшості з так званих глобальних проблем людства. Деякі з них, як, наприклад, тиск людини на навколишнє середовище, лише загострюються останнім часом, а інші, зокрема проблема міжнародного тероризму, розглядаються як прямий результат глобалізації.

(© Казакевич О.М.)

Громадська стратегія підтримки інтеграції України в НАТО

Документ, ініційований громадськими організаціями, який виходить із принципової підтримки Державної стратегії України щодо Організації Північноатлантичного договору (НАТО), прийнятої 23 травня 2002 р. Радою національної безпеки та оборони України і затвердженої Указом Президента України від 8 липня 2002 р., а також Плану дій Україна-НАТО. Громадська стратегія виходить із того, що євроатлантична інтеграція України є ключовим елементом повернення України в сім'ю цивілізованих народів як повноправного і рівного члена європейської спільноти, передумовою її вільного

демократичного, економічного та соціального розвитку. Задекларована мета вимагає свідомого вибору громадянами України власної подальшої долі і долі прийдешніх поколінь українців. Тому Громадська стратегія побудована на визнанні необхідності повної прозорості процесів євроатлантичної інтеграції України, системної інформаційної та просвітницької роботи по донесенню до громадян України базових знань про цілі та цінності північноатлантичної спільноти, свідомої участі громадськості України в обговоренні державних рішень, що стосуються взаємовідносин з НАТО та інших аспектів євроатлантичної інтеграції, практичної реалізації права громадян України впливати на ці рішення. Громадська стратегія визнає, що у нових історичних умовах розширення НАТО та ЄС слід розглядати як поширення простору стабільності, безпеки і добробуту, реальний шлях природного входження країн Центрально-Східної Європи до нової європейської єдності країн і народів. Тому вона спрямована на роз'яснення українській спільноті логіки базового принципу неподільності економічного, політичного, військового елементів євроатлантичної інтеграції України, який у підсумку визначить європейську цивілізаційну належність країни. Серед основних цілей Стратегії: формування національного бачення ідеї євроатлантичної інтеграції України; підвищення ролі інституцій громадянського суспільства у впровадженні державної політики; подолання поширених в українському суспільстві стереотипів та міфів, що є перешкодою на шляху розуміння і підтримки процесу євроатлантичної інтеграції держави, та надання повної і достовірної інформації щодо наслідків вступу України до НАТО, зокрема з точки зору раціоналістичного підходу; впровадження в освітянську роботу в Україні практики

розповсюдження знань щодо цінностей євроатлантичної інтеграції. З цією метою Громадська стратегія передбачає: створення громадського веб-сайту для популяризації діяльності Альянсу, інформування Інтернет-спільноти про конкретні заходи та кроки, вжиті на основних напрямках співробітництва з євроатлантичними структурами; взаємодію з державними освітніми установами, зокрема, Міністерством освіти України, середніми і вищими навчальними закладами, для відпрацювання методології поширення знань про європейську історію і культуру, європейські основи громадянського суспільства, розширення світогляду аудиторії щодо сучасного життя країн євроатлантичної спільноти; створення на базі державних і недержавних освітніх установ громадських осередків з підтримки європейської та євроатлантичної інтеграції України; створення за сприяння громадських організацій та недержавних освітніх установ дистанційних курсів, розрахованих на вивчення демократичних та соціальних систем країн Північноатлантичної спільноти; розвиток партнерських стосунків та обміну учнями і студентами, аспірантами між освітніми закладами України та країн Євроатлантичної спільноти.

(© Бакуменко В.Д.)

Громадянське суспільство

Сукупність існуючих у суспільстві відносин, що не підпадають під прямий вплив держави. Громадянське суспільство як поняття протилежне поняттю державно-політичних відносин. Основними ознаками громадянського суспільства є: визнання головною цінністю суспільства людини, її інтересів, прав, свобод; рівноправність і захищеність усіх форм власності;

економічна свобода громадян та їхніх об'єднань, інших суб'єктів виробничих відносин у виборі форми здійснення підприємницької діяльності; свобода і добровільність праці на основі вільного вибору форм і видів трудової діяльності; надійна й ефективна система соціального захисту кожної людини; ідеологічна і політична свобода, наявність демократичних інститутів і механізмів, які забезпечують кожній людині можливість впливати на формування і здійснення державної політики. Громадянське суспільство може бути охарактеризоване з точки зору збігу різноманітності поглядів і підходів, мотивів і інтересів, індивідуалізації форм спілкування і поведінки соціальних суб'єктів і соціальних спільнот. Основою розвитку громадянського суспільства є безумовне визнання цінності кожної особистості як такої, що визначається толерантним ставленням до індивідуальної системи цінностей, норм, пріоритетів, світоглядних орієнтацій тощо, визнанням загальних суспільних цінностей, норм, ідеалів, очікувань всіх соціальних суб'єктів. Громадянське суспільство передбачає розмежування особистості і влади. Формування громадянського суспільства безпосередньо залежить від ступеня розвитку демократії, забезпечення основних прав людини, розвиненості інституцій влади, що реалізують соціальну політику суспільного розвитку. Важливими умовами розвитку громадянського суспільства є зміщення в його бік основних політичних домінант, надання політичній культурі органів державної влади таких пріоритетів, як співпраця зі ЗМІ, взаємодія з іншими гілками влади, посилення політичної відповідальності першої особи держави, органів державної виконавчої влади, законності тощо. Інституції влади, які використовують деструктивні механізми реалізації державної

соціальної політики суспільного розвитку, загострюють соціальні протиріччя. Відокремлення влади від громадянського суспільства визначає деструктизацію суспільства, стримування його соціально-економічного та культурного розвитку, впливає на розвиток відокремленості держави від процесів світової глобалізації та інтеграції на основі втрати міжкультурних зв'язків та відповідного інституційного розвитку. Наслідком зміни механізмів взаємодії між державною владою і громадянським суспільством є інституційний розвиток системи державного управління, наближення і приведення його у відповідність з потребами суспільства. Урахування особливостей подібних змін, їх соціальної складової в діяльності органів державної влади поряд із втіленням у систему суспільних цінностей загальнонаціональних інтересів забезпечують повну включеність соціальних суб'єктів у суспільне життя. Важливою умовою забезпечення ефективності взаємодії між органами державної влади та суб'єктами громадянського суспільства є інституційний розвиток системи державного управління відповідно до потреб суспільства та вимог процесу інтеграції держави до світового співтовариства, реалізація особистісного та суспільного потенціалу. Європейська та євроатлантична інтеграція України обумовлює необхідність поєднання зусиль громадянського суспільства та органів державної влади щодо реалізації зовнішньо- та внутрішньополітичного курсу держави, розвитку взаємозв'язків між владою та громадянським суспільством.

(© Вітер Д.В.)

Д

Демократія

У першому значенні являє собою владу народу. Поняття, що характеризує державу, яка відрізняється визнанням волі більшості як джерела влади, декларуванням прав і свобод, рівноправ'я громадян тощо. Демократія також є історично обумовленою формою правління, типом політичної системи держави, що базується на системі конкретних цінностей та ідеалів (поділ влади, верховенство права, верховенство парламенту над урядом, незалежність судової та виконавчої влади, електоральне право, забезпечення конституційних прав тощо), які впливають на поведінку соціальних суб'єктів. Як правило, під демократією розуміють політичний режим держави або політичну систему, за якої влада здійснюється через пряме народовладдя (пряма демократія) або через представників, що обираються народом або його часткою (представницька демократія). Головною ознакою демократії є забезпечення пропорційного представництва у владі якомога ширших інтересів населення. Демократія передбачає реалізацію таких громадянських прав і свобод, як свобода слова, свобода віросповідання та відправлення релігійних культів і обрядів, відділення релігії від держави та школи, свобода вибору мови міжособистісного спілкування, незалежність засобів масової інформації, деполітизація і департизація армії, поліції, органів державної влади тощо, громадянський та суспільний контроль за силовими структурами, відповідальність чиновників виконавчої влади перед представницькими органами, розвинене громадянське суспільство тощо. Демократія не є сталою

формою, а перебуває у розвитку. Демократія в тій або іншій формі притаманна суспільствам різних типів (рабовласницьке, феодалне, буржуазне, капіталістичне, соціалістичне тощо), але при цьому завжди залишається формою класової диктатури. За подібних умов держава є політичним знаряддям диктатури конкретного класу. Нетотожність поняття демократії та держави обумовлює те, що демократія є таким різновидом держави (як правило, республіка), що характеризується офіційним визнанням принципу підкорення меншості більшості. Але на практиці залежність характеру суспільного та державного ладу від права на засоби виробництва визначає підкорення більшості меншістю в особі власників-капіталістів, обумовлюючи декларативний характер демократії, зводячи її до майже виключно електорального права, що реалізується через різні політичні та юридичні інститути (парламент, органи державної влади та місцевого самоврядування, політичні свободи громадян, рівноправність громадян перед законом тощо). Часто у капіталістичних суспільствах демократія зводиться до створення і використання привілеїв меншості, що перебуває у влади (наприклад, спецобслуговування, “телефонне право”, “блат” тощо). Відбувається підміна поняття імперіалістичної агресії на більш благозвучне поняття демократії. Панування імперіалістичних прагнень окремих країн на світовій арені спрямоване проти інших народів, що, як правило, знаходяться у стані становлення державності або намагаються звільнитися від колоніального минулого або економіко-соціальної та культурної експансії так званої “західної цивілізації”. Тобто демократія фактично може визнавати міжнародну політику транснаціональних корпорацій та монополій, а з іншого боку — стає ширмою, за якою

приховуються їх реальні інтереси. Існують різні форми демократії (партисіпаційна, плебісцитарна, плюралістична, ринкова, соціалістична тощо).

(© Вітер Д.В.)

День Європи

Офіційне свято Європейського Союзу, яке відбувається щорічно 9 травня. День Європи запроваджений у 1985 р. на Міланському саміті глав держав європейського співтовариства. Цього дня у 1950 р. міністр закордонних справ Франції Робер Шуман проголосив промову, у якій містився план об'єднання французької та німецької вугільної та металургійної промисловості і яка фактично ознаменувала початок європейської інтеграції. Святкування дня Європи відбувається у країнах-членах ЄС, а також у деяких країнах-сусідах ЄС. В Україні День Європи відмічають з 2002 р., проте не 9 травня, а дещо пізніше. Так, у 2005 р. святкування відбувалося 14 травня, у 2006 р. – 20 травня. Часовий зсув пояснюється важливістю 9 травня як державного свята Перемоги у Великій Вітчизняній війні. Урочисті заходи з нагоди дня Європи відбуваються в центрі м. Києва. Святкування має велике культурно-просвітницьке значення. Його метою, зокрема, є інформування громадськості про сутність європейської інтеграції, установ ЄС, соціальні та гуманітарні програми співтовариства, можливості, які вони надають громадянам України. У 2005 та 2006 рр. під час свята у Києві на вул. Хрещатик та на Майдані незалежності за допомогою посольств країн ЄС було розгорнуто так зване “європейське містечко”, відвідувачі якого могли ознайомитися з культурами та мовами Європи. На святкові концерти були запрошені популярні колективи з європейських країн. У 2006 р.

участь в організації свята взяли представники 27 країн. Крім столиці, заходи з нагоди Дня Європи відбуваються і в інших містах України – Одесі, Донецьку, Запоріжжі, Харкові тощо.

(© Казакевич О.М.)

Договір до Енергетичної хартії (ДЕХ)

Документ, що встановив систему міжнародних правил, які стосуються п'яти основних напрямів: захисту і заохочення іноземних інвестицій в енергетику; вільної торгівлі енергетичними матеріалами; свободи енергетичного транзиту по трубопроводах і мережах; скорочення несприятливої дії енергетичного циклу на навколишнє середовище; механізмів вирішення суперечок між державами або між інвестором і державою. 17 грудня 1994 р. в Лісабоні були відкриті до підписання Договір до Енергетичної хартії (ДЕХ) і пов'язані з ним документи: Завершальний акт конференції з Європейської Енергетичної хартії (КЕЕХ) і Протокол з питань енергетичної ефективності і суміжних екологічних аспектів (слово "європейська" в Договорі було навмисно виключене). До теперішнього часу ДЕХ і пов'язані з ним документи підписали 51 країна і ЄС. Серед них - практично всі держави Європи, включаючи країни СНД і Балтії, а також Австралія, Туреччина, Японія і Монголія. Переговори по ДЕХ почалися в січні 1992 р. У них брала участь Нова Зеландія, яка, проте, не брала участі в їх завершенні. Крім того, Конференція ухвалила рішення у зв'язку з розпадом СФРЮ і військовими діями відмовити югославській делегації в праві брати участь в переговорах. В той же час чотири нові держави зі складу колишньої СФРЮ (БІГ, Словенія, Македонія і Хорватія) є учасниками ДЕХ. ДЕХ і пов'язані з ним документи є продуктом взаємних компромісів і

поступок, що відображають прагнення учасників переговорів знайти баланс своїх інтересів. ДЕХ, що є багатостороннім договором, базується на п'яти ключових елементах: заохочення капіталовкладень в енергетику, державний суверенітет над природними ресурсами, свобода доступу до енергетичних ринків, свобода транзиту енергоресурсів, свобода руху капіталів, пов'язаних з інвестуванням в енергетику. ДЕХ підлягає ратифікації законодавчими органами країн-учасниць. Він вступив в силу 16 квітня 1998 р., на дев'яностий день після здачі Депозитарію тридцятої ратифікаційної грамоти. До теперішнього часу Договір не ратифікований Росією, Білорусією і Норвегією. В рамках Конференції з Енергетичної хартії також проводяться засідання робочої групи по торгівлі, в ході яких обговорюються питання, пов'язані з міжнародною торгівлею енергетичними товарами і їх відповідність торговим положенням Договору до Енергетичної хартії, Торгової поправки до ДЕХ і правил СОТ. На засіданнях робочої групи з питань енергетичної ефективності і відповідних екологічних аспектів обговорюється політика країн-учасниць Договору в цій галузі, а також виконання ними положень Протоколу до Енергетичної хартії по енергетичній ефективності і відповідним екологічним аспектам. З 2003 р. почали проводитися засідання робочої групи по транзиту, в ході яких обговорюється положення в законодавстві в області транзиту країн-учасниць Договору. Активно обговорюється питання про доцільність початку переговорів по розробці Електроенергетичного протоколу до Енергетичної хартії.

(© Маноїленко О.В.)

Договір про Європейський Союз 1992 р. (поширена неофіційна назва – Маастрихтський договір)

Підписаний 07.02.1992 р. в Маастрихті (Нідерланди) 12 державами членами Європейського економічного співтовариства (ЄЕС). Договором внесено зміни та доповнення до установчих договорів Європейських співтовариств (Паризького договору 1951 р. та Римських договорів 1957 р.) та Єдиного європейського акту 1986 р. Набрав чинності 01.11.1993 р. За Договором, на базі Європейських співтовариств та Європейського політичного співробітництва створювалася нова інтеграційна організація – Європейський Союз. Цілями Європейського Союзу проголошувалися: сприяння економічному та соціальному прогресу шляхом побудови простору без внутрішніх кордонів; посилення економічного та соціального зближення та створення економічного та валютного союзу з подальшим введенням спільної валюти; утвердження ідентичності Європейського Союзу на міжнародній арені шляхом проведення спільної зовнішньої політики та політики безпеки, з можливим визначенням в майбутньому спільної оборонної політики; зміцнення захисту прав і інтересів громадян шляхом впровадження інституту громадянства Європейського Союзу, розширення співробітництва у сфері юстиції та внутрішніх справ. В основу функціонування Європейського Союзу було покладено принцип субсидіарності, що розмежовував повноваження організації та країн-членів – до повноважень організації належали, крім визначених, питання, що не могли бути вирішені на національному рівні. Договором були внесені зміни до інституційної структури та механізмів прийняття рішень в Європейському Союзі. Фактично договором продовжено

реформу інститутів Співтовариств: органи (інститути) Європейських співтовариств були перетворені в інститути Європейського Союзу, і створено новий інститут – Європейську рахункову палату. Була посилена роль Європейської Комісії та Європарламенту, якому надавалося право брати участь у прийнятті рішень в Європейському Союзі; Європарламенту надавалось право затверджувати шляхом вотуму довіри новий склад Європейської Комісії. Положеннями Договору було розширено сферу голосування кваліфікованою більшістю в Раді Європейського Союзу. Особливе значення положення Договору мали щодо процесу поглиблення економічної інтеграції. Було закріплено перехід Європейських співтовариств на нову, більш високу форму інтеграційного процесу – економічний і валютний союз. В політичній сфері Договір поєднав два напрями інтеграційного процесу – обмеження державного суверенітету і розширення повноважень існуючих Європейських співтовариств (до суто економічних були додані повноваження у сфері культури, освіти, молодіжної політики, охорони здоров'я, захисту прав споживачів). Положеннями Договору, вперше на рівні установчих договорів, визнано обов'язок Європейського Союзу дотримуватися основних прав і свобод людини і громадянина, закріплених Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Прискорення процесів економічної та політичної інтеграції в Європейському Союзі з часом викликали потреби в перегляді положень Договору, що було зроблено в 1997 р. з прийняттям Амстердамського договору (Амстердамський договір про внесення змін в Договір про Європейський Союз, договори про утворення Європейських співтовариств і деякі пов'язані з ними акти 1997 р.). (© Забара І.М.)

Договір про непоширення ядерної зброї (ДНЯЗ)

Комплексний документ, що відображає підтримку і виконання принципів нерозповсюдження ядерної зброї, суворе виконання його положень, посилення запобіжних механізмів Міжнародної агенції з атомної енергії (МАГАТЕ), подальшого ядерного роззброєння. Підписаний у 2000 р. у Нью-Йорку.

(© Вітер Д.В.)

Е

Економічна і соціальна рада ООН (ЕКОСОР)

Один з головних органів ООН, що вивчає питання координації та розвитку виробництва держав, проблеми економіки, соціальної сфери, включаючи питання міжнародної торгівлі, освоєння природних ресурсів, захисту прав людини, охорони здоров'я, запобігання злочинності тощо. ЕКОСОР уповноважена координувати під керівництвом Генеральної Асамблеї ООН діяльність ООН та її спеціальних установ, проводити дослідження тощо. До складу ЕКОСОР входять 6 функціональних комісій, 5 регіональних економічних комісій.

(© Вітер Д.В.)

Економічна комісія ООН для Європи (ЕКЄ / Європейська економічна комісія)

Регіональна комісія Економічної і соціальної ради ООН, що зобов'язана сприяти погодженню дій, спрямованих на економічний розвиток країн Європи, підтримувати економічні відносини між європейськими країнами та іншими країнами світу.

(© Руденко О.М.)

Економічний вектор Плану дій Україна - НАТО

Комплекс принципів та цілей, передбачених в економічній діяльності України на шляху її євроатлантичної інтеграції. Серед зазначених принципів такі: зміцнення ринкової економіки та прийняття економічних стандартів Організації економічного співробітництва і розвитку, захист економічних свобод, забезпечення стабільності та добробуту через економічну свободу, соціальну справедливість та відповідальне ставлення до навколишнього середовища є вирішальними для розвитку української економіки. Прагнучи досягти своєї стратегічної мети — повної інтеграції у євроатлантичні структури безпеки, Україна зобов'язується привести своє внутрішнє законодавство у відповідність до правил і процедур, прийнятих на євроатлантичному просторі. Україна продовжуватиме докладати зусиль, спрямованих на забезпечення сталого економічного зростання та істотного підвищення загального рівня життя. Ключовим елементом економічної стратегії України є забезпечення відкритості економіки відповідно до стандартів Світової організації торгівлі (СОТ). Це сприятиме економічній безпеці держави і забезпечить більш тісну координацію внутрішньої та зовнішньої політики держави в галузі економіки. Зовнішньоекономічним пріоритетом України є повна інтеграція до світового економічного простору та поглиблення її міжнародного економічного співробітництва. Основними цілями у економічному векторі євроатлантичної інтеграції України є: сприяння сталому економічному зростанню, включаючи сприяння структурній перебудові економіки для підтримання стабільного зростання річного ВВП, низьких

темлів інфляції, зростання реальних доходів населення та обмеження бюджетного дефіциту; введення мораторію на ініціювання законопроектів про податкові пільги; сприяння економічному співробітництву між Україною, НАТО та країнами-партнерами; проведення реформ оборонної економіки для досягнення мети України щодо інтеграції в євроатлантичні структури; створення інституційного середовища, що стимулюватиме ділову активність, економічне зростання на основі структурно-інноваційних перетворень, створення сучасної соціальної інфраструктури і механізмів соціально-ринкової економіки, з одночасною підтримкою адекватної мережі соціального захисту; проведення економічних і структурних реформ, з урахуванням рекомендацій Світового Банку, Міжнародного валютного фонду (МВФ) та інших міжнародних інституцій, включаючи заходи для сприяння приватизації, боротьби з корупцією та підвищення прозорості державних витрат; розширення процесу земельної реформи; гарантування економічних прав і свобод громадян в усіх формах, у тому числі шляхом посилення захисту прав інтелектуальної власності; створення необхідних передумов для формування середнього класу; обмеження різниці у реальних доходах між верствами населення з високими і низькими доходами і докладання зусиль для ліквідації бідності; посилення енергетичної безпеки.

(© Бакуменко В.Д.)

Економічний і соціальний комітет (ESC)

Консультативний орган, який виступає гарантом того, що в структурі управління Європейським Союзом представлені інтереси різних економічних і соціальних груп (підприємці,

профспілки, фермери, споживачі тощо). Заснований у 1957 р. відповідно до Римської угоди, ESC – це одночасно форма ведення діалогу і інституційна платформа, яка дає залученим до економічного соціального життя Європи групам населення можливість бути невід’ємною частиною процесу ухвалення Співтовариством рішень. Висловлюючи свою думку, ESC робить помітний внесок у формування і реалізацію політики Європейського Союзу. Вступ у 1993 р. через Маастрихтську угоду надав ESC статус, подібний до того, що мають інші інститути ЄС. Комітет веде свої справи незалежно. Він має свій власний бюджет, штат співробітників у генеральному секретараті, володіє правом законодавчої ініціативи. У 1997 р. Амстердамська угода значно розширила ефективність діяльності комітету, особливо в соціальних питаннях. ESC проводить більшість своїх засідань і пленарних сесій у Брюсселі, де розміщена його штаб-квартира. Засідання інколи проводяться в інших містах Європи. Кандидатів у члени комітету висувають уряди країн-членів ЄС, затверджуються вони Радою ЄС. Термін членства в комітеті – чотири роки. Обмеження на кількість термінів немає. Члени комітету у своїх рішеннях повністю незалежні. Чисельність представників від кожної держави-члена Союзу приблизно відображає чисельність населення країни (по 24 представника від Франції, Німеччини, Італії і Великобританії, 21 – від Іспанії, по 12 від Австрії, Бельгії, Греції. Нідерландів, Португалії і Швеції, по 9 від Данії, Фінляндії й Ірландії і 6 від Люксембургу). Роботу комітету визначають Пленарна асамблея, бюро, три групи, шість секцій і генеральний секретаріат. Керує роботою секретаріату генеральний секретар. Комітет обирає собі строком на два роки президента і двох віце-президентів.

Президент виконує, крім усього іншого, представницькі функції. Економічний і соціальний комітет призначений для виконання трьох основних завдань: виступати як радник трьох владних інститутів ЄС (Європейської Ради, Комісії і, відповідно до Амстердамського договору, Європейського парламенту); сприяти більшому внеску організованого цивільного суспільства в загальноєвропейську єдність, формуючи таким чином активніше, змістовніше і тому демократичніше суспільство; підтримувати роль асоціацій і громадських організацій в країнах, що не входять у Співтовариство, сприяючи структурованому діалогу з їх представниками і, поважаючи їх економічні, соціальні і культурні особливості, підтримувати створення консультативних структур. Думка ESC допомагає наділенням правом приймати рішення, посадовим особам ЄС – оцінювати наслідки пропонованих Європейській Комісії дій і проектів законів і вносити у разі потреби поправки. Комітет, крім того, надає інститутам ЄС цінну технічну підтримку, а висловлені за його ініціативою пропозиції і думки наштовхують на роздуми, які в багатьох випадках спонукають Комісію вносити поправки до своїх дій і планів. Значну частину часу працюючи у своїх країнах, члени комітету діють як його сполучна ланка з державними структурами, асоціаціями і громадськими організаціями, інтереси яких вони представляють у системі ЄС. У більшості випадків члени комітету приїждять до Брюсселя тільки на робочі зустрічі. У рамках ESC сформовані три групи, що представляють працедавців, працівників, різні економічні і соціальні інтереси. У ESC діє також шість секцій, кожна з яких займається своєю групою найважливіших для ЄС проблем: сільське господарство і навколишнє середовище; економічний і грошово-кредитний союз, економічна і соціальна

єдність; зайнятість, соціальна захищеність і громадянство; зовнішні відносини; спільний ринок, виробництво і споживання; транспорт, енергетика, інфраструктура й інформатика. Щоб виробити думку щодо різних питань, секції зазвичай формують внутрішні дослідницькі групи, що складаються з доповідача і наданих йому в допомогу експертів. Для вивчення яких-небудь особливих тем або питань, що стосуються тематики кількох секцій, ESC може формувати тимчасові структури – підкомісії. Підкомісії працюють подібно до секцій, але їх завдання обмежені рамками дослідження однієї конкретної проблеми протягом певного терміну. Кожна секція має бюро, відповідальне за координування її роботи з розділом секцій.

(© Шуштанніков О.М.)

Економічні та соціальні реформи і розвиток за Планом дій Україна – Європейський Союз

Комплекс дій, спрямованих на: 1) розбудову функціонуючої ринкової економіки, включаючи ціноутворення, контроль за державною допомогою, законодавче середовище, яке забезпечує чесну конкуренцію між суб'єктами господарювання, подальший прогрес у поступовому наближенні законодавства до існуючого в ЄС, забезпечення його ефективної імплементації, поліпшення інвестиційного клімату, включаючи забезпечення прозорості, передбачуваності та спрощення механізму його регулювання та застосування; 2) проведення монетарної та фіскальної політики, політики обмінного курсу, зокрема закріплення прогресу у реалізації політики макроекономічної стабілізації та зростання; 3) проведення структурних реформ, зокрема реалізація послідовної та

довгострокової програми структурної реформи з метою подальшого зміцнення функціонування ринкової економіки; 4) поліпшення соціальної сфери, зайнятості, зменшення бідності, зокрема посилення діалогу та співробітництва з соціальних питань. забезпечення наближення стандартів України до стандартів та практики ЄС у сфері зайнятості та соціальної політики (соціально-громадський діалог, охорона здоров'я та безпека на виробництві, гендерна рівність, трудове законодавство, політика зайнятості, соціальний захист, включаючи питання соціального забезпечення та охоплення соціальними програмами), а також запровадження ефективних заходів зменшення бідності та збільшення зайнятості, спрямованих на суттєве зменшення кількості населення, що перебуває за межею бідності, та посилення соціальної інтеграції, включаючи стабільну систему освіти, охорони здоров'я та інших соціальних послуг для всіх верств населення; 5) регіональний розвиток, зокрема зменшення розриву між рівнями розвитку регіонів та поліпшення можливостей для місцевого розвитку, запровадження стратегічного планування на державному та регіональному рівнях в Україні, розроблення проекту Державної стратегії регіонального розвитку до 2015 року та створення нормативно-правової бази для стимулювання розвитку регіонів, включаючи депресивні території; 6) сприяння сталому розвитку

(© Бакуменко В.Д.)

Енергетична хартія

Низка документів, що регламентують діяльність в області енергетики, а також міжурядова організація з керівним органом і секретаріатом. Такий механізм співпраці між Сходом і

Заходом в енергетичній сфері часто називають процесом Енергетичної хартії. Основоположним документом процесу стала Європейська енергетична хартія /ЄЕХ/, підписана 17 грудня 1991 р. в Гаазі. Ідея Європейської Енергетичної Хартії (ЄЕХ) була висунута колишнім прем'єр-міністром Голландії Р.Любберсом на засіданні Європейської Ради в Дубліні 25 червня 1990 р. Вона була підтримана ЄС, а потім всіма учасниками Наради по безпеці і співпраці в Європі (НБСЄ) як пропозиція, що логічно витікала з політичної ситуації, що змінилася, в Європі і направлена на зміцнення безпеки і стабільності в ключовій сфері економіки- енергетиці. 17 грудня 1991 р. ЄЕХ була підписана в Гаазі більшістю європейських держав, ЄС, Австралією, Канадою, Туреччиною, США і Японією. ЄЕХ є політичним документом. Для перетворення намірів і декларацій ЄЕХ в юридичні зобов'язання було визнано необхідним виробити договір. У грудні 1994 р. в Лісабоні були підписані Договір до Енергетичної хартії /ДЕХ/ і Протокол по питаннях енергетичної ефективності і відповідних екологічних аспектах. Ці документи набрали чинності в квітні 1998 р. Тоді ж була прийнята поправка до торгових положень Договору, що приводить їх у відповідність з правилами СОТ. ДЕХ встановив систему міжнародних правил, які стосуються п'яти основних напрямів: захисту і заохочення іноземних інвестицій в енергетику; вільної торгівлі енергетичними матеріалами; свободи енергетичного транзиту по трубопроводах і мережах; скорочення несприятливої дії енергетичного циклу на навколишнє середовище; механізмів вирішення суперечок між державами або між інвестором і державою. Зі вступом в силу ДЕХ Хартія почала функціонувати як міжурядова організація. Її керівним органом є Конференція країн-учасниць, що збирається

двічі в рік. Секретаріат організації знаходиться в Брюсселі. Хартія перестала бути чисто європейською - до неї приєдналася і низка країн Азії. В даний час ДЕХ підписаний 51 країною, ратифікований 46 країнами. Росія, підписавши договір в 1994р., до цих пір його не ратифікувала і бере участь у Хартії на тимчасовій основі. 17 країн і 10 міжнародних організацій (в тому числі АСЕАН) мають статус спостерігача. В даний час, враховуючи зростання залежності Західної Європи від імпорту енергоресурсів, держави-члени ДЕХ приділяють значну увагу питанням транзиту енергоресурсів. З січня 2000 р. в рамках Хартії розробляється Протокол по транзиту.

(© Маноїленко О.В.)

Етапи формування єдиного європейського Економічного і валютного союзу

Необхідність формування загальноєвропейського ринку з метою поглиблення політичної і економічної інтеграції і забезпечення стабільного економічного розвитку європейських країн була проголошена в Римському договорі (Treaty of Rome) – угоді про створення Європейського економічного співтовариства, ЄЕС, підписаному в 1957 р. Францією, ФРН, Італією і країнами Бенілюксу. Надалі ці ідеї отримали розвиток в Єдиному європейському акті (Single European Act) 1986 р. і Маастрихтському договорі (Treaty on European Union) 1992 р., що формально заклали основи Економічного і валютного союзу (Economic and Monetary Union, EMU) і єдиної європейської валюти. Формування Економічного і валютного союзу відбувалося у кілька етапів. Перший продовжувався з липня 1990 р. по грудень 1993 р. Він характеризувався, головним чином, відміною внутрішніх бар'єрів, що заважали вільному

переміщенню населення, капіталів, товарів і послуг усередині Європейського Співтовариства. Другий етап тривав з 1 січня 1994 р. по 31 грудня 1998 р. Він був ознаменований заснуванням Європейського валютного інституту (попередника Європейського центрального банку), розробкою основних принципів єдиної монетарної політики і приведенням національних державних фінансів у відповідність з вимогами, встановленими Маастрихтським договором (країни, що розраховували на вступ до зони євро, повинні були відповідати наступним критеріям конвергенції: бюджетний дефіцит не повинен перевищувати 3% ВВП; державний борг не повинен перевищувати 60% ВВП; рівень інфляції не повинен перевищувати 1,5 процентного пункта від середнього значення показника трьох країн з мінімальними рівнями інфляції; процентні ставки не повинні перевищувати 2 процентних пунктів від середнього рівня процентних ставок трьох країн з мінімальними показниками інфляції); національна валюта повинна демонструвати стабільність, тобто знаходитися у встановлених межах коливань механізму обмінних курсів (Exchange Rate Mechanism). Європейський центральний банк (ЄЦБ), було засновано 1 червня 1998 р. Його штаб-квартира знаходиться у Франкфурті-на-Майні, Німеччина. Завданнями банку є підтримка цінової стабільності і проведення єдиної монетарної політики на всій території єврозони. ЄЦБ має два головні органи, що ухвалюють рішення: Виконавча рада, що складається з президента, віце-президента і чотирьох інших членів, і Рада керівників, що складається з шести членів, Виконавчої ради і національних центральних банків країн Єврозони. Разом ЄЦБ і національні центральні банки країн єврозони утворюють євросистему. Незалежність євросистеми

затверджена законодавчо: ні ЄЦБ, ні який-небудь з центральних банків країн євросони не може керуватися при ухваленні рішень вказівками третіх сторін. У свою чергу, ЄЦБ і національні центральні банки 15 країн - членів Євросоюзу формують Європейську систему центральних банків (European System of Central Banks, ESCB). Таким чином, крім центральних банків країн, що входять в євросистему, вона включає національні центральні банки тих країн Євросоюзу, які не ввели євро на своїй території. Третій етап формування Економічного і валютного союзу почався 1 січня 1999 р. з утворення зони євро, в якій були твердо зафіксовані обмінні курси валют 11 країн-учасників і почала проводитися єдина монетарна політика. Греція, що приєдналася до зони євро 1 січня 2001 р., стала дванадцятю країною, що застосувала на своїй території єдину європейську валюту.

(© Маноїленко О.В.)

Є

Євроатлантична інтеграція

Інтеграція України в Організацію Північноатлантичного договору (НАТО) передбачає: визнання і зобов'язання виконувати положення Північноатлантичного договору від 4 квітня 1949 р. Він зобов'язує країни-учасниці взяти на себе частину ризиків і відповідальності за колективну безпеку, а також утримуватись від приєднання до будь-яких інших міжнародних зобов'язань, які можуть суперечити договору. За Договором головна роль НАТО полягає у забезпеченні свободи і безпеки країн-членів за допомогою політичних і військових засобів. НАТО дотримується спільних для Альянсу цінностей

демократії, індивідуальної свободи, верховенства права та мирного розв'язання суперечок і підтримує ці цінності в усьому євроатлантичному регіоні. Альянс залишається міжурядовою організацією, в якій кожен член зберігає свій суверенітет, а усі рішення приймаються спільно на основі консенсусу. Найважливішим органом прийняття рішень є Північноатлантична рада, в якій беруть участь представники усіх країн — членів Альянсу на рівні послів, міністрів або глав держав та урядів. Кожна країна — член НАТО бере повноцінну участь у процесі прийняття рішень на рівноправній основі незалежно від її розміру або політичної, військової та економічної потужності. Співпраця з країнами, які не є членами НАТО, є невід'ємною частиною політики безпеки Альянсу і відіграє фундаментальну роль у його повсякденній діяльності. Отже, партнерство і співпраця є частиною двостороннього процесу на користь як країн-партнерів, так і країн — членів Альянсу, що дає можливість кожній з них обговорювати питання безпеки і співпрацювати в різних сферах з метою подолання розбіжностей і потенціальної незгоди, які можуть викликати нестабільність і конфлікт. Поряд з цим Україна має виконувати умови: Рамкового документу «Партнерство заради миру» від 10 січня 1994 р.; виконання угоди між державами-членами Північноатлантичного договору та іншими державами, які беруть участь у програмі «Партнерство заради миру» щодо статусу їхніх збройних сил від 19 червня 1995 р.; Подальшого додаткового протоколу до угоди між державами-учасницями Північноатлантичного договору та іншими державами, які беруть участь у програмі «Партнерство заради миру», щодо статусу їхніх збройних сил від 19 грудня 1997 р.; Стратегічної концепції Альянсу від 24 квітня 1999 року; Хартії про особливе

партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору від 9 липня 1997 р.; Закону України №964-IV «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р. (із змінами, внесеними згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005р.); указу Президента України № 648/2004 «Про воєнну доктрину України» від 15 червня 2004 р. (із змінами, внесеними згідно з указами Президента № 800/2004 від 15.07.2004, № 702/2005 від 21.04.2005); Державної програми інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2007-2011 роки; Державної програми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2007-2011 роки; Цільового плану Україна-НАТО на 2008 р. у межах плану дій Україна—НАТО від 01 квітня 2008 р. Активізація євроатлантичних намірів України спостерігається з 2007 р., про що свідчить участь українських високопосадовців у спільних діях Альянсу. Зокрема, 21 травня 2007 р. делегація Міністерства оборони України взяла участь у щорічних консультаціях у штаб-квартирі Альянсу, присвячених участі нашої держави у Процесі планування та оцінки сил (ППОС) в рамках програми НАТО „Партнерство заради миру”. Було розглянуто підсумковий документ щодо результатів участі України у ППОС. 14 червня 2007 р. у штаб-квартирі НАТО (м. Брюссель, Бельгія) делегація України взяла участь у щорічних засіданнях Комісії Україна-НАТО та Ради євроатлантичного партнерства на рівні міністрів оборони. Під час засідання Комісії Україна-НАТО розглядались питання реформування оборонного та безпекового секторів України, а також її участі в операціях з підтримання миру під проводом НАТО. У травні та листопаді 2007 р. проведені засідання Військового комітету

Україна – НАТО на рівні начальників генеральних штабів, під час яких розглядалися питання підвищення оперативних спроможностей та трансформаційних можливостей ЗС України у контексті виконання заходів Державної програми розвитку ЗС України на 2006-2011 рр. У вересні 2007 р. в м. Києві проведено засідання Робочої групи Військового комітету з питань співробітництва у форматі Ради євроатлантичного співробітництва (26 країн-членів НАТО та 23 країни-партнери ПЗМ). 7 грудня 2007 р. у штаб-квартирі НАТО в Брюсселі відбулося засідання Комісії Україна-НАТО (КУН) на рівні міністрів закордонних справ. За результатами засідання Комісії Україна-НАТО було прийнято Спільну заяву міністрів закордонних справ, в якій підкреслено налаштованість Альянсу і надалі використовувати такі механізми співпраці, як Інтенсифікований діалог, Комісія Україна-НАТО та інші, з метою підвищення рівня практичного співробітництва. Міністри наголосили на готовності продовжувати активно підтримувати євроатлантичні устремління України. Остаточне рішення Альянсу з цих питань залежатиме від ступеня готовності самої України просуватись на шляху євроатлантичної інтеграції. Міністри закордонних справ позитивно оцінили стан співпраці Україна-НАТО у сфері підтримання міжнародного миру та безпеки і взяли до уваги Робочий план Військового комітету Україна-НАТО на 2008 р. Глави зовнішньополітичних відомств держав-членів Альянсу підкреслили важливість проведення в Україні інформаційної кампанії, спрямованої на підвищення рівня поінформованості українського суспільства щодо співпраці НАТО з Україною. 11 грудня у штаб-квартирі НАТО делегація України взяла участь у засіданні Економічного комітету НАТО. Захід проведено у

контексті співробітництва України з НАТО з питань подолання негативних наслідків воєнної реформи. Сторони обмінялися думками стосовно поточного стану цієї роботи та перспектив її розширення з огляду на триваючі процеси скорочення Збройних Сил України. Зокрема, в НАТО розглядаються плани подальшого надання допомоги у перепідготовці українських військовослужбовців, що звільняються, через мережу спеціалізованих курсів, яка діє на території України, а також через роботу Центру соціальної адаптації військовослужбовців, що працює на базі Національного університету у м.Хмельницькому. Ще однією перспективною формою співпраці є експертна дорадча допомога країн Альянсу на двосторонній основі. 12 грудня 2008 р. у штаб-квартирі НАТО відбулось засідання Спільної робочої групи Україна-НАТО з питань воєнної реформи (СРГ ВР) у форматі „ключової групи”. У ході засідання були обговорені, зокрема, поточний стан реалізації Програми СРГ ВР з питань професійної підготовки цивільного персоналу безпекових і оборонних структур України; проект Плану заходів на 2008 р. у рамках Робочої програми СРГ ВР на 2007-2008 рр.; прогрес та плани на 2008 р. діяльності Мережі партнерства Україна-НАТО щодо підвищення обізнаності громадянського суспільства. У ході засідання українська сторона також презентувала Білу книгу: Огляд діяльності Сектору національної безпеки в Україні.

(© Артёмов І.В.)

Єврокорпус (Eurocorps)

Це спільні європейські військові частини, засновані 21-22 травня 1992 р. на 59-му франко-німецькому саміті в м. Ла-

Рошелі (Франція). Згодом до німецько-французької ініціативи долучились Іспанія, Бельгія та Люксембург. До Єврокорпусу входять: командування, генеральний штаб корпусу (м. Страсбург), в роботі якого беруть участь представники Австрії, Греції, Італії, Нідерландів, Великобританії, Фінляндії, Канади, Польщі й Туреччини, бойові з'єднання, а також частини і підрозділи забезпечення. До складу Єврокорпусу входять такі формування: 1-ша механізована бригада Бельгії, бронетанкова бригада збройних сил Франції, 10-та танкова бригада ФРН, 1-ша механізована бригада Іспанії і франко-німецька мотопіхотна бригада. Основа Єврокорпусу чисельністю 5 тис. чоловік була створена ще у 1989 р. У випадку розгортання Єврокорпусу йому можуть додаватися частини (підрозділи) польової артилерії, армійської авіації, протиповітряної оборони, а також інженерних військ. Підрозділи тилового забезпечення виділяються країнами-учасниками і вирішують питання в інтересах своїх військових контингентів. Чисельність Єврокорпусу становить близько 7 тис. офіцерів та 60 тис. солдатів. Єврокорпус може бути залучений для виконання гуманітарних та рятувальних місій, евакуації громадян країн-членів, врегулювання кризових ситуацій і миротворчих операцій під егідою ЄС, ООН чи ОБСЄ. Починаючи від червня 2001 р., Єврокорпус в офіційних документах має назву Сил Швидкого Реагування ЄС (Rapid Reaction Corps EU), що знаходяться в розпорядженні ЄС та НАТО.

(© Рейтерович І.В.)

Єврооблігації

Цінні папери, що випускаються у валюті, відмінній від національної валюти емітента, різновид так званих європаперів.

Згідно з директивою Комісії європейських співтовариств від 17 березня 1989 р., єропапери – це цінні папери, які підлягають передплаті і розміщуються за допомогою синдикату, щонайменше два учасники якого зареєстровані в різних державах, пропонуються у значних обсягах за межами країни-емітента, можуть бути придбані за посередництвом кредитної або фінансової організації. На єврооблігації (“євробонди”) припадає близько 90% ринку єропаперів. Єврооблігації — це зазвичай цінні папери на пред’явника. Вони розміщуються одночасно на ринках кількох країн, а синдикати, що їх розміщують, представлені банківськими та фінансовими установами, брокерськими фірмами різних країн. Валюта єврооблігаційної позики є для кредиторів іноземною, механізм емісії єврооблігацій містить інструменти для зниження ризиків для тримачів. Доходи по єврооблігаціях зазвичай сплачуються без утримання податку в країні емітента. Умови розміщення єврооблігацій дуже істотно залежать від кредитних рейтингів країни, які надаються провідними рейтинговими агенціями світу. Відповідно на ринку єврооблігацій розвинені країни мають кращі умови, ніж країни, що розвиваються. Емісії єврооблігацій здійснюються у найбільших світових фінансових центрах та офшорних зонах (Лондон, Франкфурт-на-Майні, Люксембург, Сінгапур, Гонконг, Голландські Антильські острови, Багамські та Бермудські острови). Ринок єврооблігацій сформувався у 1970-х рр., але особливо швидкими темпами розвивався у 1980-х рр. До середини 1990-х обсяг ринку досяг майже \$500 млрд. Лідерами банківських синдикатів на ринку єврооблігацій залишаються європейські банки. Україна вийшла на ринок єврооблігацій у 1997 р. З того часу емітентами єврооблігацій ставали як український уряд, так і найбільші

вітчизняні акціонерні банки та компанії. У 2003 р. уряд України розмістив на зовнішньому ринку запозичень єврооблігації обсягом \$1 млрд., що було розцінено багатьма незалежними експертами як найбільш вдала трансакція року. Загалом Україна зарекомендувала себе як надійний та успішний гравець на ринку єврооблігацій.

(© Казакевич Г.М.)

Європейська асоціація вільної торгівлі (European Free Trade Association)

Міжнародна міжурядова регіональна торгівельно-економічна організація (аббревіатура - ЄАВТ). Конвенція про заснування ЄАВТ була укладена 4 січня 1960 р. в м. Стокгольмі представниками Австрії, Великої Британії, Данії, Норвегії, Португалії, Швейцарії, Швеції. Вступила в силу 3 травня 1960р. З 1961 р. асоційованим членом ЄАВТ стала Фінляндія, з 1970 р. - Ісландія, з 1991 р. – Ліхтенштейн. Головною метою ЄАВТ було забезпечення вільної торгівлі промисловими товарами між країнами-учасницями шляхом поступового скорочення митних тарифів і кількісних обмежень. ЄАВТ декларує чотири основні цілі: збереження повної зайнятості в країнах-членах ЄАВТ; забезпечення справедливої конкуренції між членами організації; недопущення дисбалансу при взаємних поставках сировини між країнами-членами ЄАВТ; розвиток світової торгівлі шляхом зниження торговельних бар'єрів. Зона вільної торгівлі промисловими товарами, створена в 1967 р. в рамках ЄАВТ, сприяла зростанню товарообігу між країнами-учасницями. Незважаючи на те, що головною метою ЄАВТ є конкуренція з ЄЕС, 22 серпня 1972 р. ЄЕС підписало з ЄАВТ та Фінляндією окремі угоди щодо принципів взаємної торгівлі. На

основі цих угод була створена зона вільної торгівлі промисловими товарами, яка охопила країни ЄЕС та ЄАВТ. Оскільки не були усунуті основні торговельно-економічні протиріччя між країнами зони, то зі вступом у Європейське економічне співтовариство (з часом - ЄС) з ЄАВТ вийшли Велика Британія, Данія (1973 р.), Португалія (1986 р.), Австрія, Фінляндія, Швеція (1995 р.). Інтеграційне зближення країн-учасниць ЄАВТ та ЄЕС відбувалося поступово шляхом укладення відповідних нормативних актів. Люксембурзька декларація, підписана 9 квітня 1984 р. з метою створення Європейського економічного простору, передбачала консолідацію та посилення співробітництва у галузі гармонізації стандартів, спрощенні прикордонних формальностей. Угода про утворення Європейського економічного простору між ЄАВТ та ЄЕС, укладена 2 травня 1992 р., надала можливість для поширення “чотирьох свобод” Єдиного внутрішнього ринку ЄС на країни-учасниці ЄАВТ. Суттєвим кроком стало прийняття ЄАВТ в односторонньому порядку рішення про поширення на країни-учасниці правопорядку Європейського співтовариства (*acquis communautaire*). Керівним органом ЄАВТ є Рада міністрів. Країна-учасниця має в Раді міністрів один голос. Рішення приймаються шляхом консенсусу. Поточна діяльність ЄАВТ здійснюється Секретаріатом на чолі з Генеральним секретарем. Допоміжні функції виконують ряд комітетів та експертних груп. З 90-х років ЄАВТ почала розвивати відносини з іншими європейськими (переважно країнами Центральної та Східної Європи) та неєвропейськими країнами шляхом укладення угод про вільну торгівлю. Відносини ЄАВТ з Україною розпочалися з підписання 19 червня 2000 р. Декларації щодо основних

напрямів співробітництва та його інституційних засад. 24 вересня 2002 р. відбулося перше засідання спільного комітету України та ЄАВТ в рамках Декларації. Місцеперебуванням Секретаріату ЄАВТ є Женева (Швейцарія).

(© Забара І.М.)

Європейська асоціація навчальних закладів з державного управління

Мережа інститутів і шкіл державного управління в Центральній і Східній Європі (The network of institutes and schools of public administration in Central and Eastern Europe, далі - NISPAcee), які здійснюють освітню діяльність і дослідження в галузі державного управління, а також займається підготовкою фахівців-професіоналів, які працюють у цій галузі як практики, дослідники, консультанти, викладачі або академічні працівники. Співробітництво в Генеральній Асамблеї NISPAcee дозволяє її членам установлювати прямі контакти для проведення спільних міжнародних семінарів і конференцій, впроваджувати співробітництво із закордонними інститутами й організаціями в галузі державного управління. NISPAcee створює основу для співробітництва між інститутами й організаціями різних країн, надаючи допомогу й посередництво для спільних досліджень, освітніх і навчальних програм, для спільних дискусій між викладачами, державними службовцями, інструкторами, менеджерами публічного сектора й політиками. Ці заходи покликані сприяти підвищенню потенціалу людських ресурсів та інституціональному розвитку в сфері публічного управління за допомогою взаємного обміну знаннями й співробітництва між всіма установами, які є членами мережі. NISPAcee віддає перевагу співробітництву типу Схід-Схід, але

водночас і співробітництву між східно- і західноєвропейськими інститутами. Основні сфери діяльності NISPAsee включають в себе: щорічні конференції, семінари й тренінги, публікації, програми обміну, розробку програм публічного адміністрування, наукові дослідження, форуми між державними службовцями різних країн, інформаційні послуги й зв'язки з громадськістю.

(© Титаренко О.Р.)

Європейська банківська федерація (ЄБФ, European Banking Federation, FBE)

Організація європейського банківського сектора, що представляє інтереси більше 4000 банків країн Євросоюзу. Починаючи з моменту свого заснування в 1960 р., ЄБФ постійно проводить діалог з інститутами Євросоюзу, представляючи інтереси банківського сектора, гарантуючи, що досвід і думка учасників федерації будуть взяті до уваги при формуванні політики Євросоюзу, його законодавства. Європейська банківська федерація: представницький орган комерційного банківського сектора країн Європейського Співтовариства, що визнається Комітетом Європейського Співтовариства, Європейською Радою Міністрів і Європарламентом. ЄБФ є природним партнером європейських організацій в області фінансового законодавства, гармонізації механізмів нагляду, бухгалтерського обліку та інших питань банківської справи. ЄБФ є також форумом, учасники якого вносять на розгляд і обговорюють різні ініціативи, направлені на поліпшення роботи європейського банківського сектора. Обговорення поставлених питань відбувається на конференціях, робочі групи і комітети займаються аналізом

проблем і пропозицією рішень, публікацією звітів і виробленням єдиної позиції. Федерація активно співробітничас з аналогічними неєвропейськими організаціями, вирішуючи питання гармонізації світового банківського сектора.

(© Маноїленко О.В.)

Європейська безпека

Комплекс заходів і зобов'язань, спрямованих на забезпечення взаємовигідного співробітництва на принципах мирного співіснування, інших гарантій миру в Європі, завданням якої є створення та підтримка надійної системи безпеки на основі гельсінкського процесу, скорочення всіх видів озброєння тощо.

(© Вітер Д.В.)

Європейська валютна (монетарна) система (European Monetary System / EMS)

Механізм об'єднання валют держав-учасниць через механізм обмінних курсів, що регулював їхні відхилення від європейської грошової одиниці (єкю), метою якого було створення європейської зони монетарної стабільності, допомога країнам-учасницям у боротьбі з інфляцією та відновлення економічного зростання. Запроваджена в 1979 році. Стала основою створення економічного та монетарного союзу.

(© Руденко О.М.)

Європейська валютна угода (The European Monetary Agreement, ЕМА)

Угода про взаємні розрахунки, що замінила з кінця 1958 р.

Європейський платіжний союз. Щомісячно централізовані заліки здійснювалися через створений для цієї мети Європейський фонд, який надавав країнам-членам невеликі кредити строком до двох років. Угода була підготовлена в 1955р. в рамках Організації європейського економічного співробітництва (ОЄЕС) як інструмент валютної співпраці і повинна була вступити в силу після того, як країни, що представляють більше 50% квот ЄПС, оголосять про свій намір ввести конвертованість своїх валют для нерезидентів - утримувачів їх валюти. Угоду забезпечувало створення багатосторонньої системи розрахунків і Європейського фонду. Основна роль багатосторонньої системи розрахунків полягала в тому, щоб центральний банк кожної держави-учасника міг проводити розрахунки в доларах по заздалегідь відомому валютному курсу, в межах позитивного сальдо цих розрахунків у валюті будь-якої іншої держави - учасника угоди. Це гарантувало кожній державі успішне регулювання коливань курсу її валюти в помірних і стійких межах і для цієї мети оголошувало граничні курси покупки і продажу своєї валюти на ринку. Відповідно до угоди кожна держава-учасник у разі зміни курсу своєї валюти зобов'язалася забезпечити врегулювання розрахунків за офіційним непогашеним сальдо у своїй валюті в межах колишніх меж коливань її курсу, за винятком сальдо у фунтах стерлінгів у континентальних держав і засобів, що знаходяться у Великобританії, у валютах континентальних держав, для яких були встановлені межі сум розрахунків по одній операції. Кредити Європейського фонду надавалися під забезпечення золотом. Вони могли бути надані на термін максимум до трьох років з можливим погашенням протягом подальших двох років. Рішення про надання кредитів

ухвалювалося, як правило, Радою Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) за заявою Ради керівників. Рішення про надання кредитів у розмірах суми, еквівалентної 50 млн дол., і з максимальним терміном в 1 рік, могли прийматися безпосередньо Радою керівників. Капітал Фонду, виражений в доларах США, виходячи з офіційної ціни 35 дол. за тройську унцію золота, становив 607,5 млн поділ.; з них 271,6 млн дол. були капіталом колишнього ЄПС, а 355,9 млн дол. були частиною підписного капіталу країн-учасниць, але не сплаченого, і який міг бути затребуваний Фондом. Дотримання угоди знаходиться під контролем Ради керівників Європейської валютної угоди, яка складається з 8 фінансових експертів, запропонованих державами-учасниками, які призначаються Радою ОЕСР. Податковим агентом є банк міжнародних розрахунків у Базелі, з штаб-квартирою в Парижі. 1 січня 1973р. вступили в силу нові валютні угоди, що стосуються деяких або всіх країн - учасниць ОЕСР. Відповідно до них Європейська валютна угода 1958 р. була замінена іншою угодою, а Європейський фонд був скасований. Після ліквідації Фонду Сполученим Штатам був виплачений внесений ними до Фонду внесок у розмірі 355,5 млн дол. і нараховані відсотки.

(© Маноїленко О.В.)

Європейська економічна зона (European Economic Area / ЄЕЗ)

Зона вільної торгівлі, що включає в себе ЄС та країни Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ), крім Швейцарії; не поширюється на риболовлю та сільське господарство. Угода про європейську економічну зону (ЄЕЗ), згідно з якою країни ЄАВТ-ЄЕЗ (Норвегія, Ісландія та

Ліхтенштейн) запроваджують до національних законодавств правовий доробок Європейської Спільноти в усіх галузях, на які поширюється ЄЗ, набула чинності 1994 р. (підписана 1992 р.). Керівним органом ЄЗ є Рада, що збирається двічі на рік.

(© Вітер Д.В.)

Європейська ідентичність

Це психологічний процес усвідомлення індивідами, переважно мешканцями країн європейського субконтиненту, власної належності до європейської спільноти, ототожнення себе з нею на підставі певних специфічних рис, що виділяють її з-поміж інших спільнот. Цими специфічними рисами є історичний шлях формування європейської спільноти, європейські культурні, релігійні та суспільно-політичні традиції та практики, певні морально-етичні норми, відомі як європейські цінності. Європейська ідентичність сформувалася внаслідок дії специфічних факторів історичного розвитку, які призводили до культурного, економічного, релігійного, політичного зближення європейських народів. Психологічна природа явища ідентичності передбачає наявність у свідомості людини одразу кількох типів ідентичності: надетнічної (національної, державно-політичної тощо), етнічної, соціальної, професійної, релігійної тощо. Європейська ідентичність становить своєрідну форму надетнічної ідентичності, що передбачає усвідомлення індивідом належності не тільки до певного етносу чи етнічної групи, але й набагато ширшого поліетнічного утворення, яким є європейська спільнота. Соціологічні дослідження показують, що процес формування європейської ідентичності є далеким від завершення. Так, дослідження європейських цінностей, яке проводилося у 33 країнах у 2005 р., виявило, що в більшості

європейці усвідомлюють себе радше громадянами світу, аніж громадянами Європи. Тобто європейська ідентичність поступається іншій формі надетнічної ідентичності. У деяких країнах громадяни взагалі не ототожнюють себе з європейцями, як от в Росії, де лише 2% населення визнає власну належність до Європи. Згідно з опитуванням Центру імені Разумкова, яке проводилося в Україні у 2005 р., 33,3% громадян відчуває себе європейцями, водночас у географічній та історичній належності України до Європи переконані 84,9% і 60,6% громадян відповідно. При цьому переважна більшість громадян переконана, що за критеріями економічного (77,3%), соціального (73,9%), політичного (53,8%) та культурного (50,3%) розвитку Україну не можна вважати європейською країною. Отже, у свідомості українців європейська ідентичність пов'язується насамперед із певним рівнем добробуту та розвитку соціально-політичних інститутів. Слід зазначити, що й серед населення ЄС, особливо мешканців країн Західної Європи, теж немає однозначного сприйняття мешканців країн Східної Європи, Кавказького регіону, Росії та Туреччини як європейців.

(© Казакевич О.М.)

Європейська інтеграція

Європейська інтеграція — це магістральний напрям розвитку континенту, досвід якої має не лише регіональне, а й глобальне світове значення. У процесі інтеграції знайдено й апробовано на практиці розв'язання найскладніших економічних, соціальних, політико-правових проблем, які постали перед людством у ХХ столітті. Майже за півстоліття розвитку інтеграції Європейський Союз перетворився в один із основних економічних центрів сучасного світу, який переважає за

сукупним валовим продуктом і обсягом зовнішньої торгівлі такі провідні світові держави, як США і Японія. Обрана форма інтеграції до Євросоюзу – компроміс, який, не вимагаючи створення федеративної структури, забезпечує більші масштаби співробітництва, ніж ті, які можливі на конфедеративних засадах. Згідно зі Стратегією Європейської спільноти, держави не повинні одночасно відмовитися цілковито від суверенітету, а лише відкинути догму його неподільності, відмовитися від частки свого суверенітету на користь наднаціонального Співтовариства у визначених сферах. Водночас держави-члени здійснюють контроль за використанням переданих ними повноважень і приймають рішення про подальший розвиток інтеграції. Важливим уроком євроінтеграції є необхідність повсякчасного узгодження інтересів держав, які беруть участь у цьому процесі. У ході подолання численних криз у діяльності Співтовариства, які супроводжувались ультимативними вимогами учасників інтеграційного процесу, вироблена культура діалогу і компромісу, яка включає повагу й урахування інтересів усіх без винятку країн-партнерів. Партнерський діалог Україна–ЄС розвивається під час проведення щорічних самітів Україна–ЄС за участю Президента України; Ради з питань співробітництва за участю Прем'єр-міністра України; Комітету з питань співробітництва; Комітету парламентського співробітництва; регулярних консультацій Україна-Трійка ЄС, постійних експертних консультацій. Між Україною та ЄС щорічно відбувається понад 80 офіційних зустрічей та консультацій на високому і експертному рівнях. Протягом 10 років визначені і реалізуються 7 пріоритетів співпраці між Україною та ЄС. це: 1) енергетика, торгівля та інвестиції; 2) юстиція та внутрішні

справи; 3) наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу; 4) охорона навколишнього середовища; 5) транспортна сфера; 6) транскордонне співробітництво; 7) співпраця у сфері науки, технологій та космосу. Як зазначав у своєму виступі на Гельсінкському саміті Україна-ЄС Президент України, “суть нового базового договору між Україною та ЄС – перехід від партнерства і співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції. Для України дуже важливо, щоб нова угода не перетворилася на модернізовану угоду про партнерство й співробітництво. Положення угоди повинні містити конкретні цілі та строки їх досягнення, а також чітко визначені дії”. Поряд з такою позицією України вимоги ЄС до неї залишаються незмінними. Необхідною передумовою євроінтеграції України є виконання основних критеріїв вступу до Євросоюзу, а саме: політичних (забезпечення свободи парламентських, президентських виборів і виборів до місцевих органів влади, створення та розширення діяльності демократичних інституцій, неурядових організацій, незалежних ЗМІ, прийняття законодавства, що надійно захищає права меншин, і створення відповідних установ, посилення боротьби з організованою злочинністю та корупцією, вирішення питань, пов’язаних з боротьбою з відмиванням грошей, створення надійно діючих інститутів у сфері юстиції і внутрішніх справ, здійснення заходів з протидії дискримінації, гарантії незалежності судової влади, поліпшення функціонування судів, захист особистих свобод); економічних (макроекономічна стабільність, здійснення адміністративної реформи та структурних реформ, наявність ринкових інститутів, лібералізація торговельного режиму, відповідне правове забезпечення ринкових перетворень, поліпшення умов

конкуренції, створення середовища, сприятливого для підприємницької діяльності, створення сприятливого інвестиційного клімату, підвищення кваліфікації робочої сили, поліпшення структури та диверсифікація експорту, здійснення промислової політики, спрямованої на зниження матеріало- та енергоємності виробництва); членських (визнання, прийняття, виконання та правове застосування *acquis communautaire* — «спільного доробку» ЄС, тобто сукупності правових документів, напрацьованих співтовариствами (договори, постанови, директиви та інші акти). Досягнення членських критеріїв — ключовий аспект підготовки до членства в ЄС, вимагає не лише включення *acquis* до національного законодавства, але й забезпечення його дієвого застосування через відповідним чином пристосовані адміністративні та судові структури). Правовою основою європейської інтеграції України є такі нормативні акти: «Угода про партнерство і співробітництво» від 16 червня 1994 р. (ратифікована 1 березня 1998 р.); «Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу» від 14 вересня 2000 р.; Послання Президента України до Верховної Ради України «Європейський вибір»: концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 рр. (травень 2002р.); постанова Верховної Ради України «Про рекомендації парламентських слухань про взаємовідносини та співробітництво України з Європейським Союзом» від 20 листопада 2002 р.; Звернення (комунікація) Єврокомісії до Європейської Ради та Європейського парламенту «Ширша Європа — сусідство: новий вимір відносин з нашими східними та південними сусідами» (березень 2003 р.); План дій Україна-Європейський Союз: Європейська політика Сусідства (лютий 2005 р.);

резолуції щорічних самітів України ЄС; Закон України «Про транскордонне співробітництво» (червень 2004р.); Концепція Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2007-2010 рр. (березень 2006 р.); Концепція Державної цільової програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008-2011 рр. (липень 2007 р.); Угода між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз (січень 2008р.); Угода між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію 2008 р. (<http://www.ukraine-eu.mfa.gov.ua/>). Перспективи членства України в Євросоюзі: перший етап (2005-2007 рр.) - стати "найкращим сусідом". У цей період українське керівництво розпочинає масштабну програму європеїзації та соціально-економічної модернізації країни. Другий етап (2007-2010 рр.) - стати країною - кандидатом на членство в ЄС. Отримавши підтвердження своїх перших успіхів від Єврокомісії, український уряд подає офіційну заявку на членство в ЄС. Беручи до уваги досягнуті результати й глибокі реформи, що тривають, Євросоюз визнає за Україною статус країни-кандидата й приймає рішення про початок переговорів щодо вступу. Третій етап (2010-2015 рр.) - на цьому завершальному етапі зближення Україна та ЄС переходять до повної лібералізації торгівлі й ведуть переговори про вступ. Залежно від того, скільки часу триватимуть ці переговори й ратифікація угоди про приєднання, Україна зможе стати офіційним членом ЄС у період 2015-2019 рр. Але головною передумовою європейської інтеграції України залишається внутрішньополітична стабільність і спільні дії усіх гілок влади з цих питань.

(© Артьомов І.В.)

Європейська Комісія

Виконавчий інститут Європейського Союзу, правонаступник Верховного органу ЄСВС, який з 1967 р. є єдиним органом для співтовариств. Офіційна назва - Комісія Європейських співтовариств. Її місцезнаходження – м. Брюссель. Окремі департаменти розташовані в м. Люксембурзі. Внутрішня організація Комісії, як виконавчого органу, має ієрархічну структуру. Комісія складається з Голови Комісії, заступників голови Комісії, комісарів. Формування Комісії здійснюється відповідно до умов Договору про Європейське Співтовариство в п'ять етапів: висунення кандидата на посаду Голови Комісії; затвердження Голови Європейським парламентом; вибір кандидатів на посади членів Комісії; отримання вотуму довіри з боку Європейського парламенту; призначення Голови і членів Комісії. Голова Комісії є найвищою посадовою особою Європейських співтовариств і Європейського Союзу в цілому. До його повноважень входить: офіційне представництво ЄС; визначення “політичних орієнтирів” всієї роботи Комісії; керування поточною діяльністю Комісії (скликання її на засідання, визначення порядку денного); визначення системи генеральних директоратів і департаментів Комісії, їх функцій і повноважень; розподіл обов'язків між членам Комісії. Заступники Голови Комісії відповідають за питання адміністративної реформи, а також за питання транспорту, енергетики та зв'язків з Європарламентом. Комісари є посадовими особами, які здійснюють загальне керівництво галуззю управління або групою галузей. До складу Комісії входять комісари: з питань конкуренції, сільського господарства і рибальства, підприємництва та інформаційного

суспільства, внутрішнього ринку, наукових досліджень, економічної і валютної системи, розвитку гуманітарної допомоги, розширення Європейського Союзу, із зовнішніх зносин, питань торгівлі, охорони здоров'я і захисту прав споживачів, регіональної політики, освіти і культури, бюджету, питань навколишнього середовища, питань правосуддя і внутрішніх справ, зайнятості і соціальних питань. Генеральні директорати створюються в структурі Комісії як органи спеціальної (галузевої та міжгалузевої) компетенції. В Комісії функціонує 26 генеральних директоратів, до складу кожного з яких входять директорати і відділи. Очолюються генеральними директорами, які підзвітні відповідним комісарам. В структурі Комісії створені спеціальні служби (юридична служба Комісії, служба перекладів, служба прес-секретаря, статистична). Особливе місце займає Генеральний секретаріат, що є допоміжним органом Комісії в цілому. Комісія є постійно діючим органом, основними формами роботи якої є засідання в повному складі, індивідуальна робота членів Комісії в рамках підвідомчої сфери управління, діяльність робочих груп, діяльність генеральних директоратів, служб і підрозділів. Засідання проводяться щотижня. Процес підготовки і прийняття рішень здійснюється в закритому порядку. Для інформування і обговорення ініціатив Комісія використовує практику розробки і публікації консультативних документів ("зелених книг", "білих книг", повідомлень). До найважливіших повноважень Комісії (крім закріплених у статутних договорах і делегованих актами Ради та Європарламенту) належать ті, що спрямовані на реалізацію Комісією своїх функцій у системі наддержавної публічної влади Європейського Союзу, зокрема визначення політичного курсу шляхом розробки

законопроектів, забезпечення виконання державами і особами норм Європейського Союзу. Комісія має повноваження у сфері виконавчої влади (збір інформації, розслідування правопорушень та накладення штрафів, санкціонування певних слідчих дій, проведення колективних переговорів з профспілками і керівниками підприємств, виконання бюджету), законодавчої влади (видання нормативних актів у формі директив), формування органів і призначення посадових осіб, представництво Європейського Союзу в міжнародних відносинах.

(© Забара І.М.)

Європейська конвенція про громадянство

Регіональний міжнародний договір, підписаний 6 листопада 1997 р. у м. Страсбурзі (набув чинності 1 березня 2000 р.) з метою сприяння набуттю громадянства, поновлення в первинному громадянстві, обмеження можливості втрати громадянства, запобігання його безпідставного позбавлення. Конвенція відкрита для підписання державами-членами Ради Європи та державами, що не є членами організації, але брали участь у розробці конвенції. Конвенція проголошує принципи запобігання відсутності громадянства, заборони дискримінації та поважання прав людини щодо осіб, які на законних підставах постійно проживають на території держав-членів. Положення Конвенції застосовуються до категорій осіб, які можуть стати особами без громадянства внаслідок правонаступництва держав, які належать до громадянства кількох держав, а також тих, які мають виконувати свій військовий обов'язок. Положеннями Конвенції визначаються зобов'язання сторін щодо гарантування можливості оскарження рішень стосовно

заяв, пов'язаних із громадянством в адміністративному чи судовому порядку відповідно до національного законодавства. Конвенція передбачає, що договірна сторона повинна визначити у своєму законодавстві категорію осіб, які є її громадянами. З метою сприяння розвитку співробітництва сторони Конвенції зобов'язалися надавати Генеральному секретареві Ради Європи інформацію про своє внутрішнє національне законодавство з питань громадянства, надавати одна одній на прохання інформацію про своє національне законодавство щодо громадянства, а також про події щодо виконання положень конвенції. Конвенція підписана Україною 1 липня 2003 р.

(© Забара І.М.)

Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

Міжнародна угода, яка гарантує дотримання базових прав і свобод людини. Відкрита для підписання з 4 листопада 1950 р., набрала чинності 3 вересня 1953 р. Положення Конвенції спрямовані на захист широкого кола громадянських і політичних прав. Прийняття Конвенції стало першою вдалою спробою забезпечення на регіональному рівні прав і свобод, визначених у Загальній декларації прав людини (1948 р.), а також встановлення механізму постійного і незалежного контролю за дотриманням державами-учасницями основних прав людини. У відповідності з положеннями Конвенції було створено Європейську комісію з прав людини (1954 р.) та Європейський суд з прав людини (1959 р.). З часом, у 1993 р., країнами-учасницями було ухвалено рішення про зміну зазначених органів і створення нового Європейського суду з

прав людини, який розпочав роботу у м. Страсбург 1 листопада 1998 р. Положеннями Конвенції окреслено широке коло прав і основних свобод (право на життя, заборона катування, заборона рабства та примусової праці, права на свободу та особисту недоторканність, право на справедливий судовий розгляд, заборона покарання без закону, право на повагу до приватного і сімейного життя, свобода думки, совісті і віросповідання, свобода вираження, свобода зібрань та об'єднань, право на шлюб, право на ефективний засіб правового захисту, заборона дискримінації), а також визначені можливості особи щодо звернення за захистом до Європейського суду з прав людини в разі вичерпання всіх національних засобів правового захисту. До компетенції суду належить і розгляд спорів між державами щодо серйозних порушень прав людини. Права і основні свободи, визначені Конвенцією, доповнені і розширені за рахунок протоколів. Першим протоколом визначено право на мирне володіння своїм майном, право на освіту, право на вільні вибори шляхом таємного голосування. Протоколом №4 введено заборону ув'язнення за борг, свободу пересування, заборону вислання своїх громадян, заборону колективного вислання іноземців. Протокол №6 врегульовує питання скасування смертної кари в мирний час. Протокол №7 визначає право іноземців на процедурні гарантії у випадку вислання з території держави, право особи, визнаної винною у вчиненні злочину, на перегляд вищою судовою інстанцією винесеного їй вироку та призначеної міри покарання, право на відшкодування збитків у разі незаконного засудження, право не бути притягненим до суду або покараним двічі (*ne bis in idem*), рівноправність кожного із подружжя. Протокол №12 вводить загальну заборону дискримінації. Протокол №13 забороняє смертну кару

за будь-яких обставин, в тому числі за злочини, вчинені під час війни або у випадку неминучої загрози війни. Протокол № 14 запроваджує певні зміни до контрольної системи Конвенції. Рада України ратифікувала Конвенцію про захист прав і основних свобод людини у 1950 р., підписану від імені України 9 листопада 1995 р., Перший протокол, протоколи №4 і №7 до Конвенції підписані від імені України 19 грудня 1996 р., протоколи №2 і №11 до Конвенції підписані від імені України 9 листопада 1995 р. у м. Страсбурзі з окремими застереженнями, викладеними у постанові від 17 липня 1997 р.

(© Забара І.М., Казакевич Г.М.)

Європейська міграційна політика

Політика Європейського Союзу з метою виявлення та визначення спрямованості міграційних процесів, тенденцій їх подальшого розвитку; визначення взаємозв'язку цих процесів та явищ; вироблення ефективних, практичних рекомендацій для їх регулювання; прогнозування розвитку міграції; управління міграційним рухом населення за допомогою спеціальних методів і засобів, впорядкування і регулювання стихійних міграційних процесів. Національні міграційні політики країн-членів ЄС значно відрізнялися, різними були правові, адміністративні, фінансові можливості європейських держав, культурні та політичні традиції. Після 1999 р. розпочався період розробки і запровадження єдиної для ЄС міграційної політики і практики. В результаті спільних зусиль було вирішено питання свободи пересування для громадян країн ЄС, створено основи єдиної політики щодо притулку та імміграції, розпочато реалізацію концепції спільного управління зовнішнім кордоном. Сьогодні міграційна європейська політика

визначається кількома угодами та конвенціями, прийнятими за два останні десятиліття. Формування єдиної міграційної політики ЄС набуло змін та продовження у листопаді 2004 р. прийняттям так званої Гаазької програми. Її основні риси такі: визнання невідворотності розвитку міграційних процесів; прийняття розширеним складом ЄС (всі 25 країн); акцент на питанні безпеки, що віддзеркалювало світові реалії після 11 вересня 2001 р. У програмі сформульовано такі завдання: створити єдину європейську систему притулку; розвивати легальну міграцію та боротися з нелегальним працевлаштуванням; забезпечити інтеграцію громадян третіх країн; розвивати зовнішньополітичний вектор міграційної політики; удосконалювати менеджмент міграційних потоків. До цієї програми, на відміну від попередньої, включено пункти щодо легальної імміграції на територію Союзу. Ще одна важлива відмінність — це виокремлення зовнішньополітичного виміру міграційної політики. Нове формулювання, очевидно, передбачає перетворення питань міграції та притулку на складову спільної зовнішньої політики Євросоюзу. Під час виконання Гаазької програми серйозні кроки було зроблено в напрямі створення єдиної європейської системи притулку. 1 грудня 2005 р. Комітет з питань юстиції та внутрішніх справ ЄС затвердив Директиву щодо єдиних мінімальних стандартів під час розгляду клопотань про надання статусу біженців. У лютому 2006 р. Єврокомісія затвердила Послання щодо посилення практичної співпраці країн-членів щодо притулку, спрямоване на гармонізацію не лише законодавства, а й адміністративної практики. Єврокомісія 21 грудня 2005 р. затвердила Політичний план щодо легальної імміграції, прийняття якого ознаменувало документальне підтвердження

зміни курсу імміграційної політики ЄС від раніше цілком обмежувальної до більш прагматичної і відкритої. Мета затвердженого плану полягає у використанні потенціалу міграції для розвитку Європи, в тому числі шляхом щонайповнішої інтеграції тих іноземців, які вже перебувають на її території, а також регульованого залучення нових контингентів іноземних працівників. На сучасному етапі процес формування спільної міграційної політики ЄС значно динамізувався. Демографічні реалії та економічні потреби Євросоюзу, так само, як і міркування внутрішньої та зовнішньої безпеки, потребують його подальшої активізації. Необхідність спільної міграційної політики актуалізується і внаслідок поглиблення інтеграції в Європі, оскільки будь-яке рішення в цій сфері, прийняте на національному рівні, невідворотно впливатиме на ситуацію в інших країнах-членах. Створення єдиного європейського міграційного простору відбувається поступово, іноді нерівномірно і з очевидними труднощами, проте цілком послідовно.

(© Титаренко О.Р.)

Європейська патентна конвенція

Конвенція про видачу європейських патентів (набрала чинності в 1973 р.). Європейська патентна конвенція регулює тільки процедуру видачі європейського патенту, який з дати його публікації в тих країнах, для яких він був виклопотаний, закріплює за патентовласником ті ж права, які надаються національним патентом. У Конвенції закріплений принцип вільного доступу для представника будь-якої країни незалежно від її членства в Європейській патентній організації. Тому заявка може бути подана будь-якою особою незалежно від її

громадянства і місця проживання (місця перебування), фізичною або юридичною, спільно або індивідуально. Для здійснення процедури видачі європейського патенту Європейська патентна організація має адміністративну і фінансову самостійність. Її органом є Європейське патентне відомство, що знаходиться в Мюнхені і має філію в Гаазі. Відомство проводить прийом, розгляд і публікацію заявок на винаходи і видачу патентів на винаходи. Порядок видачі європейських патентів дає практичну перевагу, що полягає в подачі єдиної заявки однією мовою (англійською, німецькою або французькою) в одне патентне відомство. З 1991 р. в державах-колишніх суб'єктах СРСР разом з утворенням національних патентних систем також розвивається процес співпраці в галузі правової охорони промислової власності. Сьогодні патентно-інформаційні масиви Європейського патентного відомства (ЄПВ) - найзначніший патентно-інформаційний ресурс з вільним доступом через Інтернет.

(© Маноїленко О.В.)

Європейська патентна організація (ЄПО)

Почала дію у 1978 році, учасниками якої стали держави-члени Європейського Союзу і деякі інші західноєвропейські держави. Зараз в цю організацію входять 19 держав, а саме: Австрія, Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Кіпр, Ліхтенштейн, Люксембург, Монако, Нідерланди, Португалія, Фінляндія, Франція, ФРН, Швейцарія, Швеція. Виникнення організації продиктоване тим, що збільшення взаємного патентування, викликане зростанням міжнародних торгових, виробничих і науково-технічних зв'язків держав, неминуче збільшує потік патентних заявок на різних мовах, а

отже, витрати на правову охорону винаходів. Прагнення понизити витрати привело до передачі ряду повноважень наднаціональним органам – Адміністративній раді, Європейському патентному відомству. Це дало фінансову економію, зменшило витрати праці і часу в патентних відомствах і у заявників. Крім того, відпала необхідність дотримання різних вимог національних законів і правил при подачі заявок на національні патенти в окремих патентних відомствах, з'явилася можливість вибору найбільш відповідної мови з трьох офіційних мов ЄПО для ведення діловодства з отримання європейського патенту.

(© Маноїленко О.В.)

Європейська платіжна система STEP

Система розрахунків (EURO1), розроблена в кінці 1998 року Європейською банківською асоціацією (ЄБА) з опорою на технічну платформу SWIFT. Система EURO1 призначена для переказу крупних платежів. На додаток до EURO1 ЄБА розробила платіжну систему STEP1, яка призначалася для переказу невеликих роздрібних платежів. Ця система розроблялася як частина загальної програми S.T.E.P.S. (Straight Through Euro Payment System), метою якої є забезпечення повного діапазону платіжних послуг в європейському і пан'європейському розрахунковому середовищі. В кінці 2000 року ЄБА передала систему STEP1 своїй кліринговій організації. Програма S.T.E.P.S. продовжувалася розробкою платіжної системи STEP2 як пан'європейської автоматизованої клірингової системи для міжнародних і внутрідержавних масових платежів в євро. На початку 2003 року ЄБА передала STEP2 в експлуатацію кліринговій організації ЄБА. Вказані

системи були розроблені, щоб стати основними елементами для створення єдиного платіжного простору зони євро (SEPA - Single Euro Payments Area).

(© Маноїленко О.В.)

Європейська політика сусідства

Це комплекс правил, які регулюють відносини між ЄС та країнами-сусідами. Принципи політики сусідства були розроблені в березні 2003 р. у документі Єврокомісії під назвою “Ширша Європа”. Згодом вони були доопрацьовані і вступили в дію у травні 2004 р. після розширення ЄС. Метою Європейської політики сусідства проголошено “запобігання появі нових ліній поділу між розширеним ЄС та країнами-сусідами і посилення стабільності, безпеки та добробуту для усіх задіяних сторін”. Політика сусідства охоплює 16 країн-сусідів ЄС, а саме Алжир, Білорусь, Єгипет, Ізраїль, Йорданію, Ліван, Лівію, Молдову, Марокко, Палестинську автономію, Сирію, Туніс, Україну, Грузію, Азербайджан та Вірменію. Відносини з Росією, яка теж є сусідом ЄС, базуються на основі домовленостей про стратегічне партнерство між Російською Федерацією та ЄС. У межах Політики сусідства ЄС надає цим країнам привілейовані політичні та економічні відносини, засновані на спільних цінностях: демократії та правах людини, пануванні закону, принципах ринкової економіки та сталого розвитку. Водночас Політика сусідства не надає перспектив членства в ЄС. Ключовий елемент Політики сусідства – це двосторонні плани дій між ЄС та кожною країною, на яку поширюється політика сусідства. План дій передбачає проведення у коротко- та середньостроковій перспективі (3-5 років) політичних і економічних реформ, поглиблення економічного та соціального

співробітництва з ЄС, співпрацю в сферах юстиції та внутрішньої політики, а також у транспортній, енергетичній, інформаційній, науковій галузях, у сфері охорони навколишнього середовища. ЄС надає фінансову та технічну допомогу у проведенні цих реформ. Моніторинг виконання плану дій здійснюється підкомітетами та Європейською комісією. Виконання умов Плану дій надає країні можливість глибше інтегруватися до програм та інфраструктури ЄС, поліпшити умови доступу до європейських ринків тощо. У міру виконання плану дій його умови можуть бути відкориговані. На сьогоднішній день двосторонні плани дій були укладені з усіма країнами-сусідами, крім Білорусі, Лівії та Сирії. Ставлення України до запровадження Європейської політики сусідства з самого початку було неоднозначним. З одного боку, Україна вітала можливість поглиблення співпраці з ЄС в рамках двостороннього Плану дій Україна-ЄС, який було ухвалено у 2005 р. Водночас Україна не могла задовольнитися співпрацею суто в межах Політики сусідства, прагнучи надання перспектив повноцінного членства в ЄС.

(© Казакевич Г.М., Титаренко О.Р.)

Європейська політика у сферах безпеки та оборони

Координація зусиль європейських країн, спрямованих та підтримання миру та безпеки в Європі та світі. Перші спроби скоординувати оборонну політику європейських країн здійснювалися ще на початку 1950-х рр., зокрема у вигляді Договору про Європейське оборонне співтовариство, що передбачав фактичну відмову від національного контролю за збройними силами. Після того, як цей договір було відхилено французьким парламентом, ідея спільної політики у сфері

оборони та безпеки знайшла втілення у створенні Західноєвропейського Союзу (ЗЄС). Після завершення холодної війни і зміни ролі НАТО значення спільних європейських оборонних ініціатив значно підвищилося. 19 червня 1992 р. була прийнята Петерсберзька декларація (“Петерсберзькі завдання”), що визначала якісно нову роль ЗЄС у проведенні гуманітарних, рятувальних та миротворчих місій, евакуації експатрійованих, стабілізаційних та антитерористичних операцій (включаючи допомогу третім країнам) тощо. У 1997 р. згідно з Амстердамським договором Петерсберзькі завдання були інкорпоровані у договір про створення ЄС. В рамках цього ж договору була створена посада високого представника ЄС з питань зовнішньої політики (у 1998 р. ним став Х. Солана). У 2000-2001 рр. спільна європейська політика у сферах оборони та безпеки була оформлена у Ніщцькому договорі та Європейському плані дій стосовно обороноздатності (European Capabilities Action Plan). 12 липня 2004 р. було створено Оборонну агенцію ЄС (EU defence agency). Метою діяльності агенції визначено розвиток обороноздатності, співпраця у сфері озброєнь, формування єдиної європейської технологічної та виробничої бази у сфері оборони, проведення відповідних наукових досліджень. Для практичного виконання європейської політики у сферах оборони та безпеки були створені Сили швидкого реагування та Європейська жандармерія. Процес розбудови Сил швидкого реагування під управлінням ЄС був започаткований у грудні 1999 р. з метою створення мобільного 60-тисячного військового контингенту, що може бути швидко сформований з військових частин країн-учасниць для виконання петерсберзьких завдань. Жандармерія, утворена п’ятьма країнами-членами ЄС (Франція, Італія, Іспанія,

Португалія, Нідерланди), є мобільним контингентом з 800-900 службовців, що може бути сформований протягом 30 діб і застосований у якості військової поліції. В рамках спільної європейської політики у сферах оборони та безпеки було проведено або проводиться більше 15 миротворчих операцій, консультативних та допоміжних заходів у Боснії, Македонії, Іраку, Конго, Грузії, Палестинській автономії тощо. Зокрема, у відповідь на спільний лист президентів України та Молдови у грудні 2005 р. розпочала діяльність Місія прикордонної допомоги Молдові та Україні (EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine). Місія покликана надати допомогу обома країнам у попередженні контрабанди, торгівлі забороненими товарами та митної корупції. Мандат місії розрахований на два роки, після чого він може бути подовжений.

(© Казакевич Г.М.)

Європейська правова інтеграція

Історично усталена спільність політичного розвитку і правової культури народів Європи, що обумовила можливість об'єднання європейських держав у Європейський Союз. Інтеграція є складним соціально-економічним і політичним явищем, що має тенденцію до постійного розвитку і поглиблення. Для посилення європейської інтеграції особливе значення має питання про єдиний правовий простір, створення якого відрізняється від підходів до нього, характерних для федеративних держав, однак становить інтерес із погляду оптимальності проведення єдиної правової політики, яка поєднує встановлення єдиних приписів і збереження державно-правових особливостей. Процеси інтеграції у сфері економіки, політики, права, інформації, науки припускають об'єднання

матеріальних, правових, організаційних, фінансових, трудових і інтелектуальних ресурсів окремих держав для спільного вирішення проблем, пов'язаних з їхнім функціонуванням і розвитком. Правова інтеграція припускає узгодження державних інтересів на основі формування загального правового простору і створення з цією метою різних міжнародних структур, організацій і органів. Однією з найважливіших складових інтеграційних процесів є тісна координація між державами в сфері правової політики. Залежно від потреб і готовності держав до подібної координації вона може пролягати від узгодження окремих правових рішень до формування єдиного правового простору. Процес інтеграції країн Західної Європи, початок якому поклав висновок Паризького (1951) і Римських (1957) договорів, увів у міжнародне життя нові організаційні форми об'єднання держав і нові способи створення норм права. Юридична природа Європейських співтовариств і Європейського Союзу визначає сутність права ЄС як автономну правову систему. Європейська правова інтеграція виробила власну модель становлення, розвитку й поглиблення. Сьогодні вона значною мірою розвивається не тільки завдяки зусиллям та ініціативам, що виходять від суверенних держав та їхніх керівників, але й завдяки власним наднаціональним механізмам.

(© Гитаренко О.Р.)

Європейська Рада (European Council)

Орган управління ЄС, міжнародна політична організація, що має консультативний характер, виробляє та ухвалює рішення у вигляді відповідних політичних висновків головної сторони (Presidency conclusions) як політичні документи та правові акти

і рішення, що приймаються відповідними інститутами ЄС. Утворена в 1974 році. До складу ЄР входять глави держав і урядів країн-членів ЄС, а також голова Європейської Комісії.

(© Руденко О.М.)

Європейська Рахункова палата

Один з інститутів Європейського співтовариства та Європейського Союзу, незалежний орган фінансового контролю, що здійснює аудит. Попередниками Рахункової палати були органи фінансового контролю, які існували в кожному з Співтовариств. У 1967 р. на базі всіх органів було засновано єдиний орган фінансового контролю – Аудиторська рада, на базі якої у 1975 р. була створена Рахункова палата (функціонує з 1977 р.). Її місцезнаходження – м. Люксембург. Окремий офіс Рахункової палати розташований в м. Брюсселі. Рахункова палата складається з аудиторів. Кожна держава-член повинна бути представлена своїм аудитором. Строк повноважень аудиторів — шість років. Аудитори призначаються Радою ЄС за пропозицією держав-членів і після консультацій з Європейським парламентом. Очолює Рахункову палату голова. Голова Рахункової палати обирається самими аудиторами із свого складу. Строк повноважень голови – три роки. До обов'язків Голови належить координація і контроль за діяльністю Рахункової палати, представництво Рахункової палати при роботі з інститутами ЄС та міжнародними організаціями. Організація Рахункової палати визначається Договором про ЄС і внутрішнім регламентом палати. Для здійснення контрольної-ревізійної діяльності аудитори об'єднані в чотири основні аудиторські групи. Забезпеченням діяльності аудиторів займається секретаріат Рахункової палати,

очолюваний Генеральним секретарем. Діяльність Рахункової палати додатково забезпечується штатними і нештатними співробітниками. До її повноважень входить перевірка звітів про виконання всіх доходних і витратних статей бюджету Співтовариства, а також органів, заснованих Співтовариством; правильність ведення бухгалтерської документації Співтовариства та законність і правильність фінансових операцій; дослідження питань про добросовісність управління фінансами ЄС; отримання будь-якої фінансової інформації. Перевірці підлягають будь-які органи Співтовариства, держави-члени, фізичні і юридичні особи, що отримують виплати з бюджету ЄС. Методики здійснення контрольно-ревізійних заходів закріплені в Політиках і стандартах Європейської Палати аудиторів. Надання інформації про контрольно-ревізійні заходи здійснюється у формі річних звітів, спеціальних звітів і висновків, які Рахункова палата приймає більшістю голосів.

(© Забара І.М.)

Європейська система безпеки та оборони (Common foreign and security policy)

Це спільна зовнішня та безпекова політика і відповідні інституції для її реалізації як пріоритетні складові розбудови Європейського Союзу. Спільну зовнішню та безпекову політику започаткував Договір про Європейський Союз. Європейська система безпеки та оборони будується на таких важливих принципах, як неподільність європейської безпеки та пошук кооперативної безпеки на основі взаємодії між європейськими і трансатлантичними структурами в питаннях безпеки та оборони. ЄС активно співробітничать з ООН, ОБСЄ, Радою Європи та іншими міжнародними організаціями з питань підтримки стабільності, запобігання конфліктам, урегулювання кризових ситуацій та постконфліктної відбудови,

використовуючи для цього дипломатичну діяльність, гуманітарну допомогу, застосовуючи економічні санкції до здійснення функцій цивільної поліції та проведення на основі відповідного мандату ООН або ОБСЄ воєнних операцій для врегулювання кризових ситуацій. Спільна зовнішня та безпекова політика (СЗБП) покликана формувати спільну оборонну політику, яка може привести до єдиної системи оборони. Розділ V (статті 11-28) Договору про Європейський Союз визначає не тільки завдання такої політики, а й специфічні юридичні інструменти її реалізації – спільні дії та позиції, застосування яких ухвалюється одноставним голосуванням у Раді. Амстердамський договір (травень 1999 р.) запровадив посаду Верховного представника з питань спільної зовнішньої та безпекової політики, надав у розпорядження Європейському Союзові новий інструмент – спільну стратегію, і дозволив за певних умов використання голосування кваліфікованою більшістю. Ніццький договір дозволив також за певних умов вдаватися до тіснішої співпраці для здійснення спільних дій і спільних позицій, але не для військових чи оборонних операцій. Європейська Конституція передбачає постійну посаду міністра закордонних справ ЄС, який замінить водночас і Верховного представника з питань СЗБП і члена Комісії з зовнішніх справ, які досі певною мірою дублювали функції один одного. Елементом безпеки та оборони є Євровійсько (Єврокорпус), засноване 21-22 травня 1992 р. на 59-му франко-німецькому саміті в місті Ла-Рошелі (Франція). Відтоді до нього приєдналися ще три країни: Бельгія, Іспанія та Люксембург. Генеральний штаб Євровійська, в роботі якого беруть участь представники Австрії, Греції, Італії, Нідерландів, Об'єднаного Королівства, Фінляндії, Канади, Польщі й

Туреччини, розташований у м. Страсбурзі (Франція). Євровійсько може бути залучене для виконання гуманітарних місій, евакуації громадян країн-членів і миротворчих операцій під егідою ООН чи ОБСЄ.

(© Титаренко О.Р.)

Європейська система центральних банків

Фінансова інституція, що була утворена 1 червня 1998 р. при підписанні Маастрихтського договору відповідно до ухваленого рішення про передачу повноважень в області проведення єдиної грошово-кредитної політики від національних центральних банків країн-учасниць до Європейського центрального банку (ЄЦБ). ЄЦБ є наймолодшим центральним банком у світі, проте він успадкував надійність і досвід всіх національних центральних банків зони євро. ЄЦБ і національні центральні банки Європейського Союзу утворили Європейську систему центральних банків. Європейська система центральних банків ставить перед собою такі цілі: розробка і проведення єдиної грошово-кредитної політики; здійснення валютних операцій; зберігання і управління офіційними валютними резервами країн-учасниць ЄЕВС (Європейського економічного та валютного союзу); забезпечення правильного функціонування платіжно-розрахункових систем. У 1985 р. вісімнадцять комерційних банків і Європейський інвестиційний банк за підтримки Європейської Комісії і Банку міжнародних розрахунків сформували Європейську банківську асоціацію (ЕВА - Euro Banking Association). За роки свого існування Європейська банківська асоціація в співпраці з ЄЦБ, Банком міжнародних розрахунків і центральними банками європейських країн зробила істотний внесок до поліпшення платіжної інфраструктури і фінансових ринків європейської

зони, удосконалюючи систему клірингових розрахунків. Окрім згаданих банківських організацій, в Європі функціонують банківські союзи: Федерація європейських банків (European Banking Federation); Об'єднання європейських ощадкас (European Savings Banks Group); Європейське об'єднання банківських товариств (European Association of Cooperative Banks). У 1992 р. Федерацією європейських банків був створений Європейський комітет з банківських стандартів (ECBS) і Комісія по стандартизації, метою яких є вдосконалення технічної інфраструктури банків. У завдання ЄСЦБ і ЄЦБ входить: визначення і здійснення валютної політики ЄС; проведення міжнародних валютних операцій; зберігання офіційних валютних резервів країн-учасниць ЄВС і управління ними (при цьому частина резервів залишиться у розпорядженні урядів країн, що беруть участь); забезпечення нормального функціонування платіжної системи. У статуті ЄСЦБ і ЄЦБ проголошується незалежність цих організацій від інших органів ЄС, від урядів країн-членів і будь-яких інших установ. У сферу діяльності ЄСЦБ і ЄЦБ входить: надання кредитів, зокрема ломбардних, фінансовим інститутам; операції на відкритому ринку з різними фінансовими інструментами; встановлення мінімальних резервних вимог для кредитних інститутів країн-членів ЄВС.

(© Маноїленко О.В.)

Європейська соціальна хартія

Регіональний міжнародний договір 1961 р., спрямований на забезпечення соціальних та економічних прав людини. Відкрита для підписання з 18 жовтня 1961 р., набрала чинності 26 лютого 1965 р. Хартія гарантує дев'ятнадцять основних

соціальних та економічних прав людини, умовно об'єднаних в три групи: захист права на працю, соціальний захист населення і спеціальний захист поза робочим середовищем. Країни-учасниці мають можливість відповідно до положень Хартії не приєднуватися до всіх положень договору, проте зобов'язані дотримуватися основних визначених прав (право на працю, право на створення організацій, право на укладення колективних договорів, право на соціальне забезпечення, право на соціальну та медичну допомогу, право сім'ї на соціальний, правовий та економічний захист, а також право трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей на захист і допомогу) й повинні регулярно надавати доповіді про її застосування. Положення Хартії визначають умови дотримання і виконання взятих державою зобов'язань. Хартія передбачає зобов'язання держави щодо подання національних доповідей кожні два роки. Додатковий протокол до Європейської соціальної хартії був відкритий для підписання з 5 травня 1988 р., набрав чинності 4 вересня 1992 р. Протокол поширив захист соціальних та економічних прав, гарантованих Хартією, на право щодо рівних можливостей та рівного ставлення при вирішенні питань працевлаштування та професії без дискримінації за ознакою статі; право працівників на отримання інформації та консультацій на підприємстві; право брати участь у визначенні і поліпшенні умов праці та виробничого середовища на підприємстві; право осіб похилого віку на соціальний захист. Протокол про внесення застережень до Європейської соціальної хартії було відкрито 21 жовтня 1991 р. Протокол значно вдосконалює контрольний механізм Хартії, конкретизує відповідні функції двох головних контрольних органів – Комітету незалежних експертів та Урядового комітету.

Протокол набере чинності після ратифікації всіма учасниками Хартії. Додатковий протокол до Європейської соціальної хартії про систему колективних скарг був відкритий для підписання з 9 листопада 1995 р., набрав чинності 1 липня 1998 р. Відповідно до його положень сторони соціального партнерства та неурядові організації отримали право подавати скарги з приводу незадовільного застосування положень Хартії. Європейська соціальна хартія набрала чинності в 26 країнах Європи.

(© Забара І.М.)

Європейська соціальна хартія (переглянута)

Має метою посилення міжнародних гарантій основоположних соціальних й економічних прав, містить і додаткове коло нових прав: право на захист від злиденності та соціального відчуження; право на житло; право на захист у випадках звільнення; право на захист від сексуальних домагань на роботі та інших форм домагань, право працівників із сімейними обов'язками на рівні можливості та рівне ставлення до них, право представників працівників на захист на підприємстві. Положення переглянутої Хартії спрямовані на посилення принципу заборони дискримінації, утвердження рівності між жінками і чоловіками, поліпшення захисту материнства та соціального захисту матерів, соціального, правового та економічного захисту працюючих дітей, захисту інвалідів. Європейська соціальна хартія (переглянута) відкрита для підписання з 3 травня 1996 р., набрала чинності 1 липня 1999 р. Україна підписала документ 7 травня 1999 р. із застереженнями. Європейська соціальна хартія (переглянута) набрала чинності в 16 країнах.

(© Забара І.М.)

Європейська спільнота

Узагальнене поняття, що фактично окреслює певні ознаки та кордони європейської належності. На сьогоднішній день існує вузьке та широке трактування поняття європейської спільноти. Вузьке обмежує кордони європейської спільноти переважно протестантськими або католицькими країнами Західної та частково Центральної Європи. Широке трактування цього поняття передбачає включення до європейської спільноти усіх народів європейського субконтиненту, азійської частини Росії та Туреччини, країн Кавказького регіону. Потужні культурно-історичні зв'язки з європейською спільнотою підтримує населення колишніх британських колоній – США, Канади, Австралії, Нової Зеландії. Процес формування європейської єдності почався задовго до виникнення в Європі державних структур. Переважна більшість сучасних європейців, у тому числі слов'янські народи, ведуть свій родовід від індоєвропейської мовної спільноти, племена якої почали заселяти Європу близько IV-III тис. до н.е. Згодом почався процес відокремлення від неї окремих етнічних масивів, які боролися за домінування. У другій половині I тис. до н. е. більша частина Європи від Британії до Туреччини була заселена племенами стародавніх кельтів, культурний та етнічний вплив яких зазнали практично усі народи субконтиненту. У V ст. до н. е. розквіт грецької цивілізації заклав початок формування системи європейських цінностей, а також своєрідного прообразу європейської ідентичності – усвідомлення докорінної відмінності демократичних полісів Греції та індивідуалістичного світогляду греків від східної деспотії та колективістсько-підданського світогляду населення

Сходу. Традиції давньогрецької культури увібрала Римська держава, яка на рубежі н.е. об'єднала у своєму складі Південну, значну частину Західної та Центральної Європи, а також деякі неєвропейські країни Середземноморського басейну, на які була поширена антична культура. Після падіння Західної Римської імперії у 476 р. та заснування германськими племенами своїх королівств на її території ідея необхідності об'єднання Європи у межах одного політичного утворення залишалася актуальною і, зокрема, знайшла втілення в Імперії Карла Великого (поч. XI ст.) та Священній Римській імперії (962-1806 рр.). Згуртованості європейців сприяли також необхідність протидії спочатку арабським (VII-VIII ст.) та турецьким (XV-XVII ст.) завойовникам, а також поширення християнства. Християнська церква з її потужним політичним впливом, уособленим інститутом папства, з її хрестовими походами, що об'єднали під одними знаменами військово-аристократичні прошарки різних країн, з її фактично екстериторіальною системою монастирів, де функціонувала середньовічна латина як спільна для усієї Європи мова науки та освіти, відіграла роль найпотужнішого об'єднавчого чинника. Хоча його дію істотно порушив церковний розкол 1054 р. та поширення протестантизму (XVI ст.), усвідомлення приналежності європейців до єдиної християнської спільноти залишалось. В період середньовіччя поширення феодальних відносин призводило до превалювання соціальної ідентифікації і, як наслідок, до посилення відчуття солідарності між одними й тими самими суспільними прошарками різних країн. У XV-XVI ст. епоха Відродження, з характерними для неї космополітичними та гуманістичними ідеями, та Реформація, з її релігійно-етичним обґрунтуванням приватної власності та

свободи думки, стали подальшими віхами формування європейської спільноти. Подальше обґрунтування та розвиток ці ідеї отримали в період Просвітництва, в працях мислителів та діяльності таємних товариств XVIII ст. Водночас виникнення та поширення протягом XVI-XIX ст. мережі університетів з більш-менш уніфікованою системою освіти сприяло формуванню єдиного європейського культурно-освітнього простору. XIX ст. стало періодом найвищого злету економічної та політичної потужності європейських країн, а також поглиблення поділу Європи внаслідок остаточного формування європейських націй та діяльності націоналістичних рухів. З іншого боку, поширення володінь європейських колоніальних імперій далеко за межі субконтиненту сприяло посиленню відчуття згуртованості європейців. Характерно, що бездержавні народи Європи (ірландці, бретонці, баски, норвежці, слов'янські народи Російської та Австро-Угорської імперій) користувалися значно більшими правами у державах, куди вони входили, ніж населення неєвропейських колоній тих самих держав. Період 1914-1945 рр. деякі західні дослідники називають періодом європейських громадянських війн. Дві світові війни стали найкривавішими в історії людства збройними конфліктами, які спалахнули насамперед унаслідок протиріч між європейськими державами. Вони підірвали економічну та політичну потужність Європи, проте остаточно сформували переконання переважаючої частини європейської політичної еліти, що тільки єдність може забезпечити процвітання Європи. Безпосереднім втіленням цього переконання став початок процесу європейської інтеграції, а на нинішньому етапі – створення та розширення ЄС. В історико-культурному відношенні Україна завжди була складовою європейської спільноти. На світанку

історії територією України пролягали міграційні потоки індоєвропейців; саме українські землі стали ядром формування слов'янства. На українських землях зафіксовано перебування кельтів (Карпатський регіон, Верхнє Подністров'я, Південь), греків та римлян (міста-держави Херсонес, Феодосія, Ольвія на Півдні та в Криму), які істотно вплинули на етнокультурний розвиток місцевого населення. В епоху середньовіччя Київська Русь, яка прийняла християнство від найрозвиненішої держави Європи – Візантії, була невід'ємною частиною спільноти європейських держав, про що свідчать широкі політичні та династичні зв'язки київських князів. У XIII ст. Галицько-Волинське князівство глибоко інтегрувалося у систему центральноєвропейських католицьких держав, а князь Данило Романович був коронований Папою. Після інкорпорації українських земель до Польщі та Великого князівства литовського західноєвропейські впливи на політичне та культурне життя України лише посилювалися. Так, українське козацтво, яке підтримувало широкі міжнародні зв'язки з країнами Заходу від Австрії до Франції, своїми походами значно сприяло боротьбі християнських народів Європи проти турецької експансії. В Україні поширювалися ідеї Реформації, зокрема у формі створення православних церковних братств, в літературі та архітектурі домінували традиції Відродження. Провідні діячі української культури XVI-XVIII ст. отримували освіту в університетах Центральної та Західної Європи, а в самій Україні система освіти була організована за західноєвропейським зразком. Демократичні традиції українського козацтва значно випередили свій час. Так, у 1709р. гетьман Пилип Орлик підписав документ, який багатьма дослідниками вважається першою в Європі конституцією. В

суспільно-політичному та культурному житті України XIX – поч. XX ст. були поширені ті самі ідеї та течії, що й на Заході. У XX ст. Україна стала однією з країн Європи, які найбільше постраждали від світових війн та злочинних дій тоталітарних режимів. Після здобуття незалежності Україною проголошено курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію.

(© Загайнова Л.І, Логвін З.І.)

Європейська стратегія зайнятості

Стратегія, що визначає загальні пріоритети у сфері зайнятості та координації політики зайнятості держав-членів ЄС. Протягом 90-х років відбувався активний багатосторонній діалог у сфері зайнятості, що супроводжувався розробками різних стратегій та уніфікацією підходів у відповідній сфері. Актуалізація проблеми зайнятості на європейському рівні призвела до включення відповідного розділу до Амстердамського договору 1997 року, що набув чинності в 1999 році. До Амстердамського договору співпраця на рівні ЄС в галузі зайнятості та ринку праці нічим не відрізнялася від міждержавного співробітництва в таких міжнародних організаціях, як ОБСЄ або Міжнародна організація праці. Саме в цей період проблема зайнятості утверджується як один з провідних напрямів діяльності Європейського Союзу. У 1997 року було розроблено та введено в дію Європейську стратегію в галузі зайнятості з метою досягнення прогресу у боротьбі з безробіттям протягом наступних п'яти років. В 2000 році відбувся Лісабонський саміт Європейської Ради, яким було ухвалено основний стратегічний документ ЄС – «План економічного та соціального оновлення для Європи до 2010 року», який в широкому вжитку отримав назву Лісабонської

стратегії. Згідно з Лісабонською стратегією передбачалося до 2010 року перетворити економіку Європейського Союзу на найефективнішу у світі структуру, орієнтовану на розвиток і залучення високих технологій шляхом створення консолідованої, динамічної та орієнтованої на високі технології економіки; забезпечення прискореного й сталого економічного зростання; забезпечення повної зайнятості та соціальної політики, включаючи зниження рівня безробіття до того, якого вже досягнуто в найуспішніших країнах-членах; модернізацію соціальної політики. Таким чином, одним із головних пріоритетів Союзу, визначених Лісабонською стратегією, є забезпечення повної зайнятості як ключової мети економічної та соціальної політики ЄС. У листопаді 2003 року було опубліковано звіт Робочої групи з питань зайнятості Європейської Ради. Цей звіт є перехідним підбиттям підсумків реалізації Лісабонської стратегії.

(©Титаренко О.Р.)

Європейська хартія місцевого самоврядування

Регіональний міжнародний договір, підписаний 15 жовтня 1985р. в м. Страсбурзі (набув чинності 1 вересня 1988 р.), яким визначаються зобов'язання держави щодо застосування основоположних правил, які гарантують політичну, адміністративну та фінансову незалежність органів місцевого самоврядування. Положеннями договору передбачено визнання і закріплення принципу місцевого самоврядування в національному законодавстві. Передбачено, що органи місцевого самоврядування обираються на основі загального виборчого права і у межах закону повинні мати право здійснювати в інтересах місцевого населення регулювання та

управління суспільними справами, які належать до їхньої компетенції. Хартією визначено основоположні принципи щодо здійснення управління на рівні органів місцевого самоврядування, зокрема, муніципальні функції, як правило, повинні здійснюватися переважно тими органами, які мають найтісніший контакт з громадянами; органи вищого рівня повинні залучатися тільки тоді, коли координація та здійснення повноважень є неможливим або неефективним на нижчому рівні. Із цією метою Хартією визначаються принципи: охорони територіальних кордонів органів місцевого самоврядування; наявності відповідних адміністративних структур та ресурсів для виконання цими органами відповідних завдань; визначення умов здійснення функції на місцевому рівні; здійснення адміністративного нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування; розгляду питань щодо фінансових ресурсів та правового захисту місцевого самоврядування. Положеннями Хартії передбачено особливий механізм поступового запровадження єдиних загальних умов для функціонування органів місцевого самоврядування. Принципи місцевого самоврядування, що містяться в Хартії, застосовуються до всіх категорій органів місцевого самоврядування. Положеннями Хартії визначені зобов'язання кожної сторони договору щодо прийняття загальних зобов'язань із впровадження загальних принципів місцевого самоврядування. В такий спосіб Хартія запроваджує процес поступової децентралізації влади і підсилення ролі органів місцевого самоврядування. Європейська хартія місцевого самоврядування підписана Україною 6 листопада 1996 р. й набула чинності для України 1 січня 1998 р.

(© Забара І.М.)

Європейське врядування (European Governance)

Запроваджена Європейською Комісією концепція врядування, що означає правила, процеси та норми поведінки, які впливають на спосіб здійснення владних повноважень інститутами ЄС на європейському рівні, особливо стосовно забезпечення їх відкритості, участі громадськості, підзвітності, ефективності та узгодженості. Ці п'ять принципів ефективного врядування зміцнюють європейські принципи субсидіарності і пропорційності. Термін "врядування" став широко вживатися в 90-х рр. такими міжнародними організаціями, як ООН, Світовий банк та МВФ. З визнанням важливості ефективного врядування для макроекономічного зростання та стабільності МВФ та Світовий банк розширили умови надання позик вимогами ефективного врядування та створення інституційних рамок вироблення економічної політики. В Європейській політиці розвитку ефективного врядування та верховенство права розглядаються як вирішальні напрями в реалізації стратегії подолання бідності. Програми у межах Європейської політики розвитку спрямовані на зміцнення інституційної спроможності держав-партнерів, у тому числі спроможності уряду ефективно управляти громадськими ресурсами, здійснювати стабільну політику та контролювати корупцію. Якість глобального врядування серйозно впливає на безпеку ЄС, добробут його громадян, навколишнє середовище, експортні ринки, доступ до товарів та сировини. Через це Європейський Союз та його громадяни зацікавлені у поліпшенні врядування та поширенні його впливу поза межами Співтовариства.

(© Рудік О.М.)

Європейське Економічне Співтовариство (European Economic Community)

Регіональна міжурядова економічна та політична організація (аббревіатура - ЄЕС), заснована договором від 25 березня 1957 р. (м. Рим, набув чинності 1 січня 1958 р.), укладеним представниками Німеччини, Франції, Італії, Бельгії, Нідерландів, Люксембургу. Головною метою ЄЕС проголошувалося: формування спільного ринку шляхом створення умов для вільного руху товарів, послуг, робочої сили та капіталів; поступове скасування між країнами-членами митних тарифів та кількісних обмежень на імпорт і експорт товарів; введення загального митного тарифу та спільної торгівельної політики щодо третіх країн; проведення спільної політики в галузі сільського господарства і транспорту; гармонізація законодавства і технічних норм та координації економічної, соціальної та валютної політики. В економічній сфері створювався спільний ринок, який охоплював всі галузі і сектори господарства (крім вугілля та сталі). Було визначено, враховуючи масштаби перетворень, перехідний період на 12 років, протягом якого передбачалося поступове введення принципів спільного ринку. В політичній сфері для керівництва спільним ринком і здійснення загальної політики були створені інститути ЄЕС. В основу інституційного механізму були покладені, з урахуванням специфіки нової організації, принципи Європейського співтовариства вугілля і сталі (ЄСВС). Головним законодавчим органом ЄЕС стала Рада, до складу якої, як і у ЄСВС, входять представники національних урядів. Комісія, аналог Верховного органу ЄСВС, почала здійснювати, головним чином, виконавчу функцію. Статус Асамблеї і Суду фактично не було змінено. Зі створенням

дієвого механізму політичного співробітництва змінився статус організації: в 1974 р. ЄЕС отримало статус спостерігача в Організації Об'єднаних Націй та деяких спеціалізованих установах ООН. Разом із країнами-членами ЄЕС брало участь у підготовці Заключного акту Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 р. В юридичній сфері Договором ЄЕС було визначено шлях до наднаціональної правотворчості інститутів через нормативні акти, судові прецеденти, міжнародні договори ЄЕС з іноземними державами і міжнародними організаціями. З часом до Договору приєдналася низка європейських країн: Велика Британія, Данія, Ірландія (з 01.01.1973 р.); Греція (з 01.01.1981 р.); Іспанія і Португалія (з 01.01.1986 р.). Після реорганізації ЄЕС в Європейський Союз його членами стали Австрія, Фінляндія, Швеція (01.01.1995 р.). Ухвалення Договору про Європейський Союз 1992 р. (Маастрихтський договір) призвело до переходу ЄЕС на якісно новий рівень – створення Європейського Союзу. З часом ЄЕС відповідно до положень цього договору було перейменовано в Європейське Співтовариство; розширило діяльність і на інші сфери – культуру, освіту, молодіжну політику, охорону здоров'я, захист прав споживачів тощо.

(© Забара І.М., Казакевич Г.М.)

Європейське співтовариство вугілля і сталі (European Coal and Steel Community)

Регіональна міжурядова економічна організація (аббревіатура - ЄСВС), заснована договором від 18 квітня 1951 р. (м. Париж), який набув чинності 5 липня 1952 р. Організація об'єднала кам'яновугільну, залізорудну, металургійну галузі

промисловості країн-учасниць (Німеччина, Франція, Італія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург). Метою Паризького договору було: координація й модернізація виробництва заради зростання його обсягів, зниження цін шляхом скасування торгівельного мита та кількісних обмежень на рух товарів. Положеннями договору визначалися можливості щодо рівноправного доступу користувачів до виробництва, заборони нечесних методів ведення конкурентної боротьби, запроваджувалися вільний рух капіталу та робочої сили. В політичній сфері Паризький договір передбачав створення загальних органів влади, які з часом стали попередниками відповідних інститутів Європейських Співтовариств. Головним став Верховний орган, який отримав правотворчі та адміністративні повноваження. Спеціальна рада міністрів представляла уряди з метою координації їх діяльності з Верховним органом. Асамблея була визначена консультативним органом. Органом судової влади ЄСВС став Суд. Наддержавний інституційний механізм, створений Паризьким договором 1951 р., продовжує діяти в якості механізму політичної влади Європейського Союзу. Створення ЄСВС заклало основу для інтеграційних процесів в юридичній сфері: з укладенням Паризького договору почала формуватися нова правова система – право Європейського Союзу, першим джерелом якої став Паризький договір про ЄСВС. ЄСВС відіграло досить значну роль для розвитку європейських інтеграційних процесів. Позитивні результати співробітництва країн-учасниць призвели до подальших кроків у галузі економіки та використання атомної енергії, поширення інтеграції на все господарство, створення наднаціональної організації із загальноекономічною компетенцією. В 1957 р.

країни-учасниці підписали договори про заснування Європейського Економічного Співтовариства та Європейського співтовариства з атомної енергії. У процесі розширення Європейських співтовариств кількість країн-учасниць ЄСВС зросла до 15. ЄСВС відповідно до положень Паризького договору припинило існування 23 липня 2002 р. З цього часу процеси інтеграції у вугільній та металургійній галузях країн-учасниць ЄС почали регулюватися Договором про заснування Європейського Співтовариства. Загалом, ЄСВС відіграло істотну роль у процесі європейської інтеграції, ставши, по суті, першим кроком на шляху до об'єднання Європи.

(© Забара І.М., Казакевич Г.М.)

Європейське співтовариство з атомної енергії (European Atomic Energy Community)

Регіональна міжурядова організація з фінансування та координації діяльності в галузі виробництва і використання атомної енергії (аббревіатура - Євратом). Договір про створення Євратому було укладено 25 березня 1957 р. у м. Римі представниками Бельгії, Італії, Люксембургу, Нідерландів, Франції та ФРН. Договір набрав чинності 1 січня 1958 р. З 1 січня 1973 р. до Євратому ввійшли Велика Британія, Ірландія, Данія, з 1 січня 1981 р. – Греція. Завдання Євратому полягало в тому, щоб шляхом створення необхідних умов для виникнення та швидкого росту атомної промисловості сприяти підвищенню життєвого рівня в країнах-членах та розвитку взаємних обмінів з іншими країнами. Для виконання цього завдання на Євратом покладені повноваження щодо проведення дослідницької роботи і поширення технічних знань; розроблення єдиних норм безпеки для захисту здоров'я робітників на атомних

підприємствах і всього населення; спрощення інвестиційного режиму та заохочення проведення розробок для фундаментальних досліджень, необхідних для розвитку атомної енергетики в Співтоваристві; нагляду за регулярним і справедливим постачанням споживачів у Співтоваристві ядерним паливом і рудою; гарантування шляхом належного контролю неможливості використання ядерних матеріалів на інші цілі; забезпечення широкого доступу до кращих технічних засобів та їх збут шляхом створення спільного ринку спеціального обладнання, вільного руху капіталів для інвестицій в атомні галузі, а також вільного вибору фахівцями місця роботи у Співтоваристві; встановлення з іншими країнами і міжнародними організаціями зв'язків, які сприяють прогресу у мирному використанні атомної енергії. Договір про Євратом передбачає створення спільного ринку для товарів і продукції, визначених самим договором. Положеннями Договору за Співтовариством визнано право власності на вироблені або імпортовані спеціальні ядерні матеріали. Євратом має власну систему контролю за ядерною діяльністю країн-учасниць, а також повноваження щодо питань організації інспекцій на їх територіях. Євратом співпрацює із Міжнародним агентством з ядерної енергії (МАГАТЕ). В 1973р. Євратом і МАГАТЕ уклали базову угоду, за якою, відповідно до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї 1963 р., гарантії МАГАТЕ застосовуються паралельно з гарантіями Євратому в неядерних державах ЄС. В 1992 р. була підписана угода про започаткування партнерського підходу, метою якої було усунення дублюючих функцій та скорочення витрат на проведення інспекцій ядерних установок. При Євратомі створено Об'єднаний центр ядерних досліджень, який

забезпечує проведення програм досліджень, а також запровадження єдиної системи стандартизації та єдиної ядерної термінології. Важливі функції покладено Договором на Європейське агентство з атомної енергії. За останнім закріплено право вибору руд, сировини, матеріалів, вироблених на території країн-членів, а також виняткове право на укладення контрактів на їх поставку. На сьогодні до Євратому входять всі держави-члени Європейського Союзу. Євратом фінансується країнами-учасниками у відповідності із встановленими для кожної з них квотами. Основними органами Євратому є Генеральний директор з питань енергетики, Директорат з гарантій (забезпечення гарантій нерозповсюдження ядерних матеріалів), Агентство Євратому з поставок і Спільні дослідницькі центри (Бельгія, Італія, Нідерланди, Німеччина).

(© Забара І.М.)

Європейське управління з питань запобігання зловживанням та шахрайству (European Anti-fraud Office)

Службова інстанція Європейської Комісії (аббревіатура - ОЛАФ), яку створено у 1999 р. замість підрозділу з координації запобігання шахрайству, який працював від 1998 р. Головним завданням ОЛАФ є боротьба з шахрайством та зловживаннями у сфері використанні коштів з бюджету ЄС, зокрема, мова йде про контрабанду, зловживання фінансовою допомогою та цільовою державною допомогою, шахрайства, пов'язані з ПДВ тощо. ОЛАФ має право вивчати адміністративну діяльність та фінансування будь-якої інституції чи органу ЄС, проводити перевірки на підприємствах держав-членів ЄС та деяких третіх країн. Щорічно ОЛАФ розслідує сотні прецедентів незаконного

використання та обігу коштів. ОЛАФ керується в своїй діяльності правилами, визначеними міжінституційною угодою, що уклали між собою Комісія, Парламент і Рада 25 травня 1999 р. При цьому організація тісно взаємодіє з органами влади держав-членів ЄС. Гарантами цілковитої незалежності організації виступають, по-перше, директор управління, якого призначає Комісія за згоди Парламенту, та Рада міністрів. Директор ОЛАФ не повинен виконувати вказівки жодного уряду і жодної інституції, причому незалежність підпорядкованої інстанції він може відстоювати навіть у Суді ЄС. Крім того, директор має право розпочинати розслідування з власної ініціативи, а не лише на вимогу інституції, органу чи держави-члена. По-друге, це наглядовий комітет, обов'язком якого є контроль за проведенням розслідувань. До складу комітету входять п'ять відомих особистостей, які не працюють у структурах ЄС. Їх призначають спільно Комісія, Парламент і Рада. ОЛАФ фінансує навчання службовців та адвокатів держав-членів ЄС, які працюють у сфері боротьби з шахрайством у фінансовій сфері. Крім того, існує спеціальна програма підготовки службовців для виявлення фальшивих купюр євро.

(© Рейтерович І.В.)

Європейський адміністративний простір

Набір інституційних рамок, процесів, загальних адміністративних стандартів і принципів функціонування державної служби в ЄС (аббревіатура - ЄАП), який міститься в ряді нормативно-правових актів (адміністративно-процесуальних кодексів, законів про свободу інформації,

державну службу тощо). Їх націлено на досягнення надійності, відкритості й прозорості, відповідальності, ефективності та результативності. Інституційна та адміністративна спроможність здійснювати спільні політики ЄС залежить і від формування ЄАП як складової частини інтеграційних процесів ЄС. Державне управління та державна служба в державах - членах Європейського Союзу у цілому не регулюється європейським законодавством, однак її основні риси та принципи функціонування схожі. Копенгагенські та Мадридські критерії вказують на необхідність адміністративної здатності керувати й втілювати європейську політику. Поки що не існує однозначних та жорстких норм, які визначають модель державного управління. Замість таких норм існує певний набір критеріїв. Ці критерії складають сутність ЄАП, чиї принципи повинні реалізовуватись кожною державою-членом ЄС. ЄАП складається із спільних стандартів для здійснення державного управління, які визначаються законом і запроваджуються через систему заходів, процедур та механізмів підзвітності. ЄАП побудований на таких засадах: надійність та можливість прогнозування; відкритість та прозорість; відповідальність; ефективність та результативність. ЄС виробив загальні вимоги до організації сучасної державної служби, а саме: відповідальність та підзвітність, чесність та неупередженість, професійність та стабільність. Система державної служби має гарантувати верховенство права, утвердження дієвих механізмів громадського контролю за діяльністю виконавчої гілки влади. В інтересах громадян державна служба повинна забезпечити результативну та стабільну діяльність органів державної влади відповідно до їх завдань, повноважень і компетенції на конституційних засадах. Хоча на сьогоднішній

день ці вимоги не набули характеру правових зобов'язань, їх можна розглядати як визнані принципи і стандарти державного управління, обов'язкові для впровадження і дотримання. Тобто ЄАП набуває функцій середовища, в якому європейські держави можуть ефективно взаємодіяти і співпрацювати. Фактично це набір критеріїв для розвитку управлінського потенціалу держав-кандидатів у їх намаганні досягти членства в ЄС. Процеси злиття національного законодавства з правовими принципами ЄС ведуть до виникнення ЄАП.

Європейська інтеграція є стратегічною метою України. В Україні з 1998 р. проводиться адміністративна реформа. У березні 2004 р. затверджено Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законів ЄС, що передусім є правовою формою європеїзації державного управління. Указом Президента України затверджено Концепцію адаптації інституту державної служби до стандартів ЄС. Головне управління державної служби України почало запроваджувати в органах державної влади стандарт управління якістю ISO 9001:2000 і модель загальної оціночної рамки, що сприяють ефективності державного управління. В 2006 р. проведена оцінка державного управління України за базовими показниками SIGMA. Співробітництво між системами державного управління передбачено Маастрихтською угодою (ст. 209А), що сприяє зміцненню неформальних партнерських відносин, міжурядових відносин, поширенню і застосуванню спільних принципів управління. ЄАП поступово набуває формату, в якому державні службовці регулярно зустрічаються, обмінюються інформацією і спільно вивчають проблеми державного управління. Адміністративна надійність, необхідна для верховенства права, ефективне впровадження політичних

рішень та здійснення економічного розвитку є однією з визначальних характеристик цього простору.

(© Титаренко О.Р.)

Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР)

Фінансова інституція з штаб-квартирою в Лондоні, що була створена в 1991 р. Її засновниками стали 60 країн і дві міжнародні організації. Основною метою ЄБРР є сприяння в процесі переходу до відкритої ринкової економіки, а також розвиток приватної і підприємницької ініціативи в тих країнах Центральної і Східної Європи і Співдружності незалежних держав (СНД), які прихильні принципам багатопартійної демократії, плюралізму і ринкової економіки. ЄБРР сьогодні є найбільшим інвестором у регіоні, який одноосібно або спільно з комерційними партнерами здійснює проектне фінансування приватного сектора в 27 країнах - від Центральної Європи до Центральної Азії. Він здійснює проектне фінансування банків, підприємств і компаній, вкладаючи засоби як у нові виробництва, так і у діючі фірми. ЄБРР також працює з державними компаніями в цілях підтримки на них процесів приватизації і структурної реорганізації, а також вдосконалення комунального господарства. ЄБРР використовує сталі тісні зв'язки з урядами країн регіону в цілях реалізації курсу на створення сприятливих умов для підприємницької діяльності. Статут ЄБРР передбачає його діяльність тільки в тих країнах, які прихильні принципам демократії. Турбота про навколишнє середовище є складовим елементом надійно працюючої системи корпоративного управління і фігурує у всіх інвестиційних операціях ЄБРР. У всіх своїх інвестиційних операціях ЄБРР повинен: сприяти становленню в країні

повноцінної ринкової економіки, тобто забезпечувати ефект дії на процес переходу; брати на себе ризики в цілях сприяння приватним інвесторам, але при цьому не витісняючи їх з ринку; застосовувати раціональні принципи ведення банківської діяльності. За допомогою своїх інвестицій ЄБРР сприяє: проведенню структурних і галузевих реформ; розвитку конкуренції, приватизації і підприємництва; зміцненню фінансових організацій і правових систем; розвитку необхідної інфраструктури для підтримки приватного сектора; впровадженню надійно працюючої системи корпоративного управління, у тому числі і в цілях вирішення природоохоронних проблем. Будучи каталізатором змін, ЄБРР стимулює співфінансування і залучення прямих іноземних інвестицій; повертає вітчизняний капітал надає технічне сприяння.

(© Маноїленко О.В.)

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ)

Фінансовий інститут Європейського Союзу, що фінансує інвестиційні проекти з метою поглиблення європейської інтеграції (створено в 1958 р. відповідно до Римського договору про створення Європейського Співтовариства). Незважаючи на те, що основним завданням банку завжди був розвиток слабких в економічних відносинах регіонів ЄС, він фінансує також проекти для підтримки інших напрямів політики Європейського Союзу. Правління банку, що складається з міністрів фінансів або економіки 15 країн-членів, затверджує основні напрями кредитної політики. Рада директорів (25 членів) несе відповідальність за керівництво банком, затверджує позики і кредити. Банк розташований в Люксембурзі. Позики ЄІБ сприяють проведенню політики розвитку і співпраці

Європейського Союзу в 150 країнах за межами ЄС. З 36,8 млрд. євро, наданих як кредит в 2001 р., 5,6 млрд. євро було направлено на проекти за межами ЄС. Капітал банку становить 28,800 млн ЕКЮ (ЄВРО), які внесли країни-учасниці. Рада керівників складається з міністрів, що призначаються країнами-учасницями. Рада директорів, що складається з 22 директорів і 12 заступників, що призначаються Радою керівників на 5 років, має виняткові повноваження в області ухвалення рішень про надання кредитів і гарантій, а також отримання кредитів; вона встановлює процентні ставки по кредитах, що надаються, і комісії з гарантій. При здійсненні своїх операцій банк не переслідує мети отримання прибутку. Він надає пільгові кредити, видає гарантії, що забезпечують фінансування проектів у всіх секторах економіки. Стаття 22 статуту банку дозволяє йому видавати пільгові кредити і гарантії тільки: 1) для проектів, що реалізуються у виробництві; погашення відсотків і кредиту здійснюється з прибутку від виробничої діяльності; для дотримання зобов'язань, узятих на себе державою, в якій здійснюється проект; 2) у тих випадках, коли реалізація проекту сприяє підвищенню ефективності виробництва і розвитку Спільного ринку. Банк не має права набувати частки в якому-небудь проекті і брати участь в управлінні ним, за винятком тих випадків, коли необхідно забезпечити права банку при поверненні наданого кредиту. Заявки на отримання кредиту або гарантії можуть бути подані банку через комісію або через державу, на території якої передбачається здійснення проекту. Банк може отримувати на світових ринках капіталу позики, необхідні для виконання його завдань. Наростаючим підсумком створюється резервний фонд у розмірі до 10% підписного акціонерного капіталу. ЄІБ надає

позики під конкретні проекти в державному і приватному секторах і забезпечує економічну обґрунтованість і відповідність кожного проекту екологічним вимогам, а також його технічну і фінансову життєздатність. За домовленістю з компетентними властями кожної країни, пріоритетними галузями для ЄІБ є транспорт і телекомунікації, енергетика, промисловість, захист навколишнього середовища, а також охорона здоров'я і освіта.

(© Маноїленко О.В.)

Європейський інститут державної служби (The European Institute of Public Administration)

Інституція заснована в 1981 р. з метою вивчення та дослідження державного сектору та європейської політики, надання консультацій адміністраціям країн - членів Європейського Союзу, а також країнам - кандидатам на вступ до ЄС щодо прискорення процесу європейської інтеграції. Європейський інститут державної служби розглядає розвиток системи державного управління як складову європейського інтеграційного процесу, пропагує та роз'яснює вимоги, які ставить європейська інтеграція перед державним управлінням, європейські стандарти та принципи державного управління, стандарти демократії, державного управління та вироблення державної політики. Інститут сприяє підтримці та забезпеченню стабільного процесу інтегрування шляхом надання консультацій та публікацій. Аналізуються питання щодо політики державної допомоги в Європейському Співтоваристві, проблеми, які виникають на шляху до Європи. У 2005-2007 рр. заплановано низку заходів, покликаних сприяти розумінню сутності європейської інтеграції, її історії, теорії та стратегії.

Значну увагу Європейський інститут державної служби приділяє тлумаченню європейських юридичних досліджень, Програмі правосуддя (EuroMed). Під час проведення семінарів та консультацій юридичного змісту здійснено аналіз правової системи Європейського Союзу, а саме первинного, вторинного та рекомендаційного законодавства, судової практики (резолуції, рекомендації, міжінституційні угоди тощо), принципів європейського адміністративного права.

(© Криворучко С.А.)

Європейський Конвент

Конвент за майбутнє Європи, створений в грудні 2001 р. на Лаекенському саміті (м. Брюссель) глав держав та урядів. Цьому передувала дискусія керівників країн-учасниць ЄС на форумі в Ніцці у грудні 2000 р. на тему майбутнього Європи. Згідно з Лаекенською декларацією Європейський Конвент мав розглянути чотири основні питання щодо майбутнього Союзу: розподіл повноважень, спрощення договорів, роль національних парламентів та статус Хартії основних прав. В результаті роботи Конвенту було опрацьовано проект Конституційного трактату ЄС. Складається він з 4 частин: Частина I є конституційною частиною. У 60 статтях визначено поняття Європейського Союзу, його цінності, мета, розподіл компетенцій між країнами-учасницями ЄС, визначено інституції, інструменти діяльності, фінансові рамки, а також умови, що стосуються членства в ЄС. Частина II містить Карту основних прав (словничок). Частина III містить постанови, що стосуються політики ЄС. Частина IV обіймає прикінцеві положення. Проект Конституції ввів багато нових рішень: Європейському Союзу надано статус юридичної особи (до того

часу статус юридичних осіб мали тільки Спільноти), запроваджено громадянство ЄС, що давало право вільного пересування і проживання на території цілої Спільноти, а також консульського захисту всіма країнами-учасницями за кордоном, запроваджено уряд голови Європейської Ради, який обирається на 2,5 року керівниками держав, заміщуючи таким чином ротаційну піврічну систему головування в ЄС країнами по черзі, утворено уряд міністра закордонних справ ЄС, визнано право ЄС у прийнятті рішень щодо військових дій для забезпечення миру чи з метою запобігання виникнення конфліктів (тут вимагається одноголосність країн-учасниць), визначено процедуру виходу країни з ЄС, а також засади, на яких держава може бути позбавлена прав членства, якщо порушує основні цінності спільноти. До складу Конвенту увійшли представники всіх інституцій ЄС, а також члени національних парламентів і представники урядів держав-членів. Очолював його колишній президент Франції Валері Жискар д'Естен. Інавгураційне засідання Конвенту відбулося 28 лютого 2002 р., а завершив він свою роботу в липні 2003 р. У червні 2003 р. на Європейській Раді в Салоніках Жискар д'Естен представив проект Конституційного договору Європейського Союзу – кінцевий документ Конвенту за майбутнє Європи. Цей проект став базою для обговорення на міжурядовій конференції. У жовтні 2004 р. конституцію було підписано у Римі керівниками країн. Увійти в життя вона має за умови, що буде ратифікована або в парламентах, або на референдумах у всіх 25 країнах-учасницях ЄС.

(© Титаренко О.Р.)

Європейський митний союз

Інституція, утворена 1 липня 1968 р. в рамках Європейського Економічного Співтовариства. Митний союз охоплював торгівлю усіма товарами та означав заборону встановлення між державами-членами імпорتنих та експортних мит, як і будь-яких інших оплат, що мали подібний ефект. Крім того, він передбачав скасування кількісних обмежень у внутрішній торгівлі між країнами-членами, встановлення єдиного зовнішнього тарифу відносно товарів третіх країн, які не належали до Європейської Спільноти, а також запровадження спільної торгівельної політики як зовнішнього аспекту Митного Союзу (тобто на міжнародному рівні Спільнота виражала спільну позицію всіх держав-членів). В цілому були запроваджені однакові для всіх держав-членів митні бар'єри для товарів, що імпортуються на територію ЄС з третіх країн, а також гармонізовано митну номенклатуру. Держави-члени не мають права самостійно вносити зміни до спільного митного тарифу, це право належить винятково органам ЄС. Процедури та правила функціонування Митного союзу були зібрані в єдиному адміністративному документі (Single Administrative Document), який замінив усі попередні нормативні акти. З 1 січня 1994 р. єдиний Митний кодекс ЄС затвердив безмитний режим між країнами співдружності, тобто ліквідував митні формальності, що були обов'язковими при перевезенні товарів через внутрішні кордони між країнами-членами ЄС. Усі традиційні перевірки на внутрішніх кордонах були скасовані разом з митними формальностями. Таким чином, митні служби країн-членів втратили функції стягування акцизного збору, ПДВ та накопичення статистичної інформації. Спрощеними

залишилися процедури, пов'язані з контролем на кордоні. Крім того, були затверджені спільні митні тарифи ЄС (комбінована номенклатура), а також розроблені на основі Митного кодексу і захищені на основі торгівельних договорів співдружності єдині зовнішні митні тарифи.

(© Рейтерович І.В.)

Європейський монетарний (валютний) інститут (European Monetary Institute)

Інституція, створена з метою подальшого зміцнення економічного і монетарного співробітництва та підготовки до кінцевого етапу формування Економічного та монетарного союзу. Створена в 1993 р. відповідно до Договору про Європейський Союз. У 1998 р. на основі Європейського монетарного (валютного) інституту створено Європейський центральний банк.

(© Руденко О.М.)

Європейський омбудсмен

Незалежний посередник в конфліктах між виконавчими і законодавчими гілками влади в ЄС, людина, якій будь-який громадянин Європи може поскаржитися на структури ЄС. Ця посада була встановлена Угодою про Європейський Союз («Маастрихтська угода»). Першим омбудсменом Європи був Якоб Седерман (Jacob Soderman), призначений на цю посаду Європейським Парламентом в липні 1995 р. і переобраний на другий термін в 1999 р. У 2003 р. пост омбудсмена зайняв Никіфорос Діамандоурос (Nikiforos Diamandouros). Омбудсмен призначається після кожних виборів до Європейського парламенту строком на п'ять років, тобто термін повноважень

омбудсмена відповідає терміну повноважень парламенту. Резиденція омбудсмена знаходиться в Страсбурзі. Йому допомагає секретаріат, директора якого призначає омбудсмен. Омбудсмен працює повністю незалежно і неупереджено. Протягом усього терміну повноважень омбудсмен не має права займатися іншою професійною діяльністю, незалежно від того, оплачується така діяльність чи ні. Діяльність омбудсмена припиняється або після закінчення терміну його повноважень, або ж в результаті відставки, добровільної або обов'язкової. Якщо посада омбудсмена звільняється раніше закінчення терміну його повноважень, його наступник призначається протягом трьох місяців на той час, що залишається до нових виборів до Парламенту і, отже, до призначення нового омбудсмена. Якщо омбудсмен більше не відповідає умовам, необхідним для виконання його обов'язків, або винен в серйозній провині, він може бути на вимогу Європейського парламенту усунутий з посади Європейським Судом. Омбудсмен уповноважений отримувати скарги від громадян ЄС, приватних або юридичних осіб, що проживають або мають законне постійне місце проживання в країнах-членах ЄС. Він допомагає розкривати недоліки управління, прорахунки в роботі установ і інститутів Співтовариства. Тільки Європейський Суд і Суд першої інстанції, що виконують місію правосуддя, не потрапляють під його юрисдикцію. Омбудсмен, таким чином, діє як посередник між громадянином і властями Співтовариства. Він має право давати рекомендації установам ЄС і виносити питання на обговорення Європейським парламентом. Щорічно омбудсмен надає Європейському парламенту звіт про результати проведених ним розслідувань.

(© Шушпанніков О.М.)

Європейський парламент

Офіційна назва представницького інституту Європейських Співтовариств і Європейського Союзу. Місцезнаходження – м. Страсбург. Апарат Парламенту (Генеральний секретаріат) і його підрозділи знаходяться в Люксембурзі. До складу Європейського парламенту входять депутати, що обираються від кожної держави, відповідно до кількості населення. Кількість депутатів від держави зафіксована в договорі про Європейське Співтовариство. Представницький характер Європейського парламенту обумовлює наділення її депутатів вільним мандатом (не пов'язані наказами виборців, не можуть бути відкликані, голосують за переконаннями). Депутати об'єднуються у фракції (за внутрішнім регламентом Європейського парламенту – політичні групи). Політичні групи не можуть включати депутатів тільки однієї держави. Найбільшими політичними групами парламентарів виступають фракції Європейської народної партії і Партії європейських соціалістів. Серед інших представлених груп – група Європейської партії лібералів, демократів і реформаторів; група зелених і вільного європейського альянсу; сумісна група об'єднаних європейських лівих і північних лівих зеленого спрямування; група Союзу за Європу націй; технічна група незалежних експертів; група Європи демократій і різниць. Кожна політична група обирає голову і бюро. Керівні органи Європейського парламенту: голова і його заступники; конференція голів, бюро, а також парламентські комісії, квестори і Генеральний секретаріат. Голова – вища посадова особа Європейського парламенту, яка здійснює керівництво всією діяльністю Парламенту і його органів. Обирається

строком на 2,5 року. Крім традиційних повноважень щодо пленарних засідань, виступає в якості офіційного представника Європейського парламенту у відносинах з іншими органами ЄС, а також іноземних країн. Заступники голови – 14 осіб, обираються строком на 2,5 року. Разом із головою створюють перший колегіальний орган Європейського парламенту – Бюро. Бюро – це орган Європейського парламенту, на який покладено вирішення фінансових, організаційних і адміністративних питань щодо депутатів, внутрішньої організації Європарламенту, його секретаріату і органів. Конференція голів – це орган політичного керівництва роботою Європейського парламенту. Планує законодавчу й іншу діяльність, визначає склад і компетенцію парламентських комісій, вирішує питання взаємодії Європейського парламенту з парламентами держав-членів. До складу входять керівники політичних груп (фракцій парламенту), голова Європейського парламенту. Кількість не фіксована. Крім бюро і конференції голів, у структурі Європейського парламенту функціонують і інші колегіальні органи з консультативними повноваженнями – конференція представників комісій та конференція голів делегацій. Парламентські комісії, постійні і тимчасові, створюються для ефективної та компетентної роботи щодо законопроектів та інших питань, віднесених до їхньої компетенції. Завданням постійних комісій є попередній аналіз проектів рішень Європейського парламенту. Система постійних комісій (17 комісій) відповідає предметній діяльності Європейського Союзу. Серед постійних комісій — Комісія з міжнародних справ, прав людини і оборонної політики; Бюджетна комісія; Комісія з бюджетного контролю; Комісія з прав і свобод громадян, правосуддя і внутрішніх справ; Комісія з питань

економічної і валютної системи; Комісія у справах культури, молоді, освіти, засобів масової інформації і спорту тощо. Тимчасові комісії Європейського парламенту створюються для вивчення окремого питання; після надання доповіді припиняють діяльність. Серед тимчасових комісій особливе місце займають слідчі комісії. Кожна комісія має внутрішню структуру. Керівними органами комісії є голова і бюро. Формування комісій здійснюється за партійно-політичними ознаками. Квестори – це посадові особи Європейського парламенту, які відповідають за виконання адміністративних і фінансових завдань, що безпосередньо стосуються депутатів; обираються на 2,5 року; підзвітні Бюро Європейського парламенту. Генеральний секретаріат – це апарат Європейського парламенту; підзвітний бюро, який призначає його голову. Співробітниками є посадові особи, що знаходяться на цивільній службі Європейських співтовариств. Європейський парламент працює в сесійному режимі. Сесія триває протягом року і поділяється на 12 сесійних періодів. Фактично Європейський парламент є постійно діючим інститутом. Прийняття рішень здійснюється простою більшістю голосів. В окремих випадках статутні документи передбачають ускладнений порядок прийняття рішень. За характером голосування в Європейському парламенті може бути відкритим, поіменним або таємним. Європейський парламент, як інститут Європейських співтовариств, наділений повноваженнями у сфері законодавчої і виконавчої влади, має повноваження щодо формування органів і призначення посадових осіб Європейського Союзу, зовнішньополітичні повноваження.

(© Забара І.М.)

Європейський платіжний союз (The European Payments Union)

Багатосторонній валютний кліринг, заснований на заліку взаємних вимог і зобов'язань і балансуванні міжнародних платежів 17 країн-членів Організації європейського економічного співробітництва. Функціонував з червня 1950 р. по грудень 1958 р. У ньому брали участь 17 західноєвропейських країн. США проявили ініціативу при створенні ЄПС надали підтримку, зробивши внесок у розмірі 1050 млн дол. з липня 1950 р. по червень 1954 р. При цьому США переслідували три цілі: стимулювання американських інвестицій, розподіл допомоги за планом Маршалла і впровадження долара в міжнародні розрахунки країн Західної Європи. Американський представник брав участь в адміністративному комітеті ЄПС з правом дорадчого голосу. Діяльність ЄПС полягала в щомісячному багатосторонньому заліку взаємних платежів. Зведені сальдо кожної країни передавалися Банку міжнародних розрахунків, який виконував функції банку-агента ЄПС як посередник, оскільки сума активних і пасивних сальдо співпадала. Завдяки взаємним залікам по 45% вимог були заощаджені золотовалютні резерви країн-учасниць і фактично введена часткова конвертованість їх валют. Під тиском країн-кредиторів (ФРН, Бельгії, Нідерландів) частка оплати сальдо золотом і доларами збільшилася з 40% в 1950 р. до 75% в 1955 р. за рахунок відповідного зменшення автоматичного кредитування країн-боржників (Франції, Великобританії, Туреччини, Норвегії, Греції та ін.). За 8,5 року функціонування ЄПС 70% загальної суми зобов'язань країн-боржників погашено золотом і доларами за рахунок їх переказів (5 млрд дол. США) в країни-кредитори, перш за все у ФРН. З

введенням конвертованості західноєвропейських валют ЄПС був ліквідований і замінений Європейською валютною угодою. ЄПС перестав існувати 27 грудня 1958 р. і був замінений Європейською валютною угодою.

(© Маноїленко О.В.)

Європейський соціальний фонд

Один з чотирьох структурних фондів ЄС (аббревіатура - ЄСФ), діяльність якого спрямована на розвиток людських ресурсів та подолання безробіття. Фонд створено у 1957 р. ЄСФ фінансує стратегічні довгострокові програми в країнах-членах та регіонах ЄС, ВВП яких на 75% нижче, ніж у середньому по ЄС, а саме в найвіддаленіших регіонах ЄС (Азорські та Канарські острови, Мадейра, Гваделупа, Мартініка, Реюніон, Французька Гвіана) і найменш заселених районах Фінляндії та Швеції. Об'єктами фінансування ЄСФ є національні, регіональні та місцеві органи влади, освітні та тренувальні заклади, неурядові організації, профспілки, професійні та галузеві асоціації, приватні компанії. Кошти ЄСФ витрачаються на боротьбу з безробіттям, попередження виникнення його у довгостроковій перспективі, забезпечення рівних можливостей доступу громадян до ринку праці, розвиток освіти, насамперед професійної, сприяння створенню нових робочих місць, забезпечення прав жінок у сфері працевлаштування тощо. Протягом 2000-2006 рр. на ці цілі було виділено близько 70 млрд. євро. На ЄСФ спрямовується близько 9% бюджету ЄС.

(© Казакевич Г.М.)

Європейський соціально-економічний комітет

Консультативний орган ЄС, заснований у 1958 р. До його складу входять представники різних верств суспільства та галузей економіки, представники профспілок, малих та середніх

підприємств, кооперативів, професійних об'єднань, громадських організацій. Кожен член комітету належить до однієї з трьох груп: працедавці (Група I), робітники (Група II) та різні інтереси (Група III). Єврокомісія та Рада ЄС передають до Комітету на розгляд усі законопроекти у певних галузях, а також деякі інші питання. З 1972 р. Комітет має право власної ініціативи виступати зі своєю думкою стосовно будь-яких питань, що знаходяться у сфері інтересів ЄС. За консультаціями до Комітету звертається Європарламент. Жоден закон ЄС не був прийнятий без урахування думки Комітету, який за час свого існування надав більше 3000 висновків. Висновки, сформульовані доповідачами та трьохсторонніми групами експертів, передаються на обговорення та внесення коректив в одну з 9 секцій, після чого приймаються на засіданні Комітету простою більшістю голосів.

(© Загайнова Л.І.)

Європейський союз (European Union / ЄС)

Консолідоване багатонаціональне утворення, міжурядове об'єднання країн Європи, що через створення спільного ринку, економічного та валютного союзу, а також шляхом реалізації спільної політики та діяльності має на меті забезпечення безперервного економічного зростання, соціального розвитку і згуртованості країн-учасниць. Сьогодні ЄС представляє собою домінуюче інтеграційне угруповання в Європі, що складається з наднаціональної Європейської Спільноти і міжурядових інститутів, які забезпечують співпрацю в галузі правосуддя, внутрішніх справ, формування і реалізацію спільної зовнішньої та безпекової політики. Держави-члени Європейського Союзу створили спільні інституції, яким делегували частину своїх

національних повноважень так, що рішення в певних сферах загальних інтересів можуть ухвалюватись демократичним шляхом на загальноєвропейському рівні. Європейський Союз запроваджено 1993 р. відповідно до Маастрихтського договору (Договір про Європейський Союз). Європейський Союз не є юридичною особою.

(© Вітер Д.В.)

Європейський суд

Один з п'яти початкових інститутів Європейських співтовариств. Знаходиться у м. Люксембурзі і почав діяти ще в 1952 р. під назвою Суд Європейських співтовариств. Починаючи з 1958 р., після набуття чинності Римськими договорами, Суд стає єдиним інститутом для трьох європейських співтовариств. Після 1993 р. Суд виступає в якості єдиного інституту Європейського Союзу. У зв'язку з тим, що він був уповноважений розглядати спори не тільки в межах першої опори, але й з питань співробітництва поліції та судів у кримінально-правовій сфері, звичним стало застосування його нової назви – Європейський суд. Внутрішню нормативну базу Суду становлять Статут Суду ЄС, Статут Суду ЄСВС та Статут Суду Євратома. Ніццький договір 2001 р. схвалив новий Статут Суду. До складу Суду входять 15 суддів, що є членами суду. Крім них, також входять дев'ять генеральних адвокатів (*advocate general*) і помічники. Генеральні адвокати проводять незалежне дослідження матеріалів у справі та готують висновки. Відповідно до положень статті 20 нового Статуту Суду, якщо у справі не виявлені нові питання в галузі права, то Суд має прийняти рішення за відсутності генерального адвоката. Судді і

генеральні адвокати призначаються рішеннями урядів держав-членів на шестирічний термін. Кожні три роки поновлюється склад Суду. На практиці до складу Суду входить один суддя від кожної держави-члена. Відповідно до Договору про Європейські співтовариства задача Суду — гарантувати дотримання закону при застосуванні і тлумаченні законодавства Співтовариства. Суд вирішує спори із правовідносин, що виникають на підставі норм установчих договорів та законодавства ЄС; розглядає запити судових органів держав-членів, які стикаються з проблемами тлумачення та застосування норм права Європейського Союзу; розглядає справи в порядку попереднього контролю. За загальним правилом позови до приватних осіб, а також до посадових осіб держав-членів Суд не розглядає. Його юрисдикція поширюється на спори, які є найбільш складними і важливими з політичної точки зору і стосуються інтересів ЄС в цілому. В якості відповідача можуть виступати держави-члени та органи ЄС і їх посадові особи. Винятково за позовом Комісії ЄС держава-член може бути визнана винною у невиконанні (неналежному виконанні) на її території будь-якої норми чи індивідуального припису ЄС. Рішення Суду є обов'язковим. У 1989 р. з метою зменшення завантаження Суду був створений другий судовий орган – Суд (або Трибунал) першої інстанції. До складу Суду першої інстанції входять 15 суддів, які розглядають в першій інстанції справи, що подаються до інститутів ЄС фізичними та юридичними особами, а також службові спори (спори за участю осіб, що знаходяться на службі в ЄС). Рішення Суду першої інстанції в касаційному порядку може бути оскаржено до Європейського суду. Ніццький договір 2001 р. дозволив створювати судові органи

ЄС спеціальної юрисдикції – судові палати. Вони будуть засновуватися Радою ЄС. Кількість судових палат не обмежена.

(© Забара І.М.)

Європейський тиждень місцевої демократії

Щорічна загальноєвропейська кампанія, започаткована Радою Європи у 2007 р. Рішення щодо започаткування Європейського тижня місцевої демократії міститься у Рекомендації 238 (2007) Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи, яку ухвалено 1 червня 2007 р. Офіційний старт Європейського тижня місцевої демократії відбувся 15 жовтня 2007 р. на 15-й сесії Конференції європейських міністрів, відповідальних за місцеве і регіональне управління (м. Валенсія, Іспанія). Рада Європи вважає, що вільне отримання інформації щодо національних та європейських стандартів і принципів функціонування системи місцевого самоврядування та забезпечення можливості громадян активно брати участь у вирішенні питань своїх міст та регіонів є головною передумовою здійснення ефективного та демократичного управління на місцях. Місія Європейського тижня місцевої демократії – одночасне проведення в містах та регіонах усіх країн-членів Ради Європи інформаційно-роз'яснювальних кампаній стосовно: а) принципів функціонування національних органів самоврядування та залучення до цього процесу громадян; б) європейських стандартів та кращих практик місцевого і регіонального розвитку; в) ролі та інструментів інституцій спільної Європи в процесі зміцнення демократії на місцях. Актуальність проведення Тижня в Україні визначається: стратегічним курсом України на інтеграцію до європейського співтовариства, що передбачає здійснення

суттєвих інституційних змін, вдосконалення системи місцевого самоврядування, гармонізацію національного законодавства відповідно до сучасних європейських стандартів; набуттям Україною 9 листопада 1995 р. членства у Раді Європи (РЄ), основній міжнародній політичній організації Європи, метою діяльності якої є захист прав і головних свобод людини та зміцнення плюралістичної демократії, в тому числі на місцевому і регіональному рівні. При вступі до Ради Європи Україна взяла на себе зобов'язання щодо реалізації основних європейських принципів місцевого і регіонального розвитку. Україною ратифіковано та здійснюється імплементація усіх міжнародно-правових договорів Ради Європи в сфері місцевої і регіональної демократії, головним з яких є Європейська хартія місцевого самоврядування. Відповідно до указу Президента України “Про Європейський тиждень місцевої демократії” №922/2007 від 27 вересня 2007 р., Європейський тиждень місцевої демократії проводиться кожного року у тиждень, що включає 15 жовтня – дату відкриття для підписання Європейської хартії місцевого самоврядування в 1985 р. Надання необхідної методичної допомоги органам місцевого самоврядування щодо організації та проведення заходів Європейського тижня місцевої демократії забезпечує Фонд сприяння місцевому самоврядуванню України.

(© Козюра І.В.)

Європейський фонд валютної співпраці (ЄФВС) – European Monetary Cooperation Fund (FECOM)

Фонд, утворений в рамках Європейської валютної системи (European Monetary System). Формує ресурси, необхідні для

стабілізації обмінних курсів валют і фінансування вирівнювання платіжних балансів (balance of payment support) за рахунок резервів, що депонуються членами Європейського Співтовариства (European Community). В обмін за депонування 20% своїх золотовалютних резервів країни-члени одержують доступ до різноманітних кредитів, що надаються фондом. Основне завдання фонду – концентрація грошових ресурсів, необхідних для стабілізації обмінних курсів валют і вирівнювання платіжних балансів. Засоби фонду утворюються за рахунок валюти, що депонується країнами-членами ЄС. Золотовалютні резерви фонду з 1999 р. стали фінансовою основою емісії євро. Фонд діє в рамках Європейської валютної системи. ЄФВС діє з 1973 р. з метою валютної інтеграції в рамках ЄС, надає кредити країнам ЄС для погашення дефіциту платіжних балансів і розрахунків.

(© Маноїленко О.В.)

Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР)

Один з чотирьох структурних фондів ЄС, складова частина бюджету ЄС, фінансування якої нині спрямовується переважно на підтримку діяльності Ініціативи з транскордонного, міждержавного та міжрегіонального співробітництва (INTERREG III). ЄФРР утворено у 1975 р. Його метою є сприяння соціально-економічному розвитку і структурним перетворенням в регіонах, ВВП яких на 75% нижче, ніж у середньому по ЄС, а також у містах, які знаходяться у кризовому стані. Крім того, фінансуванню підлягають сім найвіддаленіших регіонів ЄС (Азорські та Канарські острови, Мадейра, Гваделупа, Мартініка, Реюніон, Французька Гвіана), найменш заселені північні, центральні та східні райони

Фінляндії та Швеції, а також Північна Ірландія. В цих регіонах коштом ЄФРР здійснюються інвестиційні проекти з метою утворення нових робочих місць, розвитку транспортної, телекомунікаційної та енергетичної інфраструктури (зазвичай транскордонної), модернізації освіти та охорони здоров'я. Упродовж 2000-2006 рр. планувалося витратити на потреби цих регіонів 213 млрд. євро. На ЄФРР спрямовується близько 35% бюджету ЄС. Станом на червень 1999 р. допомогу в рамках ЄФРР отримували 60 регіонів з 13 країн-членів ЄС. Після розширення ЄС географія діяльності ЄФРР істотно розширилася. У 2006 р. основними споживачами фінансової підтримки ЄФРР були країни Центральної Європи та Балтії, Греція, Португалія, Іспанія, Східна Німеччина, Південна Італія, більша частина території Фінляндії, Швеції та Ірландії. Крім того, за підтримки ЄФРР здійснюється фінансування проектів транскордонного співробітництва з країнами, що не є членами ЄС. Так, у липні 2006 р. в рамках INTERREG та Tacis ЄФРР виділив 5,9 млн. євро для підтримки програми сусідства Польща-Білорусь-Україна.

(© Казакевич О.М.)

Європейський фонд розвитку

Міжнародна організація при Європейській Комісії (аббревіатура - ЄФР), що займається фінансовою та кредитною діяльністю. Мета ЄФР полягає у наданні пільгових кредитів (під 1% річних, термін погашення 40 років) країнам, асоційованим з Європейськими співтовариствами. Ресурси ЄФР спрямовуються на здійснення конкретних проектів, але на відміну від Європейського інвестиційного банку ЄФР фінансує проекти з низьким рівнем рентабельності або взагалі

нерентабельні (головним чином об'єкти інфраструктури). Крім того, в рамках ЄФР було опрацьовано дві схеми компенсації втрат асоційованим з європейським співтовариством країнам, що розвиваються: «Стабекс» – при експорті сільськогосподарської сировини (з 1975 р.) та «Мінекс» – мінеральної сировини (з 1981 р.). Капітал ЄФР формується за рахунок внесків країн-членів, що розподіляються між ними пропорційно. На момент утворення ЄФР пропорція виглядала таким чином: Франція та Німеччина – по 34%, Італія – 12%, Бельгія та Нідерланди – по 9%, Люксембург – 2%. Діяльність ЄФР розпочалася у 1959 р.

(© Казакевич О.М.)

Європейський центральний банк

Фінансова установа, що виникла внаслідок створення грошово-кредитного союзу в Європі та нової валюти – євро. Європейський центральний банк та центральні банки країн, які прийняли євро, становлять нову реальність, юридичну особу, відому як Євросистема. Оскільки ряд держав-членів Європейського Союзу ще не увійшли до зони євро, важливо розрізнити Євросистему 12 країн і Європейську систему центральних банків, яка включає 15 країн ЄС. На момент створення Європейського Центрального банку Євросистема включала центральні банки 11 країн (Німеччини, Іспанії, Франції, Ірландії, Італії, Австрії, Португалії, Фінляндії, Бельгії, Нідерландів, Люксембурга), дванадцятою країною стала Греція, яка ввела євро з 1 січня 2001 року. Заснований 1 червня 1998 р., Європейський центральний банк прийняв естафету у Європейського грошово-кредитного інституту (ЕМІ), який грав основну роль в підготовці до введення до обігу євро з 1 січня

1999 р. Першим президентом банку став голландець Віллем Ф. Дуйзенберг (Willem F. Duisenberg), який залишався на цій посаді до жовтня 2003 р. Європейський центральний банк знаходиться у Франкфурті-на-Майні (Німеччина). У його штат входять представники всіх держав-членів Європейського Союзу. Банк повністю незалежний. Ні він, ні національні центральні банки Євросистеми, ні члени керівних органів банків не мають права запрошувати або приймати вказівки або інструкції від якого б то не було іншого інституту або установи ЄС. Європейські установи і уряди країн-членів Союзу зобов'язані поважати принцип повної незалежності банків і не прагнути вплинути яким-небудь чином на Європейський центральний банк або на національні центральні банки. Банк тісно співпрацює з національними центральними банками, щоб готувати і здійснювати рішення, прийняті керівними органами Європейського центрального банку: Управлінською радою, Виконавчою радою і Генеральною радою. Президент банку і решта п'яти членів Управлінської ради призначаються державами-членами ЄС на восьмирічний термін. Європейський центральний банк – головна складова Євросистеми. Переслідуючи свою головну мету – стабільність цін – банк виконує такі основні місії: визначає і здійснює валютну політику зони євро; проводить операції з валютами, тримає офіційні обмінні резерви країн зони євро і управляє ними; випускає банкноти євро; підтримує стабільність систем виплат. Банк також відповідальний за збір необхідної статистичної інформації, яку він отримує від національних властей або безпосередньо від своїх економічних агентів, фінансових установ; послідовний розвиток банківського і фінансового секторів, підтримку обміну інформацією між Європейською

системою центральних банків і керівництвом банку. Головне завдання Євросистеми полягає в тому, щоб підтримувати в зоні євро цінову стабільність, зберігаючи таким чином купівельну спроможність єдиної європейської валюти. Стратегія виконання цього завдання ґрунтується на двох опорах: регулюванні обсягу грошової маси та обґрунтованій і зваженій оцінці майбутніх тенденцій зміни цін і ризиків для цінової стабільності в зоні євро в цілому (заробітна плата, обмінні курси, довгострокові процентні ставки, різні заходи економічної діяльності, і т.д.). Щоб дати громадськості можливість оцінювати ступінь успіху в проведенні єдиної валютної політики в Європі, банк встановив конкретний показник, на підставі якого можна судити про те, як він справляється з своїм головним завданням. Стабільність цін в Європі вважається досягнутою, якщо споживчі ціни збільшуються не більше ніж на 2 відсотки в рік.

(© Шуштанніков О.М.)

Європейські банківські союзи

Банківські організації країн Європи, які об'єдналися з метою вдосконалення технічної інфраструктури банків, визначення і здійснення валютної політики ЄС, проведення міжнародних валютних операцій, зберігання офіційних валютних резервів країн-учасниць Європейського центрального банку і управління ними, забезпечення нормального функціонування платіжної системи тощо. До складу ЄБС входять такі організації, як: Федерація європейських банків (European Banking Federation); Об'єднання європейських ощадкас (European Savings Banks Group); Європейське об'єднання банківських товариств (European Association of Cooperative Banks), Європейський комітет з банківських стандартів (ECBS) і Комісія по

стандартизації, які є незалежними від інших органів ЄС, від урядів країн-членів і будь-яких інших установ.

(© *Vimer D.B.*)

Європейські принципи свободи об'єднань

Положення європейського права, які гарантують свободу створення цивільних організацій і об'єднань, що має основне значення для будь-якого демократичного суспільства. Європейський суд захисту прав людини неодноразово підтверджував прямий зв'язок між демократією, плюралізмом і свободою об'єднань, свій суворий контроль над будь-якими обмеженнями цієї свободи. Відповідно до п. 1. ст. 11 Європейської Конвенції про захист прав людини й основних свобод, кожний має право на свободу мирних зборів і на свободу об'єднання з іншими, включаючи право створювати професійні союзи і вступати в такі союзи для захисту своїх інтересів. Відповідно до п. 2 ст. 11 будь-які обмеження на свободу об'єднань повинні бути передбачені законом, що означає, у тому числі, що вони повинні мати досить точну правову підставу. Це, в свою чергу, дозволяє уникнути зловживань. Крім того, обмеження повинні служити одній або кільком перерахованим законним цілям і бути необхідними в демократичному суспільстві. Ця остання вимога означає, що обмеження не повинне виходити за рамки того, що постає необхідним і достатнім для досягнення законної поставленої мети. Тільки дуже переконливі причини можуть виправдати обмеження на свободу об'єднань. Отже, якщо резюмувати коротко, то свобода створювати об'єднання й вступати в них повинна бути правилом, а обмеження цієї свободи - винятком. Повага свободи об'єднань, таким чином, вимагає наявності

презумпції того, що будь-яка колективно запропонована громадянами діяльність буде законною, якщо немає чітких доказів наявності конституційного або правового порушення в її установчих документах.

(© Титаренко О.Р.)

Європейські робочі ради

Форма участі працівників в управлінні організаціями, яка введена Директивою по створенню Європейської робочої ради, прийнятою в 1994 р.. Прийняття цієї Директиви є прямим продовженням положень, закріплених у Соціальній хартії. Метою Директиви є уніфікація законодавства країн – учасниць ЄС у сфері розвитку різних систем участі працівників в управлінні організаціями. Директива передбачає створення Європейських робочих рад і вводить процедури для одержання інформації і проведення консультацій з працівниками на кожному підприємстві або групі підприємств європейського масштабу шляхом угоди між центральною адміністрацією і спеціальним органом для переговорів. Високий ступінь участі працівників в управлінні й прийнятті рішень організаціями є характерною рисою для всіх країн Європейського Союзу, які розвивають системи участі приблизно в однаковому напрямі. Проте вирішення питання про те, яка міра впливу працівників або їхніх представників на прийняття певних рішень власником наочно показує розходження між сформованими правовими системами. Поступово процеси інтеграції, що відбуваються в Європі, привели до необхідності певною мірою уніфікувати форми, системи й методи участі працівників в управлінні виробництвом. У якості основних можна виділити дві причини виникнення подібного процесу. Перша полягає в тому, що наявні розходження спричиняють порушення правил

конкуренції. Існуюче розходження між рівнями участі може привести не тільки до заподіяння шкоди компанії в країнах із широко застосовуваною системою участі працівників в управлінні, але й може стати стимулом до того, щоб компанія зареєструвала свою діяльність у тій країні, де однобічне винесення рішень усе ще є нормою. У випадку, якщо компанія є транснаціональною, існує небезпека, що штаб-квартира компанії може бути переміщена в країну, де очікується менший опір представників працівників. Другою і, можливо, найбільш важливою причиною є перехід Співтовариства від економічного альянсу до політичного союзу. У перспективі підтримка виробничої демократії як стабілізуючого елемента політичної демократії повинна забезпечити працівникам однаково справедливі можливості надання впливу на винесення рішень. У ході посилення інтеграції Співтовариства значно зріс інтерес до соціальних аспектів діяльності як Європейського Союзу в цілому, так і до діяльності транснаціональних корпорацій. Так, Єдиний Європейський акт (1986 р.), Хартія Співтовариства про фундаментальні соціальні права трудящих (1989 р.) і Договір про Європейський Союз (1992 р.) містять спеціальні розділи, що стосуються соціальних аспектів діяльності Співтовариства і країн - учасниць. Після прийняття зазначених документів стало можливим говорити про створення єдиної європейської системи участі працівників в управлінні організаціями.

(© Титаренко О.Р.)

Європейські угоди (угоди про асоціацію) (Europe Agreements)

Двосторонні асоціативні угоди, які було укладено між Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами з

одного боку та, з іншого боку, з кожною з названих держав Центральної і Східної Європи: Болгарією, Чеською Республікою, Естонією, Латвією, Литвою, Угорщиною, Румунією, Словаччиною, Словенією та Польщею. Європейські угоди визнають той факт, що кінцевою метою держав-учасників асоціативних договорів є вступ до Європейського Союзу. Мета таких угод – допомогти державам-учасникам договорів про асоціацію досягнути зазначеної вище мети. Європейські угоди включають створення політичного діалогу, створення зони вільної торгівлі, зобов'язання держав-учасників договорів про асоціацію адаптувати своє право до права Співтовариства, а також положення щодо економічного, культурного та фінансового співробітництва. У торгівлі між Співтовариством та державою-учасником договору про асоціацію застосовуються правила конкуренції, подібні до тих, які передбачені Договором про заснування Європейського Співтовариства.

Асоціативні угоди є джерелами права Європейського Союзу та належать до актів первинного права. Норми актів первинного права мають вищу юридичну силу щодо всіх інших правових норм Європейського Союзу, які містяться в актах вторинного права. З огляду на розширення просторових меж дії права Євросоюзу асоціативні угоди слід віднести до установчих.

У контексті євроінтеграційних процесів, які відбуваються в Україні, найгострішим питанням є підписання відповідної угоди про асоціацію, яка може відкрити для України шлях до визнання статусу кандидата і згодом — до початку переговорів про членство в ЄС. У вересні 2008 р. Європейський Союз та Україна домовилися про підписання у 2009 р. нової Рамкової

угоди між ЄС та Україною у форматі угоди про асоціацію. Із пропозицією назвати майбутню угоду із Україною угодою про асоціацію виступила Франція. Але угоду, укладення якої передбачається, не можна прирівняти до асоціативних угод, котрі уклалися з країнами Центрально-Східної Європи й Балтії, і які на сьогодні є членами Європейського Союзу. Насамперед в ній не закріплюється чітка перспектива членства країни в ЄС, і, відповідно, не закладено конкретний юридичний інструментарій інтеграції країни в європейський простір (певні інституційні механізми, Дорожня карта та кінцева мета її реалізації – безвізовий режим з країнами-членами ЄС, конкретний графік інтеграційних заходів і реформ, відповідне фінансування та ін.). Не передбачається так звана процедура скринінгу законодавства, коли весь обсяг законодавства країн-кандидатів, яке підлягає компетенції ЄС, послідовно перевіряється на відповідність законодавству ЄС, на що виділяється відповідна експертна і фінансова допомога. Тим не менш, як позитив, можна відзначити, що у попередньому варіанті угоди про асоціацію є формулювання, дуже близькі до положень статті 49 Амстердамського договору, у якій закріплено умови вступу до Європейського Союзу. Крім того, в робочій версії Рамкової угоди з Україною є фраза про визнання України європейською країною і про те, що Україна поділяє з ЄС спільну історію та спільні цінності. До конкретних досягнень слід також віднести наявність у робочій версії угоди розділу, присвяченого запровадженню поглибленої Зони вільної торгівлі з ЄС. В рамках цієї зони між Україною та ЄС буде запроваджено вільний рух капіталу, товарів, послуг та частково робочої сили.

(© Ващук О.М.)

Європейські цінності

Моральні цінності, універсальні зразки, вимоги, ідеали моралі, які мають самостійний статус, схвалюються суспільною думкою, знаходять втілення у праві, релігії, мистецтві, філософії європейських країн. Європейські цінності є результатом тривалого історичного процесу формування європейської спільноти. Зазвичай під європейськими цінностями розуміють недоторканність особистості, визнання свободи думки, слова та переконань, верховенства закону, прихильність до демократії як основи політичного життя, повага до приватної власності тощо. Значною мірою сукупність європейських цінностей відображає Європейська конвенція з прав людини. Дослідження європейських цінностей (European Values Study), яке проводиться фахівцями Тільбурзького університету (Голландія) з 1980 р. у 33 країнах (останній етап було проведено у 2005 р.) засвідчує важливу роль, яку у світогляді європейців відіграють консервативні моральні настанови. Зокрема, близько 75% європейців відчують себе віруючими, більшість з них вважають, що сім'я є основою суспільства, а жінка має займатися домашнім господарством. Це ж дослідження виявило чимало протиріч, які проявляються у неоднозначному ставленні європейців до багатьох питань суспільного, політичного та культурного життя, а також у суттєвих відмінностях у сприйнятті європейських цінностей залежно від країни та регіону. Так, мешканці Центральної та Східної Європи, а також Туреччини є в цілому більш релігійними, ніж жителі Західної Європи. Ці ж відмінності проявляються у ставленні до сім'ї та дітей. 90% латишів і лише 8% голландців вважають, що наявність дітей є необхідною

складовою сенсу життя. Визнаючи недоторканність особистого життя, європейці у різних країнах демонструють полярне ставлення до одностатевих стосунків. Так само, в цілому прихильно ставлячись до ліберальної демократії, багато європейців вітали б появу у своїй країні “сильної руки”, навіть ціною звуження демократичних свобод: 45% громадян Люксембургу не заперечували б проти влади сильного лідера без парламенту та виборів. Отже, доводиться констатувати, що європейські цінності, будучи закріпленими у міжнародних угодах і активно пропагандованими офіційними установами ЄС, наразі не мають однозначного трактування серед громадян усіх європейських країн.

(© Загайнова Л.І.)

Європол (Європейська поліція, Europol)

Установа правопорядку ЄС, що збирає та систематизує інформацію відносно кримінальних злочинів. Вона базується в м. Гаазі (Нідерланди). Першим президентом Європолу був німецький юрист Юрген Сторбек. З лютого 2005 р. цю посаду займає Макс-Петер Рацель. Створення Європолу було передбачено в Маастрихтському договорі 1992 р. З січня 1994 р. він існував в обмеженому вигляді як Управління Європолу з боротьби з незаконним обігом наркотиків, поступово розширюючи діяльність на інші види кримінальної злочинності. 1 жовтня 1998 р. всі держави-члени ЄС ратифікували Конвенцію про створення Європолу та пов'язані з нею правові акти. Відповідно 1 липня 1999 р. Європол розпочав повномасштабну роботу в усіх сферах своїх повноважень, а саме: незаконні мережі імміграції, незаконна торгівля наркотиками, тероризм, незаконна торгівля автотранспортом,

нелегальна торгівля зброєю, торгівля людьми і дитяча порнографія, виготовлення фальшивих грошей та інших платіжних засобів, відмивання грошей; злочини проти особи, фінансові та кіберзлочини. Основними завданнями Європолу є координація роботи національних служб країн-членів ЄС у боротьби з міжнародною організованою злочинністю, гармонізація процедур розслідування, оптимізація інформаційного обміну між національними поліцейськими службами, оперативний аналіз заходів, до яких вдаються держави-члени, підготовка стратегічних звітів (у тому числі моделювання основних загроз) та дослідження злочинності, експертиза та технічна підтримка в рамках розслідувань і операцій всередині ЄС. На сьогоднішній день у Європолі працюють близько 410 співробітників та 90 офіцерів зв'язку, які є представниками національних правоохоронних органів держав-членів ЄС. В цілому Європол координує роботу поліцейських служб усіх держав-членів ЄС.

(© Рейтерович І.В.)

Єврорегіон (Euroregion)

Одна з інституційних форм співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав, що здійснюється відповідно до двохсторонніх або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво. Мета створення єврорегіонів – це зміцнення добросусідських відносин, культурних і господарських контактів, спільні інвестиції, боротьба з наслідками стихійних лих, охорона історично-культурної спадщини тощо. Усталеної форми, як повинні виглядати єврорегіони, не існує, тому їх організаційне оформлення залежить від специфіки законодавства окремих країн. Рада

Європи розробляє типовий статус єврорегіонів, але не нав'язує жодних готових рішень. Головними ж правовими документами, що регулюють співпрацю в рамках єврорегіонів, є ухвалені Радою Європи Мадридська конвенція про прикордонне співробітництво (1980 р.) та Європейська хартія про місцеве самоврядування (1985 р.). Транскордонна співпраця в єврорегіонах може здійснюватись між органами влади одного рівня (наприклад, в Карпатському єврорегіоні, створеному 14 лютого 1993 р., з українськими областями співпрацюють відповідні адміністративні одиниці Польщі, Румунії, Угорщини й Словаччини). Прикладом різнорівневого транскордонного партнерства є єврорегіон Маас – Рейн, в якому бельгійські й голландські провінції співпрацюють з асоціацією німецьких муніципалітетів “Регіо Аахен” та німецькою комуною Бельгії. Європейський Союз заохочує транскордонне співробітництво, зокрема через програми “ФАРЕ” (один з трьох фінансових інструментів Європейського Союзу разом з “САПАРД” та “ІСПА” на допомогу країнам-кандидатам з Центральної та Східної Європи у підготовці до вступу в ЄС), “Інтеррег” тощо.

(© Рейтерович І.В.)

Євростат (Eurostat)

Статистична служба Європейського Союзу, що займається збором статистичної інформації по країнах-членах ЄС і гармонізацією статистичних методів, використовуваних цими країнами. Офіс Eurostat знаходиться в Люксембурзі. Eurostat був заснований в 1953 р. як статистична служба Європейського об'єднання вугілля і сталі. З часом перелік завдань служби розширився, і в 1958 р. на її базі був сформований генеральний директорат. Основним завданням директорату було постачання іншого генерального директорату Єврокомісії, а також інших

європейських інститутів, статистичною інформацією, необхідною для формування, реалізації і аналізу політики, що доводиться ними. З розвитком Євросоюзу більше значення стало додаватися завданню гармонізації статистичних методів, використовуваних країнами-членами ЄС, а також країнами-кандидатами. Eurostat не займається безпосереднім збором статистичних даних — ця робота виконується статистичними службами держав. Зібрана національними службами інформація обробляється Eurostat, приводиться до єдиних стандартів і публікується. Eurostat тісно співробітничав з національними службами статистики країн ЄС в цілях вироблення єдиних статистичних стандартів. Генеральним директором служби є Гюнтер Ханрайх (Gunther Hanreich). Його попередник — Michel Vanden Abeele — виявив в 2004 р., що статистична інформація, надана урядом Греції, була неточною. На основі хибних даних Греція була прийнята в 2000 р. в євросону. Генеральному директорів Eurostat підпорядковуються сім директорів, відповідальних за різні сфери діяльності: ресурси; статистичні методи й інструменти; публікації; державна і загальноєвропейська статистика; економіка і регіональна статистика; сільське господарство і екологія; співпраця; соціальна статистика і інформаційне співтовариство; бізнес-статистика.

(© Шушпанніков О.М.)

Євроюст

Сформований в 2002 р. у структурі організацій ЄС підрозділ, метою якого є підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів держав-членів ЄС в області розслідування і судового переслідування особливо небезпечних

міжнародних злочинів, в першу чергу організованого криміналу. Завдання Євроюсту: стимулювати і підвищувати ефективність взаємодії компетентних органів країн-членів ЄС в розслідуваннях і судових переслідуваннях на території Союзу, беручи при цьому до уваги будь-який запит від правоохоронних структур держав Союзу, й інформацію, забезпечену організаціями, уповноваженими на те угодами; підвищувати якість співпраці між властями країн-членів ЄС, особливо в питаннях надання взаємної юридичної допомоги і видачі осіб, підозрюваних у скоюванні злочинів; сприяти компетентним властям держав Союзу, підвищуючи ефективність розслідувань і судових переслідувань. Досягаючи цих цілей, Євроюст повинен підсилити координацію дій між національними поліцейськими і судовими владами, дозволяючи тим самим всім правоохоронним органам країн ЄС діяти ефективніше в боротьбі з міжнародною злочинністю і, що ще важливіше, швидше відправляти злочинців на лаву підсудних. Євроюст покликаний прискорити і розширити співпрацю країн Європи у сфері кримінального права, що робить це агентство ключовим помічником Європейських парламенту, Ради і Комісії. Ця роль також наділяє Євроюст місією привілейованого партнерства з судовими магістратами, системою європейських судів і організаціями типу Європолу і Європейського офісу по боротьбі з шахрайствами (OLAF). Колегія Євроюсту складається з 15 осіб, кожна з яких представляє державу Союзу. Колегії підпорядкована невелика адміністративна команда на чолі з адміністративним директором, Ернстом Мерцем, який звітує перед колегією через її голову. У багатьох членів колегії є призначені країнами, що направили їх, асистенти. Відповідно до процедурних правил Євроюсту, в рамках агентства створені

спеціалізовані комітети, які займаються процесуальними питаннями, контактами між національними системами правосуддя, аналізом та інше. Тоді як члени колегії мають справу з конкретними судовими і кримінальними справами, комітет з процесуальних питань, наприклад, займається вивченням процесуальної практики в різних країнах ЄС з тим, щоб упроваджувати найбільш ефективну тактику ведення справ. До того як переїхати в грудні 2002 р. до Гааги, Євроюст розташовувався у своїй тимчасовій резиденції в Брюсселі.

(© Шушпанніков О.М.)

Єдиний європейський акт (Single European Act)

Регіональний міжнародний договір 1986 р. (аббревіатура - ЄСА), прийняття якого стало першою крупною реформою правових основ Європейських співтовариств, головним чином ЄЕС. Договір вніс доповнення до установчих договорів ЄЕС - Паризької угоди 1951 р. та Римської угоди 1957 р. ЄСА закріпив остаточну дату побудови спільного для всіх країн ЄЕС внутрішнього ринку. До 13 грудня 1992 р. мало бути завершено формування спільного внутрішнього ринку ЄЕС та остаточне усунення всіх перешкод для вільного руху товарів, осіб, послуг, капіталу. Держави-члени ЄЕС зобов'язалися координувати економічну та валютну політику з метою переходу до економічного та валютного союзу. ЄСА розширив предметну компетенцію ЄЕС, оскільки до відання Співтовариства були віднесені нові сфери спільної політики: регіональна, соціальна, науково-технічна, екологічна. ЄСА закріпив механізми Європейського політичного співробітництва, а також реформував інституційну систему ЄЕС та механізм прийняття рішень, що сприяло посиленню демократичних засад у процесі прийняття рішень, посиленню наднаціональних процесів,

подальшої федералізації Співтовариств. Асамблея була перейменована в Європейський парламент, який отримав нові повноваження в законодавчому процесі, набув право вирішального голосу при вирішенні питань про вступ нових держав-членів у співтовариства (на сучасному етапі – в Європейський Союз). Європейська Рада отримала повноваження в питаннях регулювання внутрішнього ринку приймати нормативні акти кваліфікованою більшістю. Було створено новий судовий орган європейських співтовариств – Суд (Трибунал) першої інстанції. Розширено повноваження Європейської комісії та Європейського парламенту. У Договорі проголошувалися наміри сторін сприяти просуванню до Європейського Союзу, основою якого мали стати Європейські співтовариства та система Європейського політичного співробітництва (ЄПС). ЄСА закріпив механізм координації зовнішньої політики держав-членів, розпочавши юридичне формування другої опори майбутнього Європейського Союзу. В галузі зовнішньої політики пріоритетними напрямками діяльності на поточному етапі проголошувалося інформування партнерів щодо власних позицій, а також узгодження зовнішньополітичних дій. ЄСА став важливим кроком до трансформації Європейських співтовариств у ЄС; його основні положення щодо соціально-економічної інтеграції в рамках Європейських співтовариств та здійснення європейської зовнішньої політики мали перехідний характер, що зумовило розробку і прийняття Договору про Європейський Союз 1992 р. (Маастрихтський договір). Підписання ЄСА відбувалося за результатами проведеної конференції поетапно: 17 лютого 1986р. (м. Люксембург) - 9 держав-учасниць Європейського економічного співтовариства, додатково – 28 лютого 1986 р. (м.

Гаага) – Греція, Данія, Італія. ЄСА набув чинності 1 липня 1987р.

(© Забара І.М., Рейтерович І.В.)

Єдиний європейський платіжний простір (SEPA)

У травні 2002 р. Європейська платіжна рада (ЄПР) поставила за мету створення до 2010 р. єдиної європейської системи розрахунків. У вересні 2005 року ЄПР схвалила єдині принципи розрахунків з використанням платіжних карт і ввів стандарти кредитних переказів і прямих списань грошових коштів. У грудні 2005 р. прийняла директиву щодо надання платіжних послуг, яка усуває правові розбіжності при здійсненні розрахунків. Директива дозволяє постачальникам платіжних послуг діяти в масштабах євросони, а також упорядковує роботу платіжних систем. Крім того, відкривається доступ до платіжних ринків некредитним установам. Директива не зачіпає існуючий порядок розрахунків з використанням електронних засобів зв'язку і платіжні послуги поштових відділень, а також операції з обміну валют, дорожні чеки і послуги інкасо. Постачальники платіжних послуг можуть пропонувати альтернативні способи розрахунків і конкуруватимуть з кредитними установами, здійснюючи платежі будь-якими засобами, зокрема по мобільних телефонах і через Інтернет. Ключовим елементом директиви є обмеження терміну платіжної операції в євросоні одним днем. Проте сама директива не зможе скоротити термін платіжних операцій навіть до трьох днів без наявності єдиного стандарту розрахунків і належної платіжної інфраструктури. Ці завдання було намічено реалізувати в 2006-2007 рр., щоб до 2008 р. мати загальноєвропейську систему розрахунків і відтак створити єдиний європейський платіжний простір (SEPA) до 2010 р. В даний час в основі європейських транскордонних платежів лежать кореспондентські

відносини між банками. Банки домовляються про висновок двосторонніх операцій. Вони прагнуть відправити платежі з найменшими витратами і при цьому отримати якомога більше платежів, збільшуючи тим самим комісійні. Доходи банку включають, як правило, засоби в розрахунках, міжбанківські комісійні, доходи від конвертації валюти, збори з клієнтів, а іноді і компенсаційні виплати посередників. Створення єдиного європейського платіжного простору покликане змінити ситуацію у такий спосіб. Платежі в рамках SEPA стануть внутрішніми з відповідним ціноутворенням. Нове законодавство обмежує можливості отримувати доходи від розрахункових операцій і міжбанківських комісійних, тому банкам тепер доведеться приділяти основну увагу обробці платежів найбільш ефективним і надійним способом у цілях зниження витрат. До останнього часу світова банківська кореспондентська мережа зазнавала лише незначних змін. У рамках SEPA ситуація виглядатиме істотно інакше. По-перше, SEPA може спонукати світову спільноту, включаючи державні органи і самі банки, шукати способи зниження вартості міжнародних переказів. По-друге, для багатьох європейських банків більшість платежів стануть внутрішніми. По-третє, створення SEPA може послужити імпульсом до розвитку інноваційних моделей бізнесу.

(© Маноїленко О.В.)

Єдиний митний тариф

Інструмент спільної торгової політики, який визначає рівень митного оподаткування товарів, що імпортуються до Європейського Союзу з третіх країн. Єдиний митний тариф (ЄМТ) було створено на основі номенклатури, закріпленої

Брюссельською конвенцією про номенклатуру для класифікації товарів у митних тарифах (1950 р.) і введено в 1958 р. Початком застосування ЄМТ є 1968 р. в результаті створення Митного союзу. З 1975 р. перерахування прибутків від ЄМТ здійснюється безпосередньо Співтовариству, що є одним з важливих джерел бюджету ЄС. 22 вересня 1987 р. була ратифікована Конвенція про гармонізовану систему опису і кодування товарів, що змінила попередню брюссельську номенклатуру і стала основою для тарифних та статистичних номенклатур Співтовариства та його торговельних партнерів. Набрала чинності 1 січня 1988 р. у формі комбінованої номенклатури. Вона містить: номенклатуру гармонізованої системи; субпозиції до номенклатури; попередні положення (додаткові секції, примітки). Разом із введенням комбінованої номенклатури товарів у 1987 р. Співтовариством була створена інформаційна база даних ТАРИК (Інтегрований тариф Співтовариства). В 1994 р. Співтовариством була створена електронна версія цієї бази. На застосування ЄМТ до інших країн значний вплив має Генеральна угода про тарифи і торгівлю, а також різні тарифні пільги на різні товари окремим державам. Середній рівень імпортного тарифу постійно знижується в результаті переговорів у межах ГАТТ/СОТ. В результаті суттєвих скорочень мита були внесені зміни до ЄМТ. З 1995 р. набрав чинності його новий варіант, що враховував результати уругвайського раунду переговорів у рамках ГАТТ. Новий тариф містить два рівні тарифів: автономний та договірний (для країн-учасниць ГАТТ). Тимчасове призупинення дій тарифів охоплює 1800 товарів або груп товарів і здійснюється з метою забезпечення Співтовариства певними видами товарів (хімічні продукти, товари електронної,

авіаційної промисловості, продукти харчування). Найбільші тарифи ЄС має на сільськогосподарську продукцію, текстиль та одяг. Важливим питанням для визначення тарифу є походження товарів. ЄС диференціює імпорتنний тариф залежно від торговельного режиму, який визначається до імпорту товарів з окремих країн або їхніх груп. Найбільший імпорتنний тариф встановлюється до товарів з окремих розвинутих країн та країн з перехідною економікою. Преференційний режим ЄС визначає з 1971 р. у межах загальної системи преференцій; у межах Яундських, Ломейських, Котонуських угод з 1963 р., у межах ініціативи “Все, крім зброї” - з 2001 р. Режим вільної торгівлі ЄС використовується у відносинах із більш ніж 20 країнами в межах Європейського економічного простору, Євросередземноморських угод про асоціацію, Європейських угод із країнами Центральної Європи. Ведуться переговори про створення міжрегіональних зон вільної торгівлі зі Спільним ринком країн Південного конусу (МЕРКОСУР), Радою співробітництва арабських держав Перської затоки, країнами Середземномор'я. Введення ЄМТ дозволяє країнам вести єдину митну та тарифну політику Співтовариства, що є необхідним для будівництва спільного ринку і захисту економічних інтересів усіх країн-членів.

(© Забара І.М.)

3

Загальна зовнішня політика і політика безпеки

Друга опора Європейського Союзу; окрема сфера його діяльності, в межах якої він наділений спеціальною компетенцією. Загальна зовнішня політика і політика безпеки (ЗЗПБ) не має установчого договору і не є окремою організацією із власною правосуб'єктністю. Джерелом компетенції є розділ V Договору про Європейський Союз “Положення про загальну зовнішню політику і політику безпеки”. До предмету ЗЗПБ входять питання міжнародних відносин, які не охоплюються зовнішньополітичною компетенцією Європейських співтовариств. До кола повноважень Європейського Союзу в сфері ЗЗПБ відносять: визначення принципів і загальних орієнтирів зовнішньої політики; розробка загальної стратегії Союзу щодо окремих країн та регіонів планети; прийняття спільних позицій в міжнародних відносинах; вжиття практичних заходів (спільні акції); укладення міжнародних угод. Принципи і загальні орієнтири є напрямом зовнішньої політики, яка визначає загальний курс в міжнародних відносинах Європейського Союзу в цілому і кожної держави-члена окремо. У відповідності з такими принципами і орієнтирами приймаються конкретні зовнішньополітичні заходи, що провадяться інститутами Європейського Союзу і всіх держав-членів. Від

імені Європейського Союзу повноваження щодо визначення принципів і орієнтирів надано Європейській Раді. Принципи і загальні орієнтири ЗЗПБ закріплюються у висновках Європейської Ради, які приймаються за підсумками кожної сесії. Загальна стратегія є правовим актом в сфері ЗЗПБ, в якому визначається план дії Європейського Союзу щодо окремих країн та регіонів планети. Загальні стратегії, видані Європейським Союзом, визначали цілі його політики щодо Російської Федерації, України, Середземномор'я. Затвердження загальної стратегії здійснює Європейська Рада, що діє за пропозицією Ради Європейського Союзу. Спільна позиція є документом, що містить офіційну позицію Європейського Союзу щодо зовнішньополітичних проблем. Спільна позиція має спеціальний характер і спрямована на вирішення конкретних задач зовнішньої політики. Видання спільних позицій викликає відповідні зобов'язання у держав-членів щодо відстоювання позицій Європейського Союзу. Спільна акція є правовим актом, документом, на підставі якого Європейський Союз здійснює оперативні заходи в зовнішньополітичній діяльності. Спільні акції приймаються щодо певних ситуацій, що потребують оперативних дій Європейського Союзу. Вони визначають цілі, сферу застосування, засоби, умови щодо способу їх реалізації, строки. Прийняття спільних акцій здійснює Європейська Рада. Загальні акції є обов'язковими для держав-членів при прийнятті своєї позиції. Предметом міжнародних угод є питання, віднесені до сфери ЗЗПБ. Європейська Рада в рамках загальної зовнішньої політики другої опори приймає рішення, за допомогою яких забезпечується реалізація загальних стратегій, спільних позицій та спільних акцій. В рамках другої опори (ЗЗПБ) реалізується і

одна з головних стратегічних цілей Європейського Союзу – прогресивне формування оборонної політики, яка з часом повинна привести до загальної оборони. Європейська політика та політика безпеки займає окреме місце в складі другої опори, яка передбачає формування загальної оборонної політики і створення збройних сил Європейського Союзу. Першим кроком стало створення військового контингенту – Сил швидкого реагування Європейського Союзу, які використовуються в миротворчих операціях на території інших держав та регіонів планети. Формування контингенту здійснюється державами-членами шляхом надання персоналу та військової техніки. Для управління Силами швидкого реагування були створені: Комітет з питань політики і безпеки, Військовий комітет і Військовий штаб Європейського Союзу.

(© Забара І.М.)

Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу

Державна програма, яка визначає механізм досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в Європейському Союзі. Вона затверджена Законом України “Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу” від 18 березня 2004 р. №1629-IV. Складається з 12 розділів. Передбачений в програмі механізм включає адаптацію законодавства, утворення відповідних інституцій та інші додаткові заходи, необхідні для ефективного правотворення та правозастосування. Метою адаптації законодавства України до законодавства

Європейського Союзу є досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом (ЄС) до держав, які мають намір вступити до нього. *Acquis communautaire* (*acquis*) – це правова система Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетною складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу, що в свою чергу є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики. Невід'ємною частиною цієї Програми є перелік актів законодавства України та *acquis* Європейського Союзу в пріоритетних сферах адаптації. Державна політика України щодо адаптації законодавства формується як складова частина правової реформи в Україні та спрямовується на забезпечення єдиних підходів до нормопроєктування, обов'язкового врахування вимог законодавства Європейського Союзу під час нормопроєктування, підготовки кваліфікованих спеціалістів, створення належних умов для інституціонального, науково-освітнього, нормопроєктного, технічного, фінансового забезпечення процесу адаптації законодавства України. В Україні створено основні політико-правові та організаційні засади адаптації законодавства. Адаптація законодавства України є планомірним процесом, що включає кілька послідовних етапів, на кожному з яких повинен досягатися певний ступінь відповідності законодавства України до *acquis* Європейського Союзу. Перший етап виконання Програми розрахований на 2004-2007 рр. На першому етапі виконання

Програми пріоритетними сферами, в яких здійснюється адаптація законодавства України, є: митне право; законодавство про компанії; банківське право; бухгалтерський облік компаній; податки, включаючи непрямі; інтелектуальна власність; охорона праці; фінансові послуги; правила конкуренції; державні закупівлі; охорона здоров'я та життя людей, тварин і рослин; довкілля; захист прав споживачів; технічні правила і стандарти; енергетика, включаючи ядерну; транспорт. У пріоритетних сферах адаптація законодавства України здійснюється у такій послідовності: визначення актів *acquis communautaire*, які регулюють правовідносини у відповідній сфері; переклад визначених актів на українську мову; здійснення комплексного порівняльного аналізу регулювання правовідносин у відповідній сфері в Україні та в Європейському Союзі; розроблення рекомендацій щодо приведення законодавства України у відповідність з *acquis communautaire*; проведення економічного, соціального та політичного аналізу наслідків реалізації рекомендацій; визначення переліку законопроектних робіт; підготовка проектів законів України та інших нормативно-правових актів, включених до переліку законопроектних робіт, та їх прийняття; моніторинг імплементації актів законодавства України. Елементом адаптації законодавства має стати перевірка проектів законів України та інших нормативно-правових актів на їх відповідність *acquis communautaire* з метою недопущення прийняття актів, які суперечать *acquis* Європейського Союзу. Періоди наступних етапів виконання Програми визначатимуться залежно від результатів, досягнутих на попередніх етапах, економічної, політичної та соціальної ситуації, яка складеться в Україні, а також розвитку

взаємовідносин України і Європейського Союзу.

(© Бакуменко В.Д., Забара І.М.)

Зовнішньополітичний та безпековий вектор плану дій

Україна - НАТО

Комплекс принципів та цілей, передбачених у зовнішньополітичній та безпековій діяльності України на шляху її євроатлантичної інтеграції. Серед зазначених принципів такі. Повна інтеграція у євроатлантичні структури безпеки є пріоритетом і стратегічною метою зовнішньої політики України. У цьому контексті майбутні процеси внутрішнього розвитку країни будуть здійснюватися на основі рішень, спрямованих на підготовку України для досягнення її мети щодо інтеграції в євроатлантичні структури. Україна і НАТО мають спільне бачення об'єднаної і вільної Європи і спільну рішучість боротися з тероризмом, розповсюдженням зброї масового знищення, регіональною нестабільністю та іншими загрозами безпеці. Інтереси національної безпеки та існуюча міжнародна ситуація вимагають істотного поглиблення відносин між Україною і НАТО. Основними цілями у зовнішньополітичному та безпековому векторі євроатлантичної інтеграції України є: оновлення зовнішньої політики і політики у галузі безпеки з метою відображення мети України щодо повної євроатлантичної інтеграції; реформування державних органів у сфері національної безпеки та оборони, яке б відображало євроатлантичну політику України; ствердження України як ключового донора регіональної стабільності та безпеки, включаючи збільшення внеску України до міжнародного співробітництва з врегулювання конфліктів та підтримання миру; продовження і розширення участі у

відповідних операціях з підтримання миру; повне дотримання міжнародних зобов'язань з контролю над озброєннями; подальший розвиток цивільно-військових відносин; розширення участі у міжнародній боротьбі проти тероризму, включаючи повне виконання всіх пов'язаних з цією проблемою резолюцій Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй, а також участь у заходах, передбачених Планом дій Партнерства проти тероризму; подальше запровадження необхідних внутрішніх заходів у галузі боротьби з тероризмом, зокрема шляхом зміцнення безпеки кордонів і системи експортного контролю з метою боротьби з розповсюдженням зброї масового знищення та засобів її доставки, а також відмивання грошей.

(© Бакуменко В.Д.)

Західноєвропейський Союз (Western European Union / ЗЄС)

Замкнене воєнно-політичне угруповання країн Європи, що пов'язане з НАТО, має оперативні повноваження у сфері оборони та головною функцією якого є забезпечення та підтримка колективної безпеки. До складу ЗЄС входять країни-члени, асоційовані члени (Ісландія, Норвегія, Польща, Туреччина, Угорщина, Чехія), асоційовані партнери (Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Румунія, Словаччина, Словенія), спостерігачі (Австрія, Данія, Фінляндія, Ірландія, Швеція). Створений в 1955 р. відповідно до Паризьких угод строком на 50 років.

(© Вітер Д.В.)

Зважування голосів у Раді ЄС (Weighting of votes in the Council)

Голосування кваліфікованою більшістю в Раді ЄС базується на принципі зважування голосів. Згідно з чинною системою зважування, держави-члени з найбільшою чисельністю

населення мають 27-29 голосів, середньою – 7-14 голосів, маленькою – 3 або 4 голоси. Прийняття рішення кваліфікованою більшістю вимагає щонайменше 232 голоси з 321. Система зважування голосів є результатом досягнення компромісу між державами-членами, які, хоча й рівні перед законом, відрізняються за низкою аспектів. Кількість голосів кожної з держав-членів визначається чисельністю її населення, з певним коригуванням, що веде до відносно надмірного представництва держав з маленькою чисельністю населення. В ЄС-15 ця система надавала легітимності рішенням, прийнятим кваліфікованою більшістю, яка базувалася на максимально можливій згоді. Великі держави-члени не могли об'єднатися, щоб залишити маленькі у меншості, й навпаки. З огляду на майбутнє масштабне розширення ЄС, на міжурядовій конференції (2000 р.) було ініційовано перегляд системи зважування голосів з метою гарантування відповідності відносної ваги малих та середніх за розміром держав-членів чисельності їх населення. В результаті кількість голосів, наданих найбільш населеним державам-членам, зростає відносно інших, що надало можливість забезпечити легітимність рішень Ради на основі демографічного представництва. Чинна система зважування голосів, закріплена Ніщцьким договором, набула чинності з 1 листопада 2004 р. Конституційний договір (процес ратифікації зупинено через негативні результати національних референдумів у Франції та Нідерландах) скасував систему зважування голосів у Раді (кожна держава-член отримала один голос), замінивши її новою системою голосування кваліфікованою більшістю.

(© Рудік О.М.)

I

Інститути Європейського Союзу

Для реалізації своєї політики ЄС має розгалужену інституційну структуру, елементи якої формуються двома способами: одні інститути складаються з осіб, що діють як офіційні представники держав-членів; інші – з осіб, які пропонуються національними урядами, але діють від імені всього Співтовариства. Головними органами управління ЄС є: Європейська рада, Рада ЄС, Європейська комісія, Європейський парламент, Європейський суд. Є також допоміжні і консультативні органи – економічний і соціальний комітет, комітет регіонів, рахункова палата (або палата аудиторів).

Європейська рада (European Council) створена в 1974 р., а з 1986 р. її статус був офіційно закріплений в Єдиному європейському акті. До її складу входять глави держав і урядів країн-членів ЄС, а також голова Європейської комісії. За регламентом Європейська рада засідає двічі на рік, а фактично – чотири рази на рік (по дві зустрічі на кожне піврічне головування країни-члена). В ході цих зустрічей обговорюються загальна ситуація і найважливіші політичні проблеми Союзу, а також стан світової економіки і міжнародних відносин, визначаються пріоритетні напрями діяльності, приймаються програми і рішення стратегічного характеру. У разі потреби скликаються також позапланові засідання, присвячені, як правило, одному крупному питанню, що вимагає ухвалення політичного рішення. Засідання відбуваються під головуванням голови або прем'єр-міністра тієї

держави, яка в дане півріччя головує в Раді. Підсумки дискусій і ухвалені рішення доводяться до загального зведення у вигляді відповідних політичних висновків головуючої сторони (Presidency conclusions). Формально це політичний документ, який в подальшому трансформується в правові акти і рішення, що приймаються відповідними інститутами ЄС.

Рада ЄС (Рада міністрів) (Council) найвищий законодавчий орган ЄС. Рада володіє правом ухвалення рішень, забезпечує координацію загальної економічної політики держав-членів, здійснює загальне керівництво бюджетом (спільно з Парламентом), укладає міжнародні угоди. Складається з представників держав-членів ЄС в ранзі міністрів національних урядів. Фактично існує більше 25 різних галузевих рад.

Європейська Комісія (European Commission) – виконавський орган ЄС, що володіє одночасно правом законодавчої ініціативи. Комісії належить право законодавчої ініціативи: вона розробляє законодавчі пропозиції і направляє їх в Раду, контролює подальший процес законотворчості; стежить за застосуванням законодавчих актів, прийнятих Радою. У випадках порушень може удатися до санкцій, – наприклад, передати справу до Суду. Вона має право ухвалювати самостійні рішення в таких сферах, як сільське господарство, торгівля, конкуренція, транспорт, функціонування єдиного внутрішнього ринку, захист навколишнього середовища та ін.; виконує бюджет і управляє фондами ЄС. Крім того, Європейська Комісія виконує дипломатичні функції ЄС за кордоном, маючи в своєму розпорядженні мережу представництв.

Європейський парламент (European Parliament) – консультативно-законодавчий орган ЄС, складається з

представників держав-членів, що обираються прямим голосуванням в цих країнах. Здійснює функції консультацій і контролю; затверджує бюджет і укладає міждержавні угоди; схвалює або вносить поправки до правових актів, що приймаються, і бюджету ЄС. Парламенту відведена провідна роль при призначенні голови і членів Комісії. Парламент контролює діяльність Ради за допомогою розгляду програм і звітів головуючої в Раді держави-члена. Діяльність Парламенту здійснюється під керівництвом Бюро, що складається з голови і 14 віце-голів, що обираються на два з половиною роки. Порядок денний сесії визначає Конференція голів. Крім пленарних засідань, депутати працюють в 20 комісіях, що відають окремими напрямками діяльності ЄС. Міжпарламентські делегації підтримують зв'язки з національними парламентами всього світу.

Європейський суд – вирішує спори із правовідносин, що виникають на підставі норм установчих договорів та законодавства ЄС; розглядає запити судових органів держав-членів, які стикаються з проблемами тлумачення та застосування норм права Європейського Союзу; розглядає справи в порядку попереднього контролю. За загальним правилом позови до приватних осіб, а також до посадових осіб держав-членів Суд не розглядає. Його юрисдикція поширюється на спори, які є найбільш складними і важливими з політичної точки зору і стосуються інтересів ЄС в цілому. В якості відповідача можуть виступати держави-члени та органи ЄС і їх посадові особи. Рішення Суду є обов'язковим. Також Суд володіє виключним правом тлумачення законодавства Співтовариства, але не займає ієрархічного положення стосовно національних судів держав-членів. Коли виникають сумніви,

суд держави-члена може звернутися до Суду щодо тлумачення права Співтовариства.

(© Забара І.М., Шушпанніков О.М.)

Інтеграція світова

Сукупність політичних процесів, спрямованих на консолідацію, злиття суспільних, політичних, військових, економічних структур або етносів у рамках однієї держави або кількох держав з метою протидії деструктивним внутрішнім і зовнішнім чинникам. Світова інтеграція є наслідком і формою прояву інтернаціоналізації всього суспільного життя як однієї з провідних тенденцій цивілізаційного розвитку, що прискорюється науково-технічним прогресом, поліпшенням інформаційного обміну, усвідомленням необхідності спільного вирішення глобальних проблем сучасності тощо. Світова інтеграція являє собою складне й суперечливе явище, яке прокладає собі шлях у протистоянні різних соціально-політичних сил, партій та держав. Держави, які беруть участь в інтеграційних процесах, частково передають окремі свої повноваження спеціально створюваним інтернаціональним (міждержавним або наддержавним) політичним інститутам, іншим транснаціональним структурам. Інтеграційні процеси відбуваються в усіх регіонах світу, але найбільш повно та інтенсивно — в Європі, де на початку 80-х рр. сформувався Європейський Союз. Однією з форм інтеграції світової є військово-політична інтеграція. Так, у 1949 р. створена Північноатлантична оборонна організація (НАТО). Глобальні інтеграційні процеси зумовили створення наприкінці другої світової війни Організації Об'єднаних Націй (ООН).

(© Бакуменко В.Д.)

Інтенсифікований діалог з НАТО з питань набуття членства

Перша офіційна програма підготовки до членства в НАТО, в якій можуть брати всі країни-партнери, що бажають набути членства в НАТО або мають намір вести консультації з НАТО з питань, пов'язаних з членством. 21 квітня 2005 р. відбулося засідання Комісії Україна-НАТО на рівні міністрів закордонних справ, головним результатом якого стало рішення про запрошення України до Інтенсифікованого діалогу з НАТО з питань набуття членства, який охоплюватиме питання членства та програми широкомасштабних реформ, що мають забезпечити зближення нашої держави з Альянсом. Отримання запрошення приєднатися до Інтенсифікованого діалогу фактично через півроку після виборів Президента України стало потужним позитивним сигналом на підтримку євроатлантичного курсу та проведення урядом України глибинних демократичних реформ у соціально-політичній, економічній та військовій сферах. Вперше про можливість започаткування Інтенсифікованого діалогу з країнами-учасниками Програми „Партнерство заради миру” було оголошено на Мадридському саміті НАТО 1997 р. Зокрема, у статті 8 Мадридської декларації щодо євроатлантичної безпеки та співробітництва, прийнятій за результатами засідання Північноатлантичної ради НАТО на рівні глав держав та урядів 8 липня 1997 року, серед іншого зазначається: „Ми (глави держав та урядів країн-членів НАТО) також маємо намір продовжувати Інтенсифікований діалог з тими країнами, які бажають набути членства в НАТО, або, навпаки, які хотіли б здійснювати діалог з НАТО з питань членства. З цією метою,

цей Інтенсифікований діалог буде покривати широке коло політичних, військових, фінансових та безпекових питань, які стосуються можливого членства в НАТО, однак без наслідків щодо будь-якого можливого рішення НАТО. Цей діалог включатиме засідання в рамках РЄАП, а також періодичні засідання з Північноатлантичною радою на рівні послів, Міжнародним секретаріатом НАТО та іншими відповідними органами НАТО”. Після запровадження у 1999 р. Плану дій щодо членства як основної програми підготовки до вступу країн до Альянсу Інтенсифікований діалог став виконувати роль підготовчого етапу до цього плану. Згідно з Мадридською декларацією НАТО, започаткування Інтенсифікованого діалогу з державою-партнером не веде до будь-яких зобов'язань з боку НАТО щодо прийняття рішення відносно членства держави-партнера в НАТО на будь-якому етапі. Після прийняття рішення про започаткування Інтенсифікованого діалогу з країною-партнером вона запрошується, в якості першого кроку, надати свій Документ для початкового обговорення (Initial Discussion Paper). У документі дається детальний виклад позиції держави з важливих з точки зору НАТО питань, підтверджуються зобов'язання щодо досягнення вимог Дослідження з питань розширення НАТО і Плану дій щодо членства, формулюються запитання, на які очікуватиметься відповідь від НАТО. Інтенсифікований діалог включає періодичні зустрічі з Північноатлантичною радою на рівні послів (до 2-х на рік), Групою експертів Міжнародного секретаріату НАТО (до 3-х на рік) та, у разі запиту країни-учасниці, з іншими органами НАТО. До складу Групи експертів НАТО, яка є основним партнером країни-учасниці під час Інтенсифікованого діалогу, входять представники підрозділів

Міжнародного секретаріату та інших структур Альянсу, що мають відношення до питань, пов'язаних із набуттям членства. Очолює таку групу помічник Генсекретаря з політичних питань і політики безпеки. З боку країни-партнера під час консультацій на цьому рівні очікується участь експертів відповідних міністерств і відомств на чолі із заступником міністра закордонних справ або оборони. Засідання, як правило, проводяться у м. Брюсселі й охоплюють широке коло політичних, військових, фінансових та безпекових питань, пов'язаних з питаннями членства в НАТО. Вони спрямовані на те, щоб дати можливість країнам, які претендують на членство, роз'яснити реальний зміст їх намірів та надати додаткову інформацію з відповідної проблематики. Прозорість процесу Інтенсифікованого діалогу стосовно інших країн-партнерів забезпечується шляхом оглядових брифінгів з цього приводу під час регулярних засідань у форматі Ради євроатлантичного партнерства (на рівні послів, Політичного або Політико-військового керівного комітету) або, у разі необхідності, засідань у форматі ad hoc для заінтересованих партнерів (джерело: Матеріали засідання Комісії Україна-НАТО на рівні міністрів закордонних справ від 21 квітня 2005 р., м. Вільнюс).

(© Бакуменко В.Д.)

Інформаційний вектор плану дій Україна - НАТО

Комплекс принципів та цілей, передбачених в інформаційній діяльності України на шляху її євроатлантичної інтеграції. Принципи свободи слова і преси та вільне поширення інформації є наріжними каменями для утвердження демократичної держави і суспільства, що керуються

верховенством права. Положення Конституції України щодо свободи слова та інформації відповідають статті 19 Загальної декларації прав людини і статті 10 Конвенції про захист прав людини і основних свобод. Україна підтримує Резолюцію 59 (1) Генеральної Асамблеї ООН, яка проголошує, що свобода інформації є основним правом людини і критерієм для усіх інших свобод. Хоча відповідне українське законодавство містить важливі положення щодо забезпечення свободи слова та інформації, Україна сповнена рішучості поліпшити загальне та правове середовище, в якому працюють засоби масової інформації (ЗМІ), а також зміцнити свободу висловлювань і сприяти усуненню перешкод у діяльності ЗМІ. У зв'язку з цим суттєве значення має тісне співробітництво України з відповідними міжнародними організаціями, зокрема Радою Європи та ОБСЄ. Основними цілями в інформаційному векторі євроатлантичної інтеграції України є: вдосконалення і забезпечення реалізації гарантій свободи думки і слова, свободи преси, вільного висловлення поглядів і переконань та доступу до інформації; забезпечення вільного отримання, публікації та поширення інформації засобами масової інформації; імплементація відповідного законодавства для усунення перешкод діяльності ЗМІ; поглиблення інформаційного виміру співробітництва Україна-НАТО, включаючи парламентське співробітництво; підвищення рівня обізнаності громадськості з НАТО шляхом співробітництва України з НАТО у сфері інформації, включаючи співробітництво з Центром інформації і документації НАТО в Україні.

(© Бакуменко В.Д.)

Іоаннінський компроміс (Ioannina Compromise)

Результат неофіційної зустрічі міністрів закордонних справ ЄС в грецькому місті Іоанніна 29 березня 1994 р. Серед рішень, прийнятих на цій зустрічі, було рішення Ради щодо застосування принципу кваліфікованої більшості в ЄС-16, тобто після четвертого розширення Союзу (в 1995 р. державами-членами ЄС стали Австрія, Фінляндія та Швеція, а Норвегія, яка також подавала заявку на вступ, не вступила до Союзу через негативний результат національного референдуму). Прийняття компромісу стало результатом зусиль євроскептично налаштованого уряду Великої Британії, який, стурбований тим, що після чергового розширення (1995 р.) граничне значення блокуючої меншості збільшиться до 26 голосів, спробував утримати його на чинному рівні (23 голоси). Після запеклих дискусій держави-члени погодились на компроміс, основне положення якого звучало так: "Якщо члени Ради, які представляють від 23 (стара гранична величина блокуючої меншості) до 26 голосів (нова гранична величина блокуючої меншості), висловлюють наміри протистояти прийняттю рішення кваліфікованою більшістю, Рада докладе максимум зусиль, щоб знайти в розумних часових межах задовільне рішення, яке може бути прийняте щонайменше 65 голосами з 87". Додана до Амстердамського договору (1997 р.) декларація поширила дію Іоаннінського компромісу до набуття чинності наступного розширення Співтовариства. Іоаннінський компроміс мав незначний вплив на процес прийняття рішень в ЄС, але він став свідченням зростаючої стурбованості великих держав-членів Союзу щодо впливу на кількість їх голосів в Раді майбутнього вступу в ЄС великої групи країн (від 10 до 12),

серед яких була й велика за розміром та чисельністю населення Польща. Як і очікувалося, Ніщський договір (набув чинності з листопада 2004 р.) вніс суттєві зміни у розподіл голосів між державами-членами в Раді, додавши голосів і великим, і малим державам (також надав голоси державам-новачкам), але у такий спосіб, щоб ліквідувати дисбаланс голосів, що, на думку великих держав, склався на користь малих держав. Дію положень Іоаннінського компромісу було припинено.

(© Рудік О.М.)

К

Кампанія “Стала енергетика Європи 2005-2008” **(Sustainable Energy Europe Campaign)**

Кампанія, ініційована Комісією в 2005 р. у межах програми "Розумна енергетика для Європи", метою якої є підвищення обізнаності громадян, підтримка сталого виробництва енергії та її розумного використання населенням і організаціями, приватними компаніями та органами влади, професійними та енергетичними агентствами, асоціаціями промисловості та НДО на всій території ЄС. Кампанія "Стала енергетика Європи 2005-2008" розрахована на чотирирічний період і покликана сприяти досягненню цілей енергетичної політики ЄС та виконанню завдань у сферах відновних енергетичних ресурсів, ефективності енергетики, чистого транспорту та альтернативних видів палива. Спеціальними цілями кампанії є: підвищення обізнаності виробників політики на місцевому, регіональному, національному та європейському рівнях; поширення кращого досвіду; забезпечення високого рівня

громадської обізнаності, розуміння та підтримки; стимулювання тенденцій зростання приватних інвестицій в технології, що забезпечують сталий та екологічно безпечний розвиток енергетики. З метою вимірювання поступу на шляху до сталої європейської енергетики у межах Кампанії розроблено низку досяжних контрольних показників, які будуть слугувати орієнтирами для виробників політики та плановиків. Кампанія "Стала енергетика Європи 2005-2008" особливо підтримує та заохочує дії на таких головних напрямках: 1) спільна робота громад; 2) біопаливо для транспорту; 3) енергозбереження в житлово-комунальному секторі; 4) енергетична ефективність систем та приладів освітлювання; 5) зміцнення міжнародного співробітництва з метою розвитку; 6) поширення передового досвіду.

(© Рудік О.М.)

Кваліфікаційна більшість (Qualified majority)

Кількість голосів, необхідна для прийняття рішення в Раді ЄС у разі, коли питання обговорюється на основі ст. 205(2) Договору про заснування Європейського Співтовариства. В результаті низки інституційних реформ система голосування кваліфікованою більшістю замінила одностайне голосування, яке було значно менш ефективним (через ризик накладання вето) для подальшого розвитку Співтовариства. За результатами міжурядової конференції 2000 р. та після прийняття Ніццького договору відбувся перерозподіл кількості голосів між державами-членами. З метою забезпечення легітимності рішень, що приймаються в Раді ЄС, на основі демографічного представництва, держави-члени зі значною кількістю населення отримали дещо більше голосів, ніж інші.

Після 1 листопада 2004 р., услід за п'ятим розширенням ЄС з 1 травня 2004 р., кількість голосів кваліфікованої більшості зросла до 232 з 321 в цілому, представляючи більшість держав-членів. Крім того, кожна держава-член має право пересвідчитися, чи кваліфікована більшість представляє щонайменше 62% всього населення Союзу. Якщо кваліфікована більшість не відповідає цій умові, то рішення не може бути прийнятим. В Конституційному договорі (процес ратифікації зупинено через негативні результати національних референдумів у Франції та Нідерландах) дано нове визначення системи голосування за принципом кваліфікованої більшості. Стару систему, за якої кожна держава-член мала певну кількість голосів, скасовано. З 1 листопада 2009 р. (день набуття повноважень нового складу Європейської Комісії, яка буде сформована після виборів до Європейського Парламенту 2009 р.) Рада мала приймати рішення на основі принципу кваліфікованої більшості, що є відображенням подвійної легітимності Союзу як об'єднання не тільки держав, а й народів. Кваліфікована більшість вважалася б досягнутою, якщо в неї увійшли щонайменше 55% держав-членів (мінімум 15), які представляють щонайменше 65% всього населення ЄС. Запроваджувався також принцип блокуючої меншості (щонайменше 4 держави-члени) з метою запобігання ситуації, за якої три великих держави-члени (Велика Британія, Франція, Німеччина) могли б заблокувати будь-яке рішення Ради Міністрів, навіть якщо за нього проголосували решта держав-членів. До 2009 р. буде застосовуватися чинна система голосування, запроваджена Ніццьким договором.

(© Рудік О.М.)

Кіотський протокол

Міжнародний документ, прийнятий в Кіото (Японія) в грудні 1997 р. на додаток до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (РКЗК). Період підписання протоколу відкрився 16 березня 1998 р. і завершився 15 березня 1999 р. За станом на 14 лютого 2006 р. Протокол був ратифікований 161 країною миру (сукупно відповідальними за більш ніж 61 % загальносвітових викидів). Помітним винятком з цього списку є США і Австралія. Кіотський протокол про обмеження і скорочення викидів парникових газів став першою глобальною угодою про охорону навколишнього середовища, заснованою на ринкових механізмах регулювання - механізмі міжнародної торгівлі квотами на викиди парникових газів. Країни Додатку В Протоколу визначили для себе кількісні зобов'язання щодо обмеження або скорочення викидів на період з 1 січня 2008 р. до 31 грудня 2012 р. Мета обмежень - понизити в цей період сукупний середній рівень викидів країнами шести типів газів, що викликають парниковий ефект, на 5,2 % в порівнянні з рівнем 1990 р. Зобов'язання на подальші роки будуть предметом серії переговорів, яка була відкрита на першій зустрічі сторін Кіотського протоколу (MOP-1), що пройшла в листопаді-грудні 2005 р. в Монреалі. Основні зобов'язання по скороченню узяли на себе індустріальні країни (Євросоюз повинен скоротити викиди на 8 %, Японія і Канада - на 6 %). Країни Східної Європи і Прибалтики зобов'язалися скоротити викиди в середньому на 8 %, Росія і Україна - зберегти середньорічні викиди в 2008-2012 рр. на рівні 1990 р. Країни, що розвиваються, включаючи Китай і Індію, зобов'язань на себе не брали. Протокол також передбачає так звані механізми гнучкості: торгівлю квотами, при якій держави або окремі

господарюючі суб'єкти на його території можуть продавати або купувати квоти на викиди парникових газів на національному, регіональному або міжнародному ринках; проекти сумісного здійснення - проекти щодо скорочення викидів парникових газів, виконувані на території однієї з країн Додатку I РКЗК повністю або частково за рахунок інвестицій іншої країни Додатку I РКЗК; механізми чистого розвитку - проекти щодо скорочення викидів парникових газів, виконувані на території однієї з країн РКЗК (що зазвичай розвивається), що не входить в Додаток I, повністю або частково за рахунок інвестицій країни Додатку I РКЗК. Механізми гнучкості були розроблені на 7-й Конференції сторін РКЗК (COP-7), що відбулася в кінці 2001 р. в Марракеші (Марокко), і затверджені на першій зустрічі сторін Кіотського протоколу (MOP-1) в кінці 2005.

(© Маноїленко О.В.)

Коллективна безпека

Співробітництво країн, їх спільні зусилля з підтримання миру, відвернення загрози війни, ліквідації актів агресії, що може здійснюватися в межах загальної міжнародної організації (ООН), або в межах регіональних організацій або угод.

(© Вітер Д.В.)

Колони Європейського Союзу (Pillars of the European Union)

Головні сфери політики ЄС, що формують собою базову структуру ЄС, виділені в Маастрихтському договорі (1992 р.) а саме: спільна політика трьох Співтовариств: Європейського Економічного Співтовариства, Євратому та колишнього Європейського Співтовариства вугілля і сталі (перша колона

або колона Співтовариства); спільна зовнішня політика та політика безпеки (друга колона); співробітництво поліцій та судових органів у кримінально-правовій сфері (третья колона). Структура ЄС з трьома колонами з'явилась у межах переговорного процесу щодо Маастрихтського договору, під час роботи над текстом якого виникла пропозиція передати Співтовариству повноваження у таких сферах, як зовнішня політика, політика безпеки, оборона, політика надання притулку та імміграції, співробітництво в кримінально-правовій сфері та юстиції. Однак деякі держави-члени виступили проти цієї пропозиції, посилаючись на те, що ці сфери є надто чутливими для їх національного суверенітету, щоб застосовувати в них метод Співтовариства. В результаті ці сфери залишилися поза межами Європейського Співтовариства (у межах міжурядового співробітництва) і були приєднані до нього як зовнішні друга та третя колони. Амстердамський договір (1997 р.) перемістив деякі зі сфер (наприклад, політика надання притулку, імміграційна політика, співробітництво в сфері юстиції з цивільних питань), що знаходилися у межах третьої колони, до першої колони. У зв'язку із цим третя колона була перейменована на "співробітництво поліцій та судових органів в кримінально-правовій сфері", хоча колишня назва "співробітництво в сфері правосуддя та внутрішніх справ" також вживається, охоплюючи третю колону та сфери, які були переміщені до колони Співтовариства. Три колони функціонують на основі різних процедур прийняття рішень: метод Співтовариства для першої колони та міжурядова процедура для другої і третьої. У межах першої колони лише Європейська Комісія має право подати законодавчу пропозицію на розгляд Ради та Європейського Парламенту, для прийняття

якої достатньо досягнення кваліфікованої більшості в Раді. У межах другої і третьої колон право на законодавчу ініціативу мають як Комісія, так і держави-члени, а для прийняття нормативно-правового акту необхідна, як правило, одностайність. Конституція ЄС, процес ратифікації якої було зупинено через негативні результати національних референдумів у Франції та Нідерландах, передбачала об'єднання колон в єдину структуру, хоча окремі процедури залишались у сфері спільної зовнішньої політики та політики безпеки, у тому числі оборонної політики. Європейське Співтовариство, як таке, мало бути повністю поглинене Європейським Союзом.

(© Рудік О.М.)

Комісія Україна – НАТО

Формат, в якому Північноатлантична рада відповідно до Хартії НАТО – Україна періодично проводить засідання з Україною. Комісія Україна – НАТО засідає, як правило, не менше двох разів на рік для оцінки результатів імплементації її рішень та розгляду подальших дій. Членами Комісії є усі країни – члени НАТО та Україна. Головою Комісії є Генеральний секретар НАТО. Консультації з політичних питань здійснюються в рамках Комісії Україна - НАТО та РЄАП, а саме: Президентом України – під час його участі в самітах Комісії Україна – НАТО та РЄАП, зустрічей з Генеральним секретарем НАТО, а також в інших заходах високого рівня, які організуються під егідою НАТО (терміни - за взаємним погодженням); міністром закордонних справ України – під час його участі у засіданнях Комісії Україна – НАТО і РЄАП на рівні міністерства (двічі на рік у кожному форматі, додатково - на запит сторін); Главою

місії України при НАТО – під час його участі у засіданнях Комісії Україна - НАТО і РЄАП на рівні послів та на експертному рівні – в рамках засідань Політичного комітету НАТО з Україною у форматі "19+1" та відповідних засідань РЄАП у форматі Політичного комітету. Міністерство оборони України здійснює співробітництво з НАТО у зазначеній сфері шляхом використання механізмів РЄАП і Комісії Україна – НАТО на рівні міністрів оборони, проведення візитів на високому рівні, двосторонніх консультацій і переговорів з воєнно-політичним керівництвом держав – членів НАТО та держав-партнерів, підготовки і виконання відповідної частини ІПП та Робочого плану імплементації Хартії, участі у спільних симпозиумах, семінарах, дослідженнях, засіданнях робочих груп та інших заходах. У рамках Комісії регулярні засідання з Україною проводять ряд вищих комітетів НАТО. Серед них: Військовий комітет у постійному форматі, або на рівні засідання начальників штабів. Комісія також користується підтримкою робочих груп експертів, таких, як Спільна робоча група з воєнної реформи (аббревіатура - СРГ). У квітні 1999 р. у м. Вашингтоні вперше була проведена зустріч у верхах між НАТО і Україною, а в березні 2000 р. Комісія НАТО – Україна вперше провела засідання в м. Києві. Комісія не дублює функції інших механізмів, згаданих у Хартії про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору, а натомість збирається для загальної оцінки стану розвитку відносин, огляду за процесом планування та розробки пропозицій щодо шляхів поліпшення або подальшого розвитку співробітництва між Україною та НАТО.

(© Кальниць Ю.Г.)

Комітет регіонів

Консультативний орган, який виступає гарантом того, що місцеві і регіональні органи влади беруть безпосередню участь в діяльності інститутів влади Європейського Союзу. Передбачений Угодою про Європейський Союз, комітет був створений в 1994 р. і відіграє роль доповнення до схеми ухвалення рішень, що включає Європейську Комісію, Парламент і Раду. Існування Комітету дозволяє представникам місцевих і регіональних властей висловлювати свою думку щодо політики Європейського Союзу. Комітет регіонів має автономну організаційну структуру і власні процедурні правила (не потребує попереднього затвердження рішень Європейською Радою, як те мало місце до Амстердамської угоди). Крім того, сфера діяльності комітету істотно розширена, особливо в таких сферах, як соціальні справи, навколишнє середовище і транспорт. Комітет регіонів знаходиться в Брюсселі. 222 члени комітету і ще стільки ж альтернативних представників на випадок заміни призначаються за рекомендацією держав-членів Союзу Європейською Радою. Представники регіонів стають членами комітету на чотири роки з правом бути призначеними на другий термін. Члени комітету повністю незалежні, і кількість представників кожної держави приблизно відображає чисельність населення країни (наприклад, по 24 представники регіонів Франції, Німеччини, Італії і Великобританії, 21 - від Іспанії, по 12 - від Австрії, Бельгії, Греції, Нідерландів, Португалії і Швеції, по 9 - від Данії, Фінляндії і Ірландії і 6 від Люксембурга). Після приєднання до Європейського Союзу десяти нових держав, відповідно до Ніццького договору, Комітет регіонів налічує 350 членів. Комітет регіонів призначає президента комітету з числа представників на термін у два

роки. Президент очолює пленарні сесії і представляє комітет у зовнішньому світі. Роль Комітету регіонів полягає в тому, щоб висловлювати і відстоювати точку зору регіонів в ході законотворчого процесу Співтовариства. Основна діяльність комітету полягає в оцінці з погляду інтересів регіонів пропозицій Європейської Комісії. Комітет регіонів, крім того, допомагає Європейському Союзу рухатися вперед, охороняючи «принцип субсидіарності», згідно з яким Союз не втручається в справи окремих держав, якщо дії Співтовариства в цьому питанні не можуть бути ефективнішими, ніж дії національних, регіональних або місцевих властей. Контролюючи належне застосування цього принципу, Комітет регіонів підвищує ефективність діяльності Співтовариства і захищає прерогативи регіонів у тих питаннях, які їх стосуються. Європейська Комісія і Рада зобов'язані консультиватися з Комітетом регіонів в питаннях, які мають безпосереднє відношення до діяльності місцевих і регіональних властей. До таких питань відносяться: економічна і соціальна єдність (регіональна політика і структурні фонди); транс'європейський транспорт, телекомунікації і енергетичні мережі; охорона здоров'я; освіта, молодь і культура; політика трудової зайнятості, професійне навчання і соціальна політика; навколишнє середовище; транспорт. Кажучи узагальнено, Європейська Рада, Комісія або Парламент можуть консультиватися з Комітетом регіонів кожен раз, коли вважають це необхідним. У свою чергу, комітет може за власною ініціативою висувати пропозиції, що стосуються певних сфер діяльності (наприклад, сільське господарство, захист навколишнього середовища або міська політика). Ці пропозиції потім подаються на розгляд Комісії, Ради і Парламенту. Члени Комітету регіонів розосереджені по

спеціалізованих комісіях, відповідальних за підготовку п'яти пленарних засідань щорічно, в ході яких визначається генеральна політика комітету, затверджуються заяви, виробляється загальна точка зору з різних питань. Комісій в Комітеті регіонів шість: Комісія з єдиної територіальної політики (COTER); Комісія з економічної і соціальної політики (ECOS); Комісія з життєздатного розвитку (DEVE); Комісія з культури і освіти (EDUC); Комісія з питань конституції і європейського управління (CONST); Комісія із зовнішніх відносин (RELEX). Робота комітету і його комісій організовується силами Бюро, яке включає президента комітету, 35 членів комітету і лідерів партійних фракцій комітету. Генеральний секретаріат відповідальний за адміністрування роботи комітету.

(© Шуштанніков О.М.)

Конституція Європейського Союзу

Правовий документ, основний закон Європейського Союзу. Конституція ЄС складається з преамбули та чотирьох розділів: інститути ЄС, компетенція інститутів ЄС та її здійснення, політика ЄС у різних сферах, порядок перегляду Основного закону. У преамбулі відзначається успадкування документом європейських культурних, релігійних та гуманістичних традицій. У текст конституції включені положення Європейської конвенції з прав людини. Конституція передбачає введення посади президента, з істотно обмеженими повноваженнями, який буде призначатися Радою ЄС на два з половиною роки (за існуючим станом речей повноваження голови Ради ЄС кожні півроку передаються від однієї країни до іншої). Також вводиться посада міністра закордонних справ ЄС,

який буде висловлювати позицію Співтовариства у разі досягнення консенсусу з того чи іншого питання. За країнами-членами ЄС зберігається право висловлювати власну позицію з будь-якого питання. Згідно з Конституцією Європарламент отримає повноваження щодо вирішення проблем дотримання громадянських прав і свобод, прикордонного контролю та імміграції, співробітництва країн ЄС у судовій та правоохоронній сфері. Конституція позбавляє окремі держави права вето на ухвалення рішень Ради ЄС – вони можуть ухвалюватися лише “подвійною більшістю”, тобто 55% країн, де проживає 65% населення ЄС. Одностайно мають ухвалюватися лише ті рішення, які стосуються питань оборони ЄС. Призупинити дію рішення Ради окрема країна може лише у разі, якщо її підтримують три інші країни. Основний закон обмежує склад Європарламенту 750 депутатами і Єврокомісії 18 членами (нині кожна держава, що входить до ЄС, має свого представника у Єврокомісії). Конституція затверджує порядок ухвалення законів ЄС: закон розробляється Єврокомісією, приймається Європарламентом і затверджується Радою ЄС. Перегляд положень Конституції можливий лише за згоди усіх держав-членів ЄС. Таким чином, після прийняття Конституції Європейський Союз має набути певних рис федеративного утворення. Базовий варіант Конституції ЄС було узгоджено лідерами ЄС у червні 2003 р. Остаточний договір, що встановлює конституцію для Європи, був підписаний лідерами країн-членів ЄС 29 жовтня 2004 р. Планувалося, що положення конституції набудуть чинності 1 січня 2007 р., після того як Основний закон пройде ратифікацію у парламентах 25 країн-членів ЄС і буде затверджений на всенародних референдумах у 9 країнах, де це передбачено законодавством. Конституція

пройшла процес ухвалення в Австрії, Німеччині, Греції, Угорщині, Італії, Іспанії, Литві, Словаччині та Словенії. Проте конституційний процес загальмувався після референдумів у Франції та Нідерландах. 29 травня 2005 р. проти конституції висловилося 54,87% французів, а 1 червня 2005 р. основний закон не підтримало 61,6% громадян Нідерландів. Проти конституції виступили як представники лівих партій та профспілок, які вважали основний закон недостатньо соціальним, так і праві євроскептики, незадоволені припливом мігрантів з бідних країн та недостатнім рівнем безпеки громадян ЄС. Після референдумів у Франції та Нідерландах процес ратифікації конституції було призупинено, що ознаменувало початок так званої інституційної кризи ЄС.

(© Казакевич О.М.)

Конференція ООН з торгівлі і розвитку

Орган Генеральної асамблеї ООН (аббревіатура –ЮНКТАД), завдання якого полягає у сприянні розвитку міжнародної торгівлі, рівноправного співробітництва між країнами на взаємовигідних засадах, розробка рекомендацій щодо функціонування міжнародних економічних відносин. ЮНКТАД виконує функцію міжурядового форуму, в рамках якого відбувається обмін досвідом. Організація забезпечує технічною допомогою країни, що розвиваються, та країни з перехідною економікою, а також займається дослідженнями та збиранням інформації. ЮНКТАД утворено у 1964 р., з того часу до її складу входить 191 держава. Штаб-квартира ЮНКТАД знаходиться в м. Женеві. Головою ЮНКТАД є генеральний секретар (з 2005 р. – Супачаї Панічпакді). Вищим органом ЮНКТАД є Конференція, яка скликається раз на чотири роки, а

виконавчим органом – Рада з торгівлі і розвитку (Україна входить до її складу), що скликається двічі на рік. В межах Ради діють комісії з інвестицій, технологій та інших фінансових питань, з торгівлі товарами та послугами, з підприємництва, сприяння бізнесу та розвитку. Держави-члени ЮНКТАД поділені на чотири групи за соціально-економічним і географічним принципом. Рішення ЮНКТАД мають рекомендаційний характер. За час існування ЮНКТАД було організовано численні міжнародні переговори, унаслідок яких було прийнято угоду про глобальну систему торгівельних преференцій серед країн, що розвиваються (1989 р.), угоду щодо комплексу принципів та правил для контролю за обмежувальною діловою практикою (1980 р.), керівні принципи міжнародних дій у сфері перегляду термінів платежів із заборгованості (1980 р.), низку конвенцій у сфері регулювання морського транспорту. Також було пом'якшено умови погашення зовнішньої заборгованості більше ніж для 50 найбідніших країн. Міністерства та відомства України співробітничать з ЮНКТАД з питань надання консультативної і технічної допомоги у приєднанні до Світової організації торгівлі та беруть участь у роботі Міжурядової групи експертів з питань законодавства та політики в галузі конкуренції.

(© Казакевич Г.М.)

Концепція адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу

Схвалена постановою Кабінету Міністрів України від 16 серпня 1999 р. № 1496. Концепція визначає, що адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу

є процесом зближення та поступового приведення законодавства України у відповідність із законодавством ЄС. Адаптація законодавства проводиться з метою забезпечення відповідності законодавства України зобов'язанням, що випливають з Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14 червня 1994 р., міжнародних договорів, що стосуються співробітництва України з ЄС; розвитку національного законодавства у напрямі його зближення із законодавством ЄС та забезпечення високого рівня підготовки в Україні проектів актів законодавства; створення правової бази для інтеграції України до ЄС. Концепцією визначені пріоритетні сфери законодавства, від зближення яких залежить зміцнення економічних зв'язків України та держав - членів ЄС і які регулюють відносини, пов'язані з: підприємницькою діяльністю; захистом конкуренції; банкрутством; захистом прав інтелектуальної власності; митним регулюванням; транспортом та зв'язком; стандартами і сертифікацією. Адаптація законодавства є планомірним процесом, що включає три окремих етапи, на кожному з яких досягається певний ступінь відповідності законодавства України законодавству ЄС у визначених Концепцією сферах. Концепцією передбачається, що діяльність з адаптації законодавства провадиться як складова, інтегральна частина нормотворчої діяльності органів виконавчої влади на основі єдиної системи планування, координації та контролю. Функції координації та контролю за діяльністю органів виконавчої влади з адаптації законодавства виконуватиме Міністерство юстиції України, зокрема координацію цієї діяльності забезпечуватиме Міжвідомча координаційна рада, що утворена при ньому. Концепція

визначає, що для забезпечення приблизної адекватності законодавства України і законодавства ЄС у процесі провадження нормотворчої діяльності враховуватимуться основні положення актів законодавства ЄС настільки, наскільки це доцільно для України з огляду на економічні, політичні та соціальні наслідки прийняття відповідних правових норм, адаптованих до вимог законодавства ЄС. Положеннями Концепції акцентована увага на тому, що впровадження адаптованого законодавства, яке є найважливішим елементом процесу адаптації законодавства, потребуватиме утворення відповідних структур та розроблення дієвих механізмів, належного професійного рівня та технічного оснащення працівників органів виконавчої влади, запровадження ефективного механізму судового захисту прав та інтересів учасників правовідносин, які виникають на основі цих норм. З метою належної організації процесу адаптації законодавства, Концепція визначає питання щодо фінансового, інформаційного, наукового та кадрового забезпечення.

(© Забара І.М.)

Концепція Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу

Концепція, схвалена Законом України від 21 листопада 2002 р. за № 228-IV з метою створення передумов до підготовки законодавчого поля для входження України в Європейський Союз. Концепція визначила передумови розроблення Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, її структуру, головні завдання, принципи формування, виконання та фінансування.

Головними завданнями Загальнодержавної програми Концепція вважала забезпечення відповідності законодавства України зобов'язанням, що випливають з міжнародних договорів, які стосуються співробітництва України з Європейським Союзом; розвиток законодавства України у напрямі наближення до законодавства Європейського Союзу. З метою забезпечення виконання Загальнодержавної програми Концепція передбачала: щорічне розроблення спільного для Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України плану роботи з адаптації законодавства; формування та реалізацію галузевих і регіональних програм співробітництва з державами - членами Європейського Союзу, державами Центральної та Східної Європи у напрямі наближення законодавства України до законодавства Європейського Союзу з метою координації відповідної роботи та вивчення досвіду, набутого в цій сфері.

(© Забара І.М.)

Копенгагенські критерії

Принципи розширення Європейського Союзу, які були визначені 22 червня 1993 р. на засіданні Європейської Ради в Копенгагені. Згідно з цими принципами країни Центральної та Східної Європи, які висловили бажання, можуть стати членами Європейського Союзу. Відповідно до цих принципів «приєднання може відбутися, як тільки країна зі статусом асоційованого члена буде готова взяти на себе обов'язки членства й відповідатиме необхідним економічним та політичним вимогам». Ці вимоги включають: стабільні демократичні інституції; повагу до меншин; існування ринкової економіки, здатної витримати конкурентний тиск у Союзі; спроможність дотримуватися цілей політичного, економічного і

валютного союзу. Таким чином, на Копенгагенському саміті було визначено критерії членства в Європейському Союзі. Ці критерії, що отримали назву Копенгагенських критеріїв (Copenhagen criteria), стосуються політичних та економічних засад, а також готовності виконувати належні зобов'язання. Політичні критерії: стабільність інститутів, які є гарантами демократії, верховенства закону, права людини; поваги до прав меншин і їх захисту. Економічні критерії: існування функціональної ринкової економіки, а також здатність витримати важкий тягар конкурентного тиску та силу ринкових стимулів у рамках Європейського Союзу. Критерії стосовно прийняття принципів "спільного набутку": спроможність узяти на себе обов'язки членства включно з дотриманням цілей політичного, економічного та валютного союзу.

(© Шуштанніков О.М.)

Корупція

Загальна назва злочинних дій у сфері державного управління, політики, що полягають у використанні державними посадовими особами, політичними і громадськими діячами довірених їм прав і владних повноважень з метою реалізації вузькокорпоративних (кланових) інтересів, а також власного збагачення. Корупція не є самостійним складом злочину. Складовими корупції можуть бути хабарництво, зловживання службовим становищем, надання спеціальних послуг, протекціонізм у просуванні тих чи інших проектів, тіньове фінансування громадсько-політичних проектів, кадровий лобізм на засадах особистої чи корпоративної відданості, непрозоре кредитування, привілейований доступ до матеріальних і сировинних ресурсів тощо.

Корупція як форма соціальної корозії існувала й існує при різних формах правління і охоплює як владні структури, так і більшість сфер суспільного життя, роз'їдаючи державно-політичні інституції і суспільний організм зсередини.

Міжнародно-правові документи свідчать про існування різних підходів до розуміння корупції. Так, у резолюції “Практичні заходи боротьби з корупцією”, поширеній на VIII Конгресі ООН по запобіганню злочинності (Гавана, 1990 р.), корупція визначається як “порушення етичного (морального), дисциплінарного, адміністративного, кримінального характеру, що проявляється у протизаконному використанні свого службового становища суб'єктом корупційної діяльності”. Інший документ ООН (Довідковий документ про міжнародну боротьбу з корупцією) формулює поняття корупції як “зловживання державною владою для одержання вигоди в особистих цілях”.

Загалом корупція (як і тероризм) не є традиційним злочином, а є насамперед соціальним, політичним і економічним феноменом, який виявляє себе в конкретних злочинних акціях, за які в національних законодавствах і міжнародному праві передбачена кримінальна відповідальність. Корупція є проблемою глобального характеру і не є статичним явищем, особливо в умовах перехідного суспільства, коли не працюють норми правової і політичної культури. За цих умов відбувається незаконне використання державних фінансів і майна як одного із засобів накопичення первісного капіталу державною бюрократією, політичними і громадськими діячами, а також наближеними до них комерційними структурами. Досвід України свідчить, що в державі створилися такі умови, за яких сформувалися нові види політико-економічних і правових

стосунків, які не відповідають принципам конкурентної цивілізованої ринкової економіки і засадам громадянського суспільства. Законом користуються залежно від політичної і економічної доцільності. Більша частина активного населення продовжує жити в умовах “договірної” економіки, де працює не закон або офіційні норми, а відповідно до домовленостей з тими, у кого концентрується влада і фінансові ресурси. У стандартних випадках наявні чотири складники корупції: державний чиновник або політичний діяч, який, діючи заради власного зиску, порушує чинне законодавство і норми державної установи; завдає шкоди інтересам громадськості і суспільної моралі; або догоджає третій стороні (її форми можуть мати різні ознаки), яка винагороджує державного або політичного діяча матеріальними благами або іншими послугами за доступ до фінансово-матеріальних ресурсів і важелів влади.

В Україні існують ряд законодавчих актів, які дають змогу вести боротьбу з корупцією: “Національна програма боротьби з корупцією”; закони України: “Про державну службу”, “Про боротьбу з корупцією”, “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю”; постанова Верховного Суду України “Про практику розгляду сусідами справ про корупційні діяння та інші правопорушення, пов’язані з корупцією”; “Концепція боротьби з корупцією” тощо. Міжнародні документи: “Корупція і організована злочинність у країнах, які знаходяться у періоді перебудови (Октопус)”, “Спільний проект Комісії Європейського товариства і Ради Європи”.

(© Телешун С.О.)

Країни Вишеградської угоди

Група з чотирьох країн, до якої увійшли Польща, Словаччина, Чехія й Угорщина, була створена президентами цих країн на зустрічі в угорському місті Вишеграді у лютому 1991 р. для координації зусиль на шляху вступу до НАТО і ЄС. Країни поставили за мету повну господарську, політичну й юридичну інтеграцію до Європейського Союзу і вступ до НАТО. У 1999 р. до НАТО вступили Польща, Угорщина і Чехія; у 2003 р. – Словаччина. 1 травня 2004 р. всі чотири “Вишеградські країни” увійшли до Європейського Союзу разом з шістьма іншими учасниками останнього розширення. До особливостей країн цієї групи можна віднести їх переважну належність до західних слов’ян. Західні країни зацікавлені в існуванні Вишеградської групи, розглядаючи її як важливий елемент стабілізації цієї частини Європи. Вона об’єднує 65 млн. мешканців, маючи важливе геостратегічне розташування, у тому числі з огляду на перспективу розвитку торгівлі між Сходом і Заходом. Діяльність Вишеградської групи охоплює всі сфери співпраці: політику, оборонну політику, економіку, культуру тощо. Відповідно до декларації, прийнятої цими країнами 12 травня 2004 р., передбачено співробітництво з 41 напрямом. Країни Вишеградської групи мали повноцінну та виважену стратегію розвитку впродовж перехідного періоду до ЄС. Вони розуміли, яке саме інституційне середовище потрібно створити. Таким чином, чіткий політичний курс на вступ до ЄС був найважливішою спонукою для реформування країн, наслідком чого став вступ до ЄС та НАТО та суттєве зростання добробуту народів цих країн загалом.

(© Титаренко О.Р.)

Критерії конвергенції

Жорсткі вимоги, що пред'являються до потенційних учасників європейського валютного союзу. До них відносяться такі умови: дефіцит бюджету країни не повинен перевищувати 3% її валового внутрішнього продукту (ВВП); державний борг не повинен перевищувати 60% ВВП; рівень інфляції в країні не повинен перевищувати 1,5% середнього арифметичного відповідних показників у трьох країнах з найменшою в ЄС інфляцією. Інфляція вимірюється за допомогою індексу цін на споживчі товари на зіставній основі, з урахуванням відмінностей в національних визначеннях; середня номінальна величина довгострокової процентної ставки не повинна перевищувати 2% середнього арифметичного відповідних показників у трьох країнах, що мають найбільшу стабільність цін; курс національної валюти країни повинен на цей момент вже протягом двох років знаходитися в рамках, визначених МОКНУВ. Перелічені жорсткі критерії продовжуватимуть діяти і після введення єдиної європейської валюти в окремій державі, що приєдналася до валютного союзу. У разі порушення цих вимог у випадку, якщо не вживаються термінові заходи, такі, як посилення оподаткування і скорочення державних витрат для зниження дефіциту бюджету, застосовуються штрафні санкції.

(© Маноїленко О.В.)

Ксенофобія

Постійний, ірраціональний або надмірний страх (або ненависть) до іноземців або незнайомих, не обов'язково оформлений, який заохочується, стимулюється або терпимий владою. Поширеним різновидом ксенофобії є стійке почуття неприязні й відвертості

ворожнечі, ненависть до людей певної національності. Для людини чи групи людей, яка перебуває у стані ксенофобії, характерне девіантне переживання цього почуття – переляк, жах, тривога. Вирізняються відповідно і типи поведінки ксенофоба – самоізоляція, агресія, втеча, уникання контактів тощо. У суспільстві неприйнятними і такими, що становлять небезпеку, повинні сприйматися такі прояви ксенофобії, як людиноненависництво, расизм, ненависть до іновірців, фанатизм. Саме в цих випадках найвиразніше виявляється агресивна природа ксенофобії – демонструється нетерпимість, неприязнь, ворожнеча до „інших” у вигляді словесних образ, демонстративного ігнорування або навіть застосування фізичної сили. Ксенофобія, існуючи переважно на емоційно-психічному рівні, може набути характеру стійких переконань, які є визначальними в поведінці людини. Як ознаки можна виокремити наступне - пошук ворога серед „інакших”, наявність комплексу зверхності, виключності (шовінізм), нігілістичне сприйняття „чужої нації” та її конкретних представників. У таких випадках міжособистісна неприязнь може перетворитися на міжгрупові конфлікти й агресивні сутички. Рецидиви подібної соціально-психологічної ксенофобії особливо часто спостерігають під час суспільних криз, загострення проблеми міграції та імміграції населення, перегляду кордонів, територій та іншого перерозподілу. На соціальному рівні ксенофобія може проявлятися у таких формах політичної поведінки: дискримінація, етноцентризм, сегрегація, апартеїд, шовінізм, расизм, геноцид, антисемітизм. Проблема ксенофобії має тенденцію до стійкого існування як в Україні, так і в Європі та світі в цілому, і залишається серйозною загрозою міжнародній та національній безпеці,

потребуючи пильної уваги з боку міжнародної спільноти і національних урядів.

(© Титаренко О.Р.)

Л

Лаакенська декларація (Laeken Declaration)

Декларація "Майбутнє Європейського Союзу", або Лаакенська декларація, була прийнята 15 грудня 2001 р. за підсумками засідання Європейської Ради, що проходила в Лаакені (передмістя Брюсселю). Прийняття Лаакенської декларації стало продовженням процесу, започаткованого Декларацією "Майбутнє Союзу" (додаток №23 до Ніццького договору 2000р.), в якій визначалися подальші кроки щодо поглиблення інституційних реформ, а саме: запропоновано триетапну процедуру обговорення майбутнього Союзу: 1) відкрите обговорення; 2) більш структуровані дії, деталі яких мали бути визначені на саміті Європейської Ради в Лаакені у грудні 2001р.; 3) скликання в 2004 р. нової міжурядової конференції для прийняття рішень щодо поправок до договорів ЄС; визначені теми для обговорення й розгляду. Основною метою документа було встановлення орієнтирів для подальших інституційних та правових перетворень в устрої Європейського Союзу з урахуванням нових геополітичних реалій, вимог демократизації й ефективного врядування та очікуваного розширення на Схід. Після огляду історичних передумов європейської інтеграції, досягнень і проблем, що постали перед Союзом (Розділ I), у тексті Декларації було сформульовано 60 цільових питань щодо майбутнього Європи, які стосувалися таких основних тем: визначення та чіткий розподіл

повноважень між Союзом і державами-членами, спрощення договорів ЄС, статус Хартії фундаментальних прав, проголошеній у Ніцці, модернізація інституційної структури та запровадження Конституції для громадян ЄС (Розділ II). У розділі III йшлося про скликання спеціального Конституційного Конвенту з метою відкритого, гласного, компетентного обговорення майбутнього устрою ЄС. Саме Конституційний Конвент, який почав свою роботу 28 лютого 2002 р., розробив проект Конституції ЄС, який після доопрацювання на міжурядовій конференції (розпочала роботу 4 жовтня 2003 р.), 18 червня 2004 р. був підписаний лідерами держав-членів ЄС на Брюссельському саміті. Лаакенська декларація увійде в історію завдяки тому, що вперше на такому високому рівні було заявлено про перспективи прийняття в майбутньому єдиної Конституції ЄС, яка мала замінити собою чинні установчі договори. У Декларації також вперше проголошено прагнення ЄС перетворитися на «силу», або «державу», здатну відіграти провідну роль на планеті як гаранта стабільності та орієнтир в сучасному багатополлярному світі.

(© Рудік О.М.)

Люксембурзький компроміс (Luxembourg Compromise)

Документ, підписаний у формі коротенької декларації 30 червня 1966 р. лідерами держав-членів Європейського Економічного Співтовариства, який ознаменував собою завершення так званої кризи "порожнього крісла", що виникла в липні 1965 р. внаслідок демонстративної відмови Франції від свого місця в Раді (з 30 червня 1965 р.). Каталізатором кризи стала суперечка між Францією та Комісією довкола пропозиції останньої щодо фінансування спільної сільськогосподарської

політики. Зазначена декларація поклала край кризі у відносинах між Францією та п'ятьма державами-членами Європейського Економічного Співтовариства, яка була спричинена передбаченим Римським договором поступовим переходом Співтовариства з 1 січня 1966 р. від одностайного голосування до процедури голосування кваліфікованою більшістю з обмеженої кількості питань. Керівництво Франції, яке віддавало перевагу збереженню міжурядового підходу, висловило свою незгоду шляхом застосування політики "порожнього крісла", тобто відмови від участі і в засіданнях Ради, і в роботі її комітетів. В результаті бойкоту Францією засідань Ради її робота впродовж шести місяців була фактично паралізованою. Ключовим положенням люксембурзького компромісу стало таке: "У разі, якщо рішення щодо пропозиції Комісії, яке має прийматися в Раді більшістю голосів, має велике значення для однієї або більше держав-членів Співтовариства, члени Ради докладуть максимум зусиль, щоб у прийнятних часових межах знайти рішення, яке задовольнило б усіх її членів з повагою до їх взаємних інтересів та інтересів Співтовариства". Це означало, що будь-яка держава-член Співтовариства зберігала за собою право вето навіть стосовно тих рішень, щодо яких Договором було передбачено застосування процедури кваліфікованої більшості. Досягнення люксембурзького компромісу, який хоча й був лише політичною декларацією і не став поправкою до Договору, значно зменшило ефективність процесу прийняття рішень в Співтоваристві, пригальмувало процес європейської інтеграції, підірвало авторитет та довіру до Комісії і, врешті-решт, призвело до втрати позицій європейськими федералістами. Однак голосування кваліфікованою більшістю не було

скасовано. Поступово його застосування поширилося на більшість сфер діяльності Співтовариства, і в сучасному ЄС ця процедура є звичайною й прийнятною, тоді як одностайність є скоріше винятком, ніж правилом.

(© Рудік О.М.)

М

Маастрихтський договір

Поширена неофіційна назва Договору про Європейський Союз, підписаного 7 лютого 1992 р. 12 державами-членами Європейського економічного співтовариства в м. Маастрихті (Нідерланди). Договором внесено зміни та доповнення до установчих договорів Європейських співтовариств (Паризького договору 1951 р, Римських договорів 1957 р.) та Єдиного Європейського акту 1986 р. Маастрихтський договір набрав чинності 1 листопада 1993 р. За Договором, на базі Європейських співтовариств та Європейського політичного співробітництва створювалася нова інтеграційна організація – Європейський Союз. Цілями Європейського Союзу проголошувалися: сприяння економічному та соціальному прогресу шляхом побудови простору без внутрішніх кордонів; посилення економічного та соціального зближення та створення економічного та валютного союзу з подальшим введенням спільної валюти; утвердження ідентичності Європейського Союзу на міжнародній арені шляхом проведення спільної зовнішньої політики та політики безпеки, з можливим визначенням в майбутньому спільної оборонної політики; зміцнення захисту прав і інтересів громадян шляхом впровадження інституту громадянства Європейського Союзу,

розширення співробітництва у сфері юстиції та внутрішніх справ. В основу функціонування Європейського Союзу було покладено принцип субсидіарності, що розмежовував повноваження організації та країн-членів. Договором були внесені зміни до інституційної структури та механізмів прийняття рішень в Європейському Союзі. Фактично Договором продовжено реформу інститутів Співтовариств: органи (інститути) Європейських співтовариств були перетворені в інститути Європейського Союзу і створено новий інститут – Європейську рахункову палату. Була посилена роль Європейської Комісії та Європарламенту, якому надавалося право брати участь у прийнятті рішень в Європейському Союзі та затверджувати шляхом вотуму довіри новий склад Європейської Комісії. Положеннями Договору було розширено сферу голосування кваліфікованою більшістю в Раді Європейського Союзу. Особливе значення положення Договору мали щодо процесу поглиблення економічної інтеграції. Було закріплено перехід Європейських співтовариств на нову, більш високу форму інтеграційного процесу – економічний і валютний союз. В політичній сфері Договір поєднав два напрями інтеграційного процесу, а саме: обмеження державного суверенітету і розширення повноважень існуючих Європейських співтовариств (до суто економічних було додані повноваження в сфері культури, освіти, молодіжної політики, охорони здоров'я, захисту прав споживачів). Положеннями Договору, вперше на рівні установчих договорів, визнано обов'язок Європейського Союзу дотримуватися основних прав і свобод людини і громадянина, закріплених Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Прискорення процесів економічної та політичної

інтеграції в Європейському Союзі з часом викликали потреби в перегляді положень Договору, що було зроблено в 1997 р. з прийняттям Амстердамського договору (Амстердамський договір про внесення змін в Договір про Європейський Союз, договори про утворення Європейських співтовариств і деякі пов'язані з ними акти 1997 р.).

(© Забара І.М.)

Меморандум про взаєморозуміння у галузі підтримки операцій НАТО з боку України

Спільний документ України та НАТО для врегулювання питань, пов'язаних з проведенням в Україні навчань за програмою НАТО “Партнерство заради миру”. До прийняття цього документа кожного разу під час таких навчань представники НАТО мали укласти окремий Меморандум про взаєморозуміння з українським урядом, щоб врегулювати чимало практичних аспектів – митні та візові питання, процедури вибору субпідрядників, відшкодування ПДВ, безпека учасників та інформації і багато інших – для того, щоб штаб та підрозділи збройних сил НАТО могли перебувати на території України. Як і в разі підписання будь-яких міжнародних угод, процес обговорення кожного окремого документа був складним та тривалим. Меморандум про взаєморозуміння у галузі підтримки операцій НАТО з боку України слугуватиме постійною основою з питань визначення ролі країни, що приймає, а також обов'язків обох сторін: командування НАТО, країни, що приймає (у нашому випадку – України) та країн НАТО і держав-партнерів, які відряджають свої війська. У рамках Меморандуму практичні питання щодо проведення конкретних навчань чи операцій вирішуватимуться

на робочому рівні без потреби проводити переговори на рівні найвищого керівництва. Цей Меморандум є технічною, а не політичною угодою. Він у жодному разі не дає НАТО права безперешкодного доступу на територію України. Але у разі, якщо такий дозвіл надано урядом та парламентом, наприклад, для проведення навчань, Меморандум прискорює та полегшує вирішення організаційних питань, пов'язаних із розгортанням на території України штабу та сил НАТО.

(© Кальниць Ю.Г.)

Механізм правового регулювання процесу євроатлантичної інтеграції України

Сукупність правових інструментів, засобів, важелів впливу на процес євроатлантичної інтеграції України, покликаних забезпечити реальне впровадження принципу верховенства закону. На сьогодні у цьому напрямі чимало зроблено. Положення щодо сутності та напрямів євроатлантичної інтеграції знайшли відображення в Законах України “Про основи національної безпеки України”, “Про оборону України”, “Про правовий режим воєнного стану», “Про участь України у міжнародних миротворчих операціях», “Про порядок направлення підрозділів збройних сил інших держав на території України», “Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави”, «Про ратифікацію Меморандуму про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України і Стратегічним командуванням ОЗС НАТО на Атлантиці і у Європі щодо забезпечення підтримки операцій НАТО з боку України», “Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв’язку з

реформуванням Збройних сил України та членів їхніх сімей”, “Про схвалення рішення Президента України про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України у 2004 р. для участі у багатонаціональних військових навчаннях”, в указах Президента України “Про Державну раду з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України” від 30 серпня 2002 р. № 791, «Про забезпечення діяльності Уповноваженого України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції» від 5 липня 2003 р. №573, «Про Положення про Державну раду з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України» від 30 січня 2003 року № 48, в постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу на період до 2010 року» від 31 березня 2004 р. №423, у рішеннях Державної ради з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України «Про додаткові заходи щодо забезпечення реалізації цілей державної політики у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції України» від 6 лютого 2003 р. №1, «Про дальші заходи у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції України» від 19 травня 2003 р. №3 та ін. 25 травня 2004 р. введено в дію Директиву міністра оборони України «Про оборонне планування у Збройних силах України на період 2004 – 2009 роки ». Розглядається питання прийняття Закону України «Про оборонне планування».

(© Бакуменко В.Д.)

Механізми імплементації Плану дій Україна - НАТО

Порядок взаємних дій України і НАТО щодо узгодження та реалізації принципів та цілей, передбачених Планом дій

Україна - НАТО. Україна щорічно представлятиме свій проект Цільового плану (ЦП) для досягнення принципів і цілей, викладених в Плані дій (ПД). У рамках Комісії Україна-НАТО (КУН) країни-члени НАТО надаватимуть поради щодо запропонованих конкретних заходів та термінів виконання, а КУН погоджуватиме усі спільні заходи Україна-НАТО. Після цього Україна затверджуватиме на найвищому рівні свій ЦП, який включатиме як спільні заходи України з НАТО, погоджені КУН, так і внутрішні заходи. Річні плани і програми існуючих і нових Спільних робочих груп, зокрема СРГ ВР, Робочий план Військового комітету Україна-НАТО, а також робочі плани і програми інших відповідних спільних робочих органів/груп Україна-НАТО і надалі визначатимуть рамки та ключові елементи співробітництва між Україною і НАТО з метою досягнення визначених цілей та орієнтирів. Україна повністю користуватиметься існуючими механізмами КУН і ПЗМ для сприяння досягненню цілей, визначених у Плані дій. Хоча основну відповідальність несе Україна, країни-члени НАТО продовжуватимуть підтримувати реформи шляхом надання допомоги і ознайомлення з власною оцінкою і досвідом. КУН щорічно розглядатиме результати виконання цілей Плану дій, включаючи реалізацію спільних заходів України з НАТО та заходів, що їх Україна здійснила сама згідно з ЦП. Доповідь про здійснену роботу готуватиметься Міжнародним секретаріатом/Міжнародним військовим штабом та передаватиметься для коментарів держав-членів і України. Проводитимуться підсумкові піврічні та річні спільні засідання Політичного комітету та Політико-військового керівного комітету у форматі КУН, після чого проект щорічної Доповіді про здійснену роботу передаватиметься до відома послів КУН.

Після цього Доповідь передаватиметься до відома міністрів закордонних справ КУН.

(© Бакуменко В.Д.)

Механізми реалізації цілей євроатлантичної інтеграції України

Державні засоби, інструменти, важелі впливу, покликані забезпечити дієвість процесу євроатлантичної інтеграції України. Відповідно до Плану дій Україна-НАТО доцільно розглядати як базові у досягненні цілей євроатлантичної інтеграції політичний, економічний, соціальний механізм та механізм забезпечення національної безпеки. Політичний механізм передбачає зміцнення демократії й виборчих інституцій, визнання верховенства права та прав людини, забезпечення свободи слова, проведення конституційної реформи. Економічний механізм спрямований на подальше закріплення засад ринкової економіки, розбудову інфраструктури, зниження рівня фінансових ризиків, раціональне використання ресурсів, поліпшення інвестиційного клімату. Соціальний механізм передбачає ліквідацію наслідків Чорнобильської катастрофи, розв'язання екологічних проблем, вирішення питання охорони праці, вдосконалення інформаційної політики, перепідготовку та забезпечення належного соціального захисту звільнених військовослужбовців. Механізм забезпечення національної безпеки спрямований на реформування збройних сил, адаптацію їх до вимог нового середовища, демократичний контроль над ними, конверсію оборонної промисловості, знищення та утилізацію надлишкової військової техніки, запровадження оборонного планування, боротьбу з

контрабандою наркотиків та тероризмом, використання миротворчих сил, планування на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру. Всі ці механізми мають застосовуватися системно, комплексно та ситуаційно. Механізми реалізації цілей євроатлантичної інтеграції України логічно пов'язуються з державною політикою у різних сферах суспільної діяльності: військовій, економічній, соціальній, гуманітарній, екологічній та ін. Причина цього в тому, що Планом дій Україна-НАТО фактично поставлені орієнтири та сформовані завдання, спрямовані на перетворення нашої держави у розвинену демократичну європейську державу. Саме такий шлях обрано й Україною, в якій відбувається розбудова незалежної, суверенної, демократичної, правової, соціальної держави. Інша справа, що виконати ці завдання в умовах економічної та соціальної кризи дуже складно, оскільки потребує не тільки величезних фінансових і матеріальних ресурсів, а й зміну способу життя, ціннісних уподобань, подолання рудиментів пострадянської ментальності, пошуку ефективних шляхів запобігання проявам світоглядної, релігійної, національної нетерпимості.

(© Бакуменко В.Д.)

Мирні засоби розв'язання міжнародних спорів

Міжнародно-правові засоби врегулювання спорів між державами мирним шляхом відповідно до принципів міжнародного права. Серед мирних засобів розв'язання міжнародних спорів виділяються переговори, обстеження, посередництво, примирення, арбітраж, судовий розгляд, звернення до регіональних органів, угоди тощо.

(© Вітер Д.В.)

Митний кодекс Співтовариства

Основний документ ЄС, що регламентує торгівлю з третіми країнами. Прийнятий 12 жовтня 1992 р., набув чинності 1 січня 1994 р. Для застосування Кодексу було прийнято спеціальний регламент Європейської Ради 2454/93 від 2 липня 1993 р. Кодекс об'єднав положення 75 регламентів, прийнятих протягом 1968 – 1992 рр. До Кодексу вносились п'ять блоків поправок. Мета Кодексу – це усунення перешкод для торгівлі між державами-членами, проведення єдиної зовнішньої митної політики щодо третіх країн. Кодекс складається з трьох частин: основи митного законодавства (митна територія Європейського Союзу, митний тариф, митна вартість, походження товарів); правила, пов'язані із митними напрямками діяльності, що мають економічний ефект (митні режими, митні процедури, підстави зміни, знищення товарів); правила, пов'язані із питаннями митного боргу та скасуванням рішень, пов'язаних із митними питаннями. В митному законодавстві ЄС відсутнє поняття митного режиму. Експорт, імпорт, знищення товарів виділені окремо, решта режимів віднесені до “митних процедур економічного змісту”. Всі ці режими були поетапно гармонізовані директивами Європейської Ради, положення яких були перенесені до Кодексу. З цією ж метою були прийняті директиви, що визначають статус митних складів, вільних зон, а також звичайних форм розпорядження товарами, що знаходяться на митних складах і у вільних зонах. Виробництво товарів під митним контролем було врегульовано Регламентом Європейської Ради 2763/83. Режим тимчасового допуску контейнерів було запроваджено спеціальним рішенням Європейської Ради в результаті прийняття спеціальної регулюючої системи, що дозволяла контейнерам із

маркуванням держави-члена вільно пересуватися територією Співтовариства. В такий спосіб була підвищена кількість контейнерних перевезень, що привело до значних заощаджень під час останніх. Введення режиму внутрішньої переробки (полягає у тимчасовому випуску у вільний оборот продукції третіх країн для переробки в державах-членах, після чого товар реекспортується в третю країну) призвело до значного економічного ефекту, що було відразу регламентовано з метою правильного і однакового застосування цього режиму і в подальшому знайшло закріплення в Кодексі. В Кодекс були введені положення регламентів щодо зовнішньої переробки, виробництва під митним контролем, що здійснюються на митному складі, вільному складі та вільній (економічній) зоні. Положення Кодексу і регламенту Європейської Ради 2454/93 були доповнені рядом нормативних актів Співтовариства, які регулюють окремі спеціальні питання, пов'язані з митною діяльністю Європейського Союзу (регулювання умов та процедура звільнення від мита; заборона імпорту і випуск у вільне користування підроблених і піратських товарів).

(© Забара І.М.)

Митний союз

Об'єднання країн для проведення спільної митної політики, що передбачає скасування митних кордонів, сплати мита між країнами-учасниками, утворення єдиної митної території, встановлення загального митного тарифу відносно третіх країн та метою якого є підвищення конкурентоспроможності товарів країн-учасниць, захист внутрішніх ринків тощо.

(© Руденко О.М.)

Міжнародна безпека

Стан міжнародних відносин, що виключає порушення загального миру або створення загрози безпеки народів у будь-якій формі. Основними принципами міжнародної безпеки є прийняття колективних заходів для запобігання і усунення загрози миру, недопущення або придушення актів агресії, незастосування сили або погрози силою, розв'язання міжнародних спорів мирним шляхом, міжнародне співробітництво у розв'язанні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного характеру тощо.

(© Вітер Д.В.)

Міжнародна конвенція з прав людини

Міжнародна угода, завдяки якій держави-члени Ради Європи намагаються забезпечити кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, охорону прав людини та основні свободи. Конвенцію було підписано 4 листопада 1950 р. в м. Римі, вона набрала чинності у 1953 р. Від самого початку було створено два незалежних органи: Європейська комісія з прав людини (1954 р.) та Європейський суд з прав людини (1959 р.). Вони повинні були слідкувати за дотриманням прав людини, що гарантувались Конвенцією. У відповідь на зміни, що відбулись у Європі, під час Віденського саміту у 1993 р. було ухвалено рішення про створення нового Європейського суду з прав людини, який має замінити колишню двоступеневу систему. Новий Суд, що був створений у м. Страсбурзі як орган Ради Європи, почав свою роботу 1 листопада 1998 р. Конвенція та протоколи до неї гарантують: право на життя, свободу та особисту недоторканність; право на справедливий судовий розгляд під час здійснення цивільного та кримінального

судочинства; право на вільні вибори; свободу думки, совісті і віросповідання; свободу вираження поглядів (зокрема, свободу засобів масової інформації); право власності. Конвенція та протоколи до неї забороняють: катування і нелюдське, або таке, що принижує гідність, поводження чи покарання; смертну кару; дискримінацію у здійсненні прав і свобод, які викладені у Конвенції; вислання особи з території держави, громадянином якої вона є, або позбавлення особи права в'їзду на територію держави, громадянином якої вона є; колективне вислання іноземців. Конвенція є першою вдалою спробою забезпечення певних прав та свобод, що були визначені в прийнятій ООН в 1948 р. Загальній декларації прав людини. Відтак Конвенція стала моделлю для інших систем в різних частинах світу, зокрема для Американської конвенції з прав людини. Конвенція встановила єдиний механізм постійного і незалежного контролю в Європі, який забезпечує дотримання державами широкого спектру основних прав (переважно громадянських та політичних). Значимість Конвенції полягає не тільки в обсязі прав, які вона забезпечує, але також і в тому механізмі захисту, який було встановлено в м. Страсбурзі для розгляду можливих випадків порушення Конвенції та для нагляду за дотриманням державами їхніх зобов'язань за Конвенцією. Держави, що є сторонами Конвенції, зобов'язані забезпечувати кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією – незалежно від статі, раси, національності, етнічного походження і т. п. – можливість користуватись правами і свободами, які захищає Європейська конвенція з прав людини.

(© Вировий С.І.)

Міжнародна організація праці

Міжнародна організація, заснована урядами різних країн у 1919р. (аббревіатура - МОП) для того, щоб підтримувати міжнародне співробітництво у справі забезпечення миру в усьому світі й зменшити соціальну несправедливість за рахунок поліпшення умов праці. Характерною рисою структури МОП є те, що в її роботі спільно беруть участь як представники роботодавців й організацій трудящих, так і представники урядових структур. У 1946 р. МОП стала першою спеціалізованою установою ООН. Сьогодні членами МОП є 170 країн. МОП приймає різні конвенції і розробляє рекомендації, а також встановлює міжнародні стандарти у сфері праці, зайнятості, професійної підготовки, умов праці, соціального забезпечення, безпеки праці й здоров'я. Безпосередньо впливають на розв'язання цих проблем широкомасштабні програми досліджень, які здійснює МОП, а також міжнародне технічне співробітництво. Сьогодні першочерговими завданнями діяльності Міжнародної організації праці є підтримка демократії і соціального діалогу, боротьба з бідністю і безробіттям, заборона дитячої праці. МОП активно працює в Україні з початку 90-х років, здійснила проекти, пов'язані з аналізом стану соціальної політики (спільно з ПРООН і Світовим банком), кризового стану ринку праці в Україні (1995р.), розвитком соціального партнерства. Протягом усього часу МОП надавала і продовжує надавати допомогу урядові в експертній оцінці законопроектів, ознайомленні урядовців, представників профспілок і роботодавців з міжнародними стандартами статистики праці та її національною систематизацією. Нині МОП спільно з ПРООН та іншими агенціями здійснює в Україні важливі проекти, пов'язані з

розробкою моделі соціального бюджету, ринком праці та професійним навчанням безробітних, розвитком малого та середнього підприємництва, соціального партнерства і діалогу.

(© Вировий С.І.)

Міжнародна торгова палата

Міжнародна організація, що об'єднує представників бізнесу з усього світу з метою сприяння торгівлі та інвестиціям, відкриттю ринків, економічному зростанню, створенню робочих місць та процвітанню. Міжнародна торгова палата здійснює низку різноманітних функцій, зокрема: проведення комерційного арбітражу, встановлення стандартів і правил ведення бізнесу, налагодження співробітництва з міжнародними організаціями, у тому числі з СОТ, «великою вісімкою», ООН, надання цим організаціям консультативної допомоги, відстоювання інтересів бізнесу на міжнародній арені. Як орган міжнародного комерційного арбітражу, Міжнародна торгова палата щорічно виносить рішення з більше ніж 500 справ. Так, у 2004 р. була розглянута 561 справа між 1682 зацікавленими сторонами з 116 країн. Міжнародна торгова палата – одна з найстарших міжнародних організацій, що була заснована у 1919 р. Сьогодні членами палати є більше 7000 підприємств, галузевих асоціацій та фізичних осіб. Роботу палати забезпечують 16 галузевих комісій. Національні комітети палати діють у 84 країнах, у тому числі в Україні. Під егідою створеного у 1998 р. Українського національного комітету Міжнародної торгової палати діє третейський суд. Комітет активно співробітничав з органами державної влади та недержавними організаціями, проводить роботу щодо пошуку ділових партнерів для українських підприємств, розширення

ринків збуту української продукції, має 9 закордонних представництв.

(© Казакевич О.М.)

Міжнародна транспортна мережа

Першим кроком до системного розвитку міжнародних транспортних зв'язків стала в середині 80-х років ініціатива Комітету з внутрішнього транспорту ЄЕК ООН з дослідження транспортних потоків між скандинавськими країнами та Південною Європою з метою використання на цих напрямках об'єднаного підходу до вирішення проблеми.

А вже на початку 90-х років між країнами Європейського Союзу і країнами Центральної та Східної Європи була створена мережа міжнародних транспортних коридорів з метою забезпечення торгових та соціальних зв'язків у рамках міжнародної економічної кооперації.

Міжнародний транспортний коридор — це комплекс наземних та водних транспортних магістралей з відповідною інфраструктурою, допоміжними спорудами, під'їзними шляхами, прикордонними переходами, сервісними пунктами, вантажними та пасажирськими терміналами, устаткуванням для управління рухом. Для успішного функціонування транспортного коридору також необхідно впровадження організаційно-технічних заходів, законодавчих та нормативних актів, які б забезпечували перевезення вантажів та пасажирів на відповідному вимогам Європейського Співтовариства рівні.

За визначеннями ЄС, міжнародний транспортний коридор — це єдиний комплекс наземних та водних транспортних магістралей у певному напрямку з відповідною інфраструктурою, що забезпечують можливість перевезення

вантажів і пасажирів з дотриманням вимог Європейської спільноти. Вони (порівняно з діючими в Україні) надто високі, адже передбачають, зокрема, щоб пропускна спроможність автомобільних доріг була не менш ніж 20 тис. од. на добу при мінімальній швидкості 120 км на годину, а залізницею — 100 км. Норматив для перетину кордону автомобілем становить 15 хвилин, потягів — 20, вантажівок — 60 хвилин. Україна планує досягти цих показників до 2015 р. До облаштування МТК висуваються високі вимоги з приведення їх інфраструктури та експлуатаційних характеристик до міжнародних стандартів, гармонізації правової бази, методів тарифного регулювання, транспортно-митних технологій тощо. Ці вимоги Україною ще не можуть бути виконані в повному обсязі.

Принципи створення міжнародної транспортної мережі викладені в документах, розроблених у ЄС, ООН та інших міжнародних організаціях.

Найбільш повно вони сформульовані в таких документах:

- Декларація Першої пан'європейської конференції з питань транспорту (31 жовтня 1991 р., Чехословаччина, Прага);
- Декларація Другої пан'європейської конференції з питань транспорту (14 — 16 березня 1994 р., Крит, Греція);
- Декларація Третьої пан'європейської конференції з питань транспорту (23 — 25 червня 1997р., Фінляндія, Гельсінкі).

Перша і Друга пан'європейські конференції затвердили основні вимоги до транспортної мережі. На Другій пан'європейській конференції було визначено пріоритетним розвиток 9-ти транспортно-комунікаційних коридорів, які отримали назву “критські”. На Третій пан'європейській конференції з питань транспорту прийнято рішення про створення коридору №10. Постановою Кабінету Міністрів України від 16 грудня 1996 р.

№ 1512 був затверджений перелік транспортних коридорів, що проходять територією України і є складовою частиною мережі міжнародних транспортних коридорів, а також визначений перелік транспортних коридорів, які Україна має намір пропонувати для включення до цієї мережі. До Переліку для включення увійшли коридори:

Балтійське море – Чорне море: Гданськ – Одеса (Польща, Україна);

Євро-Азіатський: Іллічівськ – поромна переправа через Чорне море – Грузія – Азербайджан – поромна переправа – Туркменія;

Європа – Азія: на Волгоград, Махат, Чарджоу;

ЧЕС: Причорноморські країни.

Пропозиції України стосовно розширення мережі транспортних коридорів в межах її території з метою об'єднання транспортних систем Європи і Азії, які розглядались на третій пан'європейській конференції з питань транспорту і на Міжнародній транспортній конференції держав Чорноморського регіону (Київ, травень 1997 р.), вивели питання створення мережі європейських транспортних коридорів на новий рівень. Але на Третій пан'європейській конференції було зазначено, що перешкодою до інтеграції на є невідповідність розвитку транспортних систем України та країн колишнього СРСР з одного боку і європейських держав – з іншого. Доцільним визнано продовження вивчення цих коридорів. На цьому ж представницькому форумі був створений Комітет на рівні міністрів по розробці конкретних проектів і виробленню загальної платформи 16 країн, що визнали простір Чорного моря як пан'європейську транспортну зону. Крім визначення транспортних коридорів пан'європейськими конференціями, існує практика створення

міжнародної транспортної мережі в рамках дво- чи багатосторонніх угод. В рамках розвитку економічних зв'язків між країнами Європи і Азії утворено коридор Європа – Кавказ – Азія (TRASECA) і його сухопутний по території України коридор Балтійське море – Чорне море. Останнім часом широко обговорюється питання формування Південного транспортного коридору Схід — Захід від Лісабону до Києва. Основу його становить міжнародний транспортний коридор №5, який проходить з Італії через території Словенії, Угорщини, Словаччини та України. Створення повної системи Південного коридору Схід – Захід на базі міжнародного транспортного коридору (МТК) №5 було основною темою Венеціанської конференції, яка відбулася 2 березня 2002 р. (Італія), і Міжнародної транспортної конференції з питань поліпшення функціонування та подальшого розвитку інфраструктури МТК №5, яку організувало Міністерство транспорту України та Міністерство закордонних справ України у Києві 23 жовтня 2002 р. На сьогодні територією України проходять, крім чотирьох "критських" транспортних коридорів №3, №5, №7, №9, також коридори Європа — Кавказ — Азія (TRASECA) і його сухопутна частина Балтійське море — Чорне море (Гдиня/Гданськ — Одеса/Іллічівськ), Європа – Азія, ЧЕС (Причорноморські країни), Євразійський.

Автомобільна частина зазначених коридорів територією України становить:

- коридор №3: (Краковець – Львів – Рівне – Житомир – Київ) - 630 км;
- коридор №5: (Косини – Чоп – Стрий – Львів) - 342 км (в тому числі 23 км відгалуження);
- коридор №9: (Нові Яриловичі – Чернігів – Кіпті – Київ –

Любашівка – Платонове з відгалуженнями Любашівка – Одеса (9а) та Кіпті – Бачівськ (9с) - 1027 км (в тому числі відгалуження – 154 (9а) та 243 км (9с));

- Балтійське море – Чорне море (Гданськ – порти Чорного моря) як сухопутна українська частина коридору Європа – Кавказ – Азія (ТРАСЕКА) (Ягодин – Ковель – Луцьк – Тернопіль – Хмельницький – Вінниця – Умань – порти Чорного моря) - 1242 км (в тому числі відгалуження – Тернопіль – Чернівці – Порубне/Мамалига - 266 км);

- Євразійський (Іллічівськ – поромна переправа через Чорне море – Грузія – Азербайджан – поромна переправа – Туркменія) - Одеса – Миколаїв – Херсон – Джанкой – Керч - 639 км;

- Європа – Азія (на Волгоград, Магат, Чарджоу) Краковець – Львів – Рівне – Житомир – Київ – Полтава – Харків – Дебальцеве – Ізварине (модернізація) - 1530 км; в рамках цього коридору планується будівництво нової траси Косини – Івано-Франківськ – Тернопіль – Вінниця – Кіровоград – Дніпропетровськ – Донецьк – Ізварине з відгалуженням Вінниця – Київ;

- ЧЕС (Причорноморські країни): Рені – Ізмаїл – Одеса – Миколаїв – Херсон – Мелітополь – Бердянськ – Маріуполь – Новоазовськ: 965 км;

- загальною протяжністю 6,4 тис. км, або 45 % від протяжності доріг державного значення. Цими дорогами Україна здійснює перевезення вантажів і пасажирів у понад 40 країн Європи і Азії. Майже така ж кількість країн виконує транзитні перевезення територією України.

Після прийняття у 1996 р. постанов Кабінету Міністрів України “Про створення в Україні транспортних коридорів та

входження їх до міжнародної транспортної системи”¹ і “Про першочергові заходи щодо створення національної мережі міжнародних транспортних коридорів”² та з урахуванням рішень Державної комісії з питань транспортних коридорів і міжнародних договорів була розроблена Концепція створення та функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів, в якій викладені основи розвитку української мережі міжнародних транспортних коридорів у взаємодії із загальноєвропейською мережею. У Концепції обґрунтовані географічні напрямки і конкретний перелік транспортних коридорів, їх інфраструктура, варіант розвитку, визначена поетапність і пріоритетність розвитку, а також надані рекомендації щодо дотримання принципів міжнародної транспортної політики, прийнятих в Європейському Співтоваристві, відносно організації перевезень, розвитку інфраструктури і сервісу, перетину державних кордонів, тарифної політики, екологічних вимог, безпеки тощо. Для вирішення зазначених проблем на основі принципів Концепції створення та функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів було розроблено і прийнято Програму створення та функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні, яка передбачає комплекс конкретних заходів на період до 2005 р., включаючи прискорення розвитку всіх видів транспорту, та Комплексну програму утвердження України як транзитної держави у 2002-2010 рр., спрямовану на забезпечення інтеграції України в європейську та світову економічні системи шляхом створення сприятливих умов для учасників транзитних перевезень. Головними напрямками розвитку транспортних коридорів визначені:

- поетапний перехід на засади міжнародної транспортної політики;
- впровадження прийнятих Україною положень європейських меморандумів, протоколів, угод щодо створення транспортних коридорів;
- залучення до участі у створенні мережі транспортних коридорів вітчизняних і зарубіжних структур усіх форм власності;
- перехід на ринкові основи функціонування транспортно-дорожнього комплексу, елементами яких є приватизація державних підприємств, демонополізація, конкуренція тощо.

Програмою створення та функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні передбачається два варіанти розбудови автомобільних транспортних коридорів:

- реконструкція і модернізація існуючої мережі автомобільних доріг;
- спорудження нової автодорожньої транспортної мережі з повним комплексом інфраструктури згідно з міжнародними стандартами.

Причому спорудження нових автомобільних доріг має здійснюватись переважно за рахунок недержавних коштів із залученням на конкурсних засадах як вітчизняного, так і іноземного приватного капіталу під контролем і за участю держави. Проїзд побудованими за рахунок приватних інвестицій новими дорогами повинен бути платним, а розмір плати за проїзд – достатнім для окупності вкладених капіталів і одержання додаткового прибутку протягом терміну, на який зазначені дороги будуть надаватись в концесійне користування акціонерам.

- Прийнято постанови Кабінету Міністрів України:

- від 30 жовтня 1996р. №1324 “Про створення в Україні транспортних коридорів та входження їх до міжнародної транспортної системи” (із змінами і доповненнями);
- від 16 грудня 1996 р. №1512 “Про першочергові заходи щодо створення національної мережі міжнародних транспортних коридорів”;
- від 04.08.1997р. №821 «Про затвердження Концепції створення в Україні транспортних коридорів та входження їх до міжнародної транспортної мережі» (із змінами і доповненнями);
- від 20.03.1998р. №346 «Про затвердження Програми створення та функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів України» (із змінами і доповненнями);
- від 12.04.2006 р. №496 «Про затвердження Програми розвитку національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні на 2006-2010 роки».

(© Гоблик В.В.)

Міжнародне агентство з атомної енергії (International Atomic Energy Agency)

Міжнародна установа, яка встановлює стандарти ядерної безпеки і захисту довкілля, надає країнам-членам технічну допомогу, а також заохочує обмін науковою і технічною інформацією щодо ядерної енергії (аббревіатура – МАГАТЕ). Статут Міжнародного агентства з атомної енергії ухвалено 26 жовтня 1956 р. на міжнародній конференції, яку проведено в штаб-квартирі ООН. Агентство почало функціонувати у м.Відні з 29 липня 1957 р. 14 листопада 1957 р. Генеральна Асамблея ухвалила угоду щодо відносин між МАГАТЕ і ООН. Згідно зі

Статутом двома основними цілями діяльності МАГАТЕ є контроль за мирним використанням атомної енергії і забезпечення того, що допомогу МАГАТЕ не буде використано у військових цілях. Система безпеки базується на суворому контролі за використанням ядерних матеріалів, які здійснюють на місцях інспектори МАГАТЕ. МАГАТЕ надає поради і практичну допомогу урядам різних країн щодо здійснення програм використання атомної енергії. Головна ціль цих програм - сприяти передачі навичок і знань для того, щоб країни могли здійснювати атомні програми ефективніше і безпечніше. Агентство пропонує радників й обладнання, навчає спеціалістів. МАГАТЕ збирає інформацію стосовно кожного аспекту ядерних технологій і поширює її за допомогою своєї Міжнародної ядерної інформаційної системи у м. Відні. Разом з ЮНЕСКО Агентство керує Міжнародним центром теоретичної фізики в м.Трієсті (Італія), а також утримує три лабораторії для вивчення можливого практичного застосування принципів ядерної фізики. Агентство співпрацює з Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) щодо проблем використання радіації в медицині і біології.

(© Вировий С.І.)

Міжнародне право

Система правових принципів і норм, створених шляхом угод між країнами, що регулюють відносини між ними та іншими суб'єктами міжнародного права (держави, міжнародні організації, специфічні політико-територіальні одиниці), основою якої є принцип мирного співіснування. Джерелом міжнародного права є міжнародні договори. Серед основних норм міжнародного права виділяються принципи

незастосування сили або погрози силою, мирного розв'язання міжнародних спорів, рівноправності держав, принцип невтручання тощо, які виконуються за допомогою міжнародних організацій.

(© Вітер Д.В.)

Міжнародний банк реконструкції та розвитку

Міжнародна фінансова організація (аббревіатура - МБРР), головна установа Світового банку. Заснована у 1944 р. під час міжнародної валютно-фінансової конференції у м. Бреттон-Вудс (США). Членами МБРР є 184 країни (у тому числі Україна), які виступають акціонерами банку. Найбільшими акціонерами є США, Японія, Німеччина, Велика Британія та Франція. Вищим органом МБРР є рада керуючих, яка збирається щорічно. Кожна країна представлена у ній національним керуючим (найчастіше міністр фінансів або голова центробанку). Виконавчий орган МБРР – це Рада директорів, яка складається з 24 членів, у тому числі 5 з країн, що мають найбільші пакети акцій. Президент МБРР (з 2005 р. – Пол Вулфовіц) є одночасно головою Ради директорів. МБРР має близько 90 представництв в усьому світі, у тому числі в Україні. Завдання МБРР полягає у скороченні бідності в країнах з середнім рівнем доходів, а також бідних платоспроможних країн шляхом сприяння сталому розвитку за рахунок надання позичок, гарантій, інструментів управління ризиками і (некредитних) аналітичних і консультаційних послуг. За підрахунками Світового банку, у країнах з низьким рівнем достатку проживає 17% людей, які мають дохід менше ніж \$2 на день. На скорочення цього відсотку спрямовується діяльність МБРР. Сукупний обсяг кредитування МБРР

становить \$420,2 млрд. У 2006 р. по лінії МБРР було здійснено 112 проектів переважно у сфері законодавства та судової системи, державного управління, транспорту та енергетики, гірничо-видобувної промисловості на суму \$14,1 млрд. Дохід від основної діяльності за 2006 р. становив \$1,74 млрд., вільний капітал та резерви банку \$33,339 млрд. За даними Світового банку, Україні по лінії МБРР протягом 1993-2003 рр. було виділено кошти в якості позичок на виконання більше 40 проектів.

(© Казакевич О.М.)

Міжнародний валютний фонд (МВФ)

Міжурядова спеціалізована установа ООН, метою якої є координація валютно-фінансової політики країн-членів і надання короткострокових, середньострокових, частково – довгострокових позик для врегулювання платіжних балансів, підтримки валютних курсів. Капітал МВФ складається з внесків країн-членів відповідно до наданих їм квот. Заснований в 1944р.

(© Руденко О.М.)

Міжнародний комітет за європейську безпеку і співробітництво

Консультативний орган при Економічній і соціальній раді ООН та ЮНЕСКО, неурядова міжнародна організація, метою якої є сприяння співробітництву представників різних політичних і суспільних верств європейських країн. Створений в 1972 р.

(© Логвін З.І.)

Міжнародний суд ООН

Один з головних органів ООН, що розв'язує міжнародні спори, надає консультації з юридичних питань Генеральній асамблеї, Раді безпеки, іншим органам та спеціалізованим установам ООН. У складі Міжнародного суду ООН 15 суддів. Діє на основі міжнародного права. Рішення Міжнародного суду ООН оскарженню не підлягають.

(© Вітер Д.В.)

Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку

Міжнародна фінансова організація в системі ООН (аббревіатура - МФСР), заснована у 1977 р. Стратегічними цілями МФСР є сприяння бідному аграрному населенню країн, що розвиваються, у збільшенні обсягів виробництва сільськогосподарських продуктів та доходів від них, забезпеченні рівного доступу до природних ресурсів та технологій, полегшенні доступу бідного аграрного населення до фінансових послуг та ринків. МФСР здійснює пряме фінансування у вигляді позичок та грантів, а також залучає додаткові ресурси, зокрема з боку Світового банку, регіональних банків розвитку та інших фінансово-кредитних установ. Фінансування Фонду здійснюється за рахунок урядових грантів та пожертв, надходжень від погашення кредитів. З 1978 р. МФСР здійснив фінансування 711 цільових проектів в бідних країнах, де проживає 300 млн. осіб сільського населення. Загальний обсяг фінансування становив \$9 млрд., крім того, було залучено близько \$25 млрд. додаткових коштів. Щорічно МФСР надає позичок та грантів обсягом близько \$450 млн. До складу МФСР входить 165 держав-членів, які представлені у керівному органі організації – Раді керуючих.

До Виконавчої ради входить 18 членів та 18 заступників, що здійснюють нагляд за операційною діяльністю МФСР. Очолює організацію президент, якого обирають на чотирирічний термін (з 2005 р. – Леннарт Баге).

(© Казакевич О.М.)

Міжнародні сили сприяння безпеці (ISAF / ICAФ)

Об'єднані військові частини, створені за підсумками Боннської конференції (2001 р.) після повалення режиму талібів, які діють під мандатом ООН (не є силами ООН, діють з санкції Ради безпеки ООН) і НАТО (з 2003 р.), що складаються з 35 тисяч військовослужбовців з 37 країн та 25 груп відбудови провінцій (ГВП). Основні військові завдання ІСАФ: сприяння зміцненню влади афганського уряду на всій території країни, проведення операцій із забезпечення стабільності та безпеки у взаємодії з афганськими силами безпеки; проведення інструктажу та підтримка Афганської національної армії; допомога в реалізації програм афганського уряду, спрямованих на роззброєння незаконних озброєних формувань. Політичне керівництво та координацію місії міжнародних сил сприяння безпеці здійснює Північноатлантична рада (командування, координація та планування сил). Стратегічне управління здійснює головний оперативний штаб НАТО – штаб Верховного головнокомандуючого об'єднаними збройними силами НАТО в Європі (штаб ВГК ОВС НАТО). Фінансування забезпечують держави, що надають військові контингенти.

(© Вітер Д.В.)

Місія України при НАТО

Закордонна дипломатична установа України – представництво

України при міжнародній організації, заснована з метою забезпечення постійного співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору (далі – НАТО) та участі в Раді євроатлантичного партнерства (далі – РЄАП). Місію засновано указом Президента України від 4 грудня 1997 р. № 1333 "Про заснування Місії України при НАТО" зі змінами, внесеними указом Президента України від 19 квітня 2006 р. № 319 "Питання Місії України при НАТО". Основними завданнями Місії є: 1) забезпечення реалізації державної політики України щодо співробітництва з НАТО; 2) представництво України при НАТО, її органах та підтримання з цією організацією офіційних відносин; 3) забезпечення постійних контактів з політичними і військовими структурами НАТО, представництво України в РЄАП та її органах; 4) участь у роботі органів РЄАП, Програми НАТО «Партнерство заради миру», Комісії Україна – НАТО та інших спільних органів. Місія відповідно до покладених на неї завдань: 1) сприяє контактам органів державної влади України з відповідними органами РЄАП і структурами Міжнародного секретаріату НАТО та Міжнародного військового штабу; 2) спрямовує діяльність делегацій та представників України, які беруть участь у роботі органів НАТО, та надає їм відповідну допомогу; 3) підтримує зв'язок з військовим командуванням НАТО і сприяє координації зусиль у спільних операціях, що здійснюються під командуванням НАТО; 4) підтримує контакти з місіями держав-членів і держав-партнерів при НАТО; 5) інформує Президента України, Верховну Раду України та Кабінет Міністрів України про важливі аспекти діяльності НАТО, процеси та події, що відбуваються в цій Організації; 6) поширює в НАТО інформацію про прийняті в

Україні важливі рішення з питань зовнішньої політики, безпеки і оборони; 7) подає Міністерству закордонних справ України пропозиції щодо вдосконалення співробітництва між органами державної влади України та НАТО. Місія відповідно до рішень Президента України може виконувати інші функції з метою забезпечення реалізації державної політики України щодо співробітництва з НАТО. Глава Місії є представником України в РЄАП та у контактах з НАТО. У складі Місії можуть утворюватися політична, оборонна секції, військове представництво та інші підрозділи. Політична секція забезпечує реалізацію державної політики України щодо співробітництва з НАТО та РЄАП у політичній сфері. На посади до політичної секції призначаються працівники Міністерства закордонних справ України. Оборонна секція забезпечує реалізацію державної політики України щодо співробітництва з НАТО та РЄАП у сфері оборони. Працівників оборонної секції призначає на посади міністр оборони України. Ці працівники відряджаються до складу Місії міністром закордонних справ України за поданням міністра оборони України. Військове представництво забезпечує реалізацію державної політики України щодо військового співробітництва з НАТО, РЄАП та Військовим комітетом Україна – НАТО. Визначення завдань, що покладаються на військове представництво, затвердження основних напрямів його діяльності здійснює начальник Генерального штабу Збройних Сил України за погодженням з міністром закордонних справ України. Військове представництво очолює Військовий представник, який за посадою є радником-посланником. Військового представника та інших працівників військового представництва призначає на посади міністр оборони України. Положення про Місію

України при НАТО затверджено указом Президента України від 19 квітня 2006 р. № 319/2006.

(© Бакуменко В.Д., Кальниць Ю.Г.)

"Місток" успільнотнення (Community 'bridge')

Поширення наддержавних моделей прийняття і ухвалення рішень на сфері, які знаходяться у межах другої та третьої колони ЄС (перекидається "місток" від другої та третьої колони до першої). Іншими словами, процес прийняття рішень відповідно до Договору про заснування Європейського Співтовариства (перша колона) може бути застосовано до певних положень Розділу VI Договору про Європейський Союз (третья колона) з метою їх успільнотнення. Ця можливість з'явилася після створення ЄС. Процедура, відома як "місток", вимагає одностайного голосування в Раді та ратифікації кожною державою-членом відповідно до її національних конституційних вимог. В Конституції ЄС (процес ратифікації зупинено через негативні результати національних референдумів у Франції та Нідерландах) передбачено скасування створеного Маастрихтським договором "містка" успільнотнення, оскільки замість колон мала бути запроваджена єдина структура ЄС. З іншого боку, було запропоновано новий механізм успільнотнення, який дозволяв застосувати голосування кваліфікованою більшістю для прийняття правових інструментів. Однак Рада має приймати рішення одностайним голосуванням. Передбачалося застосування двох спеціальних "містків" для сфери зовнішньої політики та політики безпеки (за винятком військової сфери та оборони), а також для багатонаціональних фінансових структур.

(© Рудік О.М.)

Міцне ядро (Hard core)

Обмежена група держав-членів ЄС, які виявили бажання започаткувати “посилену співпрацю” та спроможні її розвивати. Ця концепція знайшла своє практичне втілення під час процесу імплементації Шенгенської угоди, що дозволило групі держав-членів послідовно ліквідувати прикордонний контроль й реалізувати свободу пересування осіб. Спочатку концепцію “міцного ядра” розробили поза межами інституційної структури Союзу, але врешті-решт вона була інтегрована в систему договорів шляхом вміщення до Амстердамського договору. Амстердамський договір офіційно санкціонував використання концепції “міцного ядра” шляхом запровадження механізму посиленого співробітництва, який надав можливість певній кількості держав-членів поглиблювати інтеграцію у межах правової та інституційної системи ЄС.

(© Рудік О.М.)

Н

НАТО – див. **Організація Північноатлантичного договору**

Національні координатори співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору

Спеціальні представники міністерств, інших центральних органів виконавчої влади України, що здійснюють заходи із співробітництва з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО). Діяльність національних координаторів покликана сприяти Національному центру з питань євроатлантичної інтеграції України у виконанні покладених на неї завдань у

відповідних сферах співробітництва з Альянсом, визначених Хартією про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору та Державною програмою співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО). Національні координатори готують і вносять пропозиції щодо: організації, координації і контролю діяльності міністерств, інших центральних органів виконавчої влади України щодо здійснення співробітництва з НАТО у відповідних сферах; робочих планів імплементації Хартії про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору, індивідуальних програм партнерства між Україною і НАТО, галузевих планів співробітництва з НАТО; розроблення проектів нормативно-правових актів з питань регулювання діяльності міністерств, інших центральних органів виконавчої влади України у відповідних сферах співробітництва з НАТО; переліку центральних органів виконавчої влади, установ та організацій, які залучаються до співробітництва з НАТО у відповідних сферах, та їх представників, на яких покладається забезпечення зв'язків із відповідними органами та структурами НАТО; беруть участь у підготовці пропозицій щодо пріоритетності та обсягів фінансування відповідних напрямів співробітництва України з НАТО; сприяють міністерствам, центральним органам виконавчої влади України в організації їх діяльності із співробітництва з НАТО у відповідних сферах, забезпеченні їх участі в заходах, що проводяться в рамках співробітництва з НАТО; взаємодіють у встановленому порядку з відповідними органами та структурами НАТО, її держав-членів та держав-партнерів; регулярно інформують Міністерство закордонних справ України та Національний

центр з питань євроатлантичної інтеграції України про стан справ у відповідних сферах співробітництва з НАТО та перспективи його розвитку. Виконання функцій національних координаторів покладається на посадових осіб міністерств, інших центральних органів виконавчої влади України, що здійснюють заходи із співробітництва з НАТО у відповідних сферах. Рішення про покладення виконання функцій національних координаторів приймає Президент України за поданням голови Національного центру з питань євроатлантичної інтеграції України. Під час здійснення своєї діяльності національні координатори підзвітні Національному центру з питань євроатлантичної інтеграції України. Спрямування, координацію діяльності національних координаторів, контроль за виконанням покладених на них функцій здійснює голова Національного центру з питань євроатлантичної інтеграції України.

(© Бакуменко В.Д.)

Національні парламенти (National parliaments)

Представники відповідних комітетів національних парламентів держав-членів ЄС, а також депутати Європейського парламенту, що з 1989 р. беруть участь у Конференції комітетів з питань Європейського Співтовариства (COSAC), що відбувається кожні півроку. З набуттям чинності Маастрихтського договору в 1993 р. Європейський Союз отримав повноваження в сферах, які традиційно були у віданні національних урядів (наприклад, юстиція та внутрішні справи). З огляду на це в доданій до Маастрихтського договору декларації щодо ролі національних парламентів в ЄС підкреслювалася важливість обмінів між національними

парламентами та Європейським парламентом. У цій декларації національним урядам пропонувалося забезпечити своєчасне отримання їх парламентами пропозицій Комісії. Рекомендувалося також розширювати контакти між Європейським парламентом та національними парламентами з метою сприяння залученню останніх в процеси Співтовариства, а також для здійснення ними ефективнішого демократичного контролю. Амстердамський договір додав до Договору про Європейський Союз протокол щодо ролі національних парламентів, в якому передбачалося, що всі консультативні документи Комісії (зелені та білі книги, повідомлення) обов'язково мають негайно надсилатися до національних парламентів. Для обговорення законодавчої пропозиції національні парламенти мають у своєму розпорядженні 6 тижнів, починаючи з дати, коли Комісія подає її на розгляд Європейського Парламенту та Ради ЄС і до моменту включення цієї пропозиції до порядку денного Ради. Конференція також має право розглядати будь-яку пропозицію щодо законодавчого інструменту стосовно розбудови простору свободи, безпеки та справедливості, який може мати безпосередній вплив на права та свободи громадян. Конституція ЄС, процес ратифікації якої було зупинено через негативні результати національних референдумів у Франції та Нідерландах, передбачала підвищення ролі національних парламентів у роботі ЄС. Прозорість процедур Ради мала значно полегшити контроль національними парламентами за урядовими позиціями з того чи іншого питання порядку денного. Крім того, запровадження системи раннього попередження щодо відповідності пропозицій Комісії принципу субсидіарності надавало національним парламентам можливість безпосередньо впливати

на законодавчий процес. Ця система забезпечувала їх інформування щодо кожної нової ініціативи Комісії. Передбачалося також, що в разі якщо третина національних парламентів дійшла б висновку, що законодавча пропозиція порушує принцип субсидіарності, Комісія мала її переглянути.

(© Рудік О.М.)

Ніццький договір

Поширена неофіційна назва Ніццького договору про внесення змін та доповнень до Договору про Європейський Союз, договорів про заснування Європейських Співтовариств та деяких пов'язаних з ними актів 2001 р. Укладений 26 лютого 2001 р. в м. Ніцці (Франція). Набрал чинності 1 лютого 2003 р. Метою Договору є завершення розпочатого Амстердамським договором процесу, який покликаний підготувати інституції ЄС до функціонування у розширеному Союзі. Договір складається з преамбули і 13 статей, об'єднаних у дві частини. Основні положення зосереджені в першій частині – “Зміни по суті” (ст. 1-6). Цими статтями вносяться застереження до установчих договорів Європейського Союзу (ст. 1), Європейського Співтовариства (ст. 2), Євратома (ст.3) та ЄСВС (ст. 4), а також окремі протоколи до них (ст. 5, 6). Передбачалося, що всі застереження будуть інкорпоровані до текстів відповідних договорів з моменту набрання чинності Договором. Друга частина Договору “Перехідні та заключні положення” (ст. 8-13) визначає порядок набрання чинності Договором та визначає окремі перехідні положення. До змісту Договору включено чотири нових протоколи, які додаються до статутних документів. До тексту Договору додається Заключний акт

міжурядової конференції, до якої включені декларації держав-членів – 24 загальних та 3 індивідуальних. Договором визначено порядок реформування інституцій Європейського Союзу для загального підвищення їх ефективності та адаптації для майбутнього розширення. Передбачається посилення наднаціональних (федеративних) начал в його устрої та функціонуванні. Стимулом для посилення політичної централізації та федералізації в Європі фактично виступає процес розширення Європейського Союзу. Положеннями Договору розширюється компетенція інститутів Європейського Союзу. Визначено новий порядок розподілу голосів в Європейській Раді. Кваліфікована більшість, після приєднання нових членів, дорівнюватиме 225 голосів із 345 (74%). У майбутньому передбачається, що для прийняття резолюції, крім кваліфікованої більшості, необхідним буде схвалення більшості держав-членів, які разом мають представляти не менше 62% загального населення Європейського Союзу. Голова та члени Європейської Комісії затверджуватимуться кваліфікованою більшістю, на відміну від теперішнього – одноголосного. Кількість членів Європарламенту збільшена до 732. Розширення його повноважень відбулося в питанні можливості подання позовів до Суду ЄС щодо законності актів Співтовариства. Договором було визначено 29 сфер, в яких постанови ухвалюватимуться більшістю голосів. За Договором, до складу Європейської Комісії входитимуть по одному представнику від кожної країни, внаслідок чого загальна кількість комісарів становитиме 27 осіб. Їх кількість та порядок ротації визначатимуться в подальшому на основі одноголосного рішення Ради Європейського Союзу. Передбачається розширення повноважень Президента Єврокомісії в питанні

щодо надання йому права визначати структурну організацію Єврокомісії, а також розподілу обов'язків між комісарами. Розширено склад та компетенцію Суду першої інстанції. Збільшена кількість суддів, передбачено режим їх ротації. До компетенції суду віднесені питання про законність актів, ухвалених інститутами Європейського Союзу, розгляд звернень держав-членів про бездіяльність інститутів, вирішення питань, пов'язаних із відшкодуванням збитків у випадку позадоговірної відповідальності Європейського Співтовариства. Договір закріпив додаткові можливості для більш тісної співпраці окремих країн-членів Європейського Союзу.

(© Забара І.М.)

Неучасть (Opting out)

Звільнення, що надається державі-члену, яка не бажає приєднатися до інших держав-членів в конкретній сфері співробітництва на рівні Співтовариства, як засіб уникнення патової, безвихідної ситуації. Велика Британія, наприклад, не захотіла взяти участь у третьому етапі створення Економічного і валютного союзу (запровадження єдиної валюти ЄС – євро). Схожа клаузула була застосована до Данії у сферах Економічного і валютного союзу, оборони та європейського громадянства. Правовий доробок (acquis) Шенгенської угоди також був прийнятий лише частково, оскільки Ірландія, Велика Британія та Данія мали можливість вирішувати, чи брати участь повністю чи частково в запланованих в межах угоди заходах.

(© Рудік О.М.)

Нормативно-правові витоки євроатлантичної інтеграції України

Базові правові дії та документи, що сприяють легітимності процесу євроатлантичної інтеграції України. Серед документів, що безпосередньо відображають прагнення до євроатлантичної інтеграції України, зазначимо: підписання на Мадридському саміті НАТО Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО (9 липня 1997 р.); затвердження Державних програм співробітництва України з НАТО спочатку на період до 2001 р. (указ Президента України від 4 листопада 1998 р.), а потім на 2001-2004 рр. (указ Президента України від 27 січня 2001 р.); ухвала Радою національної безпеки і оборони України Стратегії України щодо НАТО (23 травня 2002 р.); схвалення Комісією Україна-НАТО Плану дій Україна-НАТО та Цільового плану на 2003 рік (22 листопада 2002 р. під час Празького саміту Ради євроатлантичного партнерства); затвердження Державної програми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2004-2007 роки, а також Державної програми інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2004-2007 роки (указ Президента України від 13 грудня 2003 р.); схвалення щорічних Цільових планів Україна-НАТО на 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008 роки; запрошення України до Інтенсифікованого діалогу з НАТО з питань набуття членства, що відбулося на засіданні Комісії Україна-НАТО на рівні міністрів закордонних справ (21 квітня 2005 р.). Слід наголосити, що у прийнятій Стратегії України щодо НАТО чітко визначено кінцеву мету євроінтеграційної політики України, а саме - вступ до Організації Північноатлантичного договору як основи загальноєвропейської системи безпеки.

(© Бакуменко В.Д.)

О

Об'єднання конфедерацій працедавців і промисловців Європи (Union of Industrial and Employers' Confederations of Europe, UNICE)

Найважливіший представник інтересів працедавців і підприємців у структурах ЄС. Організація була заснована в 1958 році. Сьогодні UNICE об'єднує 39 організацій працедавців з 33 держав. Цілі UNICE: сприяти розвитку підприємницької діяльності; сприяти стрімкому зростанню інновацій; поліпшувати ситуацію на ринку праці і внутрішньому ринку; підвищувати ефективність політики охорони середовища; сприяти зростанню інвестицій у сфері міжнародної торгівлі. Союз промислових і підприємницьких конфедерацій Європи був створений для інтенсифікації співпраці між європейськими країнами. Спочатку в UNICE входили тільки країни-члени ЄС. Згодом членство розширилося. В даний час UNICE є найбільшим загальноєвропейським об'єднанням асоціацій ділових кіл Європи. До головних завдань UNICE входить організація взаємодії ділових кіл Європи в галузі розробки економічної і зовнішньоекономічної політики європейських країн і перш за все членів ЄС. Найвищим органом UNICE є Рада президентів державних асоціацій, що входять в організацію. Рада президентів очолюється Президентом. Виконавче бюро, очолюване Генеральним секретарем, керує поточною роботою. В UNICE створено 7 комітетів і 60 робочих груп. Серед основних комітетів можна виділити такі: з економічної і фінансової політики; міжнародних зв'язків;

промислової політики; юридичних питань; підприємництва і проблем малого і середнього бізнесу; з питань внутрішнього ринку.

(© Маноїленко О.В.)

Одностайність (Unanimity)

Форма прийняття рішень, що використовується в Раді ЄС стосовно певних чутливих питань. На відміну від інших форм прийняття рішень (кваліфікована більшість), одностайне голосування означає, що для прийняття законодавчої пропозиції необхідна згода повного складу Ради. Будь-яка держава-член може застосувати вето для відхилення пропозиції. З часу прийняття Єдиного європейського акту (1986 р.) одностайне голосування застосовується лише в окремих сферах. У межах першої колони ЄС застосовується голосування кваліфікованою більшістю. Однак у межах другої та третьої колони все ще переважно застосовується одностайність та міжурядовий метод, хоча Ніццький договір і запровадив голосування кваліфікованою більшістю в окремих сферах. Застосування одностайності може значно ускладнити й затягнути процес прийняття рішень або переговори, оскільки незгода лише однієї держави-члена може унеможливити прийняття відповідного рішення. Уряди держав-членів прагнуть зберегти своє право вето з особливо чутливих для їх національних суверенітетів або політики питань. На саміті ЄС в Ніцці (2000 р.) питання застосування одностайності стало важливою й складною частиною переговорів. У результаті голосування кваліфікованою більшістю поширили на питання торгівлі, імміграції, візової політики та надання притулку. З 2007 р. кваліфікованою більшістю приймають рішення щодо

структурних фондів. З огляду на виклики, пов'язані з подальшим збільшенням кількості держав-членів, Конституція ЄС (процес ратифікації зупинено через негативні результати національних референдумів у Франції та Нідерландах) зробила голосування кваліфікованою більшістю загальною процедурою. Проте залишилось ще близько 60 сфер, в яких вимагається одностайність, у тому числі оподаткування (внутрішній ринок) та соціальне забезпечення (мінімальні стандарти). Клаузула "місток" Договору забезпечує основу для переходу на голосування кваліфікованою більшістю в окремих випадках.

(© Рудік О.М.)

Організація безпеки та співробітництва в Європі **(Organization for Security and Cooperation in Europe / OSCE /** **ОБСЄ)**

Найбільша регіональна організація з безпеки, метою якої є запобігання виникненню конфліктів в регіоні, врегулювання кризових ситуацій, ліквідація наслідків конфліктів. ОБСЄ покликана здійснювати контроль над поширенням озброєнь, економічною і екологічною безпекою, здійснювати дипломатичні зусилля щодо запобігання конфліктів, заходи з побудови відносин довіри і безпеки, захисту прав людини тощо. До ОБСЄ входять держави Європи, Центральної Азії і Північної Америки, які мають рівний статус. Рішення ОБСЄ приймаються на основі консенсусу і не носять обов'язкового характеру. Структура ОБСЄ складається з Саміту (зустріч на вищому рівні), Ради міністрів іноземних справ, Вищої ради, Постійної ради під керівництвом Голови.

(© Логвін З.І.)

Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) (Organization for Economic Cooperation and Development - OECD)

Міжнародна економічна організація розвинених країн, що визнають принципи представницької демократії і вільної ринкової економіки. Створена в 1948 р. під назвою Організація європейського економічного співробітництва (Organisation for European Economic Cooperation - ОЕЕС) для координації проектів економічної реконструкції Європи в рамках плану Маршалла. Керівним органом ОЕСР є рада представників країн - членів організації. Всі рішення в ній ухвалюються на основі консенсусу. У 1960-х рр.. склад і географічні рамки ОЕСР розширилися, і зараз в організацію входять 30 держав, зокрема більшість держав - члени ЄС. У роботі організації також бере участь на правах окремого члена Європейська Комісія (орган Євросоюзу). На ОЕСР припадає близько 60% світового ВВП. ОЕСР здійснює аналітичну роботу, виробляє рекомендації для країн-членів і служить платформою для організації багатосторонніх переговорів з економічних проблем. Значна частка діяльності ОЕСР пов'язана з протидією відмиванню грошей, корупції і хабарництву, запобіганням уникненню від податків. За участю ОЕСР були вироблені деякі механізми, покликані покласти край практиці створення поряд держав так званих "податкових оазисів". ОЕСР виникла на базі Організації європейського економічного співробітництва, створеної для розподілу американської і канадської допомоги, що спрямовувалася за планом Маршалла на післявоєнне відновлення Європи. Основною метою ОЕСР, яка була створена як правонаступник ОЕЕС в 1961 р., є побудова здорової економіки в державах-членах, вдосконалення її

ефективності, взаємне притирання їх ринкових систем, поширення свободи торгівлі і внесок в подальший розвиток як промислово розвинених, так і країн, що розвиваються. Профіль роботи ОЕСР розширюється не тільки в географічному плані. Від аналізу розвитку конкретних областей економічної і соціальної політики в конкретних державах-членах ОЕСР переходить до вивчення їх взаємодії, причому не тільки в рамках власної Організації, але і у світовому масштабі. До області інтересів Організації увійшли такі проблеми, як, наприклад, вплив соціальної політики, що проводиться, на функціонування економіки, або вплив на економіку окремих країн процесів глобалізації, які можуть як відкрити нові перспективи зростання, так і спровокувати захисну реакцію, що виражається в посиленні протекціонізму. У міру того, як ОЕСР дедалі більше розширює свої контакти по всьому світу, розширюється і сфера її інтересів. Метою ОЕСР у постіндустріальній ері є тісне переплетіння економічних зв'язків країн-членів з майбутньою процвітаючою світовою економікою, заснованою на наукових принципах.

(© Маноїленко О.В.)

Організація Об'єднаних Націй

Найвідоміша і найбільш впливова міжнародна організація (аббревіатура – ООН), завданням якої є підтримання і зміцнення миру та розвиток співробітництва між країнами. Процес утворення ООН тривав з 1943 р. по 26 червня 1945 р., коли на конференції у м. Сан-Франциско (США) 50 країнами було підписано Статут ООН, який вступив у дію 24 жовтня 1945 р. На сьогоднішній день членство в ООН має 191 держава. Головні органи ООН: Генеральна асамблея та Рада Безпеки. До

складу Генеральної асамблеї входять представники усіх держав-членів ООН, її рішення мають рекомендаційний характер. Постійними членами Ради Безпеки ООН, рішення якої є обов'язковими, є США, Росія, Велика Британія, Франція, Китай. Крім того, у Раді Безпеки передбачено наявність тимчасового члена, який обирається Генеральною асамблеєю на два роки. Очолює ООН генеральний секретар (з 2007 р. – Пан Гі Мун). В управлінні Генерального секретаріату ООН знаходяться фінансові кошти обсягом \$18 млрд., які використовуються для здійснення широкого спектру гуманітарних та соціальних програм. Під егідою ООН проводяться миротворчі місії, у яких бере участь цивільний та військовий персонал, чисельністю до 80 тис. чоловік. До системи ООН входить більше 30 міжнародних організацій. Діяльність ООН в сучасному світі базується на цілях, сформульованих у Декларації тисячоліття, прийнятій на 55-й сесії ООН у вересні 2000 р. і підписаній представниками усіх країн-членів, у тому числі 147 головами держав та урядів. Ці цілі, зокрема, передбачають: ліквідацію злиднів та голоду, забезпечення загальної початкової освіти, заохочення рівності чоловіків та жінок, розширення прав і можливостей жінок, скорочення дитячої смертності, поліпшення охорони материнства, боротьба з ВІЛ/СНІД, малярією та іншими захворюваннями, забезпечення сталого екологічного розвитку, формування глобального партнерства з метою розвитку. Частину цих цілей передбачається досягти до 2015 р. Крім того, важливим завданням вважається проведення реформи самої ООН. Україна у 1945 р. стала однією з держав-співзасновниць ООН, взяла активну участь у розробці статуту організації. Сьогодні Україна входить до складу головних та допоміжних

органів ООН, є членом більшості міжнародних організацій у системі ООН. У 1997 р. міністра закордонних справ України Геннадія Удовенка було обрано головою 52-ї сесії Генеральної асамблеї ООН. Україна тричі обиралася непостійним членом Ради Безпеки (1948-1949, 1984-1985, 2000-2001 рр.), причому у березні 2001 р. Україна головувала у Раді Безпеки. Українські військовослужбовці брали або беруть участь у миротворчих місіях ООН у Грузії, Ефіопії та Еритреї, Сьєрра-Леоне, Демократичній Республіці Конго, Косово, Лібєрії, Лівані, Тимор-Лешті тощо.

(© Казакевич О.М.)

Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури – див. **ЮНЕСКО**

Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку – див. **ЮНІДО**

Організація Північноатлантичного договору (North Atlantic Treaty Organization / NATO / НАТО)

Воєнно-політичний блок країн Європи і Північної Америки, що виник 4 квітня 1949 р. у США у вигляді трансатлантичного форуму (державами-членами НАТО стали США, Канада, Ісландія, Великобританія, Франція, Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Норвегія, Данія, Італія, Португалія), який декларував проведення країнами-членами консультацій з питань, що стосуються їх життєво важливих інтересів, становлять загрозу їх безпеці, а також протистояння можливій агресії щодо країн-членів з боку третіх країн, у тому числі передбачаючи можливість застосування військової сили проти

агресора (але при цьому країни-члени НАТО не обов'язково вступають у збройний конфлікт з агресором, маючи право вибору щодо засобу реагування на агресію). Відповідно договору про НАТО, сфера дії Альянсу обмежена Європою та Південною Америкою. Попри це, на практиці НАТО вдається до відвертого маніпулювання політичним керівництвом країн-членів, здійснюючи військові операції не тільки за межами відведеної Альянсу сфери впливу, але й не зв'язані з цілями забезпечення протистояння зовнішній агресії проти країн-членів з боку третіх країн. Заходи щодо нанесення так званих "превентивних ударів", метою яких нібито є запобігання можливій агресії, формує образ НАТО як агресивного військового блоку. Головними органами НАТО є Рада НАТО, Генеральний секретар (очолює Міжнародний секретаріат), Комітет планування оборони, Військовий комітет, 3 регіональні командування. Штаб-квартира Ради НАТО знаходиться в Брюсселі (Бельгія). Країнами-членами НАТО є Бельгія, Великобританія, Данія, Франція, Нідерланди, Ісландія, Канада, Люксембург, Норвегія, Португалія, США, Італія, Греція, Туреччина, Німеччина, Іспанія, Чехія, Польща, Угорщина, Болгарія, Латвія, Литва, Румунія, Словаччина, Словенія, Естонія, Албанія, Хорватія.

(© Вітер Д.В.)

Основні оборонні сили НАТО

Діючі й такі, що можуть бути мобілізованими, сухопутні, військово-повітряні і військово-морські сили, спроможні забезпечити стримування і захист від примусу або агресії, мають національні й багатонаціональні формування різних рівнів готовності. Складаються з чотирьох багатонаціональних

корпусів основних оборонних сил: датсько-німецького (1), голландсько-німецького (1) і німецько-американських (2). Може поповнюватись Європейським корпусом (підрозділи Бельгії, Франції, Німеччини, Люксембургу та Іспанії) у підпорядкуванні НАТО в часи кризи.

(© Вітер Д.В.)

Основоположний акт НАТО-Росія

Підписаний в 1997 р. в Парижі Генеральним секретарем і главами держав і урядів Північноатлантичного альянсу та президентом Російської Федерації Б.М.Єльциним документ про поглиблення й розширення взаємин між НАТО і Росією та створення структури, необхідної для їх подальшого розвитку. Є зобов'язанням про взаємну допомогу в спільній розбудові стабільного, мирного і неподільного континенту на основі партнерства і взаємних інтересів, який описує принципи і механізми партнерства між НАТО і Росією, зокрема є основою створення Постійної спільної ради НАТО-Росія (ПСР).

(© Логвін З.І.)

Офіс зв'язку НАТО в Україні

Міжнародне представництво НАТО в Україні, відкрите у квітні 1999 р. з метою сприяння участі України у програмі “Партнерство заради миру” (ПЗМ) із максимально повним використанням можливостей, закладених у цьому механізмі, а також поглиблення співпраці між НАТО та державними структурами України. Його відкриття стало конкретним проявом важливості відносин особливого партнерства між Україною та НАТО. Офіс зв'язку має три основних завдання. Насамперед це підтримання контактів з різними українськими

установами та відповідними структурами НАТО, які опікуються розробкою та виконанням заходів співробітництва між Україною та НАТО у рамках ПЗМ та відповідно до Хартії Україна – НАТО. Офіс зв'язку також підтримує постійні контакти з посольствами країн НАТО та країн-партнерів щодо розвитку двосторонньої та багатосторонньої співпраці. По-друге, Офіс зв'язку надає консультації відповідним органам України та НАТО щодо поточних заходів та галузей можливого поглиблення співпраці. По-третє, Офіс зв'язку бере безпосередню участь у виконанні деяких практичних заходів, таких, як військові навчання або проведення курсів з питань НАТО при Національній академії оборони України, та сприяє втіленню офіційних контактів між Україною та НАТО на усіх рівнях. Роль Офісу зв'язку значно вагоміша, ніж може здатися з огляду на його обмежений штат (6 осіб). Завдяки тому, що Офіс зв'язку розташований в тому самому приміщенні, що й Управління євроатлантичного співробітництва Генерального штабу Збройних Сил України та неподалік від Національної академії оборони, Міністерства оборони, працівники Офісу зв'язку можуть оперативним особисто спілкуватися з провідними фахівцями та посадовцями, які наділені повноваженнями ухвалювати рішення. Офіс зв'язку має унікальні можливості скласти повну картину програм внутрішніх реформ, які втілюються в Україні, та проектів співробітництва між Україною та НАТО й окремими країнами Альянсу. Завдяки цьому Офіс зв'язку є своєрідним рушієм розвитку та підвищення ефективності цих програм. Офіс зв'язку багато зробив у напрямі методологічної допомоги Україні у проведенні оборонного огляду та розробки Стратегічного оборонного бюлетеня. Офіс також намагається допомогти

Україні у її зусиллях розширити процес оборонної реформи на інші структури безпеки. Планується започаткувати співпрацю Офісу зв'язку з Міністерством з надзвичайних ситуацій України, Міністерством внутрішніх справ України та Державною прикордонною службою України, у такий спосіб забезпечуючи комплексний підхід у галузі реформи силових структур. Офіс зв'язку працює над розробкою освітніх та навчальних програм з метою підвищення рівня оперативної сумісності зі збройними силами країн НАТО та полегшення виконання конкретних заходів Україна – НАТО або у рамках ПЗМ. Основним партнером НАТО у цій галузі виступає Національна академія оборони України, де регулярно проводяться курси підвищення кваліфікації для українських військовослужбовців. Викладання здійснюється англійською мовою відповідно до стандартів НАТО. Академія щорічно організовує для слухачів “Міжнародний тиждень”, який проводиться за участі Оборонного коледжу НАТО у м. Римі. До того ж Офіс зв'язку продовжує щоденну співпрацю з Управлінням євроатлантичної інтеграції Генерального штабу ЗС України і дедалі активніше співпрацює з командуваннями видів Збройних Сил України та окремими підрозділами, визначеними для участі у ПЗМ, щоб сприяти створенню в Україні гнучких, мобільних сил, які відповідали б сучасним потребам національної безпеки України та були оперативно сумісними з військами країн НАТО.

(© Кальниць Ю.Г.)

П

Паризький клуб

Міжнародна неформальна група країн-кредиторів, мета якої полягає у пошуку координованих рішень стосовно труднощів з виплатою зовнішніх боргів країн-боржників. Паризький клуб проводить перепланування боргів, тобто полегшує умови виплати боргу шляхом надання відстрочок або списання боргових зобов'язань. З 1956 р. Паризький клуб уклав 404 угоди з 84 країнами-боржниками, списавши борги на суму \$509 млрд. Не маючи статуту чи будь-якої іншої юридичної основи, Паризький клуб функціонує на основі так званих “Правил і принципів”, дотримуватися яких зобов'язуються країни-члени. Представники країн-членів клубу збираються 10-11 разів на рік у м. Парижі, де обговорюють з представниками країн, що розвиваються, умови погашення боргів. Голова Паризького клубу одночасно є головою Французького казначейства. Генеральний секретаріат також складається зі співробітників цієї установи. До складу Паризького клубу входить 19 держав: Австрія, Австралія, Бельгія, Канада, Данія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Ірландія, Італія, Японія, Нідерланди, Норвегія, Росія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Велика Британія, США. Крім того, участь у процесі перепланування боргів можуть брати на тимчасовій основі інші держави-кредитори, які зобов'язуються дотримуватися “Правил і принципів” Паризького клубу.

(© Вітер Д.В.)

Парламентська асамблея Ради Європи

Дорадчий орган Ради Європи (аббревіатура - ПАРЄ), інституція, що покликана сприяти європейському співробітництву на якнайширшій основі. Її діяльність базується на повазі до фундаментальних засад плюралістичної демократії, прав людини та верховенства права. ПАРЄ складається з Комітету міністрів (до нього входять міністри закордонних справ), а також Асамблеї. Члени Асамблеї (315 членів і стільки ж заступників) обираються або призначаються національними парламентами з числа депутатів. Чисельність делегації коливається від 2 до 18, в залежності від чисельності населення країни, яку вони представляють. Депутати ПАРЄ можуть приєднуватися до депутатських груп, яких діє принаймні 5, у тому числі група соціалістів, група Європейської народної партії, група європейських демократів, група лібералів, демократів і реформаторів, група «За європейське об'єднання лівих сил». Роботу ПАРЄ забезпечують комітети, серед найвпливовіших вважаються Об'єднаний комітет, Моніторинговий комітет та Комітет у справах правил процедур та недоторканності. У складі ПАРЄ діють спеціалізовані комісії з питань: політичних, правових, захисту прав людини, соціальних, охорони здоров'я та сім'ї, культури та освіти, охорони навколишнього середовища, регіонального планування та місцевих влад, науки і техніки, сільського господарства та розвитку сільської місцевості, економічного розвитку, зв'язків з країнами, що не є членами Ради Європи, міграцій, біженців і демографії, парламентських та громадських зв'язків. Асамблея обирає президента з числа депутатів, зазвичай на три однорічні строки, 17 віце-президентів, генерального секретаря Ради Європи та його заступника, секретаря Асамблеї та суддів

Європейського суду з прав людини. Рішення ПАРЄ мають рекомендаційний характер, проте вони істотно впливають на діяльність національних урядів та парламентів. ПАРЄ виступила також ініціатором європейських конвенцій, у тому числі Європейської конвенції з прав людини. Під егідою організації проводяться відкриті парламентські слухання, конференції, симпозіуми тощо. Перше засідання ПАРЄ відбулося 10 серпня 1949 р. Нині до складу організації входить 46 парламентських делегацій. Статус спостерігачів мають делегації від Ватикану, Канади, Мексики, США та Японії. За недотримання принципів демократії та прав людини країна може бути виключена з ПАРЄ (як, наприклад, Греція, яку 1970 р. виключили на чотири роки). Сесії ПАРЄ відбуваються 5 разів на рік: чотири рази у м. Страсбурзі (Франція) і один раз в одній з країн, що є членом ПАРЄ. Україна стала членом ПАРЄ 9 листопада 1995 р. і з того часу активно співпрацює з цією організацією. Делегація від України складається з 12 депутатів Верховної Ради.

(© Логвін З.І.)

Партнерство заради миру

Рамковий документ, прийнятий 10 січня 1994 р. на зустрічі глав держав і урядів країн-членів НАТО в м. Брюсселі. Він покликаний поглибити політичні і військові зв'язки НАТО з іншими країнами світу, а також сприяти подальшому зміцненню безпеки в євроатлантичному регіоні. Це партнерство створюється як відображення спільної переконаності в тому, що стабільність і безпека в євроатлантичному регіоні може бути досягнута тільки шляхом співпраці і спільних дій. Спільними цінностями, що складають основу партнерства, є забезпечення і

просування основних свобод і прав людини, захист свободи, справедливості і миру демократичним шляхом. Приєднуючись до партнерства, держави - члени Північноатлантичного альянсу та інші держави, що підписують цей документ, нагадують, що вони дотримуються збереження демократичних засад, свободи від примушення і залякування, а також принципів міжнародного права. Вони підтверджують свою прихильність сумлінному виконанню зобов'язань по Статуту ООН і принципів Загальної декларації прав людини, зокрема стриманості від загрози силою або її застосування проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої держави, поваги існуючих кордонів і врегулювання суперечок мирними засобами. Вони також підтверджують свою прихильність Заключному акту Гельсінкі і всім подальшим документам РБСЄ, а також зобов'язанням, які ними були взяті в області роззброєння і контролю над озброєннями. Інші держави, що підписують цей документ, співробітничать з Організацією Північноатлантичного договору в досягненні таких цілей: а) полегшення транспарентності національного військового планування і бюджетних процесів; б) забезпечення демократичного контролю відносно збройних сил; в) підтримка здатності і готовності робити внесок в операції, що проводяться під керівництвом ООН або під відповідальністю РБСЄ; г) розвиток військових відносин співпраці з НАТО з метою спільного планування, навчання і підготовки навчань, з тим, щоб бути здатними провести операції щодо підтримки миру, гуманітарних акцій та інших операцій, які можуть бути узгоджені пізніше; д) довгостроковий розвиток сил, які могли б краще взаємодіяти з силами держав - членів Північноатлантичного альянсу. НАТО пропонує програму

навчань та інших заходів відповідно до цілей партнерства. Засновуючись на цій програмі і вказаних презентаційних документах, відповідна держава розвиває з НАТО індивідуальну програму партнерства. При підготовці і виконанні своїх індивідуальних програм партнерства ці держави надають персонал, кошти, обладнання і можливості, необхідні для виконання програми партнерства. НАТО буде консультиватися з усіма активними учасниками партнерства у випадку, якщо партнер відчує безпосередню загрозу своїй територіальній цілісності, політичній незалежності або безпеці.

(© Бакуменко В.Д.)

Петерсберзькі завдання (Petersberg tasks)

Перелік пріоритетів у сфері політики безпеки та оборони ЄС. Вперше ці завдання були сформульовані в Петерсберзькій декларації (за назвою готелю поблизу Бонна), яка була прийнята на засіданні міністрів закордонних справ і міністрів оборони держав-членів Західноєвропейського Союзу (ЗЄС) 19 червня 1992 р. У Петерсберзькій декларації члени ЗЄС зобов'язуються підтримувати заходи, здійснювані НБСЄ та Радою Безпеки ООН з метою запобігання конфліктам і підтримки миру. В 1997 р. під час саміту ЄС в Амстердамі Петерсберзькі завдання були повністю вміщені до тексту Договору про Європейський Союз (ст. 17(2)) й охоплюють: гуманітарні та рятувальні завдання; операції з підтримки миру; завдання збройних сил з урегулювання кризових ситуацій, у тому числі миротворчі. Держави-члени ЗЄС заявили про свою готовність виділити свої військові контингенти з усього спектра звичайних збройних сил для виконання військових завдань під керівництвом ЗЄС. Гельсінська нарада Ради Європейського

Союзу (грудень 1999 р.), визначила "головну ціль" для держав-членів ЄС щодо їх можливостей здійснювати операції з врегулювання кризових ситуацій. Мета полягала у наданні ЄС можливості розгорнути до 2003 р. і утримувати протягом принаймні одного року збройні сили в кількості до 60 000 осіб, які мають виконувати весь спектр Петерберзьких завдань. Роль збройних сил полягатиме у проведенні військових операцій під проводом ЄС у відповідь на міжнародну кризу, за умов, коли НАТО в цілому не залучається до військової діяльності. Цей процес є частиною рішення ЄС розвивати спільну європейську політику в галузі безпеки і оборони, яка підсилить Спільну зовнішню політику і політику в галузі безпеки з військового боку.

(© Рудік О.М.)

Північноатлантична рада (ПАР)

Орган НАТО, повноваження якого визначено в Північноатлантичному договорі та який виконує важливі представницькі функції, приймає декларації і комюніке, в яких пояснюються політика і рішення Альянсу громадськості та країнам, які не є членами НАТО. Складається з постійних представників усіх країн-членів, наділений реальною політичною владою і повноваженнями приймати рішення. Засідання проводяться також на вищому рівні за участю міністрів закордонних справ, міністрів оборони або глав урядів, при цьому її повноваження зберігаються повною мірою, а рішення, прийняті на зустрічах будь-якого рівня, мають однаковий статус і чинність. Кожен уряд представлений у Раді постійним представником у ранзі посла. Допомогу постійному представникові у його роботі надає політичний та військовий

персонал, або делегація при НАТО, кількість членів яких може варіюватися (формат "Постійна рада"). До складу Ради входять: вищий політичний комітет (ВПК), політичний комітет, виконавча робоча група, вища рада з ресурсів, військовий чи цивільний бюджетні комітети, комітет з інфраструктури, міжнародний секретаріат, виконавчий секретар.

(© *Vimer D.B.*)

План Делора

План створення єдиного європейського валютного союзу. Групою представників європейських центральних банків і незалежних експертів під керівництвом Жака Делора, що був тоді головою КЕС, був підготовлений спеціальний план створення валютного союзу на зустрічі у верхах в червні 1988р. План Делора був опублікований в квітні 1989 р. У нім пропонувався трьохетапний перехід до єдиної валюти. Тимчасові рамки були надалі закріплені в Маастрихтському договорі 1991 року. *Перший етап:* 1 липня 1990 р. - 31 грудня 1993 р. Лібералізація руху капіталів усередині ЄС і уніфікація економічних стандартів. Всі країни-члени ЄС повинні були приєднатися до МОКНУВ, що встановлює вузький коридор коливання курсів. *Другий етап:* 1 січня 1994 р. - 31 грудня 1998р. Розробка юридичної бази для діяльності Європейської системи центральних банків. Установа Європейського валютного інституту, завдання якого - керівництво проектом створення єдиної валюти і спостереження за економічними процесами в країнах-членах ЄС. *Третій етап.* Після 1 січня 1999 р. перетворення Європейського валютного інституту в Європейський центральний банк, який взяв на себе керівництво валютною політикою країн-учасниць проекту. Запровадження

євро як облікової одиниці і засобу міжбанківських розрахунків. Встановлення фіксованих курсів валют країн-учасниць по відношенню до євро як підготовчий крок до введення в обіг в 2002 р. єдиних європейських банкнотів і монет. Вступом в силу 1 листопада 1993 р. Маастрихтського договору про Європейський Союз були закладені основи створення єдиного економічного і валютного союзу, а також введення єдиної валюти і досягнення політичного союзу.

(© Маноїленко О.В.)

План дій Україна – ЄС

Документ, що закріплює бажання Європейського Союзу та України працювати разом в рамках Європейської політики сусідства. Охоплює часові рамки у три роки. Його імплементація допоможе реалізації положень Угоди про партнерство та співробітництво (УПС) як діючої основи співробітництва України та ЄС і підтримуватиме мету України щодо подальшої інтеграції до європейських економічних та соціальних структур. Імплементація Плану дій повинна наблизити українське законодавство, норми та стандарти до законодавства Європейського Союзу, сприяти розвитку економічної інтеграції. Планом дій Україна-ЄС в рамках і поза рамками Угоди про партнерство та співробітництво передбачалися такі пріоритети діяльності: посилення стабільності та ефективності органів, що забезпечують демократію та верховенство права; забезпечення демократичного проведення президентських (2004) та парламентських (2006) виборів в Україні у відповідності до стандартів ОБСЄ; забезпечення поваги до свободи засобів масової інформації та свободи слова; розвиток можливостей

для поглиблення консультацій між Україною та ЄС у сфері врегулювання кризових ситуацій; посилення співробітництва у сфері роззброєння та нерозповсюдження ядерної зброї; посилення співробітництва з питань спільної сусідської та регіональної безпеки; вступ до СОТ; поступова ліквідація обмежень та нетарифних бар'єрів; покращення інвестиційного клімату шляхом запровадження недискримінаційних, прозорих і передбачуваних умов ведення бізнесу, спрощених адміністративних процедур та боротьби з корупцією; сприяння податковій реформі; започаткування конструктивного діалогу зі спрощення візового режиму між Україною та ЄС; поступове наближення законодавства, норм та стандартів України до законодавства, норм та стандартів Європейського Союзу; сприяння діалогу щодо питань працевлаштування. План дій також спрямований на вирішення регіональних і міжнародних питань, посилення співробітництва у сфері зовнішньої та безпекової політики, нерозповсюдження зброї масового знищення та роззброєння, попередження конфліктів та врегулювання кризових ситуацій, сприяння проведенню економічних та соціальних реформ, реформ у сфері торгівлі, ринкових і регуляторних реформ та їх розвитку тощо.

(© Вітер Д.В.)

План дій Україна – НАТО

Сукупність та послідовність заходів, що відображають стратегію відносин України з НАТО. План дій Україна – НАТО розроблено відповідно до рішення Комісії Україна – НАТО з метою поглиблення і розширення відносин України з Організацією Північноатлантичного договору. План дій базується на Хартії про особливе партнерство, підписаній у

Мадриді 9 липня 1997 р., яка залишається основою відносин Україна-НАТО. Метою Плану дій є чітке визначення стратегічних цілей і пріоритетів України для досягнення її мети і повної інтеграції у євроатлантичні структури безпеки і для створення стратегічних рамок для існуючого і майбутнього співробітництва. У цьому контексті він має періодично переглядатися. План дій містить спільно погоджені принципи і цілі. З метою забезпечення досягнення цих цілей і принципів розробляються щорічні Цільові плани, які включають конкретні внутрішні заходи України та відповідні спільні заходи Україна – НАТО. План дій включає в себе основні питання співробітництва за напрямками: 1. Політика і безпека (внутрішньополітичні питання; зовнішня політика і політика у галузі безпеки). 2. Економічні питання. 3. Інформаційні питання (реформа у галузі оборони і безпеки; співробітництво з НАТО; питання ресурсів). 4. Захист і безпека інформації. 5. Правові питання. 6. Механізми імплементації. План дій структурований за такою логікою: напрям співробітництва; принципи, за якими цей напрям втілюється; цілі співробітництва. Для досягнення принципів і цілей, викладених в Плані дій, Україна щорічно формує Цільовий план. У рамках Комісії Україна – НАТО (*дедалі - Комісія*) країни-члени НАТО надають поради щодо запропонованих конкретних заходів та термінів виконання, а Комісія погоджує усі спільні заходи Україна – НАТО. Комісія щорічно розглядає результати виконання цілей Плану дій, включаючи реалізацію спільних заходів України з НАТО та заходів, що їх Україна здійснила сама згідно з Цільовим планом. Доповідь про здійснену роботу готується Міжнародним секретаріатом та Міжнародним військовим штабом і передається для коментарів державам-членам НАТО і

Україні. Проводяться підсумкові піврічні та річні спільні засідання Політичного комітету та Політико-військового керівного комітету у форматі Комісії, після чого проект щорічної доповіді про здійснену роботу передається до відома послів Комітету. Після цього доповідь передається міністрам закордонних справ Комітету.

(© Кальниць Ю.Г.)

План отримання членства в НАТО

Запровадження програми заходів, спрямованих на сприяння країнам-претендентам в їх підготовці до можливого майбутнього вступу до НАТО як членів Альянсу. Вироблення остаточних рішень країнами-претендентами на основі одержаних порад мають залишатися рішеннями національного рівня, що приймаються та впроваджуються виключно під відповідальність конкретної країни. У цій програмі претендентам пропонується перелік заходів, з якого вони можуть вибрати ті, що, на їх думку, є найціннішими з точки зору сприяння їх підготовці. Будь-яке рішення щодо запрошення країни-претендента розпочати з Альянсом переговори стосовно приєднання до НАТО прийматиметься в кожному конкретному випадку країнами-членами НАТО згідно з параграфом 8 Декларації Мадридського саміту згідно з Декларацією Вашингтонського саміту. Участь у Плані отримання членства в НАТО не означає існування ані будь-якого масового розкладу щодо прийняття таких рішень, ані будь-якої гарантії членства. Цю програму не можна вважати переліком критеріїв для набуття членства. План отримання членства в НАТО, який є фактичним проявом політики відкритих дверей, складається з п'яти розділів: 1. Політичні та

економічні питання. 2. Оборона/Військові питання. 3. Питання ресурсів. 4. Питання безпеки. 5. Правові питання. У кожному з цих розділів визначено питання, які можуть бути предметом обговорення (список не є остаточним), та висвітлюються механізми підготовки до можливого отримання членства. Перелік питань розрахований на те, щоб охопити всі ті проблеми, які визначають для себе самі країни-претенденти як питання, котрі вони бажають розглянути. Країнам-претендентам буде запропонована можливість обговорити та обґрунтувати своє бажання і спроможність взяти на себе зобов'язання згідно з Вашингтонським договором, тобто дотримуватися основних принципів - демократії, свободи особи тощо, викладених у преамбулі до Вашингтонського договору.

(© Титаренко О.Р.)

Подвійна більшість (Double majority)

Елемент системи підтримки балансу між великими та малими державами-членами під час процесу прийняття рішень в Раді ЄС. Збереження старої системи зважених голосів після розширення могло призвести до того, що кваліфікована більшість в Раді представляла б лише меншість населення ЄС. З огляду на це держави-члени з найбільшою чисельністю населення хотіли мати систему подвійної більшості, яка б гарантувала, що більшість в Раді ЄС складається не тільки з більшості держав-членів, а й з більшості всього населення Союзу. Ніццький договір (2000 р.), який реформував діяльність інститутів ЄС напередодні вступу до Союзу великої групи нових членів, дав нове визначення кваліфікованої більшості на основі подвійної і навіть потрійної більшості. Оскільки новий перерозподіл вагомості голосів між державами-членами

відбувся на користь великих держав, то кваліфікована більшість обов'язково мала бути більшістю держав-членів. З цією метою її поєднали з системою, відомою як "демографічне підстрахування", а це означало, що кожна держава-член отримала право пересвідчитися, чи кваліфікована більшість представляє щонайменше 62% всього населення Союзу. Якщо кваліфікована більшість не відповідала цій умові, то рішення не могло бути прийнятим. Ці нові правила набули чинності з 1 листопада 2004 р. У Конституційному договорі (процес ратифікації зупинено через негативні результати національних референдумів у Франції та Нідерландах) запропоновано нову систему кваліфікованої більшості, яка мала складатися і з більшості держав-членів, і населення Союзу. Кваліфікована більшість вважалася досягнутою, якщо в неї увійшли щонайменше 55% держав-членів (мінімум 15), які представляють щонайменше 65% всього населення ЄС. Стара система, за якої кожна держава-член мала певну кількість голосів, скасовувалася. Після 1 листопада 2009 р. Рада мала б приймати рішення на основі нової системи кваліфікованої більшості, що є відображенням подвійної легітимності Союзу як об'єднання не тільки держав, а й народів.

(© Рудік О.М.)

Поліетнічність

Побудова та реалізація державної політики захисту колективних прав національностей поряд з обов'язковим дотриманням індивідуальних прав людини. Перед державами, які мають поліетнічний склад населення, стоїть завдання налагодження нормальних міжетнічних стосунків, захист прав національних меншин, відповідно з узятими зобов'язаннями і в

інтересах миру та злагоди в суспільстві. З іншого боку, у більшості цих країн нерозв'язаною залишається проблема національної консолідації. Поліетнічність - це сукупність історично сформованої спільності людей, які проживають на певній території, говорять різними мовами, мають різну культуру, національну самосвідомість, іноді належать до різних релігійних груп, але не ідентифікують себе із громадянами однієї й тієї ж політичної і економічної єдності. Поліетнічність певного національного цілого має свої переваги в тому, що створює широкі умови для взаємозбагачення культур етносів, для співжиття, і, як наслідок, для толерантного ставлення між етносами. Звикаючи до проявів іноетнічного в своїй країні, громадяни поліетнічної держави легше сприймають прояви іноетнічного в стосунках з громадянами інших країн, що, в свою чергу, поліпшує міждержавні стосунки. Але, з іншого боку, поліетнічність несе загрозу природної асиміляції етнічних меншин й, інколи, корінного етносу. Так, масовий наплив до країн Євросоюзу емігрантів з країн Східної Європи, Азії, Африки несе певну загрозу для корінних європейських народів.

(© Титаренко О.Р.)

Політичний конфлікт

Протистояння, конфронтація, теоретична і практична боротьба суб'єктів політики за утримання, захоплення або перерозподіл влади з метою збереження або підвищення свого політичного статусу і зміцнення чи зміни політичного режиму та політичної системи. Зовнішньополітичні конфлікти – це конфлікти між двома чи кількома суверенними державами за національні інтереси, статус та вплив (в окремих випадках – за панування) на міжнародній арені. Зокрема, блок зовнішньополітичних

конфліктів за ступенем їх проявів доцільно поділяти на: 1. Конфлікти типу “мирного співіснування”, тобто такі, в яких конфліктуючі держави намагаються не лише забезпечувати власні національні інтереси, а й рахуватися з інтересами іншої сторони та світового співтовариства, а також демонструють схильність до пошуків компромісу. 2. Конфлікти типу “балансування на грані війни”, під якими маються на увазі такі конфлікти, в ході яких одна з держав висуває вимоги і претензії до іншої в надії, що остання скоріше зробить певні поступки, аніж вдасться до збройного супротиву. 3. Конфлікти типу “війна”, тобто крайня форма політичного конфлікту між двома чи кількома державами та їх коаліціями, який переріс у ворожі відносини та широкомасштабну збройну боротьбу.

(© Вировий С.І.)

Політичний притулок

Надання державою іноземцеві, який зазнає або обґрунтовано очікує на батьківщині чи в іншій країні переслідувань (дискримінації), пов'язаних з політичною діяльністю, членством у певній соціальній групі, расою, національністю, релігійною приналежністю, права на в'їзд і проживання на території цієї держави. При цьому йому гарантуються права і основні свободи людини та збереження права вільного виїзду. Під політичним переслідуванням мається на увазі фізичний вплив, психологічний або інший тиск на громадянина державними органами країни або громадсько-політичними організаціями, спрямований безпосередньо на зміну політичних переконань цієї особи, припинення публічних критичних виступів щодо діяльності державних органів або державних діячів країни, які пов'язані винятково з політичними

переконаннями особи, що піддається тиску, тобто з основними правами й свободами людини, проголошеними нормами міжнародного права. Актом надання притулку держава бере на себе зобов'язання не видавати особу державі, яка її переслідує. Юридичним підґрунтям для отримання політичного притулку виступають Женевська конвенція та Нью-Йоркський протокол, у яких визначені основні положення, що регламентують надання політичного притулку. Не розглядаються як політичне переслідування дії іноземної держави, її уповноважених органів та відповідних міжнародних організацій відносно іноземного громадянина, який здійснив діяння, що суперечить принципам міжнародного права або діяння політичного характеру, що передбачає кримінальне переслідування. У цьому контексті необхідно зазначити, що з кінця 80-х років ХХ століття політичний притулок став одним з головних засобів для імміграції до ЄС. Наразі питання надання притулку залишається у внутрішній юрисдикції кожної країни-члена Євросоюзу, проте інтенсивно узгоджуються так звані мінімальні стандарти, якими керуватимуться при наданні притулку усі країни-члени.

(© Рейтерович І.В.)

Посилена кваліфікована більшість (Reinforced qualified majority)

Формула співучасті країн-членів, коли Рада діє не на основі пропозиції Комісії (у сфері зовнішньої політики та політики безпеки, співробітництва поліції та судових органів в кримінально-правовій сфері). Посилена кваліфікована більшість має складатися щонайменше з двох третин держав-членів. На міжурядовій конференції в 1996 р., яка привела до

прийняття Амстердамського договору, ідея запровадження посиленої кваліфікованої більшості була висловлена як великою групою національних делегацій, так і Європейською Комісією. Ця пропозиція витікала з переконання в тому, що збереження вимоги однакості неминуче заведе процес прийняття рішень в розширеному Союзі у глухий кут. Однакостіне голосування мало бути замінене у ряді випадків посиленою кваліфікованою більшістю, тобто більшою за традиційний відсоток голосів, що вимагається за умов голосування більшістю. В Конституційному договорі (процес ратифікації зупинено через негативні результати національних референдумів у Франції та Нідерландах) встановлено, що у випадках, коли Рада ЄС не діє за пропозицією Комісії або міністра закордонних справ Союзу, посилена кваліфікована більшість має складатись щонайменше з 72% членів Ради міністрів від загальної кількості держав-членів, що представляють щонайменше 65% населення цих держав.

(© Рудік О.М.)

Посилене співробітництво (enhanced co-operation)

Інструмент, який дозволяє державам-членам використовувати інститути ЄС, процедури та механізми, закладені в Договорі, для просування вперед (фактично для поглиблення інтеграції) з певних питань. Вперше формальна можливість запровадження певною групою держав-членів посиленого співробітництва між собою була передбачена Амстердамським договором в 1997 р., але за умови дотримання ряду жорстких правил. Не дозволялося застосовувати посилене співробітництво у сфері спільної зовнішньої політики та політики безпеки. На будь яку спробу запровадити посилене співробітництво могло бути

накладене вето іншої держави-члена, навіть якщо вона й не планувала брати в ньому участі. До посиленого співробітництва слід було залучити щонайменше половину держав-членів. Хоча положення щодо посиленого співробітництва ніколи не були реалізовані на практиці, на саміті ЄС в Ніцці (2000 р.) було прийнято рішення переглянути їх з метою пом'якшення умов його започаткування в контексті майбутнього масштабного розширення ЄС. Ніццький договір поширив посилене співробітництво на всі сфери, за винятком військової та оборони, а також скасував право вето (за винятком сфери зовнішньої політики). Однак все ще вимагалось, щоб у такому співробітництві брали участь щонайменше 8 держав-членів, а в багатьох сферах потрібно було отримати схвалення Європейського парламенту. Загальні положення щодо посиленого співробітництва були згруповані у Розділі VII Договору про Європейський Союз. Стаття 43а Договору встановлює, що до "посиленого співробітництва належить вдаватися лише як до останнього засобу, коли Рада встановлює, що мети такої співпраці не можна досягти протягом розумного строку через застосування відповідних положень Договорів". Положення щодо започаткування цієї процедури та майбутньої участі в ній інших держав-членів варіюються залежно від колони ЄС. На думку експертів, посилене співробітництво залишається досить суперечливою практикою, оскільки фактично сприяє реалізації ідеї "Європи двох швидкостей".

(© Рудік О.М.)

Право Європейського Союзу (EU law; European Union law)

Унікальний правовий феномен, що склався в ході розвитку європейської інтеграції в рамках Європейських Співтовариств і

Європейського Союзу, результат реалізації наднаціональної компетенції інститутів Європейського Союзу. Право Європейського Союзу - це специфічний правопорядок, правова система, що склалася на стику міжнародного права і внутрідержавного права держав-членів Європейського Союзу. Автономність права Європейського Союзу підтверджена низкою рішень Європейського суду. Термін «право Європейського Союзу» увійшов до вживання з початку 1990-х рр. з появою Європейського Союзу, до цього правовий масив, що склався, позначався як «право Європейських Співтовариств», «право Європейського Співтовариства», хоча останні поняття не рівнозначні поняттю «право Європейського Союзу». Деякі дослідники розглядають поняття «право Європейського Союзу» як синонім ширшого поняття «Європейське право», використовуваний у вузькому сенсі. Центральною ланкою, ядром права Європейського Союзу і права Європейських Співтовариств є право Європейського Співтовариства (право ЄС). Принципи права ЄС розділяються на функціональні і загальні. До функціональних принципів відносяться принцип верховенства права ЄС і принцип прямої дії права ЄС. Принцип верховенства права ЄС означає пріоритет норм права ЄС над нормами національного законодавства держав-членів, норми національного права держав-членів не повинні суперечити нормам права ЄС. Принцип прямої дії права ЄС означає безпосереднє застосування права ЄС на території держав-членів, дію норм права Співтовариства без якої-небудь трансформації в правопорядок держави-члена. Ці принципи були вироблені практикою Суду шляхом тлумачення засновницьких документів організації. До актів первинного права відносяться

всі засновницькі договори Європейського Союзу. За своєю юридичною природою акти первинного права є міжнародними договорами. Норми актів первинного права володіють вищою юридичною силою стосовно всіх інших норм Європейського Союзу, що містяться в актах вторинного права. Особливістю Європейського Союзу є те, що в його основі лежать кілька міжнародних договорів засновницького характеру. В першу чергу це Паризький договір про створення Європейського об'єднання вугілля і сталі (ECSC) 1951 р., Римська угода, що заснувала Європейське Співтовариство (1957 р.), Римська угода із заснування Євратома (1957 р.), Маастрихтська угода про Європейський Союз 1992 р., так звані «засновницькі угоди у вузькому сенсі». Ці угоди носять «конститууючий» характер для Європейського Союзу. До засновницьких договорів в широкому сенсі зазвичай відносять усі перераховані вище акти, а також міжнародні договори, що змінюють і доповнюють їх: Брюссельська угода, що заснувала єдину Раду і єдину Комісію європейських співтовариств (Угода про злиття) 1965 р., Бюджетна угода 1970 р., Бюджетна угода 1975 р., Єдиний європейський акт 1986 р., Амстердамська угода про зміну Угоди про Європейський Союз, угод, що заснували європейські співтовариства, і ряду пов'язаних з ними актів 1997 р. На Конференції держав-членів 11 грудня 2000 р. в Ніцці були схвалені чергові зміни в засновницькій угоді Союзу (Ніццька угода). Ці зміни були остаточно оформлені 14 лютого 2001 р. До актів вторинного права відносяться акти, що видаються інститутами Союзу, а також всі інші акти, що приймаються на основі засновницьких договорів. У визначенні джерел вторинного права спостерігаємо зіткнення підходів до розуміння джерел в континентальній і англо-саксонській

правових сім'ях (визнання як джерела юрисдикційних актів), а також вплив концепції джерел в міжнародному праві. Джерелами вторинного права Європейського Союзу є різні категорії правотворчих форм. Перша категорія актів вторинного права - це нормативні акти, до яких відносяться регламенти, директиви, рамкові рішення, загальні рішення ECSC, рекомендації ECSC. Друга категорія - це індивідуальні акти, до них відносяться рішення (окрім загальних рішень ECSC). Третя категорія - це рекомендаційні акти, до яких відносяться рекомендації (окрім рекомендацій ECSC) і висновки. Наступною категорією актів вторинного права є акти про координацію загальної зовнішньої політики і політики безпеки, а також співпраці поліцій і судових органів в кримінально-правовій сфері. До цієї категорії актів відносяться принципи і загальні орієнтири, загальна позиція, сумісна акція, загальна стратегія. Окрему категорію актів становлять юрисдикційні акти - рішення Суду. До джерел вторинного права відносяться акти *suī generis* - «неофіційні» форми права, що не передбачені засновницькими угодами, акти, що видаються органами Союзу (зазвичай як рішення конкретного органу або резолюція). Останню категорію джерел вторинного права можна позначити як міжнародні акти, в неї входять рішення і акти представників держав-членів, конвенції між державами-членами, створені на основі засновницьких угод, міжнародні договори Європейського Союзу. Своєрідність Європейського Союзу зумовлює і структурні особливості права Європейського Союзу. Структуру права Європейського Союзу становлять кілька взаємозв'язаних елементів. Елементами цієї структури є засновницькі угоди Європейського Союзу, положення про права і основні свободи людини, а також право

Європейських Співтовариств. У праві Європейського Союзу сьогодні спостерігаються тенденції кодифікування і вдосконалення (Enforcement). Лаакенська декларація 2001 р., прийнята на саміті голів держав/урядів держав-членів в рамках Європейської Ради, підкреслює необхідність реформи джерел первинного і вторинного права Європейського Союзу, спрощення правових форм і створення на основі засновницьких договорів Європейського Союзу і Хартії Європейського Союзу про основні права 2000 р. повноцінної Конституції Європейського Союзу.

(© Шушпанніков О.М.)

Правові основи функціонування європейських платіжних систем

Комплекс правових норм у системі платіжних і розрахункових взаємин європейських країн складається з таких категорій: міжнародні норми; положення приватного права; положення суспільного права. Міжнародні норми визначаються директивами ЄС і іншими нормативними документами, що регулюють трансграничні розрахункові взаємини, в яких розглядаються питання координації банківського права; послуги з ведення платіжних операцій; захист інтересів учасників платіжних систем; функціональні характеристики взаєморозрахунків і збереження розрахункових засобів; створення правової захищеності учасників і клієнтів платіжних систем; загальноєвропейські норми закордонних переказів; правові норми кінцевих взаємних розрахунків у системах платежів; прискорення закордонних переказів; поліпшення прозорості платіжного обороту для клієнтів; рівність при оплаті закордонних транзакцій з однаковими транзакціями усередині

країни; питання загальних норм звернення євро; правила розрахунків по цінних паперах; міжнародні угоди, що регламентують правила вексельного і чекового звернення. Положення приватного права - це національні норми, що визначають загальногромадянські правові відносини. До них можуть відноситися законодавчі акти, наприклад, цивільні кодекси; закони про перекази; комерційні кодекси; закони про чековий обіг; закони про обіг векселів; закони про загальні правила господарської діяльності. Окрім перелічених законодавчих документів, до норм приватного права також відносяться документи, регулюючі договори і угоди між учасниками розрахунків і платежів, а також загальні і спеціальні правила ведення господарської діяльності. Положення суспільного права, як правило, представлені законами про центральний банк країни або інший орган, що здійснює регулювання і нагляд за банківською і фінансовою діяльністю в країні; законами про кредитні організації, банківські операції, фінансові послуги і операції; законом про протидію відмиванню грошей; різними положеннями про податки і платежі. Норми і закони приватного і суспільного права можуть варіюватися залежно від країни, яка входить в Європейський Союз, тому розробляються спеціальні міжнародні європейські нормативні акти. Ці документи встановлюють завдання національних законодавств у сфері здійснення платежів.

(© Маноїленко О.В.)

Правосуб'єктність ЄС (Legal personality of the Union)

Кожне з двох Співтовариств (Європейське Співтовариство та Євратом), що утворюють Європейський Союз, має

правосуб'єктність. Однак Договір про Європейський Союз не містить жодного положення щодо правосуб'єктності Союзу, хоча ЄС включає в себе ці два Співтовариства, а також дві сфери міжурядового співробітництва (спільна зовнішня політика та політика безпеки; співробітництво поліцій та судових установ в кримінально-правовій сфері). Європейське Співтовариство має право вести переговори та укласти угоди відповідно до своїх зовнішньополітичних повноважень, а також ставати членом міжнародних організацій та мати делегації в третіх країнах. Питання правосуб'єктності Союзу виникло у зв'язку з міжнародними відносинами, особливо щодо права укласти договори, приєднуватись до угод або конвенцій. Союз не має інституціоналізованих повноважень укласти договори, тобто міжнародної спроможності укласти угоди з третіми країнами. Однак ЄС переслідує власні цілі на міжнародному рівні або шляхом укладення угод за допомогою Ради ЄС, або відстоюючи свою позицію на міжнародній арені, особливо в контексті спільної зовнішньої політики та політики безпеки. Конституційний договір (процес ратифікації зупинено через негативні результати національних референдумів у Франції та Нідерландах) забезпечив правосуб'єктність Європейського Союзу (ст. 7).

(© Рудік О.М.)

Принципи розвитку відносин між Україною та НАТО

Базові положення та зобов'язання згідно з міжнародним правом та міжнародними механізмами, включаючи Статут ООН, Гельсінкський Заключний акт та документи ОБСЄ, відповідно до яких здійснюється розвиток відносин України та НАТО, а саме: визнавати, що безпека всіх держав у регіоні ОБСЄ є

неподільною, що жодна країна не може будувати свою безпеку за рахунок безпеки іншої країни, та що жодна країна не може розглядати жодну частину регіону ОБСЄ як сферу свого впливу; утримуватися від загрози силою або використання сили проти будь-якої держави будь-яким чином, не сумісним з принципами Статуту ООН або Гельсінкського Заключного акта, якими керуються країни-учасниці; визнавати невід'ємне право всіх держав вільно обирати та застосовувати власні засоби забезпечення безпеки, а також право свободи вибору або зміни своїх засобів забезпечення безпеки, включаючи союзницькі договори, у міру їх еволюції; поважати суверенітет, територіальну цілісність та політичну незалежність всіх інших держав, непорушність кордонів та розвиток добросусідських відносин; визнавати верховенство права, зміцнювати демократію, політичний плюралізм та ринкову економіку; визнавати права людини та права осіб, що належать до національних меншин; запобігати конфліктам та врегульовувати спори мирними засобами відповідно до принципів ООН та ОБСЄ. Україна підтверджує свою рішучість продовжувати військову реформу, зміцнювати демократичний та цивільний контроль над збройними силами та підвищувати їхню оперативно-технічну сумісність зі збройними силами НАТО та країн-партнерів. НАТО підтверджує свою підтримку зусиллям України у цих галузях. Україна вітає триваючу активну адаптацію НАТО до реалій євроатлантичної безпеки, що змінюються, та її роль у співпраці з іншими міжнародними організаціями, такими, як ОБСЄ, Європейський Союз, Рада Європи і Західноєвропейський Союз, у сприянні зміцненню євроатлантичної безпеки та поліпшенню загального клімату довіри в Європі (джерело: Хартія про особливе партнерство між

НАТО і Україною, підписано в м. Мадриді (Іспанія), 9 липня 1997 р.).

(© Бакуменко В.Д.)

Пріоритети Плану дій Україна – Європейський Союз

Сукупність пріоритетів, як в рамках, так і поза рамками Угоди про партнерство та співробітництво, відповідно до яких реалізуються євроінтеграційні спрямування України. Серед цих пріоритетів: подальше посилення стабільності та ефективності органів, що забезпечують демократію та верховенство права; забезпечення демократичного проведення президентських та парламентських виборів в Україні у відповідності до стандартів ОБСЄ; забезпечення поваги до свободи засобів масової інформації та свободи слова; розвиток можливостей для поглиблення консультацій між Україною та ЄС у сфері врегулювання кризових ситуацій; посилення співробітництва у сфері роззброєння та нерозповсюдження ядерної зброї; посилення співробітництва з питань нашої спільної сусідської та регіональної безпеки, зокрема щодо вироблення ефективного рішення Придністровського конфлікту в Молдові, включаючи вирішення прикордонних питань; вступ до СОТ; поступова ліквідація обмежень та нетарифних бар'єрів, які перешкоджають двосторонній торгівлі, та реалізації необхідних регулятивних реформ; поліпшення інвестиційного клімату шляхом запровадження недискримінаційних, прозорих і передбачуваних умов ведення бізнесу, спрощених адміністративних процедур та боротьби з корупцією; податкова реформа, поліпшення функціонування Податкової адміністрації та ефективне використання державних коштів; започаткування конструктивного діалогу зі спрощення візового режиму між

Україною та ЄС з метою підготовки до майбутніх переговорів щодо укладення угоди про спрощення візового режиму, беручи до уваги необхідність прогресу у триваючих переговорах щодо угоди про реадмісію між Україною та ЄС; поступове наближення законодавства, норм та стандартів України до законодавства, норм та стандартів Європейського Союзу; подальше посилення дієздатності адміністративних та судових органів; сприяння діалогу щодо питань працевлаштування та намагання відповідно до Угоди про партнерство і співробітництво, забезпечити, щоб ставлення до працівників-мігрантів не було дискримінаційним на підставі громадянства; повна імплементація Меморандуму про взаємопорозуміння щодо закриття Чорнобильської атомної електростанції, включаючи завершення будівництва та введення в дію ядерних реакторів Х2/Р4 відповідно до визнаних міжнародних стандартів щодо ядерної безпеки. Прогрес у виконанні зазначених пріоритетів буде контролюватись органами, створеними згідно з Угодою про партнерство та співробітництво.

(© Бакуменко В.Д.)

Програма "Розумна енергетика для Європи (2003-2006)"
(Intelligent Energy for Europe)

Ініціатива Європейської Комісії, метою якої є трансформація політики ЄС щодо розумного споживання енергії та спрямування відновних джерел енергії в практичні дії, адресовані сучасним енергетичним викликам. Основний акцент програми зосереджений на реалізації таких напрямів: розробка нових та альтернативних джерел енергії (проект ALTENER); скорочення споживання енергії (проект SAVE); раціональне

використання енергії на транспорті (проект STEER); міжнародна енергетична кооперація та координація (проект COOPENER). Програму "Розумна енергетика для Європи (2003-2006)" втілює у життя спеціально створене виконавче агентство (2003 р.), яке здійснює управління різними проектами та заходами, що фінансуються з бюджету програми, а також поширює "ноу-хау" та передовий досвід. Виконавче агентство програми "Розумна енергетика для Європи" є першим з числа нових виконавчих агентств, створених Європейською Комісією для ефективної імплементації конкретних напрямів політики та поліпшення їх результатів. Агентства дозволяють Комісії зосередитись на виробленні політики та виконанні інституційних завдань.

(© Рудік О.М.)

Проект загальноєвропейської клірингової палати (Pan-European Automated Clearing House - PE-ACH)

Розвиток європейської системи клірингових розрахунків пов'язаний з реалізацією проекту загальноєвропейської клірингової палати. В основі побудови клірингової палати передбачається формування архітектурної моделі (була вибрана модель PE-ACH), яка може бути встановлена для обробки масових платежів, враховуючи потреби банків, що працюють в Європейському Союзі і потенційно використовують місцеві автоматизовані розрахункові палати в своїх країнах, для реалізації системи клірингових розрахунків. Згідно з визначенням ЄПС, вона була вибрана по наступних шести критеріях: 1. Швидкість і надійність обробки платежів: централізована модель забезпечує схожі внутрі- і зовнішньодержавні обробки платежів, не розділяючи на рівні обслуговування і роблячи можливими неприбуткові, але

ефективні операції. Така модель також більше підходила б до майбутніх модернізацій (переробки) її систем (прискорення продажів, велика гнучкість). 2. Ефективність ліквідності: ефективна модель дозволяє фінансовим інститутам оптимізувати їх використання ліквідності. 3. Рівні операційних витрат: централізована модель дозволяє досягти найменших витрат за допомогою високого рівня економії. 4. Рівень інвестицій і легкість реалізації: очікується, що модель РЕ-АСН повинна бути найбільш дешевою, володіючи найменшою складністю, і може бути реалізована за найменший проміжок часу. 5. Потенційні можливості до інтеграції: модель РЕ-АСН здатна найкраще полегшити послідовну інтеграцію місцевих систем до єдиної структури, орієнтованої на майбутнє, зберігаючи при цьому капіталовкладення, вже здійснювані місцевими автоматизованими розрахунковими палатами. 6. Ступінь відкритості: правильний підхід до корпоративного управління гарантує відкритий законний доступ до всіх фінансових інститутів Європейського Союзу.

(© Маноїленко О.В.)

Р

Рада Безпеки ООН

Один з головних постійно діючих органів ООН, відповідальний за підтримання міжнародного миру і безпеки. Діяльність спрямована на мирне врегулювання, розробку планів створення системи регулювання озброєнь, розв'язання питань створення і функціонування Збройних сил ООН, встановлення наявності акта агресії тощо. Діє на основі принципу одноголосності постійних членів.

(© Руденко О.М.)

Рада Європейського Союзу

Інститут Європейського Союзу, керівний орган, наділений владними повноваженнями у сфері законодавчої і виконавчої влади, має зовнішньополітичні повноваження, а також повноваження щодо формування органів і призначення посадових осіб Європейського Союзу. З 1967 р. до 1993 р. – Рада Європейських співтовариств. Після набрання чинності Договору про Європейський Союз повна офіційна назва – Рада Європейського Союзу. Місцезнаходження – м. Брюссель. До складу Ради Європейського Союзу входять: Рада із загальних питань і Галузева (спеціальна) Рада. До складу Ради із загальних питань входять міністри іноземних справ. Вона приймає рішення зовнішньополітичного характеру, координує роботу і розподіл повноважень між “формаціями”, що входять до складу Галузевої (спеціальної) Ради. До складу Галузевої (спеціальної) Ради входять міністри держав-членів залежно від предметної компетенції, зокрема 15 “формацій”: рада з питань сільського господарства, рада з економічних і фінансових питань, рада з питань навколишнього середовища, рада з питань транспорту і комунікацій, рада з питань зайнятості і соціальної політики, рада з питань рибальства, рада з питань промисловості та енергетики, рада з питань правосуддя, внутрішніх справ і захисту прав, рада по внутрішньому ринку, справам споживачів і туризму, рада у справах науки, Бюджетна рада, рада з питань культури, рада з питань розвитку, рада з питань освіти і молоді, рада з питань охорони здоров'я. Перелік “формацій” ради закріплено внутрішнім регламентом. До структури Ради входять Голова (керуючий орган Ради) і підрозділи (допоміжні органи). В якості Голови (Президента)

Ради виступає держава-член Європейського Союзу. Від її імені відповідні обов'язки виконують міністри й інші відповідальні особи. Посада Голови Ради заміщується в порядку ротації: держави-члени обіймають посаду протягом шести місяців. Черговість визначається самою Радою. Практика заміщення посади Голови Ради максимально наближена до міжурядового складу. Повноваження Голови Ради поділяються на внутрішньоорганізаційні і загальнополітичні. Внутрішньоорганізаційні повноваження Голови полягають у керівництві роботою Ради Європейського Союзу та його підрозділів. Загальнополітичні повноваження зосереджені головним чином у сфері загальної зовнішньої політики і політики безпеки, а також у сфері співробітництва поліцій та судових органів в кримінально-правовій сфері. Допоміжні органи відіграють значну роль, яка обумовлена непостійним характером роботи Ради, представлені керівниками офіційних представництв держав-членів при Європейських Співтовариствах (ранг послів або їх заступників). До складу допоміжних органів відносять спеціальні комітети і робочі групи; членами комітетів і груп є експерти у конкретних сферах суспільних відносин (транспорт, охорона здоров'я, навколишнє середовище тощо); головні завдання – досягти згоди на своєму рівні, а також здійснювати контроль за реалізацією Європейською Комісією повноважень, делегованих їй Радою. В рамках Ради функціонує 250 спеціальних комітетів і робочих груп. Генеральний секретаріат, як підрозділ Ради, забезпечує організаційну і технічну сторону роботи, має повноваження представляти Раду в інших органах Європейського Союзу (в тому числі і в Суді). Працює на постійній основі. Очолюється Генеральним секретарем. Співробітниками є посадові особи,

що знаходяться на цивільній службі Європейських Співтовариств. Форма роботи Ради – сесійна. Сесія Ради має кілька засідань і завершується протягом доби. Засідання, як правило, мають закритий характер. Статутні документи передбачають два види голосування: проста більшість і кваліфікована. Три місяці на рік (квітень, червень, жовтень) Рада проводить засідання в м. Люксембурзі.

(© Забара І.М.)

Рада євроатлантичного партнерства

Міжнародна організація (аббревіатура – РЄАП), утворена у 1997р. замість Ради північноатлантичної співпраці. У ній беруть участь 19 країн-членів Альянсу і 27 країн-партнерів: Австрія, Азербайджан, Албанія, Бельгія, Білорусь, Болгарія, Велика Британія, Вірменія, Греція, Грузія, Данія, Естонія, Ісландія, Іспанія, Італія, Казахстан, Киргизька Республіка, Канада, Латвія, Литва, Люксембург, колишня Югославська Республіка Македонія, Молдова, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Росія, Словаччина, Словенія, США, Таджикистан, Туреччина, Туркменістан, Угорщина, Узбекистан, Україна, Фінляндія, Франція, Чеська Республіка, Швеція, Швейцарія. Рада євроатлантичного партнерства розробила План дій РЄАП на 1998–2000 рр., що став основою її подальшої роботи. У свою чергу Рада євроатлантичного партнерства представляє собою форум для проведення регулярних консультацій і співпраці на рівні послів, міністрів закордонних справ та міністрів оборони. Заходи в межах РЄАП доповнюють програми «Партнерства заради миру». Вони ґрунтуються на дворічному плані дій, зосередженому на консультаціях і співпраці з питань політики

та безпеки, таких, як регіональні питання, контроль за озброєннями, міжнародний тероризм, підтримка миру, питання оборонної економіки, цивільне планування на випадок надзвичайних ситуацій, наука і екологія.

(© Рейтерович І.В.)

Рада північноатлантичної співпраці

Міжнародна організація (аббревіатура – РПАС), утворена 20 грудня 1991 р. за участю міністрів закордонних справ та представників країн-членів НАТО, а також шести країн Центральної та Східної Європи і трьох держав Балтії. У березні 1992 р. учасниками процесу співробітництва, здійснюваного в рамках РПАС, стали ще одинадцять держав, що утворилися на теренах колишнього СРСР і заснували СНД. У квітні й червні 1992 р. до цього процесу приєдналися Грузія і Албанія. Головним завданням РПАС було створення інституційних політичних рамок для розвитку відносин НАТО з партнерами у Центральній та Східній Європі, нагляд за процесом розвитку інституційних та неформальних зв'язків між ними, розвиток співробітництва в оборонній та військовій сферах, а також суміжних питаннях із залученням до нього всіх країн-учасниць на всіх рівнях. Співпраця в рамках РПАС здійснювалася згідно з Робочими планами, які спочатку розроблялися кожного року, а з 1995 р. – на дворічний період. У 1997 р. замість РПАС була утворена Рада євроатлантичного партнерства (РЄАП).

(© Рейтерович І.В.)

Референдум

Форма безпосередньої демократії, змістом якої є волевиявлення встановленої законом кількості громадян з будь-якого

суспільно значущого питання, що має вищу юридичну силу і обов'язкове для виконання органами, організаціями і громадянами, щодо яких рішення референдуму мають імперативний характер. У ст. 1. Закону України “Про всеукраїнський та місцеві референдуми” референдум визначено як “спосіб прийняття громадянами України шляхом голосування законів України, інших рішень з важливих питань загальнодержавного і місцевого значення”. Термін «референдум» з'явився вперше в XIV ст. у зв'язку з діяльністю новоутвореного Сейму Швейцарського Союзу. Швейцарський вчений А.Дюнан так пояснював появу цього терміна: «В старій Швейцарії засідання Сейму були нерегулярними, представники союзних земель не були депутатами в нинішньому розумінні цього слова, а послами, які вели справи від імені своїх урядів. Коли з'являлися такі справи, відносно яких у послів не було повноважень, то рішення по них приймалося «ad'referendum» - «те, що повинне бути повідомленим», а сучасного свого значення він набув пізніше, коли у XV ст. у Швейцарії почали проводити спочатку місцеві, а потім загальнонаціональні референдуми. Після чого почав проводитись і в інших країнах, поступово перетворившись на один із найхарактерніших інститутів сучасного демократичного суспільства. Пріоритетний вплив на виникнення і творення інституту референдуму мала правова доктрина народного суверенітету, розроблена Ж.Ж.Руссо. Концепція загальної волі та верховенства закону виражена у формулі: “Народ, який підкоряється законам, має бути їх творцем”, стала ідейним підґрунтям референдумів саме як пріоритетної форми реалізації народного суверенітету. Українські національні традиції народоправства беруть свій початок з глибокої давнини, коли

наприкінці X – на початку XI ст. в Київській Русі закріпився особливий різновид пізньої військової демократії – так звана вічова демократія. Це був, кажучи сучасною мовою, орган громадського контролю за князем і його управою. Вічова демократія була більш прогресивним явищем, ніж тогочасні демократії германців та франків, оскільки правом участі на зборах – вічі Київської Русі – були наділені не тільки дружинники, а й глави сімейств та господарі подвір'їв. За радянських часів офіційне визнання референдум здобув після його закріплення в п. «д» ст. 49 Конституції СРСР 1936 р. Проте вона штучно ототожнила дві окремі форми безпосередньої демократії, визначивши референдум як опитування населення. Перший всеукраїнський референдум відбувся 1 грудня 1991 р. Він відіграв доленосну роль у становленні України як незалежної держави, підтвердив легітимність та надав найвищої юридичної сили прийнятому Верховною Радою Української РСР Акту проголошення незалежності України. Відповідно до законодавства про референдуми існують такі їх види: всеукраїнський та місцеві референдуми; консультативні та імперативні референдуми; обов'язкові та факультативні референдуми; конституційний, законодавчий, з питань зміни території України, міжнародно-правовий та з питань довіри (недовіри) Верховній Раді України та Президенту України всеукраїнські референдуми; дозаконодавчий та післязаконодавчий всеукраїнські референдуми, а також ініціативний та імперативний референдуми. В основу класифікації були покладені критерії території проведення, юридичної сили рішень, способу проведення, предмета, часу проведення та суб'єктів ініціювання референдумів в Україні. Вступ до НАТО є важливим питанням

загальнодержавного значення і тому може бути винесене на всеукраїнський референдум. Відповідно до ст. 72 Конституції України всеукраїнський референдум призначається Верховною Радою України або Президентом України відповідно до їхніх повноважень, встановлених Конституцією. Також всеукраїнський референдум проголошується за народною ініціативою на вимогу не менш як трьох мільйонів громадян України, які мають право голосу, за умови, що підписи щодо призначення референдуму зібрано не менш як у двох третинах областей і не менш як по сто тисяч підписів у кожній області.

(© Шкурат І.В.)

Римський клуб

Міжнародна неприбуткова та неурядова організація, “глобальний мозковий центр та осередок інновацій та ініціатив”. Клуб засновано у 1968 р. італійським економістом та громадським діячем А. Печчеї. Він об’єднує найавторитетніших науковців (багато з яких є нобелівськими лауреатами), бізнесменів, міжнародних чиновників високого рангу, голів держав та экс-голів держав з усього світу, “які переконані у тому, що майбутнє людства не визначено раз і назавжди і що кожна людина може зробити свій внесок у покращення наших суспільств”. Основними напрямками діяльності Римського клубу є: аналіз стратегій розвитку цивілізації, обґрунтування небезпечності неокolonіалізму та гонки озброєнь, пошук альтернатив розвитку людства, об’єднання зусиль світової громадськості заради збереження довкілля й досягнення соціальної справедливості у світі. Основна форма діяльності Римського клубу – підготовка наукових праць у вигляді доповідей. Перша ж така доповідь під назвою «Межі росту»

(автори: Денніс Мідоуз та ін.), опублікована у 1972 р., викликала широкий резонанс в усьому світі, змусила керівництво багатьох країн та міжнародних організацій всерйоз замислитися над глобальними проблемами людства. На сьогоднішній день підготовлено та опубліковано 33 доповіді Римського клубу. Крім того, під егідою організації здійснюється випуск інших публікацій, проводяться міжнародні конференції тощо. До складу Римського клубу входить 100 дійсних членів, які не займають високих офіційних посад і не представляють інтересів окремих держав, а також асоційовані, почесні та інституційні члени. Дійсні та асоційовані члени обираються на 5 років з можливістю продовження терміну. Клуб намагається дотримуватися збалансованого представництва різних регіонів, країн, професій, статей серед дійсних членів. Дійсним членом Римського клубу є Богдан Гаврилишин, президент Міжнародного інституту менеджменту (Київ), почесний консул України в Швейцарії. Б. Гаврилишин є автором доповіді Римського клубу «Дороговкази в майбутнє. Назустріч ефективнішим суспільствам» (1981). Почесним членом Римського клубу є Борис Патон, президент НАН України. У якості інституційного члена до клубу входить Українська асоціація Римського клубу, яку очолює Віктор Вовк, асоційований член Римського клубу, консультант комітетів Верховної Ради України.

(© Казакевич О.М.)

Розподілена патентно-інформаційна служба

У 1998 р. Європейське патентне відомство (ЄПВ) проголосило проєкт розподіленої патентно-інформаційної служби (DIPS), орієнтованої переважно на широку громадськість і задоволення

потреб індивідуальних користувачів, а також малих і середніх підприємств. Необхідність забезпечення вільного доступу до патентної інформації була мотивована тим, що вона генерується в ході патентної процедури, оплачуваної за рахунок мит заявників. Тому сьогодні така інформація доступна всім користувачам патентної системи в безкоштовному режимі, в яких би цілях вона не використовувалася - особистих або комерційних, причому з оплатою тільки виготовлення копій документів і їх доставки. Це створило сприятливі умови не тільки для кінцевих користувачів, але і для інформаційної індустрії, яка сьогодні використовує дані ЄПВ для надання своїм клієнтам послуг, збагачених додатковими споживчими властивостями, утримуючи прийнятний рівень цін. Поставлене завдання було вирішене забезпеченням полегшеного доступу через Інтернет до найбільш представницьких у світі інформаційних ресурсів ЄПВ і 19 патентних відомств-членів Європейської патентної організації (ЄПО), що охоплює близько 30 млн патентних документів. Система включає два контури, що розрізняються складом і місцезнаходженням інформаційних ресурсів. Перший контур призначений в основному для поточного оповіщення на національному рівні, а другий - для повнішого «глобального» обслуговування з обхватом ретроспективи. Розроблений якісний інтерфейс, який зв'язує ці два контури в єдиний ресурс, доступний за адресою: <http://ep.espacenet.com>. 19 патентних відомств - членів ЄПО забезпечують через свої сайти вільний доступ як мінімум до дворічних масивів національних патентних документів. Другий контур забезпечує доступ до баз даних ЄПВ, які містять інформацію про патентні документи ЄПВ, Франції, Німеччини, Швейцарії, США і Всесвітньої організації інтелектуальної

власності (ВОІС) (бібліографічні дані, англомовні реферати і повні описи винаходів); Китаю і Японії (бібліографічні дані і англомовні реферати), а також бібліографічні дані 47 національних і 3 регіональних відомств, низки країн СНД і Євразійського патентного відомства (ЄАПВ). У разі публікації документа в кількох країнах сімейство аналогів представляється в БД ЄПВ одним документом. Таблиця складу сімейства аналогів дозволяє вибирати документи на доступній мові. Сьогодні ЄПВ забезпечило доступ до європейських патентних документів за 70 років.

(© Маноїленко О.В.)

Розширення ЄС (EU Enlargement)

Процес збільшення Європейського Союзу за рахунок вступу до нього нових держав-членів. Процес європейської інтеграції розпочався 18 квітня 1951 р., коли перші шість держав-засновниць – Франція, Німеччина, Італія, Бельгія, Нідерланди Люксембург – підписали Паризький договір про створення Європейського Співтовариства вугілля та сталі. В результаті п'яти хвиль розширення Співтовариства кількість його держав-членів збільшилася до 25. Перше розширення Європейського Співтовариства відбулося 1 січня 1973 р., коли до нього приєдналися Велика Британія, Данія та Ірландія. Норвегія, яка також подавала заявку на вступ, не стала членом Співтовариства через негативні результати національного референдуму (25 вересня 1972 р., 53,5% голосів "проти"). 1 січня 1981 р. до Співтовариства приєдналася Греція (друге розширення), яка попри негативний висновок комісії, яка вважала її "найменш готовою", зуміла майстерно провести переговори про вступ і стати десятою державою-членом Європейського Співтовариства. Третє розширення завершило

процес європейської інтеграції держав Південної Європи, який розпочала Греція. 1 січня 1986 р. державами-членами Співтовариства стали Іспанія та Португалія, вступ яких був ускладнений низкою економічних, структурних та адміністративних питань. У зв'язку з отриманням внутрішнього самоврядування 1 лютого 1985 р. зі складу ЄС вийшла Гренландія (за результатами національного референдуму), яка як автономна територія Данії приєдналася разом з нею до Співтовариства в 1973 р. У 1987 р. заявку на вступ подала північноафриканська країна Марокко, але вона була відхилена Радою через те, що не відповідала формальному критерію належності до Європейського континенту. Четверте розширення відбулося вже після створення ЄС. 1 січня 1995 р. державами-членами Союзу стали Австрія, Швеція та Фінляндія. Норвегія, яка подавала заявку на вступ, знову не стала членом ЄС через негативні результати національного референдуму (28 листопада 1994 р., 52,2% голосів "проти"). П'яте – безпрецедентне за масштабами – розширення відбулося 1 травня 2004 р., коли членами ЄС стали Естонія, Латвія, Литва, Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина, Словенія, Мальта, Кіпр. 1 січня 2007 р. членами ЄС стали Болгарія та Румунія. Кількість держав-членів Союзу сягнула 27. Для того, щоб вступити в ЄС, будь-якій державі-кандидату необхідно відповідати чітко визначеним політичним, економічним та юридичним умовам, які загальновідомі як Копенгагенські критерії (прийняті на саміті ЄС в Копенгагені в червні 1993 р.). Відповідно до Договору про заснування Європейського Співтовариства, вступ до ЄС кожної конкретної країни має бути схвалений не тільки кожною державою-членом, а й Європейським парламентом.

(© Рудік О.М.)

С

Світова організація торгівлі

Міжнародна організація (аббревіатура – СОТ), мета діяльності якої полягає у регулюванні торгівельно-економічних відносин учасників на основі пакета угод Уругвайського раунду багатосторонніх торгових переговорів (1986-1994 рр.). СОТ сприяє подальшій лібералізації світової торгівлі, створенню умов для стабільного і передбачуваного розвитку світової економіки, забезпеченню справедливих умов конкуренції між виробниками товарів та послуг різних країн. У рамках організації здійснюється вплив на державну торгівельну політику шляхом вироблення правил світової торгівлі. СОТ була утворена 1 січня 1995 р. на базі Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ), яка була підписана у 1947 р. і вступила в дію у 1948 р.. На сьогоднішній день СОТ є найбільшим і найавторитетнішим міждержавним форумом для врегулювання проблем багатосторонніх торгівельних відносин і реалізації домовленостей Уругвайського раунду. Основні принципи СОТ передбачають: взаємне надання режиму найбільшого сприяння в торгівлі, взаємне надання національного режиму товарам і послугам іноземного походження, регулювання торгівлі переважно тарифними методами, відмова від використання кількісних та інших обмежень, відкритість торгівельної політики, розв'язання торгівельних суперечок шляхом переговорів. Таким чином, країна, яка є членом СОТ, отримує більш сприятливі умови доступу на світові ринки товарів та послуг, убезпечує себе від

дискримінаційних обмежень у торгівельних відносинах завдяки доступу до механізму СОТ по вирішенню суперечок, отримує можливість впливу на формування правил міжнародної торгівлі. Водночас вона бере на себе зобов'язання виконувати умови багатосторонніх торгівельних угод, яких налічується близько 50 і які регулюють до 97% світового торгівельного обігу. Україна стала членом СОТ у 2008 р. Штаб-квартира СОТ знаходиться в м. Женеві (Швейцарія), штат постійних співробітників – 500 осіб, річний бюджет становить \$130 млн.

(© Казакевич О.М.)

Світовий банк

Об'єднання міжнародних фінансових організацій з єдиним керівництвом, до якого входять п'ять установ: Міжнародний банк реконструкції і розвитку (IBRD), який надає позички та допомогу країнам з середнім рівнем розвитку в Азії, Африці, Латинській Америці, Східній Європі; Міжнародна фінансова корпорація (IFC), яка займається інвестуванням у приватний сектор країн, що розвиваються, надає технічну допомогу урядам (1956 р.); Міжнародна асоціація розвитку (IDA), яка надає безвідсоткові позики та гранти найбільш бідним країнам (1960 р.); Міжнародна агенція з інвестиційних гарантій (MIGA), що заохочує іноземні інвестиції до країн, які розвиваються шляхом надання гарантій компенсації втрат від некомерційних ризиків (1988 р.); Міжнародний центр врегулювання інвестиційних суперечок (ICSID) як форум спілкування інвесторів та країн, що потребують інвестицій (1966 р.). Світовий банк входить до системи ООН. Головною метою Світового банку є сприяння економічному зростанню та соціальному розвитку країн, що розвиваються. Зокрема,

Світовий банк підтримує уряди країн-членів у їх зусиллях по інвестуванню у школи, центри охорони здоров'я, проведенню водопостачання та електрифікації, боротьбі з хворобами і захисту навколишнього середовища. У своїй діяльності Світовий банк керується завданнями тисячоліття: покласти край злиденності та голоду, забезпечити усіх дітей початковою освітою, сприяти забезпеченню жінок рівними правами з чоловіками, знизити дитячу смертність, підвищити рівень охорони здоров'я жінок та матерів, побороти ВІЛ/СНІД, малярію та інші захворювання, захищати навколишнє середовище та природні ресурси, розвивати міжнародне співробітництво. Програми Світового банку діють у близько 100 країнах, що розвиваються. На 30 червня 2005 р. діяло 278 проектів Світового банку, обсяги фінансування яких становили \$22,3 млрд. у вигляді грантів та кредитів. Світовий банк був заснований у 1944 р. 38 країнами. На сьогоднішній день до нього входять 184 країни.

(© Казакевич О.М.)

Свободи Спільного ринку Європейського Співтовариства

Керівні принципи, на яких базується Спільний ринок, основи розвитку його права. Свобод Спільного ринку Європейського Співтовариства чотири: свобода пересування товарів, свобода пересування осіб, свобода пересування (надання) послуг, свобода пересування капіталу. Чотири свободи спільного ринку є принциповою основою економічної інтеграції Європейського Співтовариства. Свободи Спільного ринку впливають на всі правові механізми ЄС, інститути і органи Співтовариства, формування його правової системи, діяльність юридичних і фізичних осіб Співтовариства. Чотири свободи спільного ринку Європейського співтовариства визначені Договором про ЄС

(абзац “с” п.1 ст.3 Договору). Право, що регулює чотири свободи Спільного ринку ЄС, визначають як значне досягнення західноєвропейської і світової юридичної думки. Положення щодо свобод є одним з найбільш розроблених розділів права ЄС, як за кількістю прийнятих нормативних актів, так і за кількістю рішень Суду. Доктрина додатково визначає ще дві свободи спільного ринку: свободу пересування платежів і свободу пересування інформації. В сучасних умовах розвитку під свободами спільного ринку Європейського Співтовариства розуміють, що кожна із свобод є принципом Спільного ринку ЄС; кожна із свобод є певним суб’єктивним правом юридичних і фізичних осіб ЄС; кожна із свобод розглядається як комплекс прав і обов’язків, пов’язаних із такою свободою, закріплених нормативними актами Співтовариства, держав-членів, а також рішень Суду. З метою вдосконалення законодавства в питаннях щодо свобод спільного ринку Європейського Співтовариства використовують два методи регулювання інтеграційних процесів; нормам, що регулюють свободи, притаманні такі правові принципи, як принцип верховенства права Європейського Союзу, принцип прямої дії, принцип відсутності дискримінації.

(© Забара І.М.)

Співробітництво поліцій та судових органів у кримінально-правовій сфері

Третя опора Європейського Союзу (аббревіатура – СПСО), окрема сфера діяльності Європейського Союзу, в межах якої він наділений спеціальною компетенцією. Джерелом компетенції Європейського Союзу в рамках СПСО є розділ VI Договору, про Європейський Союз “Положення про співробітництво поліцій і судових органів в кримінально-правовій сфері”. Зміни

в правовий режим було внесено Амстердамським договором 1997 р. та Ніццьким договором 2001 р. Правові акти, що видаються на підставі розділу VI Договору, приймаються в якості актів третьої опори. До предмету СПСО входять питання боротьби із злочинністю, в тому числі діяльність з попередження, розслідування, притягнення до відповідальності і виконання покарань за кримінальні злочини. Пріоритетним завданням СПСО є боротьба з тяжкими або особливо тяжкими злочинами, які є значною загрозою для всіх держав-членів Європейського Союзу: тероризмом, торгівлею людьми, злочинами проти дітей, торгівлею наркотиками, торгівлею зброєю, корупцією, шахрайством. Метою діяльності СПСО є “забезпечення громадян підвищеним рівнем захисту в рамках простору свободи, безпеки та правосуддя” (ст.29). Основними напрямками діяльності Європейського Союзу та держав-членів в рамках третьої опори є поліцейське співробітництво та співробітництво органів кримінальної юстиції. Спільна діяльність у галузі поліцейського співробітництва охоплює чотири напрями: оперативно-розшукова діяльність (співробітництво поліцейських, митних та інших органів держав-членів у сфері попередження, виявлення та розслідування карних злочинів); інформаційна діяльність (збір, збереження, обробка, аналіз і обмін відповідною інформацією), підготовка кадрів та криміналістичне забезпечення (співробітництво та спільні ініціативи у сфері освіти, обміну офіцерами зв'язку, використання обладнання та криміналістичних досліджень); вдосконалення криміналістичних методів розслідування злочинів. Співробітництво органів кримінальної юстиції охоплює п'ять напрямів діяльності: розслідування кримінальних справ та

виконання покарань; видача (екстрадиція) злочинців; гармонізація норм процесуального права, розмежування підвідомчості кримінальних справ між державами-членами; гармонізація кримінального права держав-членів у сфері організованої злочинності, тероризму, торгівлі наркотиками. До кола повноважень Європейського Союзу в сфері СПСО відносять: прийняття спільних позицій; розробка конвенцій між державами-членами; ухвалення нормативних, а також індивідуальних актів у сфері боротьби із злочинністю; розв'язання правових конфліктів; координація і сприяння діяльності правоохоронних служб держав-членів; укладення міжнародних договорів. Спільна позиція є документом, що містить офіційну позицію Європейського Союзу щодо проблем в правоохоронній сфері. Повноваження щодо прийняття спільних позицій має Європейська Рада. Повноваження щодо розробки конвенцій між державами-членами належить Європейській Раді. Значним досягненням у цій сфері є прийняття Конвенції про створення Європолу 1995 р. Ухвалення нормативних, а також індивідуальних актів у сфері боротьби із злочинністю реалізується Європейською Радою шляхом прийняття юридично обов'язкових актів - рамкових рішень та рішень. Розв'язання правових конфліктів у рамках третьої опори СПСО належить Суду Європейських співтовариств. Для координації і сприяння діяльності правоохоронних служб держав-членів створено Європейське поліцейське відомство (Європол), а також, відповідно до положень Ніццького договору 2001 р., планується створення Євроюсту. Укладення міжнародних договорів в рамках третьої опори покладається на Європейську Раду.

(© Забара І.М.)

Спільна європейська політика безпеки та оборони ЄС (СЄПБО)

Важливий чинник підвищення ролі ЄС як військового компонента та ефективності дій НАТО відповідно до визначених між НАТО і ЄС домовленостей.

(© Вітер Д.В..)

Спільна оборонна політика (Common defence policy)

Один з двох міжурядових “стовпів” Європейського Союзу, що передбачає визначення загальних рис спільної оборонної політики, формування спільної оборонної політики, метою чого є створення спільної оборонної структури та системи на основі специфічних юридичних інструментів реалізації (спільні дії та спільні позиції), застосування яких ухвалюється одностайним голосуванням у Раді Європи.

(© Вітер Д.В.)

Спільна позиція (Joint position)

Правовий інструмент, який надає Раді ЄС можливість визначати підхід Європейського Союзу до будь-якого окремого питання у межах співробітництва у сфері юстиції та внутрішніх справ (третья колона Європейського Союзу). Держави-члени мають забезпечувати узгодженість своїх національних внутрішніх та зовнішніх політик зі спільними позиціями, які одностайно приймаються на засіданнях Ради. Положення Договору вимагають також від держав-членів координації своїх дій у міжнародних організаціях та на міжнародних конференціях з метою підтримки на таких форумах спільних позицій. У разі, коли в міжнародних організаціях та

міжнародних конференціях беруть участь не всі держави-члени, тим державам-членам, що беруть у них участь, належить підтримувати спільні позиції. Положення щодо спільної позиції було внесено до тексту Маастрихтського договору (1992 р.) в розділі, в якому йшлося про співробітництво у сфері юстиції та внутрішніх справ. Амстердамський договір (2000 р.) залишив цей інструмент в новому Розділі VI "Співробітництво поліцій та судових органів в кримінально-правовій сфері" консолідованої версії Договору про Європейський Союз. Конституція ЄС, процес ратифікації якої було зупинено через негативні результати національних референдумів у Франції та Нідерландах, передбачала встановлення єдиної інституційної структури для всіх сфер співробітництва, скасування колон Європейського Союзу, визначених Маастрихтським договором 1992 р., та поступове заміщення спільної позиції європейськими законами та рамковими законами.

(© Рудік О.М.)

Спільна політика в галузі рибальства (COMMON FISHERIES POLICY)

З'явилася на порядку денному ЄС в 1970 р., після прийняття двох постанов, які передбачали здійснення таких заходів: створення організації спільного ринку для рибних продуктів; надання структурної допомоги для модернізації сектора; гарантування вільного доступу рибальських суден у води всіх держав-членів за умови виконання певних умов. На розвиток спільної політики в галузі рибальства (СПР) серйозно вплинули як подальше розширення Співтовариства, так і обговорення проблеми збереження рибних запасів, ініційоване в 70-х рр. ООН та рядом екологічних організацій. Спільна організація

ринку риби та продуктів аквакультури була першим елементом СПР. Її основними цілями є: забезпечення ринкової стабільності, гарантування справедливого доходу виробникам риби та рибних продуктів, надання переваги продукції ЄС без завдання шкоди зростаючому попиту на сировину переробної промисловості. Для досягнення цих цілей використовуються такі основні інструменти: 1) встановлення спільних маркетингових стандартів; 2) створення організацій виробників; 3) запровадження системи підтримки цін на основі механізмів інтервенції; 4) встановлення відповідного торгівельного режиму з третіми країнами. Організація спільного ринку риби та рибної продукції супроводжується в ЄС спільною структурною політикою, яка має сприяти досягненню цілей спільної політики у галузі рибальства шляхом зміцнення економічного і соціального згуртування. Європейська Комісія є найвпливовішим інститутом у питаннях СПР. У 1976 р. був створений Генеральний директорат з питань рибальства, роль якого полягає у виробленні державної політики в галузі рибальства. До експертного середовища, послугами якого користується Генеральний директорат, входять морські біологи, а також економісти з центрів, що проводять прикладні дослідження, та університетів. Саме погляди та позиція вчених забезпечували Генеральний директорат з питань рибальства необхідними аргументами під час розробки й запровадження ряду непопулярних регуляторних методів (наприклад, скорочення тоннажу рибальського флоту). З 1971 р. при Комісії діє офіційний Дорадчий комітет з питань рибальства, до складу якого входять представники виробників, торгівлі, переробки та фінансування у галузі рибальства. Після реформи СПР в 2002 р. були створені регіональні дорадчі комітети, які дозволили

рибалкам, науковцям та іншим гравцям спільно працювати і мати вплив на питання, пов'язані з рибальством. З 1 січня 2003 р. в ЄС була запроваджена нова політика в галузі рибальства. Основними змінами, що запроваджувала реформа, стали такі: встановлення довгострокових цілей, а також визначення необхідних заходів щодо досягнення та/або підтримки безпечних рівнів кількості дорослої риби; вирішення проблеми хронічної надлишкової потужності риболовного флоту; забезпечення однаковості заходів контролю й засобів покарання порушників правил на території ЄС; широке залучення зацікавлених гравців.

(© Рудік О.М.)

Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу

Документ, який визначає основні напрями співробітництва України з Європейським Союзом (ЄС) - організацією, яка в процесі свого розвитку досягла високого рівня політичної інтеграції, уніфікації права, економічного співробітництва, соціального забезпечення та культурного розвитку. Стратегія інтеграції України до ЄС визначила основні пріоритети діяльності органів виконавчої влади до 2007 року, протягом якого мають бути створені умови, необхідні для набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу має забезпечити входження держави до європейського політичного (в тому числі у сфері зовнішньої політики і політики безпеки), інформаційного, економічного і правового простору. Отримання на цій основі статусу асоційованого члена ЄС є головним зовнішньополітичним пріоритетом України у середньостроковому вимірі і повинно співвідноситися в часі з

набуттям повноправного членства в ЄС державами-кандидатами, які мають спільний кордон з Україною. Серед основних напрямів інтеграційного процесу такі: 1) адаптація законодавства України до законодавства, забезпечення прав людини; 2) економічна інтеграція та розвиток торговельних відносин між Україною та ЄС; 3) інтеграція України до ЄС у контексті загальноєвропейської безпеки; 4) політична консолідація та зміцнення демократії; 5) адаптація соціальної політики України до стандартів ЄС; 6) культурно-освітня і науково-технічна інтеграція; 7) регіональна інтеграція України; 8) галузева співпраця; 9) співробітництво у галузі охорони довкілля. Внутрішнє забезпечення процесу інтеграції України до ЄС покладається на вищий, центральні та місцеві органи виконавчої влади України у співпраці з органами законодавчої влади, відповідними органами місцевого самоврядування. Керівництво стратегією інтеграції України до ЄС здійснює Президент України. Кабінет Міністрів України забезпечує реалізацію Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу. Міністерство закордонних справ України здійснює заходи щодо забезпечення політичних відносин України з ЄС та координацію діяльності органів виконавчої влади у сфері зовнішньої політики та політики безпеки. Міністерство економіки України здійснює міжвідомчу координацію з питань міжгалузевого економічного та соціального співробітництва України з ЄС. Міністерство внутрішніх справ України і Міністерство юстиції України здійснюють міжвідомчу координацію з питань співробітництва України з ЄС у межах своєї компетенції. Інші міністерства та центральні органи виконавчої влади забезпечують реалізацію галузевого співробітництва України з ЄС, імплементацію Угоди про

партнерство і співробітництво, здійснюють інші заходи у межах своєї компетенції та визначених Стратегією завдань з метою поглиблення інтеграції України до ЄС. Щорічно розроблятиметься План дій по реалізації стратегічного курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу. Стратегія затверджена указом Президента України від 11 червня 1998 р. №615/98 “Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу”, в неї внесені зміни указом Президента України від 12 квітня 2000 р. № 587/2000 “Про внесення змін до деяких указів Президента України” та указом Президента України від 11 січня 2001 р. № 8/2001 “Про внесення змін до указу Президента України від 11 червня 1998 р. № 615”. Стратегією враховано положення Стратегії ЄС щодо України від 4 жовтня 1994 р., Спільної позиції ЄС щодо України від 28 листопада 1994 р., Спільної стратегії ЄС щодо України від 11 грудня 1999 р., а також відповідних рішень Ради ЄС, декларацій та документів ЄС, які стосуються України. Положення Стратегії ґрунтуються на Конституції України, Основних напрямках зовнішньої політики України, Концепції (основах державної політики) національної безпеки України, Угоді про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами - членами 1994 р., договорах, укладених між Україною та ЄС, в яких визначаються механізми взаємодії між сторонами.

(© Бакуменко В.Д., Забара І.М.)

“Стратегія наміру” на шляху євроатлантичної інтеграції України

Стратегія, що сьогодні вимушено здійснюється українською владою за відсутності офіційно прийнятого політичного

рішення НАТО щодо вступу України до цього блоку. Українська політична еліта, виходячи з геополітичного становища країни, достатньо чітко визначила за мету європейську та євроатлантичну інтеграцію України й закріпила відповідні положення законодавчо. В той же час залишається актуальною інституалізація внутрішньополітичної, економічної, соціально-гуманітарної, військової функцій процесу євроатлантичної інтеграції в Україні, створення дієвої структури державного регулювання цього процесу. Стратегія наміру передбачає послідовний розвиток і поглиблення співпраці України з НАТО, поступове приведення організаційно-правового забезпечення політичної, економічної та військової систем держави у відповідність до стандартів НАТО за рахунок наявних власних можливостей. На цьому етапі важливого значення набуває координація заходів, спрямованих на реалізацію стратегічних цілей державної політики щодо забезпечення входження України в європейський політичний, економічний, безпековий і правовий простір, створення передумов для набуття Україною членства в ЄС та НАТО, підвищення ефективності контролю за діяльністю органів влади у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції.

(© Бакуменко В.Д.)

“Стратегія приєднання” на шляху євроатлантичної інтеграції України

Стратегія, що буде реалізована після офіційного прийняття політичного рішення НАТО щодо вступу України до цього блоку. Зрозуміло, що прийняття такого рішення, в якому буде визначено конкретні терміни й зроблено запрошення Україні,

приведе до кардинальної зміни нею стратегії та тактики євроатлантичної інтеграції. Очікується різке прискорення у всіх напрямках реалізації цього процесу, чому сприятиме й перетворення існуючої структури державного управління відповідно до нової Стратегія приєднання. Така структура має враховувати як досвід країн – членів НАТО, так і особливості національної системи державного управління. Значною мірою очікується на позитивний вплив зміни форми правління з президентсько-парламентської до парламентсько-президентської республіки, яка більш близька до форми правління у більшості країн – членів НАТО.

(© Бакуменко В.Д.)

Суверенітет

Незалежне від будь-яких сил, обставин і осіб верховенство; незалежність держави в зовнішніх і внутрішніх справах. Класичне визначення поняття “суверенітет” дано французьким філософом Ж.Боденом (XVI ст.) як «вищої, абсолютної і повсякчасної влади над громадянином і підданими в політичному співтоваристві». У сучасних умовах суверенітет найчастіше розглядається як верховенство влади держави всередині країни та її незалежність від влади будь-якої іншої держави. Поєднання двох начал – верховенства і незалежності – означає як право держави на незалежність і свободу від посягань іззовні і зсередини, так і право управляти, панувати, владарювати, свободу приймати рішення, здійснювати функції верховної влади. Отже, розрізняють два аспекти поняття «суверенітет» – внутрішній і зовнішній. Під внутрішніми аспектами суверенітету розуміється можливість для держави розпоряджатися своєю територією і ресурсами, а також

видавати закони й примушувати підданих до їх виконання. У внутрішньому житті країни суверенітет передбачає верховенство уряду та державних структур, які ним формуються. Зовнішній аспект суверенітету ототожнюється з можливістю держави проводити незалежну політику, встановлювати дипломатичні відносини з іншими державами, оголошувати їм війну або укласти мир тощо. Важливою ознакою державного суверенітету є визнання міжнародним співтовариством, іншими суб'єктами міждержавних відносин права того чи іншого уряду на юридично рівних засадах вступати у взаємини з іншими урядами. Верховенство державної влади як найважливішої ознаки суверенітету виражається в тому, що вона не є делегованою ззовні і самостійно визначає всю будову правових відносин у державі (прийняття Конституції, законів тощо), здійснює авторитетний вплив на всі сторони життя суспільства, а якщо потрібно – застосовує примус. Правовою основою суверенітету є конституції, декларації, загальновизнані принципи міжнародного права, які фіксують суверенну рівність держав, їхню територіальну цілісність, невтручання у внутрішню та зовнішню справи, право націй на самовизначення. Повага до суверенітету – один з найголовніших принципів міжнародного права і міжнародних відносин, який закріплено у Статуті ООН, Гельсінських угодах та інших міжнародно-правових документах. Доктрина суверенітету сформувалась у процесі трансформації середньовічної системи Європи в сучасну систему держав, кульмінацією якого став Вестфальський договір 1648 р. Вестфальський договір 1648 р. – перша європейська хартія, у якій зроблено спробу встановити певну єдність держав Європи на засадах взаємного визнання

територіального суверенітету кожної з них. Він став поворотним пунктом у розвитку міжнародного співтовариства і міжнародного права зокрема. Вважають, що Вестфальський договір 1648 р. започаткував європейське право націй. Вестфальський мир 1648 р. освятив принцип терпимості шляхом декларування рівноправності католицьких і протестантських держав та надання певних гарантій релігійним меншинам. Цим було визнано, хоч і неповно, принцип свободи совісті, який започаткував у світі захист прав меншин. Другим аспектом Вестфальського миру 1648 р., що відчутно вплинув на майбутній розвиток Європи, було встановлення у ньому гарантій для підтримання миру. Так, ст. 123 договору проголошувала, що ухвалений мир повинен залишатися у силі, а його учасники «зобов'язуються підтримувати і захищати всі статті в цілому та кожен окремо». Окрім того, як додаткові гарантії у договорах було сформульовано норми щодо мирного розв'язання спорів та застосування санкцій проти агресора. Вони стали новаціями, які утверджували вищий рівень дотримання договорів між державами, особливо у сфері забезпечення миру. Вестфальський мир 1648 р., який став віхою у розвитку міжнародного права, сприяв відокремленню цього права від будь-якої релігійної основи і, виходячи з принципу рівноправності, поширив його дію на монархії і республіканські держави. Вестфальський мир 1648 р. дав також теоретичний і практичний імпульс розвитку принципу балансу сил, тобто рівновазі як необхідній основі існування права націй. Це привело до аксіоматичного розуміння того, що підтримка створеної Вестфальським миром 1648 р. міжнародної системи залежить від збереження балансу сил між її компонентами та незалежними частинами. Це знаменувало кінець історичної

добі, що жила ідеєю християнської співдружності і мала управлятися у духовній і світській сферах папою та імператором, і початок іншої, що утверджувала нову міжнародну систему з множинністю держав, де кожний суверен у межах своєї території був рівний іншому і вільний від будь-якої зовнішньої влади. Остання поряд з необхідністю співробітництва неминуче стимулювала і суперництво, що виявилось у визнанні принципу балансу сил як єдино можливої за цих умов форми співіснування держав. Однак, як би не оцінювати втрату для людства ідеї християнської єдності і намагань створити на її основі відповідний світовий порядок, європейська, а за нею і всесвітня історія розвивалася саме через утвердження та збагачення цінностей Вестфальського миру 1648 р. Наступними віхами цього процесу стали Віденський конгрес 1815 р., Версальський мирний договір 1919 р., Ліга Націй, Пакт Бріана-Келлога 1928 р. (Паризький пакт) та Організація Об'єднаних Націй. Захист суверенітету власними силами сьогодні є досить проблематичним, тому держави об'єднуються у військово-політичні блоки для створення систем колективної безпеки і оборони. Таким був Варшавський договір, куди входили країни соціалістичного табору і який припинив своє існування після розпаду СРСР. На сьогоднішній день найбільш потужним є військово-політичний блок НАТО.

(© Шкурат І.В.)

Суд Європейських Співтовариств (див: Європейський суд) Суд з примирення і арбітражу

Орган, створений відповідно до Конвенції з примирення і арбітражу в рамках НБСЄ, прийнятої в м. Стокгольмі 15 грудня 1992 р. Конвенція була підписана 34 державами-учасниками НБСЄ (перейменована у 1995 р. в ОБСЄ - Організацію з

безпеки і співробітництва в Європі) та ратифікована понад 20 державами. Головним елементом цієї Конвенції є обов'язковий характер процедури примирення, що поширюється на усі спори, незважаючи на те, що результати процедури не мають обов'язкового характеру для сторін. Крім того, Конвенція передбачає можливість добровільної передачі справи до арбітражу в тому розумінні, що кожна держава може зробити односторонню заяву про визнання компетенції арбітражного суду за умови дотримання принципу взаємності. Такі заяви були зроблені Грецією, Данією, Фінляндією, Швецією. Регламент Суду набув чинності 1 лютого 1997 р. Примирення та арбітраж здійснюється відповідно Примирною комісією та Арбітражним трибуналом, які створюються для кожного спору. До складу Примирної комісії та Арбітражного трибуналу входять відповідно мирові посередники та арбітри, що обираються із списку. Мирові посередники та арбітри створюють у сукупності Суд з примирення і арбітражу в рамках ОБСЄ. Кожна держава-учасниця Конвенції призначає протягом двох місяців з моменту набуття нею чинності двох мирових посередників та призначає одного арбітра і одного заступника арбітра, з яких принаймні один є громадянином цієї держави. Другий посередник може бути громадянином іншої держави-учасниці ОБСЄ. Держава, яка стає учасницею Конвенції після набуття нею чинності, призначає мирових посередників та арбітра і його заступника протягом двох місяців після того, як ця Конвенція набуде чинності для цієї держави. Президія Суду складається з голови, заступника голови і трьох членів. Голова Суду обирається членами Суду з їх числа. Голова головує в президії. Мирові посередники і арбітри обирають із свого складу по два члени президії і по два їх заступники. Президія

обирає заступника голови з числа своїх членів. Заступником голови є мировий посередник, якщо головою є арбітр, і арбітр, якщо головою є мировий посередник. Рішення Суду приймаються більшістю голосів членів, які беруть участь у голосуванні. Ті, що утрималися, не вважаються такими, що беруть участь у голосуванні. Рішення президії приймаються більшістю голосів її членів. Рішення Примирних комісій і Арбітражних трибуналів приймаються більшістю голосів їх членів, які не можуть утриматися від голосування. Якщо голоси розділяються порівну, голос головуючого є вирішальним. В Суді існує дві процедури: процедура примирення та процедура арбітражу. Процедура примирення: будь-яка держава-учасниця Конвенції може подати секретарю Суду заяву з проханням про створення Примирної комісії для розв'язання спору між нею та іншою державою-учасницею або кількома державами-учасницями. Заява Секретарю Суду може бути також подана разом двома або кількома державами-учасницями. Кожна сторона в спорі призначає із списку мирових посередників одного мирового посередника до складу комісії. Коли сторонами в одному і тому ж спорі є більше двох держав, держави, що відстоюють одні й ті ж інтереси, можуть домовитися про призначення одного спільного мирового посередника. За відсутності такої домовленості кожна з двох сторін у спорі призначає однакове число мирових посередників, яке не перевищує максимального їх числа, встановленого президією. Після отримання заяви або угоди, шляхом яких держави, що є сторонами в спорі, звертаються з проханням створити Примирну комісію, голова Суду проводить консультації з сторонами в спорі стосовно інших членів Комісії. Президія призначає ще трьох посередників до складу Комісії.

Президія може збільшити або скоротити їх число за умови, що воно залишається непарним. Комісія обирає свого голову із числа членів, призначених президентом. Примирний розгляд здійснюється конфіденційно, і всі сторони в спорі мають право бути заслуханими. Примирна комісія після проведення консультацій зі сторонами в спорі визначає процедуру, надаючи допомогу сторонам в спорі в пошуках урегулювання згідно з міжнародним правом та їх обов'язками в рамках ОБСЄ. Якщо в ході розгляду сторони у спорі за допомогою Примирної комісії дійдуть до взаємоприйняттого урегулювання, то вони включають умови цього урегулювання в резюме, яке підписується їх представниками і членами Комісії. З моменту підписання цього документа розгляд закінчується. Рада ОБСЄ через Комітет старших посадових осіб сповіщається про успішний результат примирення. Якщо Примирна комісія вважає, що вивчені всі аспекти спору і всі можливості пошуку рішення, вона готує заключну доповідь. У доповіді викладаються пропозиції Комісії щодо мирного урегулювання спору. Якщо одна із сторін в спорі не погоджується із запропонованим урегулюванням, то інша сторона або сторони більше не зв'язані своєю згодою на нього. Процедура арбітражу полягає в наступному: прохання про арбітраж може бути подане в будь-який момент за згодою між двома або кількома державами-учасницями Конвенції або між однією та кількома державами-учасницями Конвенції або між однією та кількома іншими державами-учасницями ОБСЄ. Після подання прохання про арбітраж створюється Арбітражний трибунал. Арбітри, які призначаються сторонами в спорі, є членами Трибуналу. Якщо більше двох держав є сторонами в одному й тому ж спорі, держави, які відстоюють одні і ті ж інтереси, можуть

домовлятися про призначення одного спільного арбітра. Президія призначає з арбітрів до складу Трибуналу певне число членів таким чином, щоб кількість членів, призначених президією, принаймні на одного чоловіка перевищувала кількість членів Трибуналу. Усі сторони в спорі мають право бути заслухані у ході арбітражного розгляду, який повинен відповідати принципам справедливого судового процесу. Розгляд складається з письмового та усного судочинства. Сторонам у спорі надається тридцятиденний строк для того, щоб направити до Трибуналу свої зауваження щодо прохання про вступ у справу. Трибунал виносить рішення про прийнятність такого прохання. Слухання в Трибуналі проходять *in camera*, якщо Трибунал не приймає іншого рішення на прохання сторін у спорі. У випадку, коли одна або кілька сторін у спорі не з'являються в Трибунал, інша або інші сторони у ньому можуть звернутися до Трибуналу з проханням вирішити питання на її або їх користь. У цьому випадку Трибунал виносить рішення, попередньо переконавшись у наявності в нього відповідної компетенції та в обгрунтованості претензій сторони або сторін, які беруть участь у розгляді. Арбітражне рішення є остаточним і оскарженню не підлягає. Разом з тим сторони у спорі або одна із сторін можуть звернутися до Трибуналу з проханням про тлумачення цього рішення у тому, що стосується його змісту або сфери застосування. Після одержання зауважень сторін у спорі Трибунал в якомога стислі строки дає своє тлумачення. Рішення публікується секретарем Суду. Його завірена копія направляється сторонам в спорі і Раді ОБСЄ через Комітет старших посадових осіб.

(© Забара І.М.)

Суд першої інстанції Європейських Спільнот (Court of First Instance of the European Communities / СПІ)

Другий рівень судової влади Європейської Спільноти; інституція, до юрисдикції якої належить розгляд кадрових суперечок в установах ЄС, спірних питань у галузі конкуренції, слухання справ, що потребують вивчення численних фактів (а не тлумачення законів), ведення справ за позовами осіб та компаній, крім справ проти заходів із захисту торгівлі Європейського Союзу (таких, як антидемпінг). Рішення Суду першої інстанції можуть бути оскаржені в Суді ЄС з позиції законності. СПІ складається з 25 суддів (по одному від кожної з держав-членів), яких на шестирічний термін з правом подовження повноважень призначають за загальної згоди уряди держав-членів. Судді вибирають поміж себе президента на трирічний термін з правом подовження повноважень. В СПІ немає генеральних адвокатів. Створений в 1989 р.

(© Логвін З.І.)

Сфери консультацій і співробітництва між Україною та НАТО

Широкий спектр питань для консультацій та співробітництва між Україною та НАТО. Суб'єкти цих відносин підтверджують своє зобов'язання повною мірою реалізовувати розширену і поглиблену Програму Партнерства заради миру. Це включає участь України в операціях, включаючи миротворчі операції, в кожному конкретному випадку, за повноваженнями Ради Безпеки ООН, або за відповідальністю ОБСЄ, а також у разі залучення до таких операцій Об'єднаних загальновійськових тактичних сил, участь у них України на початковому етапі, що в кожному конкретному випадку є предметом рішень Північноатлантичної Ради щодо окремих операцій.

Консультації між Україною і НАТО стосуватимуться питань, які становлять спільний інтерес, зокрема: політичних питань та питань, що стосуються безпеки, зокрема розвитку євроатлантичної безпеки та стабільності, включаючи безпеку України; запобігання конфліктам, управління кризами, підтримання миру, врегулювання конфліктів та гуманітарних операцій, беручи до уваги роль ООН та ОБСЄ у цій галузі; політичних та оборонних аспектів нерозповсюдження ядерної, біологічної та хімічної зброї; контролю над озброєннями та роззброєння, включаючи питання, що стосуються Договору про звичайні збройні сили в Європі, Договору про відкрите небо та заходів зміцнення довіри і безпеки за Віденським документом 1994 р.; експорту озброєнь та передачі супутніх технологій; боротьби з контрабандою наркотиків та тероризмом. Сфери консультацій та співробітництва, зокрема шляхом спільних семінарів, спільних робочих груп та інших програм співробітництва, включатимуть широке коло тем, таких, як: цивільне планування на випадок надзвичайних ситуацій та катастроф; цивільно-військові відносини та демократичний контроль над збройними силами, а також військова реформа в Україні; оборонне планування, бюджет, політичні питання, питання стратегії та концепції національної безпеки; оборонна конверсія; військове співробітництво між Україною та НАТО і взаємосумісність; економічні аспекти безпеки; науково-технологічні питання; аспекти безпеки у сфері довкілля, включаючи ядерну безпеку; дослідження і розробки з питань використання космічного та повітряного простору через дорадчу групу з аерокосмічних досліджень та розвитку. Україна та НАТО також пророблять можливості співробітництва у наступних сферах: у сфері озброєнь; військова підготовка, в

тому числі проведення навчань в рамках ПЗМ на території України і сприяння з боку НАТО українсько-польському миротворчому батальйону; сприяння співробітництву у галузі оборони між Україною та її сусідами. Враховуючи важливість інформаційної діяльності для поліпшення обопільної обізнаності та розуміння, НАТО заснувала Центр інформації та документації в Україні. Українська сторона забезпечує повну підтримку діяльності Центру у відповідності з Меморандумом про взаєморозуміння між урядом України та НАТО, підписаним у Києві 7 травня 1997 р. Консультації та співробітництво втілюються через: зустрічі між Україною та НАТО на рівні Північноатлантичної Ради з періодичністю, яка буде визначена за взаємним погодженням; зустрічі між Україною та НАТО з відповідними комітетами НАТО за взаємним погодженням; взаємні візити високого рівня; механізми військового співробітництва, включаючи періодичні зустрічі з найвищими військовими керівниками країн НАТО та заходи в рамках розширеної та поглибленої програми Партнерство заради миру. Для забезпечення якнайповнішого розвитку своїх відносин та втілення положень Хартії про особливе партнерство між НАТО і Україною Північноатлантична Рада періодично зустрічатиметься з Україною не рідше двох разів на рік, як Комісія Україна – НАТО, яка збиратиметься для загальної оцінки стану розвитку відносин, огляду за процесом планування та розробки пропозицій щодо шляхів поліпшення або подальшого розвитку співробітництва між Україною та НАТО. Заохочуватиметься розширений діалог та співробітництво між Верховною Радою та Північноатлантичною Асамблеєю.

(© Бакуменко В.Д.)

Сфери партнерства і співробітництва України з НАТО у галузі готовності до катастроф

Співробітництво між Сторонами зосереджено на таких сферах взаємного інтересу: а) обмін інформацією, експертизою та досвідом, шляхом семінарів, практикумів, пілотних проектів щодо оцінки ризику, планування на випадок надзвичайних ситуацій, запобігання катастрофам, аналізу після катастроф, а також готовності та управління катастрофами взагалі; б) планування та підтримка управління катастрофами, включаючи удосконалення можливостей регіонального реагування та взаємної сумісності при ліквідації наслідків катастроф, зокрема гасіння великих пожеж на нафтових або газових свердловинах та трубопроводах; в) враховуючи можливості України у галузі транспортної авіації, розглядати плани з транспортної підтримки при управлінні катастрофами, з особливою увагою на підсилення домовленостей щодо аеромедичної евакуації, з подальшим розглядом загальної концепції та принципів, дійсних для Альянсу та країн-партнерів; г) ґрунтуючись на уроках Чорнобильської катастрофи, проводити дослідження, націлені на поглиблення, шляхом міжнародного співробітництва, загальних можливостей реагування на ядерні аварії; д) планування задля готовності до наслідків техногенних надзвичайних ситуацій, таких, як Чорнобильська катастрофа, й у сільському господарстві, водопостачанні та інших життєво важливих ресурсах; е) планування для розвитку та поглиблення взаємної сумісності у процедурах та оснащенні пошуку і порятунку, зокрема для пошуку і порятунку у населених пунктах; ж) планування для розвитку системи електронного картографування природних небезпек для моделювання оцінки

ризикі і зменшенні небезпеки; з) планування цивільно-військової співпраці, включаючи військову підтримку операцій при надзвичайних ситуаціях цивільного характеру у згаданих сферах, а також для обміну інформацією і дослідженнями щодо запобігання серйозним техногенним аваріям, включаючи ядерні; к) інші подібні заходи, що можуть бути взаємно погоджені. Співпраця у названих сферах ґрунтується на принципах рівності, взаємності і взаємної вигоди та матиме на меті вирішення спільних проблем та вдосконалення можливостей готовності до надзвичайних ситуацій.

(© Бакуменко В.Д.)

Т

Тероризм міжнародний

Суспільно небезпечні насильницькі дії, пов'язані з викраденням, захопленням, убивством ні в чому не винних людей або погрозою їхньому життю і здоров'ю, руйнуванням або погрозою руйнування важливих народногосподарських об'єктів, систем життєзабезпечення, комунікацій, застосуванням або погрозою застосування ядерної, хімічної, біологічної й іншої зброї масового враження, здійснювані у світовому або регіональному масштабі терористичними організаціями, угрупованнями, у тому числі за підтримки державних органів окремих держав, з метою досягнення певних цілей. Інтернаціоналізація тероризму є прикладом того, як міжнародні проблеми обганяють міжнародну політику. На початку 1970-х пройшла хвиля тероризму, що поширювалася шляхом міграції. У міру того, як уряди відповідали на неї захистом очевидних цілей, терористи перейшли з викрадень на

вибухи, а з військових цілей – на цивільні. Але основні терористичні групи були національними, як Баадер-Майнхоф у Німеччині, «червоні бригади» в Італії й аксьон директ у Франції. Поступово за допомогою відповідних контртерористичних заходів усі вони були переможені. Тероризм використовував глобалізацію, щоб створити в цих заходах дві лазівки. По-перше, шляхом поширення своїх організацій через кордони країн терористи зробили національні контртерористичні заходи менш ефективними. Боротьба з тероризмом стала глобальною суспільно корисною справою з усіма супутніми проблемами. Як і інші глобальні суспільно корисні справи, вона, на жаль, слабо забезпечувалася. Уряди терпіли терористів на своїй території, поки атаки не були націлені на їхніх власних громадян, і не брали участі в обміні інформацією і координації зусиль. По-друге, тероризм зміг знайти притулок у державах, що не відбулися, кількість яких в останні десятиліття різко збільшилося, тобто на територіях, не контрольованих жодним визнаним урядом. Погроза воєнних дій проти таких країн малоефективна: фактично держава там уже знищена. Для перемоги над міжнародним тероризмом будуть потрібні ті ж міри, що й у боротьбі з тероризмом усередині окремих країн, але і вони не досягнуть результатів, якщо будуть проводитися не на глобальному, а на національному рівні. До 11 вересня 2001 р. тільки чотири держави ратифікували конвенцію ООН про боротьбу з тероризмом. Щоб відновити уряди в неспроможних державах і врятувати інші держави від таких ситуацій, знадобляться конструктивні заходи. Економічний спад – це основна ознака неспроможності держави, що наближається, і, відповідно, економічний прогрес допомагає зміцнити державу. У зв'язку з тим, що неспроможні

держави можуть бути безпечним укриттям для терористів, економічний розвиток повинен бути ключовою частиною довгострокової стратегії боротьби з міжнародним тероризмом. Однак не існує прямого зв'язку між бідністю і тероризмом. Звичайно, як у випадку з Баадер-Майнхоф, терористи походять з багатой і освіченої еліти. Незаможні – не організатори тероризму, а його жертви. Терористичний акт 11 вересня зруйнував економічні перспективи країн, що розвиваються; за прогнозами, у результаті цього акту кількість людей, що живуть за межею бідності, у 2002 році збільшилася приблизно на 10 мільйонів. Якби терористична кампанія продовжилася, її ефект був би значно більшим — наприклад, за приблизною оцінкою, тривалий тероризм у баскському регіоні привів би до зниження доходів на 10%. 10 мільйонів людей, що живуть за межею бідності, також є жертвами міжнародного тероризму. Багаті країни можуть нейтралізувати ці наслідки шляхом проведення відповідної політики у сфері торгівлі і допомоги. "Міжнародність" тероризму виражається насамперед у взаємодії різних локальних терористичних груп. Досягши певної ступіні "зрілості", вони переходять до співробітництва. У палестинських таборах проходили підготовку бойовики з європейських неонацистських організацій, японської "червоної армії", ІРА, а остання сама має бази не тільки в Європі, але й в Азії, Африці й Америці. Ще в 70-х роках сумновідомий латиноамериканський бойовик Карлос ("Шакал") намагався створити "терористичний інтернаціонал". У 1985 р. французькі і німецькі терористи підписали угоду про спільні дії і т.д. "Міжнародність" виражається також у зростаючій претензійності, масштабності його цілей. Акція 11 вересня 2001р. була викликом не тільки Сполученим Штатам, але і

західному "золотому мільярдові" у цілому, політиці глобалізації, уособленням якої служив Всесвітній торговий центр. Одну із провідних ролей у боротьбі з тероризмом сьогодні відіграє блок НАТО. Так, вже 12 вересня 2001 р., менш ніж через 24 години після терористичних атак проти Сполучених Штатів Америки, керуючись статтею 5 Північноатлантичного договору, НАТО проголосила їх нападом на усі 19 країн-членів НАТО. Таке історичне рішення послужило підґрунтям для здійснення практичних заходів, спрямованих на допомогу Сполученим Штатам Америки з різних аспектів, що стосуються боротьби з тероризмом.

(© Шкурат І.В.)

Транс'європейські мережі

Поняття, введене в Угоді про Європейський Союз, яке зобов'язує ЄС мати енергетичні, телекомунікаційні та транспортні мережі з метою поліпшення однорідності. Європейський Союз активно сприяє інтеграції власних транспортних мереж та України. Для автомобільного і залізничного транспорту дуже важливий транспортний коридор Гельсінкі – Санкт-Петербург – Москва – Київ, а також коридор Берлін – Дрезин – Вроцлав – Катовіце – Краків – Львів – Київ. У секторі морського транспорту ЄС виступає активним партнером для регіональних структур на узбережжі Чорного моря, розглядаючи розвиток портів у регіональному контексті. В енергетичному секторі ЄС активно підтримує регіональну інтеграцію систем нафто- і газопроводів з метою ефективного розвитку транспортування нафти і газу як у регіонах, так і в самому ЄС. Мова йде про оновлення систем передачі газу

Україною, Білорусією та Молдовою, а також про важливі нафтові коридори, нафтопровід «Дружба». ЄС допомагає у визначенні альтернативних маршрутів для транспортування нафти і газу в Чорноморському регіоні. Транс'європейські мережі – один з численних напрямів (програм) політики Європейського Союзу. Часто згадуються в документах із просторового розвитку, оскільки є категорією, що містить значний просторовий компонент і робить вплив на просторову організацію Європи (тобто в певних аспектах служать виразом просторової політики). Так, в “Європейській перспективі просторового розвитку”(ESDP) прямо відмічено, що підставою для дій Європейської Комісії з просторового розвитку служать багато тем загальноєвропейських договорів, зокрема ті з них, які є або кореспондують з політиками Європейського Співтовариства з просторовим ефектом (пункт 28). Транс'європейським мережам надається у зв'язку з цим в політиці Євросоюзу (разом зі Структурними фондами(Structural Funds) і Політикою (захисту) навколишнього середовища (Environment Policy)) особливе значення (пункт 29 ESDP), оскільки вони чинять безпосередній вплив на просторовий розвиток в європейських регіонах. Юридичною підставою для створення транс'європейських мереж є Розділ XV, статті 154 - 156 Договорів про заснування Європейського Економічного Співтовариства, внесені до Договору про Європейський Союз. Ідея мереж була висунута на початку 1990-х в деяких документах Співтовариства. Маастрихтський договір сформулював завдання створення і розвитку транс'європейських мереж транспорту, телекомунікацій і енергетичних інфраструктур. Загальною метою програми є економічне і соціальне єднання. Одна з основних цілей

направлена на “поєднання островів і периферійних областей, що не мають виходу до моря, з центральними областями Співтовариства”. Безліч регіонів ЄС залежать від систем зв'язку і взаємодії національних мереж. Основні інструменти: виявлення “проектів загальних інтересів”, охоплення цілей, пріоритетів і напрямів через передбачені заходи. Основні ідеї містилися в “Білій книзі” Комісії. Було виявлено 26 пріоритетних проектів в транспортному секторі, 8 в енергетиці і 9 в галузях інформаційних систем і швидкісних доріг. Політичним стимулом було те, що Європейська Рада в грудні 1993 р., що схвалила “Білу книгу” Комісії, почала дослідження здійснимості і виявлення проектів, що потребують фінансів. Групи дали рекомендації, основні пункти яких підтвердилися на Європейських Радах в Корфу в червні 1994 р. і Ессені в грудні 1994 р., включаючи 14 пріоритетних проектів в області транспорту і 10 в енергетиці. Згодом дії почали набувати певної форми, знову головним чином в областях транспорту і енергетики, що менш помітно у сфері телекомунікації.

В області транспорту. Основний текст : Європейський Парламент і Рішення Ради від 23 липня 1996 р. про керівні принципи Співтовариства для розвитку транс'європейської транспортної мережі. Мета полягала в розробці напрямів, необхідних для створення мережі і виявленні проектів загальних інтересів. У зв'язку з цим важливі такі проекти:

Залізничний транспорт: високошвидкісні маршрути Північ - Південь (Нюрнберг – Мюнхен - Верона), РВКАЛ (Париж – Брюссель – Кельн – Амстердам – Лондон), Південь (Мадрид - Montpellier) і Захід – Схід (Париж – Karlsruhe - Мюнхен - Відень і Ліон - Турін) тощо.

Автомобільний транспорт: Патрас – Салоніки, Igoumenitsa

– Александрополіс, Лісабон – Валладолід (проект перетворення автостради Лісабон - Валладолід в багаторівневу систему, що сполучає Португалію й Іспанію з рештою Європи, і інтегруючу морські порти, внутрішні водні шляхи і термінали згідно із загальними керівними принципами) тощо.

Об'єднані системи транспорту: Адріатична вісь (Мюнхен – Відень – Кіпр/Мальта через Італію і Грецію), Ересунн (залізниця) - між Данією і Швецією; Скандинавський трикутник; Ірландія – Об'єднане Королівство – Бенілюкс і так далі

В області енергетики:

Греція - Італія - електрична мережа

Франція - Італія - електрична мережа

Франція - Іспанія - електрична мережа

Іспанія - Португалія - електрична мережа

Данія – Схід – Захід - електрична мережа

Газорозподільна мережа Греції

Газорозподільна мережа Португалії

Газова мережа - Португалія - Іспанія

Проекти з країнами – не членами ЄС:

Алжир – Марокко – Європейський Союз - постачання газу

Росія - Польща – Європейський Союз – постачання газу

Основні документи: Транс'європейські мережі, щорічний звіт 1997 року, СОМ (1998) 391; Повідомлення Комісії Парламенту і Раді з керівних принципів Співтовариства в області енергетичних транс'європейських мереж (19 січня 1994 р.); рішення Ради від 28 березня 1996 р. (96/391) по заходах створення сприятливішого контексту для розвитку транс'європейських мереж в області енергетики і так далі. У розділі 2.2.2 (Транс'європейські мережі) “Перспективи

європейського просторового розвитку” справедливо наголошується, що Договір по ЄС зобов'язує Співтовариство “сприяти організації і розвитку транс'європейських мереж у сферах транспорту, телекомунікацій і інфраструктури постачань енергії. Це положення повинно, зокрема, обслуговувати цілі Співтовариства із чіткого функціонування Єдиного ринку, а також зміцнення економічної і соціальної єдності. Для виконання цього положення повинні удосконалюватися інтеграція національних мереж, а також доступність мереж, особливо з'єднанням замкнених, таких, що не мають виходу до моря і периферійних районів з центральними районами” (пункт 36). У пункті 37 характеризується відповідність транспортних заходів транс'європейських мереж політиці просторового розвитку внаслідок того, що вони фокусуються на забезпеченні функціонування і стійкості транспортних систем. Наголошується, що велика частина інвестицій в транспорт (приблизно 25% в 1996/97 рр.) вкладена у високошвидкісні залізничні лінії. Міста, наближені до пунктів зупинки швидкісного транспорту і з порівняно слабким до теперішнього часу зв'язком, отримують, ймовірно, найбільшу вигоду від цих інвестицій. Політика просторового розвитку і заходи міського розвитку грають вагомую роль у впливі на поведінку місцевого бізнесу і населення щодо поліпшення можливостей розвитку від дорожнього пересування до екологічних засобів транспорту, місцевого громадського транспорту, пересування на велосипедах і ходьбі. Пункт 38 присвячений телекомунікаційним мережам: “Сучасні телекомунікаційні технології і послуги дають можливість підтримки розвитку в сільських або недоступних регіонах. Вони можуть допомогти

подолати просторові незручності і поліпшити спосіб життя, а також місцеві умови економічної активності через дистанційні зайнятість, навчання і торгівлю. Підтримка нових інноваційних телекомунікаційних послуг і пропозицій - одна з цілей транс'європейських мереж, ймовірно, що робить вплив на просторовий розвиток. Проте перші ознаки лібералізації указують, що змагання і комерційне використання регулюють інвестиції в областях з високим попитом, оскільки вони, ймовірно, є найбільш перспективними. Віддаленішим регіонам з невеликим ринковим потенціалом загрожує подальше згасання. Ініціативи Співтовариства покликані гарантувати наявність універсальних послуг розумної вартості з протидії таким тенденціям. Проте тільки можливостей інформаційних і комунікаційних технологій не досить для ініціації позитивних регіональних змін. Інші попередні умови включають, наприклад, рівень кваліфікації і освіти або допомоги суспільному розумінню можливостей інформаційного суспільства. Незважаючи на значний прогрес останніми роками, все ще існують просторові відмінності в телекомунікаціях як між регіонами центральних держав-членів і країн Співтовариства, так і власне державами-членами. Пункт 39 ESDP зачіпає заходи TEN в енергетичній сфері: вони "впливають на просторову організацію через два головні механізми: виробництво і передачу енергії, що впливають на землекористування, і через розподіл енергії і технології споживання, що впливають на організацію території змінами, що викликаються, в поведінці споживачів. Створення, наприклад, ліній або електростанцій для електро- і газових транс'європейських мереж істотно впливає на місцеве планування. Це може створювати труднощі, пов'язані зі

складними процедурами ратифікації, змінами технічних і екологічних обмежень і небажанням з боку населення. Крім того, мережі доставки газу вимагають великих місцевих потужностей зберігання, зазвичай в підземних резервуарах, розташування яких відповідає геологічним критеріям, які обмежують поле вибору для просторового розвитку. Особливим очікуванням від перспектив просторового розвитку є поновлювані види енергії (вони представляють в середньому 6% загального споживання ЄС). З одного боку, вони допомагають зменшувати дію енергетичної галузі на навколишнє середовище. З іншого - сприяють децентралізації енергетичної системи і локально застосовуваним рішенням, більш менш незалежним від мережі розподілу, зміцнюючи гнучкість системи і економічне енергопостачання віддалених областей.

(© Гоблик В.В.)

Транскордонне співробітництво

Спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення соціально-економічних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між прикордонними територіальними громадами різних країн, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади різних держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством. Учасниками транскордонного співробітництва виступають юридичні та фізичні особи, громадські організації тощо. Транскордонне співробітництво здійснюється у рамках Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями

від 21 травня 1980 р. Конвенція набула чинності у 1981 р. та визнає за місцевими і регіональними органами влади право співпрацювати поза національними кордонами в межах їх внутрішньодержавних повноважень з питань створення спільних громадських служб, будівництва спільних об'єктів або охорони довкілля. Вона включає моделі угод стосовно регіонального транскордонного планування, економічного розвитку, охорони навколишнього середовища. Україна приєдналася до відповідної конвенції 22 грудня 1993 р. Крім того, 24 червня 2004 р. було прийнято Закон України “Про транскордонне співробітництво”. На основі положень Європейської конвенції про транскордонне співробітництво та Європейської Хартії місцевого самоврядування Волинська, Чернівецька, Закарпатська, Одеська, Івано-Франківська і Львівська області України разом з адміністративно-територіальними общинами Польщі, Білорусі, Румунії, Словаччини, Угорщини, Молдови, Австрії, Німеччини та Франції перейшли до практичного застосування своїх прикордонних можливостей. Основні зусилля сторони спрямовують на розбудову соціальної, інформаційної та виробничої інфраструктури, розвиток транспортної мережі, наукової і культурної співпраці, обмін досвідом між місцевими органами виконавчої влади, боротьбу зі злочинністю та нелегальною міграцією. До розвитку прикордонного та транскордонного співробітництва активно залучаються не тільки органи місцевої влади, але й представники прикордонних контролюючих служб.

(© Рейтерович І.В.)

У

Умови вступу до НАТО

НАТО запроваджує політику відкритих дверей з перспективою щодо розширення Альянсу. Будь-яка європейська країна, що сповідує принципи, закладені у Вашингтонському договорі, та робить внесок у безпеку євроатлантичного регіону, може стати членом Альянсу за умови отримання запрошення від Північноатлантичної ради. Країни, що бажають набути членства в НАТО, мають також досягти відповідних політичних, економічних та військових цілей, щоб довести свою здатність робити внесок у безпеку Альянсу та користуватися перевагами колективної безпеки. План щодо набуття членства в НАТО (MAP) має на меті допомогти країнам-претендентам у процесі підготовки шляхом забезпечення умов, що надають НАТО можливість спрямовувати допомогу та надавати практичну підтримку таким країнам з усіх аспектів, що стосуються членства.

(© Бакуменко В.Д.)

Х

Хартія європейської безпеки

Є регіональним міжнародним договором, прийнятим 18-19 листопада 1999 р. у м. Стамбулі на зустрічі глав держав і урядів членів ОБСЄ. Хартія націлила ОБСЄ на формування єдиного і неподільного простору безпеки, вільного від роз'єднувальних ліній і зон із різними рівнями безпеки. Відповідно до Хартії

кожна держава має однакові права на безпеку, вільна у виборі її форм, а також має право бути нейтральною. Безпека кожної держави безпосередньо пов'язана з безпекою всіх інших держав. У полі зору ОБСЄ повинні бути, як частини єдиного цілого, усі виміри безпеки - військова, політична, людська, економічна та інші. Хартія визначила ОБСЄ як одну з основних організацій у питаннях вирішення спорів у регіоні і як один із ключових інструментів раннього запобігання конфліктам, врегулювання криз і постконфліктної реабілітації. З метою підвищення дієвості функціонування ОБСЄ та удосконалення загальних інструментів для більш успішної протидії викликам, що постають перед європейською спільнотою, планується співробітництво у таких сферах: солідарність і партнерство, людський вимір, воєнно-політичний вимір, економічний та екологічний вимір, боротьба з корупцією та верховенство права, діяльність, пов'язана з поліцейськими функціями. Зокрема, щодо людського виміру в Хартії вказується, що найважливішими інструментами забезпечення поваги прав людини, демократії і верховенства закону є Бюро по демократичних інститутах і правах людини, Верховний комісар у справах національних меншостей і Представник із питань свободи засобів масової інформації. Захист і сприяння здійсненню прав осіб, що належать до національних меншостей, є найважливішими чинниками забезпечення демократії, миру, справедливості і стабільності в державах-учасниках і у відносинах між ними. Повна повага прав людини, включаючи права осіб, що належать до національних меншостей, крім того, що є самоціллю, не може підривати, але може зміцнювати територіальну цілісність і суверенітет. Різноманітні концепції автономії, а також інші зазначені у

названих документах підходи, що відповідають принципам ОБСЄ, є засобами захисту і розвитку етнічної, культурної, мовної і релігійної самобутності національних меншостей у рамках існуючої держави. Повне і рівне здійснення жінками своїх прав людини має найважливіше значення для зміцнення миру, процвітання і демократії в регіоні ОБСЄ. Воєнно-політичний вимір визначено таким чином: військово-політичні аспекти безпеки, як і раніше, є сферою життєво важливих інтересів держав-учасників. Роззброювання, контроль над озброєннями і заходи зміцнення довіри і безпеки становлять важливу частину загальних зусиль із зміцнення безпеки за рахунок підвищення стабільності, транспарентності і передбачуваності у військовій галузі. Ключову роль у забезпеченні військово-політичної стабільності грають повне здійснення, своєчасна адаптація і, коли це потрібно, подальший розвиток угод про контроль над озброєннями і заходи зміцнення довіри і безпеки. Договір про звичайні збройні сили в Європі повинен залишатися наріжним каменем європейської безпеки. Він забезпечив різке зниження рівнів озброєнь і техніки. Віденський документ ОБСЄ 1999 р. разом з іншими прийнятими Форумом із співробітництва в галузі безпеки документами по військово-політичних аспектах безпеки забезпечує для всіх держав-учасників ОБСЄ цінні інструменти для зміцнення взаємної довіри і підвищення транспарентності у військовій області. Одним із найважливіших елементів Хартії є платформа безпеки, що спирається на співробітництво. Головна її ціль – підсилити і розвивати співробітництво ОБСЄ з іншими компетентними в галузі безпеки організаціями, такими, як НАТО, ЄС, Рада Європи, за відповідної участі ООН. Хартія намітила нові кроки і заходи з метою створення “вільного,

демократичного, інтегрованого простору ОБСЄ”, зокрема посилення ролі ОБСЄ в операціях з підтримки миру, створення груп швидкої експертної допомоги і співробітництва для більшої ефективності превентивних функцій Організації у врегулюванні криз і конфліктів, розширення діяльності, пов'язаної з поліцією і спрямованої на підтримку законності і порядку, нарешті, активізації в межах ОБСЄ процесу політичних консультацій.

(© Забара І.М., Рейтерович І.В.)

Хартія про Особливе партнерство між НАТО та Україною

Документ, в якому країни-члени НАТО підтвердили свою підтримку суверенітету та незалежності України, її територіальної цілісності, демократичного розвитку, економічного процвітання, статусу без'ядерної держави, принципу недоторканності кордонів. Підписана у 1997 р. на Мадридському саміті глав держав та урядів НАТО керівниками НАТО та Президентом України Л.Д.Кучмою.

(© Руденко О.М.)

Ю

ЮНЕСКО

Спеціалізована агенція Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, яка випрацьовує ідеї, встановлює стандарти, збирає та поширює інформацію, сприяє міжнародному співробітництву в зазначених сферах. Заснована 16 листопада 1945 р. і налічує 191 члена та 6 асоційованих членів. Згідно з прийнятими ООН «Цілями тисячоліття»,

ЮНЕСКО має на меті зменшити вдвічі кількість гранично бідних людей, досягти загального поширення початкової шкільної освіти в усіх країнах, ліквідувати нерівність жінок в освіті. Україна є членом ЮНЕСКО з 12 травня 1954 р., а з грудня 1962 р. в Парижі функціонує Постійне представництво України при ЮНЕСКО. Метою співробітництва з ЮНЕСКО є зміцнення інтелектуального потенціалу країни та залучення його до загальносвітових процесів у гуманітарній сфері, а також використання в національних інтересах можливостей ЮНЕСКО та міжнародного досвіду в галузях її компетенції. Україна неодноразово виступала ініціатором багатьох міжнародних програм, тричі (у 1981, 1995, 2001 рр.) її обирали до Виконавчої Ради – керівного органу ЮНЕСКО. Наразі Україна є членом Виконавчої ради Міжурядової океанографічної комісії та Міжурядового комітету з авторського права. До Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО входять архітектурні ансамблі Софії Київської, Києво-Печерської Лаври та історичного центру Львова, біосферні заповідники «Чорноморський» (1982), «Асканія-Нова» (1982), «Карпатський» (1992), «Дунайський» (1998), «Ужанський національний парк» (1999) та «Шацький національний парк» (2002), транскордонний румунсько-український біосферний резерват «Дельта Дунаю» (1998), тристоронній польсько-словацько-український біосферний заповідник «Східні Карпати» (1999). В рамках співробітництва з ЮНЕСКО в Україні діє Міжнародний науково-навчальний центр інформаційних технологій та систем, Міжнародна асоціація академій наук.

(© Казакевич О.М.)

ЮНІДО

Міжнародна організація ООН з промислового розвитку, центральний координуючий орган у сфері допомоги промислового розвитку країн, що розвиваються. Утворена рішенням Генеральної Асамблеї ООН у 1967 р. Мета організації полягає у сприянні промислового розвитку і співробітництву в усьому світі, між країнами, регіонами та галузями, індустріалізації, розробці природних багатств та розвитку інфраструктури країн, що розвиваються, надання консультативної та технічної допомоги в реструктуризації і приватизації промисловості країнам з перехідною економікою. В рамках своєї діяльності ЮНІДО створює умови для обміну інноваціями, передачі технологій країнам, що розвиваються, залученням до таких країн інвестиційних потоків. Під егідою ЮНІДО проводяться конференції, семінари, наради за участі державних службовців, науковців, експертів, представників промисловості різних країн. При ЮНІДО діє Банк промислової та технологічної інформації по проектах, який забезпечує необхідною інформацією країни-члени організації. Керівництво ЮНІДО здійснюється Генеральною конференцією, що проводиться раз на два роки, Радою з промислового розвитку та Секретаріатом. Голова організації – генеральний директор (з 2005 р. – Канде Юмкелла). Штаб-квартира ЮНІДО знаходиться у м. Відні (Австрія). Україна входить до складу ЮНІДО з 1985р.

(© Казакевич О.М.)

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

А

Acquis communautaire	7
Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу	9
Амстердамський договір	10
Антидемпінгове регулювання	12
Асоційовані з ЄС країни	14

Б

Банк міжнародних розрахунків	15
Барселонський процес (Barcelona Process)	15
Болонський процес	16
Бюджет ЄС	18
Бюджет ЄС загальний	20

В

Вето (Veto)	21
Взаємовідносини та співробітництво України з НАТО	22
Віддалені регіони (Outermost regions)	23
Відкритий метод координації (Open method of coordination)	24
Відносини Україна – ЄС	25
Вільна економічна зона (Free economic zone; Free economic area, Free trade zone)	29

Вільнюські ініціативи з поглиблення співпраці Україна – НАТО	31
Внутрішньополітичний вектор плану дій Україна - НАТО	36

Г

Генеральна асамблея ООН	37
Генеральна угода по тарифах і торгівлі (general agreement on tariffs and trade - GATT)	37
Глобалізація	39
Громадська стратегія підтримки інтеграції України в НАТО	41
Громадянське суспільство	43

Д

Демократія	45
День Європи	47
Договір до енергетичної хартії (ДЕХ)	48
Договір про Європейський Союз 1992 р. (поширена неофіційна назва – Маастрихтський договір)	50
Договір про непоширення ядерної зброї (ДНЯЗ)	52

Е

Економічна і соціальна рада ООН (ЕКОСОП)	52
Економічна комісія ООН для Європи (ЕКЄ / Європейська економічна комісія)	52
Економічний вектор плану дій Україна – НАТО	52
Економічний і соціальний комітет (ESC)	55
Економічні та соціальні реформи і розвиток за Планом дій Україна – Європейський Союз	58

Енергетична хартія	59
Етапи формування єдиного європейського економічного і валютного союзу	61

Є

Євроатлантична інтеграція	63
Єврокорпус (Eurocorps)	67
Єврооблігації	68
Європейська асоціація вільної торгівлі (European Free Trade Association)	70
Європейська асоціація навчальних закладів з державного управління	71
Європейська банківська федерація (ЄБФ, European Banking Federation, FBE)	73
Європейська безпека	73
Європейська валютна (монетарна) система (European Monetary System / EMS)	74
Європейська валютна угода (The European Monetary Agreement, ЕМА)	74
Європейська економічна зона (European Economic Area / ЄЕЗ)	76
Європейська ідентичність	76
Європейська інтеграція	78
Європейська комісія	82
Європейська конвенція про громадянство	85
Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод	86

Європейська міграційна політика	88
Європейська патентна конвенція	90
Європейська патентна організація (ЕПО)	91
Європейська платіжна система STEP	92
Європейська політика сусідства	93
Європейська політика у сферах безпеки та оборони	94
Європейська правова інтеграція	96
Європейська Рада (European Council)	97
Європейська Рахункова палата	98
Європейська система безпеки та оборони (Common foreign and security policy)	99
Європейська система центральних банків	101
Європейська соціальна хартія	102
Європейська соціальна хартія (переглянута)	104
Європейська спільнота	105
Європейська стратегія зайнятості	109
Європейська хартія місцевого самоврядування	110
Європейське врядування (European Governance)	112
Європейське Економічне Співтовариство (European Economic Community)	113
Європейське співтовариство вугілля і сталі (European Coal and Steel Community)	114
Європейське співтовариство з атомної енергії (European Atomic Energy Community)	116
Європейське управління з питань запобігання зловживанням та	

шахрайству (European Anti-fraud Office)	118
Європейський адміністративний простір	119
Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР)	122
Європейський інвестиційний банк (ЄІБ)	
Європейський інститут державної служби (The European Institute of Public Administration)	
Європейський Конвент	
Європейський митний союз	
Європейський монетарний (валютний) інститут (European Monetary Institute)	
Європейський омбудсмен	
Європейський парламент	
Європейський платіжний союз (The European Payments Union)	
Європейський соціальний фонд	
Європейський соціально-економічний комітет	
Європейський Союз (European Union / ЄС)	
Європейський суд	
Європейський тиждень місцевої демократії	
Європейський фонд валютної співпраці (ЄФВС) – European Monetary Cooperation Fund (FECOM)	
Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР)	
Європейський фонд розвитку	
Європейський центральний банк (ЕЦБ)	
Європейські банківські союзи	

Європейські принципи свободи об'єднань

Європейські робочі ради

Європейські угоди (угоди про асоціацію) (Europe Agreements)

Європейські цінності

Європол (Європейська поліція, Europol)

Єврорегіон (Euroregion)

Євростат (Eurostat)

Євроюст

Єдиний європейський акт (Single European Act)

Єдиний європейський платіжний простір (SEPA)

Єдиний митний тариф

З

Загальна зовнішня політика і політика безпеки

Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу

Зовнішньополітичний та безпековий вектор плану дій Україна – НАТО

Західноєвропейський Союз (Western European Union / ЗЄС)

Зважування голосів в раді ЄС (Weighting of votes in the Council)

І

Інститути Європейського Союзу

Інтеграція світова

Інтенсифікований діалог з НАТО з питань набуття членства

Інформаційний вектор плану дій Україна – НАТО

Іоанінський компроміс (Ioannina Compromise)

К

Кампанія “Стала енергетика Європи 2005-2008” (Sustainable Energy Europe Campaign)

Кваліфікаційна більшість (Qualified majority)

Кіотський протокол

Колективна безпека

Колони Європейського Союзу (Pillars of the European Union)

Комісія Україна – НАТО

Комітет регіонів

Конституція Європейського Союзу

Конференція ООН з торгівлі і розвитку

Концепція адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу

Концепція Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу

Копенгагенські критерії

Корупція

Країни Вишеградської угоди

Критерії конвергенції

Ксенофобія

Л

Лаакенська декларація (Laeken Declaration)

Люксембурзький компроміс (Luxembourg Compromise)

М

Маастрихтський договір

Меморандум про взаєморозуміння у галузі підтримки операцій НАТО з боку України

Механізм правового регулювання процесу євроатлантичної інтеграції України

Механізми імплементації плану дій Україна - НАТО

Механізми реалізації цілей євроатлантичної інтеграції України

Мирні засоби розв'язання міжнародних спорів

Митний кодекс Співтовариства

Митний союз

Міжнародна безпека

Міжнародна конвенція з прав людини

Міжнародна організація праці

Міжнародна торгова палата

Міжнародне агентство з атомної енергії (International Atomic Energy Agency)

Міжнародне право

Міжнародний банк реконструкції та розвитку

Міжнародний валютний фонд (МВФ)

Міжнародний комітет за європейську безпеку і співробітництво

Міжнародний суд ООН

Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку

Міжнародні сили сприяння безпеці (ISAF / ІСАФ)

Місія України при НАТО

"Місток" успільнотнення (Community 'bridge')

Міцне ядро (Hard core)

Н

НАТО – див. Організація Північноатлантичного договору

Національні координатори співробітництва України з
Організацією Північноатлантичного договору

Національні парламенти (National parliaments)

Ніццький договір

Неучасть (Opting out)

Нормативно-правові витоки євроатлантичної інтеграції України

О

Об'єднання конфедерацій працедавців і промисловців Європи
(Union of Industrial and Employers' Confederations of Europe,
UNICE)

Одностайність (Unanimity)

Організація безпеки та співробітництва в Європі (Organization for
Security and Co-operation in Europe / OSCE / ОБСЕ)

Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР)
(Organization for Economic Co-operation and Development - OECD)

Організація Об'єднаних Націй

Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури –
див. ЮНЕСКО

Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку – див.
ЮНІДО

Організація Північноатлантичного договору

Основні оборонні сили НАТО

Основоположний акт НАТО-Росія

Офіс зв'язку НАТО в Україні

П

Паризький клуб

Парламентська асамблея ради Європи

Партнерство заради миру

Петерсберзькі завдання (Petersberg tasks)

Північноатлантична рада (ПАР)

План Делора

План дій Україна – ЄС

План дій Україна – НАТО

План отримання членства в НАТО

Подвійна більшість (Double majority)

Поліетнічність

Політичний конфлікт

Політичний притулок

Посилена кваліфікована більшість (Reinforced qualified majority)

Посилене співробітництво (enhanced co-operation)

Право Європейського Союзу (EU law; European Union law)

Правові основи функціонування європейських платіжних систем
Правосуб'єктність ЄС (Legal personality of the Union)
Принципи розвитку відносин між Україною та НАТО
Пріоритети діяльності Плану дій Україна – Європейський Союз
Програма "Розумна енергетика для Європи (2003-2006)" (Intelligent Energy for Europe)
Проект загальноєвропейської клірингової палати (Pan-European Automated Clearing House - PE-ACH)

Р

Рада Безпеки ООН
Рада Європейського Союзу
Рада євроатлантичного партнерства
Рада північноатлантичної співпраці
Референдум
Римський клуб
Розподілена патентно-інформаційна служба
Розширення ЄС (EU Enlargement)

С

Світова організація торгівлі
Світовий банк
Свободи Спільного ринку Європейського співтовариства
Співробітництво поліцій та судових органів в кримінально-правовій сфері

Спільна європейська політика безпеки та оборони ЄС (СЄПБО)

Спільна оборонна політика (Common defence policy)

Спільна позиція (Joint position)

Спільна політика в галузі рибальства (COMMON FISHERIES POLICY)

Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу

“Стратегія наміру” на шляху євроатлантичної інтеграції України

“Стратегія приєднання” на шляху євроатлантичної інтеграції України

Суверенітет

Суд Європейських Співтовариств

Суд з примирення і арбітражу

Суд першої інстанції Європейських Спільнот (Court of First Instance of the European Communities / СІІ)

Сфери консультацій і співробітництва між Україною та НАТО

Сфери партнерства і співробітництва України з НАТО у галузі готовності до катастроф

Т

Тероризм міжнародний

Транс'європейські мережі

Транскордонне співробітництво

У

Умови вступу до НАТО

Х

Хартія європейської безпеки

Хартія про Особливе партнерство між НАТО та Україною

Ю

ЮНЕСКО

ЮНІДО

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми оцінки ризиків і загроз національній безпеці в контексті євроатлантичної інтеграції України: Наук.-інформ. зб. Вип. 9 / Ред.: В.П.Горбулін; Нац. центр з питань євроатлант. інтегр. – К.: Євроатлантикінформ, 2005.
2. Большая советская энциклопедия. – 3-е изд. – Т.1. – М., 1970.
3. Большая советская энциклопедия. – 3-е изд. – Т. 7. – М., 1972.
4. Большая советская энциклопедия. – 3-е изд. – Т.11. – М., 1973.
5. Большая советская энциклопедия. – 3-е изд. – Т.19. – М., 1975.
6. Большая советская энциклопедия. – 3-е изд. – Т.20. – М., 1975.
7. Большая советская энциклопедия. – 3-е изд. – Т. 23. – М., 1976.
8. Взаємодія держави та громадянського суспільства в Україні в контексті проведення євроінтеграційної політики / М.С.Калина // Теорія та практика держ. упр. – 2005. – Вип. 2.
9. Внешнеэкономический толковый словарь / Под ред. И.П.Фаминского. – М.: ИНФРА-М, 2000.
10. Военно-техническое сотрудничество со странами-членами НАТО в области совместной разработки, испытания вооружений и переход на стандарты НАТО / Л.И.Бондаренко, С.Ю.Родский, В.М.Еленский, А.В.Павленко, С.В.Горащенко // Артиллер. и стрелковое вооружение: Сб. ст. – 2000. – Вып. 2.
11. Вступ до європейського права: Укр. вид. у співпраці з О.Андрійчуком / П.Свобода. – К.: К.І.С., 2006. – 280 с.
12. Вступ до права Європейського Союзу: Навч. посіб. / Р.А.Петров, З.Й.Опейда, Д.Е.Федорчук, А.О.Вакуленко; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2001.
13. Вульф, Ерік Р. Європа і народи без історії. – К., 2004.
14. Даниленко В.И. Современный политологический словарь. – М.: Nota Bene, 2006.

15. Дебидур А. Дипломатическая история Европы 1814-1878: В 2 т. – Т.1. – Ростов-на-Дону, 1995.
16. Дейвіс Н. Європа: Історія. – К., 2000.
17. Демократична інституціалізація в Україні: євроінтеграційний контекст / Ф. Барановський // Політ. менеджмент. – 2006. – № 1.
18. Державне управління: Словн.-довід. / Уклад.: В.Д.Бакуменко (кер. автор. кол.), Д.О.Безносенко, І.М.Варзар, В.М.Князєв и др.; За заг. ред. В.М.Князєва, В.Д.Бакуменка. – К.: Вид-во УАДУ, 2002.
19. Державне управління процесами європейської та євроатлантичної інтеграції: навчальний посібник / В.В.Говоруха, В.Г.Бульба, А.Є.Тамм, А.В.Меляков та ін.; за заг. ред. академіка НАН України, д.т.н. В.П. Горбуліна. – К.: ДП “НВЦ” Євроатлантикінформ”, 2006. – 220 с.
20. Десмонд Д. Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції. – К., 2006.
21. Дипломатический вестник. – 1994. – № 13-14.
22. Дюррозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. – К., 1995.
23. Европейский Союз и европейская интеграция // Европа : Вчера, сегодня, завтра. – М., 2002.
24. Европейское право в области прав человека: Практика и комментарии / М.Дженис, Р.Кэй, Э.Брэдли. – М.-Будапешт: Ин-т по конституц. и законодат. политике (COLPI) , 1997.
25. Євроатлантична інтеграція України: військово-політичні аспекти: моногр. / Т.В.Брежнєва, О.І.Їжак, А.І.Шевцов. – Д.: Пороги, 2003.
26. Євроатлантична інтеграція України: інституції, політика і практика. – К.: Фонд "Європа XXI", 2003.
27. Європейський Союз: заснування і етапи становлення: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.В.Копійка, Т.І.Шинкаренко; Ін-т міжнар. відносин Київ. нац. ун-ту ім. Т.Шевченка. – К.: Вид. Дім "Ін Юре", 2001.

28. Європейський Союз: інституційні основи європейської інтеграції / В.Посельський. – К.: Смолоскип, 2002.
29. Європейський тиждень місцевої демократії у контексті проблем розвитку місцевого самоврядування в Україні// Кур'єр місцевого самоврядування: Видання Фонду сприяння місцевому самоврядуванню України. – Спецвипуск № 3. – К., 2007. – 36 с.
30. Європейські принципи державного управління / Пер. з англ. О.Ю.Куленкової. – К.: Вид-во УАДУ, 2000.
31. Загальний курс європеїстики: навч. посіб. / М.В.Гудзь, П.В.Гудзь. – Донецьк: Юго-Восток, 2006.
32. Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу // Офіційний вісник України. – 2004. – № 15. – ст. 1028.
33. Закони України та інші нормативно-правові акти щодо європейської та євроатлантичної інтеграції України – [http // www.zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua).
34. Западноевропейский Союз в системе европейской интеграции и Организации Североатлантического договора / Е.Б.Арсланова // Американские исследования в Сибири. – Томск, 2000.
35. Идеи европеизма во второй половине XX века: Реф. сб. / РАН. ИНИОН. Центр науч.-информ. исслед. глобал. и регион. пробл.; Редкол.: Пивоваров Ю.С. (отв. ред.) и др. – М., 2000.
36. Идея европейской федерации / Э.Райтер // Современ. Европа (Contemporary Europe). – М., 2000. – N 2.
37. История дипломатии: В 3 т. – Т. 1. – М., 1941.
38. Інститути ЄС і НАТО. Глосарій основних термінів та понять: навчальний посібник / Укладачі: І.В.Артьомов, Д.В.Вітер, Л.І.Загайнова, О.М.Казакевич, О.М.Руденко. – Ужгород: Ліра, 2007. – 249 с.
39. Історія державного управління України: Термінол. словник, зб. док. і матеріалів (XII-XX ст.), схеми та інтернет-довідник: посіб.: Навч.-метод. вид. з

курсу “Теорія та історія державного управління” / За заг. ред. Н.Р.Нижник; Авт.-уклад.: С.М.Коник, Л.В.Покрова, Р.Б.Воробей, І.І.Тіщенко; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2004. – 400 с.

40. Історія, теорія і практика європейської та євроатлантичної інтеграції України: Енциклопед. довід. / С.О.Телешун (кер. творч. кол.), В.Д.Бакуменко, Д.В.Вітер та ін.; За заг. ред. В.Д.Бакуменка, С.О.Телешуна. – К.: Вид-во НАДУ, 2006.

41. Кальвокоресси П. Мировая политика после 1945 года: В 2 кн. – Кн.1. – М., 2000.

42. Кернз В. Вступ до права Європейського Союзу. – К., 2002.

43. Концептуальні підходи до членства в НАТО: досвід держав - членів Альянсу: Наук.-інформ. зб. / Ред.: В.П. Горбулін; Нац. центр з питань євроатлантич. інтегр. України. – К.: Євроатлантикінформ, 2005. – 208 с. – (Дослідж. і розробки у сфері євроатлантич. інтеграції Україн; Вип. 11). – укр.

44. Концепція адаптації інституту державної служби до стандартів Європейського Союзу // Офіційний віснику країни. – 2004. – № 10. – ст. 578.

45. Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: заснування і етапи становлення. – К., 2001.

46. Короткий оксфордський політичний словник / Пер. з англ.; За ред. І. Макліна, А. Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2005. – 789 с.

47. Малиновський В.Я. Словник термінів і понять з державного управління. – Вид. 2-ге, доп. і виправл. – К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2005. – 254 с.

48. Матеріали засідання Комісії Україна-НАТО на рівні міністрів закордонних справ від 21 квітня 2005 р., м. Вільнюс.

49. Матеріали науково-аналітичного бюлетеня "Євроатлантикінформ". – 2005. – №1.

50. Методика обґрунтування поняттєво-категорійного апарату теоретичних основ політики безпеки / Л.М.Шипілова; Рада нац. безпеки і оборони України Ін-ту пробл. нац. безпеки. – К., 2005.

51. Методологія державного управління: Слов.-довід. / Уклад. В.Д.Бакуменко (кер. автор. кол.), Д.О.Безносенко, С.В.Бутівченко и др.; За заг. ред. В.І.Лугового, В.М.Князева. – К. Вид-во НАДУ, 2004.

52. Методологія Європейського Союзу з оцінки демократичності політичних інститутів держав-кандидатів на вступ / О.Ковальова // Людина і політика. – 2003.

53. Мере Ж. Принцип суверенітету. Історія та основи новітньої влади. – Л., 2003.

54. Миротворча діяльність України: кооперація з НАТО та іншими структурами європейської безпеки / Л.С.Голопатюк; Нац. ін-т стратег. дослідж. при Адмін. Президента України, Королів. ін-т міжнар. справ. – К.: Стилос, 2002.

55. Міжнародні відносини і євроатлантична інтеграція України: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В.І.Абрамов, Л.С.Голопатюк, О.Ф.Деменко, П.О.Демчук, П.О.Казенко; Ред.: Л.С.Голопатюк; Нац. акад. оборони України. – К.: НАОУ, 2005.

56. Міжнародні відносини та проблеми євроатлантичної інтеграції: Навч. посіб. / П.О.Демчук; Нац. акад. оборони України. – К.: ППП, 2004.

57. Мотрошилова Н.В. Идеи единой Европы: философские традиции и современность // Вопросы философии. – 2004. – №1.

58. Мусис Н. Усе про спільні політики Європейського Союзу. – К., 2005.

59. НАТО в сучасних євроатлантичних відносинах: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О.С.Полторацький; Дипломат. акад. України при М-ві закордон. справ України. – К., 2005. – 226 с. – укр.

60. Новая история. Второй период. – 2-е изд., перераб. и доп. – М., 1984.

61. Нормативно-правове забезпечення процесів євроатлантичної інтеграції України: матер. міжнарод. наук.-практич. конфер. // Дослідження і розробки в сфері євроатлантичної інтеграції України. – 2004. – Вип. 1.
62. Організаційно-правові засади діяльності спеціальних служб держав НАТО: моногр. / М.О.Будаков; СБУ. Наук. координац. центр Нац. акад. – К., 2004.
63. Основи європейської та євроатлантичної інтеграції України: Навчальний посібник./ В.В. Говоруха, В.Г. Бульба, Ю.П. Сурмін та ін.; за заг. ред. В.П. Горбуліна. – К.: ДП “НВЦ” Євроатлантикінформ”, 2006. – 416 с.
64. Парламентський контроль над збройними силами: досвід європейських країн / Ред.: Г.М.Перепелиця; Нац. ін-т стратег. дослідж. при Адмін. Президента України, Женев. центр демократ. контролю над зброй. силами (Швейцарія). – К.: Стилос, 2002.
65. Политологический словарь: учеб. пособ. / Р.Г.Григорян, А.В.Гришин, Г.И.Демин и др.; под ред. В.Ф.Халимова.-М.: Высш. шк., 1995.
66. Политология: энцикл. слов. / Общ. ред. и сост. Ю.И.Аверьянов. – М.: Изд-во Моск. коммерч. ун-та, 1993.
67. Політична культура країн Європи в контексті інтеграційних процесів / В. Бурдяк, Н. Ротар; Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. – Чернівці: Рута, 2004.
68. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядники Горбатенко В.П., за заг.ред. Шемшученка, Бабкіна В.Д., Горбатенко В.П. - К.: ГЕНЕЗА, 2004. - 736 с.
69. Політологічний словник: навч. посібник для вузів / За ред М.Ф. Головатого та ін. – К. : МАУП, 2005. – 792 с.
70. Посельський В. Конституційний устрій Європейського Союзу. – К., 2005.
71. Правове регулювання міжнародної торгівлі у контексті норм і правил ГАТТ/СОТ: моногр. / О.О.Покрещук; Укр. акад. зовніш. торгівлі. – К.: Зовніш. торгівля, 2003.

72. Правові засади регулювання економічних відносин Європейського Союзу з третіми країнами (теорія і практика) / В.І.Муравйов. – К.: Академ-Прес, 2002.
73. Право Європейського Союзу: підруч.: Пер.з англ. / А.Татам; Ред.: В.І.Муравйов. – К.: Абрис; Будапешт: COLPI/OSI, 1998.
74. Правовые основы внешней политики и политики в сфере обороны и безопасности ЕС: навч. посіб. / М.Л.Ентін, М.О.Баймуратов, О.А. Делінський; Прогр. Тасіс Європ. Союзу в Україні, Проект "Правн. студії в Україні: Київ та окремі регіони". – К.: ІМВ КНУ ім. Т.Шевченка, 2004.
75. Празький саміт і трансформація НАТО: Довідник // Office of Information and Press NATO. – 1110 Brussels – Belgium. – 2003.
76. Проблема різноджерельного права: Дослід порівняльного правознавства / Л.О.Корчевна. – К.: Ін-т держави і права ім.В.М.Корецького НАН України, 2004.
77. Про взаємовідносини та співробітництво України з Європейським Союзом: Парламентські слухання. – К.: ЦТІ "Енергетика та електрифікація", 2003. – 254 с.
78. Рада Європи в сучасному євроінтеграційному процесі: моногр. / І.С.Піляєв. – К.: Вид. дім "Юрид. кн.", 2003.
79. Рада Європи: політико-правовий механізм інтеграції: навч. посіб. / В.Є.Мармазов, І.С.Піляєв; Ред.: Ю.С.Шемшученко; Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. – К.: Вид. Дім "Юрид. кн.", 2000.
80. Рада Європи: трансформація в інститут загальноєвропейської інтеграції / І.Піляєв // Дослідж. світ. політики: Зб. наук. пр. – 2001. – Вип. 16.
81. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2006.
82. Региональная интеграция и Европа / Под ред. Л.И.Глухарева; МГУ им. М.В.Ломоносова. Учеб.-науч. центр пробл. интеграции и систем. анализа ЕС. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2001.

83. Решетніченко А.В., Серьогін С.М. Теорія управління соціальним розвитком: українсько-англійський глосарій / Пер. с англ. Л.В.Павленко та ін. – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2005.
84. Российская социологическая энциклопедия / Под общ. ред. Г.В.Осипова. – М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА-М, 1999.
85. Світова та європейська інтеграція: організаційні засади: Навч. посіб. / Ред.: Я.Й.Малик; М.З.Мальський; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка, Львів. філ. Укр. Акад. держ. упр. при Президентові України. – Л., 2001.
86. Себайн Д.Г., Торсон Т.Л. Історія політичної думки. – К., 1997.
87. Система європейської безпеки і напрями воєнно-політичної інтеграції України до її структур (Політологічний аналіз): моногр. / І.А. Храбан; Об'єдн. ін-т при Нац. акад. оборони України. – К.: Варта, 2005.
88. Сліпушко О. Політичний і фінансово-економічний словник. – К.: "Криниця", 1999.
89. Словарь иностранных слов и выражений / Автор-составитель Е.С.Зенович. – М.: Олимп; ООО "Фирма "Издательство АСТ", 1998.
90. Словник термінів і понять, що вживаються у чинних нормативно-правових актах України / Упорядники: Богачова О.В., Винокуров К.С., Крусь Ю.І., Менюк О.А., Менюк С.А.; Відпов. ред. Сіренко В.Ф., Станик С.Р. – К.: "Оріяни", 1999. – 502 с.
91. Смысл расширения Евросоюза / В. Клаус // Россия в глобальной политике. – М., 2004. – Т.2. – № 4.
92. Советский энциклопедический словарь. – М., 1980.
93. Современный экономический словарь. – 2-е изд., испр. – М.: ИНФРА-М, 1999.
94. Спільні програми Ради Європи і Європейського Союзу та їх вплив на сучасний євроінтеграційний процес / І.Піляев // Дослідж. світ. політики: зб. наук. пр. – 2003. – Вип. 25.
95. Становлення інституційної системи Європейських Співтовариств / І.Грицяк // Актуал. пробл. держ. упр. – 2005. – Вип. 2(20).

96. Статистический словарь / Гос. ком. РФ по статистике; Под. ред. Ю.А.Юркова. – М.: Финстатинформ, 1996.
97. Татам А. Право Європейського Союзу. – К., 1998.
98. Терещенко Ю. Україна і європейський світ. – К., 1996.
99. Тихомирова Л.В., Тихомиров М.Ю. Юридическая энциклопедия / Под ред. М.Ю. Тихомирова. – М., 1997.
100. Троян С.С. Німецька “Міттельєвропа”: ідеї та проекти створення // Грані. – 2006. – №2.
101. Украина между ЕС и ЕЭП / И. Федоровская // Экономика и политика России и государств Ближнего зарубежья . – 2004. – Февраль.
102. Україна - НАТО: стратегічне партнерство: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Вип. 5 / Ред.: Ю.М.Бугай; Г.С.Стеценко; Упоряд.: П.Б.Вовк; Т.О.Шеремета; Міжнар. наук.-техн. ун-т, Луц. біотехн. ін-т. Центр інформації та документації НАТО в Україні. – Луцьк: Надстир'я, 2001.
103. Україна і Європа (1990-2000 рр.): Анот. іст. хроніка. Ч. 1. Україна в міжнародних відносинах з країнами Центральної та Південно-Східної Європи / І.М.Мельникова, І.В.Євсеєнко, М.В.Знаменська, А.Ю.Мартинов, Д.І.Нікіфорук; НАН України. Ін-т історії України. – К., 2001. – 308 с. – укр.
104. Україна і Європа (1990-2000 рр.): Анот. іст. хроніка. Ч. 2. Україна в міжнародних відносинах з країнами-членами Європейського Союзу / І.М.Мельникова, О.М.Горенко, А.Ю.Мартинов, Д.І.Нікіфорук; НАН України. Ін-т історії України. – К., 2001. – 124 с. – укр.
105. Українська державність у ХХ столітті: Історико-політологічний аналіз. – К., 1996.
106. Управління суспільним розвитком: словник-довідник /За заг. ред. А.М.Михненка, В.Д.Бакуменка. Укладачі: В.Д.Бакуменко, С.О.Борисевич, О.А.Бутрін, В.М.Князєв, С.О.Кравченко, Т.М.Курінна, В.І.Луговий, А.П.Медвідь, А.А.Михненко, А.М.Михненко, І.М.Попова, Ю.П.Сурмін. - К.: Вид-во НАДУ. - 2006. - 210 с.
107. Философский энциклопедический словарь. – М.: ИНФРА-М, 2002.

108. Чмель Г.Н. Малая таможенная энциклопедия / Под ред. В.Г. Драганова. – М.: АОЗТ "Центр экономики и маркетинга", АОЗТ "Терминал", 1997.
109. Шемятенков В.Г. Европейская интеграция: Учебное пособие. – М.: ИНФРА-М, 2003.
110. Эволюция европейской экономической и валютной интеграции / И.Г.Акопова // Моск. журнал. междунар. права (Moscow j. of intern. law.). – 2002. – N 3.
111. Юридический энциклопедический словарь / Буянова М.О., Ганюшкина Е.Б., Ганюшкин Б.В. и др.; Отв. ред. М.Н.Марченко. – М.: Проспект, 2006.
112. Юридическая энциклопедия / Отв. ред. Б.Н.Топорнин. – М.: Юрист, 2001.
113. Яценко Н.Е. Толковый словарь обществоведческих терминов. – СПб.: Изд-во "Лань", 1999.
114. Adjusting to Europe : The impact of the Europ. union on nat. institutions a. policies / Ed. by Meny Y. et al. – L. ; N.Y.: Routledge, 1996. – XII.
115. Assembles parlementaires et organisations europeennes / J.-D. Nuttens, F. Sicard // Notes et etudes doc. – P., 2000. – N 5106.
116. Bariery i stymulatory integracji europejskiej: Pr. zbior. / Pod red. H.Przybylskiego. – Katowice, 1997.
117. Charter on a distinctive partnership between The North Atlantic Theaty organization and Ukraine // NATO rev. – Brussels, 1997. – Vol. 45. – N 4. Special insert.
118. Civil-military relations in Post-Soviet Ukraine: Implications for domestic and regional stability / N. Mychajlyszyn // Armed Forces and Society. – 2002. – Vol. 28. – N 3.
119. Die Europaisierung nationaler Gesellschaften / Hrsg. von Bach M. – Wiesbaden: Westdt. Verl., 2000.

120. Europarecht : Das Recht der Europ. Union u. der Europ. Gemeinschaften / A. Bleckmann; Unter Mitw. von Coen M. et al. – Koln etc.: Heymanns , 1997.
121. European principles for public administration. SIGMA papers: № 27. – Paris: OECD, 1998.
122. Evropski savet, Evropska unija i "sve tesnja unija naroda Evrope" / V. Knezevic-Predic // Medunar. politika. – Beograd, 1996. – G. 47. – N 1045.
123. Evropsky parlament v procesu rozsirovani svych pravomoci / J. Zasterova // Pravník . – Pr., 1995.
124. Experiment Europa. Ein Kontinent macht Geschichte. – Stuttgart/Munchen, 2003.
125. Hungary and NATO – a new all emerging. Published by Hungarian Foreign Ministry, 1998.
126. Lastawski K. Od idei do integracji europejskiej. – Warszawa, 2004.
127. McCormick J. Understanding the European union: A Concise Introduction (3rd edn). – N-Y, 2005.
128. Pinder J. The European Union. – Oxford, 2001.
129. Political Declaration issued by the National Assembly of the Republic of Hungary at its plenary session on July 15, 1997 on the decision of the summit meeting of the North Atlantic Treaty Organisation held in Madrid on July 8, 1997: Hungary and NATO – a new all emerging. Published by Hungarian Foreign Ministry, 1998.
130. Political Declaration issued by the National Assembly of the Republic of Hungary at its plenary session on July 15, 1997 on the decision of the summit meeting of the North Atlantic Treaty Organisation held in Madrid on July 8, 1997.
131. Regional cooperation and the European integration process: Nordic and Central European experiences. Hungarian Institute of International Affairs. Budapest, 1996 11-12 pp.
132. Restraining NATO: Ukraine, Russia, and the West / // Washington Quarterly. – 1997. – Vol. 20. – N 4.

133. România-NATO, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002.
134. The development of non-bank financial institutions in Ukraine: Policy reform strategy and action plan / M. Noel, Z. Kantur, A. Prigozhina, S. Rutledge, O. Fursova // World Bank Working Paper. – 2006. –N 81.
135. The common European heritage / C. Guisan-Dickinson // World affairs. – New Delhi, 1999. – Vol. 3. – N 4.
136. The power of the European Parliament as a conditional agenda setter / G. Tsebelis // Amer. polit. science rev. – Wash., 1994. – Vol. 88. – N 1.
137. The Union's fifth Accession treaty: new means to make enlargement possible / K. Inglis // Common market law rev. – 2004. – Vol. 41. – N 4.
138. Ukraine-NATO cooperation in civil emergency planning / V. Kalchenko // NATO rev. – Brussels, 1998. – Vol. 46. – N 3.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

139. <http://aru.civicua.org>.
140. <http://ua-nato.iatp.org.ua>.
141. <http://www.agency.dp.ua>.
142. <http://www.akschool.lecos.org>.
143. <http://www.ard-volyn.civicua.org>.
144. <http://www.cent.dn.ua>.
145. <http://www.cpcfpu.org.ua>.
146. <http://www.defence-ua.com>.
147. <http://www.dialog.lviv.ua>.
148. <http://www.dif.org.ua>.
149. <http://www.eipa.nl>.
150. <http://www.euromixbug.org>.
151. <http://www.europexxi.kiev.ua>.
152. <http://www.europeXXI.org.ua>.

153. [http:// www.eyp-ua.org](http://www.eyp-ua.org).
154. <http://www.fri.org.ua>.
155. <http://www.icps.kiev.ua>.
156. <http://www.ieac.org.ua>.
157. [http:// www.ier.kiev.ua](http://www.ier.kiev.ua).
158. <http://www.iir.kiev.ua>.
159. [http:// www.iisig.com](http://www.iisig.com).
160. <http://www.instevro.iatp.org.ua>.
161. [http:// www.ir.org.ua](http://www.ir.org.ua).
162. <http://www.iweir.org.ua>.
163. <http://www.kgi.edu.ua>.
164. <http://www.mcforum.vinnitsa.com>.
165. [http:// www.mfa.gov.ua](http://www.mfa.gov.ua).
166. <http://www.mil.gov.ua>.
167. <http://www.nato.int>.
168. [http:// www.niisp.gov.ua](http://www.niisp.gov.ua).
169. <http://www.nispa.sk>
170. [http:// www.niss.gov.ua](http://www.niss.gov.ua).
171. [http:// www.osvita.org](http://www.osvita.org).
172. [http:// www.polard.poltava.ua](http://www.polard.poltava.ua).
173. <http://www.sme-port.com.ua>.
174. [http:// www.soskin.info](http://www.soskin.info).
175. <http://www.uceps.org>.
176. <http://www.uwf.kiev.ua>.
177. <http://www.yataukraine.org.ua>.
178. <http://www.yes-ukraine.org>.

ДОДАТОК

ОСНОВНІ ДЕРЖАВНІ СТРУКТУРИ ТА ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ, ЩО ЗАЙМАЮТЬСЯ ПИТАННЯМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Агентство регіонального розвитку "Волинь"

Недержавна організація, що створена в 1997 р. Діяльність Агентства сприяє прискоренню розвитку ринкових відносин та впровадженню в Україні ринкових реформ, практичному втіленню на Волині конкретних проектів структурної перебудови та пом'якшенню негативних соціальних наслідків, що виникають під час адаптації регіону до ринкової економіки. Головне завдання Агентства регіонального розвитку "Волинь" полягає в дослідженні процесу інтеграції Волинського регіону в європейський економічний і культурний простір. Серед проектів, реалізованих Агентством, слід відмітити "Можливості економічного співробітництва Волинської області (Україна) та Люблінського воєводства (Польща)" – 1999 р.; "Мережа партнерства" – Агентство стає інформаційним партнером Міжнародного фонду "Відродження" на 2003 рік; "Створення мережі інформаційних центрів обслуговування східних ринків"; Консалтинг з питань підприємництва (за сприяння українсько-американської програми "BIZPRO"), 2001 рік.

(© Криворучко С.А.)

Асоціація агенцій регіонального розвитку України

Добровільна неприбуткова громадська організація, що об'єднує директорів та заступників директорів середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладів м. Києва.

Утворено в 2000 р. з метою надбання та поширення комплексних знань про Європу, які необхідні на сучасному етапі громадянину України для існування в європейському співтоваристві, та на їх основі створення відповідного інтегрованого курсу з його впровадженням в навчально-виховний процес загальноосвітньої школи. Велика увага приділяється питанням щодо підвищення ролі керівників шкіл в громадсько-державному управлінні освітою. Предметом діяльності Асоціації є проведення роз'яснювальної роботи про налагодження міжнародних інтеграційних зв'язків та організації співпраці в гуманітарній сфері зі спільнотами країн Європейського Союзу, сприяння розвитку громадянської активності, зростанню якості життєдіяльності молоді міста та регіону на рівні європейських норм і стандартів. Асоціація сприяє розвитку системи управління школою, законодавчому, фінансовому та методичному забезпеченню навчальних закладів, обміну інформацією про нові технології, моделі і теорії управління школою, співпраці з благодійними організаціями та іншими громадськими організаціями, бере участь у розробці альтернативних законодавчих і нормативно-правових документів з питань управління школою та соціального захисту керівників шкіл. Для виконання статутних завдань Асоціація в установленому порядку бере участь у навчанні керівників шкіл, проведенні з ними регіональних, загальноміських та всеукраїнських заходів, здійснює видавничу діяльність, бере участь у реалізації освітніх проектів.

(© Криворучко С.А.)

Асоціація міжнародного співробітництва "Атлантична Рада України"

Позаурядова, неприбуткова громадська організація, яка сприяє розширенню контактів і діалогу на міжнародному рівні, поглибленню взаємодії представників державних органів, органів влади, політиків, військових кіл, освітніх академічних організацій, мас-медіа, підприємців, незалежних вчених з метою дослідження і з'ясування суспільної думки відносно інтеграції України в європейське суспільство та реалізації її національних інтересів в рамках євроатлантичних структур. Асоціація заснована для підтримки розвитку і поглиблення процесу демократизації в Україні шляхом поширення знань і поглиблення інформованості й розуміння суспільством актуальних міжнародних подій з метою більш ефективного впливу на вироблення і реалізацію офіційних зовнішньополітичних рішень.

(© Бакуменко В.Д.)

Громадська ліга "Україна - НАТО"

Добровільне об'єднання та форма співпраці громадських організацій України. Заснована 26 вересня 2003 р. представниками 26 громадських організацій України з Києва та регіонів в процесі реалізації Цільового Плану Україна-НАТО щодо створення Громадського інформаційного центру, ініційованого громадськими організаціями за сприяння Державного комітету телебачення і радіомовлення України та Центру інформації і документації НАТО в Україні. Прагнучи об'єднати неурядові організації, задіяні в діяльності з питань євроатлантичної інтеграції України як в Києві, так і в регіонах, Громадська ліга „Україна-НАТО” відкрита для вступу всіх

зацікавлених громадських організацій, як інформаційної, так і освітньої, молодіжної, наукової, військово - патріотичної, історичної та інших сфер діяльності. Цілями створення Ліги є: підвищення рівня обізнаності громадськості з діяльністю НАТО через співробітництво України з НАТО у сфері інформації, включаючи співпрацю з Центром інформації і документації НАТО в Україні; координація діяльності та об'єднання зусиль громадських організацій України, їх інтелектуальних, організаційних, технологічних та комунікаційних ресурсів, зокрема в інформаційній, дослідницькій та освітніх сферах, з метою підвищення рівня інформованості громадськості України про співробітництво нашої держави з НАТО; сприяння регулярному обміну досвідом та інформацією між громадськими організаціями у сфері співробітництва України з НАТО, створення та розширення інформаційної мережі з урахуванням існуючих структур та проектів; об'єднання зусиль громадських організацій та органів державної влади України щодо спільної реалізації державної політики у сфері співробітництва України з євроатлантичними структурами в контексті виконання Плану дій та Цільового плану Україна – НАТО; подальший розвиток інформаційного та гуманітарного співробітництва України з НАТО; запровадження ефективних форм співпраці громадських організацій України з Центром інформації та документації НАТО в Україні, дипломатичними місіями країн-членів НАТО, іншими міжнародними організаціями, а також Національним центром з питань євроатлантичної інтеграції України, Державним комітетом телебачення і радіомовлення України, Верховною Радою України, іншими органами державної влади України,

відповідальними за розвиток її євроатлантичної інтеграції; сприяння міжнародному співробітництву та поліпшенню міжнародного іміджу України, зокрема у сфері взаємовідносин Україна – НАТО шляхом популяризації євроінтеграційної активності України на загальнонаціональному та міжнародному рівнях. Ліга відкрита у своїй діяльності для співробітництва з усіма зацікавленими державними органами, представниками науки і бізнесу, громадськості і засобів масової інформації для реалізації цілей та завдань Ліги як на національному, так і на міжнародному рівнях.

(© Бакуменко В.Д.)

Громадська організація "Європейський діалог"

Недержавна організація, створена в 1998 р. з метою дослідження проблем місцевого самоврядування та розвитку місцевих громад, сприяння вирішенню молодіжних питань, особливо що стосується молодіжного лідерства. Діяльність громадської організації спрямована на зміцнення толерантності та кращого розуміння процесів європейської інтеграції, пошук місця України в нових реаліях об'єднаної Європи. Велику увагу представники організації приділяють підтримці ініціатив, що спрямовані на зближення людей, суспільств і держав Європи. Громадською організацією "Європейський діалог" проводяться конференції, зустрічі, освітні заходи. Реалізовано ряд проектів: тренінгова програма для журналістів локальних видань – "Джерела інформації про європейську інтеграцію"; програма впровадження неформальної європейської освіти у малих місцевостях десяти областей України – "Фабрика

мультиплікаторів - лідери європейської освіти"; тренінгова програма з партнерства в молодіжних проектах, яка включає співробітництво в рамках Програми Європейської Комісії "Молодь" – "Захід-Схід-транзит: моделі неформальної освіти для молоді". В 2000 – 2001 рр. на території Західної України та Польщі реалізовано проект "Діалог", що мав за мету створення українсько-польської мережі через налагодження комунікацій і забезпечення вільного обміну інформацією, ідеями, думками. В 2004 р. Громадською організацією "Європейський діалог" проведено дослідження процесу оформлення та видачі віз громадянам України консульством Польщі у Львові ("Моніторинг східних кордонів Польщі").

(© Криворучко С.А.)

Громадська організація "Інформаційно-консультативний центр "ОСВІТА"

В Україні функціонує кілька регіональних центрів з питань міжнародної освіти: харківський, дніпропетровський, одеський, сімферопольський, київський, донецький. Один з центрів, "Освіта", заснований в Києві в 1998 р. як громадська організація, є інформаційно-консультативним центром, сертифікованим Державним департаментом США. В Центрі передбачається індивідуальне та колективне членство, причому колективними членами можуть бути трудові колективи підприємств, установ чи організацій на тих самих засадах, що й фізичні особи. Основною метою діяльності закладу є утвердження ідей гуманізму і демократії, сприяння становленню і розвитку громадянського суспільства шляхом підтримки розвитку міжнародної освіти, науки, досліджень та

обмінів, сприяння розвитку громадських організацій, рухів та фондів, інших недержавних і самоврядних структур та інституцій наукового, просвітницького та інших напрямів. Особлива увага приділяється роботі з молоддю. Громадська організація "Освіта" плідно співпрацює з міжнародними, загальноукраїнськими, регіональними та місцевими добродійними організаціями, підтримує індивідуальні освітні й наукові ініціативи, зусилля благочинних організацій, спрямованих на поширення та утвердження європейських стандартів, ідеалів свободи, демократії та прогресу, надає організаційну, правову, експертну, навчально-методичну, інформаційну, консультативну та технічну допомогу. Центр "Освіта" організовує поїздки з метою навчання, стажування в європейських країнах, здійснює дослідницьку роботу, сприяє вивченню українськими громадянами досвіду у центрах науки, освіти, культури, бізнесу. Велике значення має організація спільних із закордонними колегами програм та участь в інших заходах, покликаних сприяти зміцненню міжнародних освітніх і наукових контактів та налагодженню зв'язків з представниками інших держав. Дослідницькі зусилля центру "Освіта" зосереджено в сферах інформаційної інфраструктури, в системі освіти та видавничої діяльності. Створено комп'ютерні мережі, здійснюється адміністрування стипендійних програм Інституту Відкритого Суспільства, надаються ресурсні матеріали, пов'язані з питаннями міжнародної освіти та обмінів, місцевого самоврядування та розвитку місцевих громад.

(© Криворучко С.А.)

Дніпропетровське регіональне агентство економічного розвитку

Створено у 1997 р. з метою розробки та реалізації регіональних програм і проектів у сфері економічного розвитку регіону, програм міжнародного співробітництва, активізації інвестиційних процесів у регіоні, вивчення та поширення міжнародного досвіду, сприяння встановленню ділових контактів з іноземними компаніями. Розробляє та реалізує регіональні програми європейської інтеграції, фінансові, освітні проекти, здійснює дослідження проблем зовнішньоекономічної діяльності, надає консалтингові, інформаційно – аналітичні послуги, організує конференції, семінари, PR-програми, економічні місії, здійснює рекламно – виставкову діяльність. Дніпропетровське регіональне агентство економічного розвитку постійно приділяє увагу інформаційній та консультаційній підтримці підприємництва, розвитку сучасних економічних механізмів, створенню нових підприємств та реконструкції існуючих, про що свідчить реалізація проекту будівництва Центру конгресів спорту та відпочинку та проекту реконструкції комунального господарства м. Дніпропетровськ (за участі іноземного інвестора – компанії "International Water" (Англія). Агентством створено реально діючий механізм фінансування співробітництва з Польщею.

(© Криворучко С.А.)

Донецький молодіжний дебатний центр

Недержавна організація, що створена в 1997 р. Діяльність Центру сприяє процесу інтеграції України в світову спільноту шляхом розвитку громадської активності в Україні, реалізації

міжнародних соціальних та освітніх програм, формування та розвитку знань і практичних навичок, захисту прав та інтересів дітей й молоді. Працівниками Центру здійснюється дослідження досвіду Польщі щодо вступу в Європейський Союз та шляхи вирішення проблем, які виникли внаслідок цього процесу. В 2003 р. видано довідник у рамках проекту "Використання польського досвіду для формування громадської думки в Східній Україні щодо євроінтеграційних процесів" – "Польща-Європейський Союз: шлях інтеграції". Вивчається польський досвід щодо ролі місцевих органів влади в процесі європейської інтеграції. Значну увагу Центр приділяє дослідженням регіональних проблем: роль місцевих органів влади у розвитку демократичних інституцій, формування та імплементація демократичних процедур на місцевому рівні, створення мультисекторних підходів для вирішення проблем локальних громад, розбудова місцевих стратегій розвитку, можливості фінансування проектів місцевого розвитку з фондів Європейського Союзу. Організація є інформаційно-методичним центром для школярів, студентів, викладачів різних освітніх закладів та широкого кола молоді, лідерів громадських організацій та інших структур Донецької та Луганської областей. На сьогодні сфера діяльності Дебатного центру значно розширена, разом з тим розширена і цільова група, з якою працює організація. Організація є членом мережі дебатних центрів, мережі дитячих та молодіжних організацій "Нова хвиля", Національної мережі в інтересах дітей та є центром передового досвіду для Східної України в рамках програми МЕР. Через участь у міжнародних проектах, що реалізуються Центром, учасники отримують можливість перейняти

міжнародний досвід та використати отримані знання в рідній країні. Набутий міжнародний досвід дозволяє підвищити ефективність діяльності за іншими напрямками роботи Центру. Велике значення приділяється встановленню міжнародних партнерських відносин як на особистому, так і на державному рівні.

(© Криворучко С.А.)

Євроклуб

Недержавне об'єднання, яке було створено у Львові в 1993 році. Основна мета діяльності Євроклубу полягає у сприянні процесам європейської інтеграції в Україні, розвитку культурних, наукових, ділових та гуманітарних зв'язків з країнами Європейського Союзу, поширенні серед української молоді інформації про Європейський Союз, а в країнах-членах Європейського Союзу – інформації про Україну, її історію, культуру, проблеми та досягнення. Євроклубом надається значна допомога навчальним закладам в отриманні та поширенні інформації про Європейський Союз. Найбільш масштабним є проект "Програма розвитку українських проєвропейських організацій", який реалізовано завдяки фінансовій підтримці Фондації "Освіта для Демократії" (Програма "Зміни в регіоні"), польсько-американської Фондації Свободи, а також Фондації імені Стефана Баторія (Програма "Схід-Схід"). У 2000 р. при Херсонському державному університеті також було засновано Євроклуб, що мав за мету сприяти процесам європейської інтеграції України, інформування молоді про Європейський Союз, його структуру та процеси, що відбуваються в європейській спільноті. У 2005 р. представниками цього об'єднання

проведено велопробіг до Дня Європи "Молодь на колесах – шлях до ЄС", а також організовано та проведено фотоконкурс "Ми – європейці".

(© Криворучко С.А.)

Європейський молодіжний парламент - Україна

Створено в 2000 р. як недержавний заклад з метою сприяння процесу інтеграції України до Європейського Союзу шляхом виховання української молоді на демократичних цінностях та ідеалах, розбудови громадянського суспільства, налагодження співпраці з європейськими неурядовими організаціями, формування позитивного іміджу України на міжнародній арені шляхом адекватного представництва країни під час міжнародних заходів. Суттєвою ознакою роботи ЄМПУ є його політична незалежність, яка забезпечує неупередженість рекомендацій. Головні завдання ЄМПУ полягають у розвитку партнерства з міжнародними громадськими та міждержавними організаціями, налагодженні співпраці між українськими молодіжними громадськими організаціями у напрямі досягнення Цілей тисячоліття, затверджених ООН у вересні 2000 р., формуванні конструктивного і прагматичного ставлення молоді до європейської інтеграції України. Персоналом ЄМПУ проведено національний конкурс творчих робіт на європейську тематику, що мав за мету підвищення обізнаності української молоді із процесом європейської інтеграції країни та розвитком відносин між Україною та Європейським Союзом, формування ставлення до інтеграційних процесів. Втілення серії пілотних тренінгів у трьох містах України (Суми, Кіровоград та Харків) має за мету сприяти налагодженню співпраці між молодіжними

неурядовими організаціями та молодими журналістами, що передбачено медіа-проектom. Для ознайомлення цільової, головним чином молодіжної аудиторії з інформацією про структуру Європейського Союзу та різноманітними проблемними питаннями, пов'язаними з європейською інтеграцією, проведено серію тренінгів "Навчально-освітній проект Україна – ЄС".

(© Криворучко С.А.)

Інститут дослідження проблем безпеки The European Institute for Security Studies (ISS)

Інституція, що має автономний статус, не представляє і не захищає інтереси будь-якої держави або групи держав Союзу. Його мета полягає в тому, щоб допомогти створенню загальноєвропейської культури безпеки, підтримувати обговорення стратегічних питань, забезпечуючи можливо кращу взаємодію між тими в Європі, хто ухвалює рішення, і різними експертами. Інститут вносить свій вклад у розвиток CFSP, виконуючи три головні завдання: проведення досліджень і дебатів з найважливіших для Європейського Союзу проблем безпеки і оборони. За власною ініціативою або, якщо на те є заявка Союзу, інститут готує доповіді і робочі документи для відповідних організацій ЄС. ISS також займається підготовкою обговорень і брифінгів для структур Союзу, привертаючи для цього у разі потреби експертів зі сторони; готує дослідження і аналізи для Ради ЄС і Генерального секретаря Ради CFSP. Семінари Інституту, що проводяться в Парижі або Брюсселі, покликані розширити і поглибити аналітичні можливості Союзу. Такі семінари систематично зводять разом академіків, чиновників, експертів і наділених правом ухвалювати рішення представників

держав-членів і кандидатів в ЄС, а також всіх інших європейських країн, Сполучених Штатів Америки і Канади. Двічі в рік – один раз в Європі, другий в Північній Америці – інститут проводить трансатлантичні конференції. На них фахівці і чиновники з обох берегів Атлантики спільно працюють над поліпшенням трансатлантичних відносин і обмінюються думками про підходи сторін до проблем глобальної безпеки.

(© Шушпанніков О.М.)

Інститут економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕДПК)

Державна незалежна дослідницька організація, заснована у жовтні 1999 р. за участю провідних українських політиків та Німецької консультативної групи з питань економічних реформ, яка є частиною німецької програми ТРАНСФОРМ. Фінансування ІЕДПК здійснюється спільно урядами України та Німеччини. В повному обсязі Інститут розпочав свою роботу з 1 липня 2000 р. До його складу входять 12 наукових співробітників, більшість з яких отримала освіту в міжнародних освітніх програмах. ІЕДПК складається з трьох відділів (відділ макроекономічного аналізу, відділ структурних реформ, відділ державних фінансів) і має на меті забезпечувати уряд України та інші органи влади аналітичною інформацією про стан української економіки та економічної політики, підтримувати розвиток економічної освіти та аналітичного потенціалу українських науковців як потенційних реформаторів економіки, надавати політичні консультації на основі фундаментальних економічних досліджень.

(© Криворучко С.А.)

Інститут євроатлантичного співробітництва

Незалежна громадська дослідницька організація, діяльність якої спрямована на євроатлантичну інтеграцію України шляхом здійснення аналізу, вироблення рекомендацій та прогнозів у галузі міжнародних відносин в цілому та зовнішньої політики зокрема. Місія інституту – сприяння євроатлантичній інтеграції України як передумові та гарантії демократичного розвитку країни шляхом проведення ґрунтовних досліджень та просвітницьких заходів, спрямованих на подолання викликів сталому демократичному розвитку українського суспільства. Діяльність інституту заснована на принципах: громадянської позиції (активної участі в суспільному процесі); адекватності (інститут діє в контексті суспільного та політичного процесу); публічності (активне інформування громадськості про результати роботи, участь в громадських обговореннях та інших публічних заходах); науковості (дотримання стандартів наукової діяльності, зокрема дослідницької неупередженості, професіоналізму, теоретичної обґрунтованості); інноваційності (застосування та пропагування сучасних наукових підходів до аналізу та прогнозу публічної політики); міждисциплінарності (дослідницькі програми Інституту побудовані таким чином, щоб забезпечувати пізнавальну цілісність кінцевого продукту); прогностичності (коментарі та дослідження Інституту не тільки констатують факти та пояснюють їх політичне та суспільне значення, але й прогнозують подальший розвиток подій).

(© Бакуменко В.Д.)

Інститут європейської інтеграції Львівського національного університету ім. І. Франка

Засновано в 1999 р. як недержавну установу. Діяльність Інституту спрямована на дослідження проблем входження України в європейський правовий простір та її участі у формуванні системи колективної безпеки в Європі, двостороннього співробітництва України з державами-членами Європейського Союзу. Значна увага приділяється вивченню досвіду адаптації права країн-кандидатів у члени Європейського Союзу до правових стандартів ЄС. В Інституті функціонує відділ Польщі, де вивчається політична та соціально економічна історія Польщі ХІХ-ХХ століть, досвід трансформації посткомуністичного суспільства у Республіці Польща та участі Польщі в інтеграційних процесах. Здійснюються дослідження щодо розвитку двостороннього й транскордонного співробітництва між Україною і Польщею. Інститут європейської інтеграції Львівського національного університету ім. І. Франка здійснює підготовку конференцій, семінарів, де обговорюються стратегічні напрями українсько-польського соціально-економічного партнерства, питання освіти в Україні (досліджуються моделі гармонізації національних та міжнародних стандартів вищої освіти в контексті Болонського процесу).

(© Криворучко С.А.)

Інститут міжнародних досліджень процесів інтеграції та глобалізації (ІМДПІГ)

Засновано у 2003 р. з метою сприяння залучення громадських ініціатив на підтримку демократичних реформ та поглибленню процесів євроатлантичної інтеграції України.

Він має статус недержавного органу. ІМДПГ досліджує процес демократичного розвитку українського законодавства в умовах глобалізації та інтеграції. За ініціативою Інституту міжнародних досліджень процесів інтеграції та глобалізації створено Громадську раду при Комітеті Верховної Ради України у закордонних справах. Здійснюючи дослідження процесів інтеграції та глобалізації, персонал ІМДПГ займається пошуком, вивченням, дослідженням, аналізом, поширенням інформації щодо програм, тенденцій та актуальних проблем розвитку міжнародних відносин і зовнішньої політики, економічних, політичних і соціальних процесів в Україні та за її межами. Здійснюється підготовка та видання дослідницьких та освітніх матеріалів з актуальних питань міжнародних відносин, зовнішньої політики, побудови демократичного суспільства в Україні та інших проблем у сфері суспільно-політичного розвитку нашої держави. ІМДПГ сприяє реалізації національних, регіональних, галузевих програм та проектів громадських організацій з питань міжнародних відносин, зовнішньої політики та побудови демократичного суспільства в Україні.

(© Криворучко С.А.)

Інститут регіональних та євроінтеграційних досліджень

"ЄвроРегіо Україна"

Асоційована незалежна дослідницька організація Інституту Схід-Захід, що являє собою унікальну мережу організацій та особистостей з більш ніж 40 країн. Створена у 2003 р. в Києві. Діяльність Інституту має за мету сприяти реалізації ініціатив, які підтвердили свою цінність у переході України до

плюралістичної демократії з функціонуючою ринковою економікою і консолідованим громадянським суспільством. Підтримка демократичних реформ та консолідація громадянського суспільства в Україні, здійснення довготермінових проектів, що сприяють переходу України до плюралістичної демократії з ефективною ринковою економікою, є складовими сфери інтересів "ЄвроРегіо Україна". Співробітництво з Польщею та Канадою (Канадським інститутом урбаністики, Канадським агентством з міжнародного розвитку) сприяє забезпеченню виконання комплексних аналітичних досліджень. Працівниками Інституту та фахівцями, що співпрацюють з "ЄвроРегіо Україна", постійно надаються консультативні послуги з ряду питань місцевого та регіонального розвитку; транскордонного співробітництва; євроатлантичної інтеграції та співпраці; безпеки в Центральній Європі та Євразії тощо. Інститутом систематично здійснюється роз'яснювальна робота щодо досвіду розвинутих європейських країн, проводяться конференції, семінари, круглі столи за участю представників органів державної влади, громадських організацій, промислових структур з різних регіонів України, Польщі, Словаччини та Європейського Союзу. Інститут "ЄвроРегіо Україна" бере участь в реалізації багатьох міжнародних проектів, які сприяють виробленню пропозицій для уряду України щодо конкретних шляхів впровадження збалансованої державної регіональної політики з урахуванням інтересів центральних та регіональних органів влади.

(© Криворучко С.А.)

Інститут реформ

Заснований у 1997 р. в місті Києві як недержавний аналітичний центр, метою якого є сприяння проведенню економічних перетворень в Україні та утвердження цінностей соціальної ринкової економіки і громадянського суспільства. Заради досягнення мети здійснюються дослідження проблем економічного розвитку, громадська експертиза державних рішень, створення ефективних процедур публічного діалогу громадськості та представників органів влади, ведення широкої економічної просвітницької діяльності. У співробітництві з фондом "Євразія" у 2003 р. досліджено практичні аспекти інвестиційної політики на місцевому рівні, а за допомогою Інституту сталих спільнот та Агентства міжнародного розвитку США в 2004 р. проаналізовано конкурентні переваги територій у боротьбі за інвестиції. Фахівці Інституту реформ здійснюють моніторинг економічної політики України, експертизу та розробку проектів рішень в економічній сфері, проводять громадські слухання з актуальних питань економічної політики із залученням представників органів влади всіх рівнів та громадських експертів, визначають рейтинг інвестиційної привабливості регіонів України, досліджують проблеми розвитку приватного підприємництва, займаються просвітницькою діяльністю в економічній сфері, проводять конкурси студентських наукових робіт.

(© Криворучко С.А.)

Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України (ISEMB)

Утворений за рішенням Президії Академії наук Української РСР 11 липня 1991 р. з метою дослідження проблем сталого розвитку в умовах глобалізації, зовнішньополітичних вимірів, здійснення економічних реформ і переходу до стабільного розвитку в євроатлантичному регіоні. На ISEMB НАН покладені завдання щодо формування концептуального фундаменту світового досвіду забезпечення національних інтересів методами зовнішньої політики і дипломатії, дослідження основних тенденцій розширення Європейського Союзу на Схід, перспектив та наслідків вступу України до СОТ, впливу євроінтеграційних процесів на соціально-економічний розвиток в Україні. Основні напрями комплексних міждисциплінарних фундаментальних та прикладних досліджень ISEMB НАН охоплюють актуальні проблеми світової економіки, міжнародних економічних відносин і міжнародної політології, філософії, соціології та теорії міжнародних відносин, розробку нових парадигм зовнішньоекономічного та зовнішньополітичного розвитку, моделювання оптимальних варіантів політики в цих галузях. Дослідницькі зусилля фахівців зосереджено в цивілізаційних та глобалізаційних сферах: європеїстика, євроінтеграційні та трансатлантичні студії, міжнародно-фінансові та зовнішньоекономічні відносини, комплексне вивчення суспільно-політичних процесів в країнах Третього світу. Визначним є творчий доробок науковців ISEMB НАН в дослідженні трансформаційних (посткомуністичних та модернізаційних), інноваційних та інтеграційних процесів, проблем транскордонного та регіонального співробітництва. З

більшості традиційних для Інституту світової економіки і міжнародних відносин напрямів склалися широковідомі наукові школи: цивілізаційного аналізу сучасного світу, цивілізаційного соцекогенезу, політичної, економічної, та соціальної глобалістики. Разом з тим формуються і новітні підходи до вивчення економічної теорії, теорії політики і міжнародних відносин. Окрім наукових досліджень, ІСЕМВ НАН України бере активну участь в інформаційно-аналітичному забезпеченні діяльності центральних органів державної влади України, здійснює підготовку законодавчо-нормативних актів та адміністративних рішень щодо взаємовідносин України з іншими країнами. Значна увага приділяється освітянській діяльності. Інститут світової економіки і міжнародних відносин підтримує плідні наукові зв'язки із зарубіжними науковими центрами Росії, США, Польщі, Франції, Німеччини, Китаю та інших країн.

(© Криворучко С.А.)

Інститут трансформації суспільства (ІТС)

Недержавний науково-аналітичний центр, що здійснює свою діяльність з 1994 р. Основні напрями комплексних досліджень ІТС охоплюють проблеми розбудови вільної незалежної, демократичної, християнської, європейської України, підтримки кардинальних соціально-економічних і політичних реформ в Україні, налагодження партнерських відносин між владою та діловими колами, формування ринкового світогляду серед широких верств населення та національної еліти України, утвердження індивідуальної свободи й традиційних національних цінностей. Сфера інтересів ІТС включає економіку, політику, міжнародні відносини,

національну безпеку, місцеве самоврядування, третій сектор, освіту, інформаційний простір. ІТС постійно спрямовує свою діяльність на вироблення та впровадження конкретних механізмів реалізації євроатлантичної моделі розвитку України, формування українсько-польських стратегічних відносин, реального наповнення українсько-російських відносин за принципом мирного співіснування, входження України до НАТО та Європейського Союзу, утворення "трикутника" Німеччина – Польща – Україна. Окрім наукових досліджень, персонал ІТС велику увагу приділяє організації та проведенню інтерактивних семінарів, «круглих столів», презентацій, підготовці аналітичних матеріалів, політичних та економічних прогнозів, коментарів та інших інтелектуальних продуктів. Організуються навчальні візити керівників різних рівнів влади та підприємницьких структур у країни зі сталою демократією.

(© Криворучко С.А.)

Міжнародна мережа на підтримку вступу України в ЄС **(Yalta European Strategy)**

Незалежна недержавна міжнародна організація (аббревіатура - YES), міжнародна мережа, заснована 2004 р. в м. Ялта з метою сприяння розвитку справедливої, вільної та заможної України, налагодження стосунків зі світом, підтримки членства України в Європейському Союзі. Міжнародна мережа на підтримку вступу України в Європейський Союз об'єднала у своїх лавах видатних представників України та інших країн: політичних керівників, провідних підприємців, вчених, дослідників та журналістів, які постійно займаються організацією лекцій, засідань робочих груп і суспільних

дебатів в Україні та країнах Європейського Союзу, видавництвом періодичної літератури, а з 2004 р. виступають організатором щорічного з'їзду у Ялті (Ялтинський європейський семінар). YES - це відкритий форум для обміну думками, де не лише активно застосовується міжнародний досвід та заохочуються нестандартні погляди на проблеми, але й формулюються конкретні пропозиції щодо їхнього вирішення на сучасному етапі розвитку суспільства та на перспективу.

(© Криворучко С.А.)

Міжнародний центр перспективних досліджень

Неурядова організація, яка допомагає уряду та громадськості України глибше усвідомити потребу в аналізі варіантів стратегічних рішень, дослідженні можливих наслідків прийняття чи неприйняття кожного з варіантів і визначенні конкурентних інтересів. Відіграє важливу роль у формуванні позитивного ставлення політичної еліти та населення до процесу європейської та євроатлантичної інтеграції України. Завдання центру - створення процедур змістовного діалогу між представниками законодавчої, виконавчої влади та громадськості. Центр впроваджує досвід, який відповідає вимогам розбудови відкритого суспільства. Завдяки інструментам публічної політики та “щоденної демократії”, які широко застосовують у всьому світі, центр допомагає Україні стати демократичною державою. Міжнародний центр перспективних досліджень засновано 1994 р. за ініціативою Інституту відкритого суспільства (Open Society Institute).

(© Бакуменко В.Д.)

Молодіжний центр "Форум"

Засновано в 2000 р. з метою сприяння самореалізації молоді України, її інтелектуальному, культурному, духовному розвитку шляхом навчання та стажування в США, Угорщині, Польщі, участі в міжнародних самітах ООН, україно-російських конференціях. Члени організації Молодіжний центр "Форум" працюють аналітиками та тренерами в багатьох міжнародних програмах, сприяють самоудосконаленню соціально активних та талановитих молодих людей. За підтримки Міжнародного фонду "Відродження" здійснено проект "Європейське місто Вінниця прямує до Європи", що забезпечив створення та функціонування інформаційно-консультативного центру з питань європейської інтеграції на базі Вінницької обласної бібліотеки ім. Тімірязєва. В рамках проекту "Схід-Захід - долаємо стереотипи" європейської програми "Молодь" в липні 2005 р. в Івано-Франківській області почав функціонувати молодіжний табір, де взяли участь 6 молодіжних делегацій з 5 країн (Польща, Україна, Росія, Німеччина та Данія). Проект мав за мету обмін культурним, історичним досвідом, виховання толерантності, взаємоповаги та взаєморозуміння між націями. З 2002 р. регулярно здійснюється розсилка бюлетеня Молодіжного центру "Форум" електронною поштою. Бюлетень містить інформацію за такими напрямками: діяльність громадських організацій, програми освіти та міжнародних обмінів, новини у сфері євроінтеграції, молодіжний рух, моніторинг соціально-політичної ситуації в світі, в Україні та Вінницької області. Суттєву допомогу молодіжному центру надають міжнародні партнери: Міжнародний фонд "Відродження", посольства США, Канади,

Швейцарії в Україні, Програма Матра КАП посольства Королівства Нідерландів, IATP/IREX (Рада з міжнародних наукових досліджень та обмінів), програма "Громадські зв'язки" американської неприбуткової організації "Project Harmony Inc" та Державного департаменту США, Молодіжний європейський клуб в м. Руди (Польща), Східноєвропейський демократичний центр IDEE.

(© Криворучко С.А.)

Молодіжний центр Атлантичної ради України

Громадська організація, яку створено в рамках молодіжної програми Атлантичної ради України (АРУ), що заснована 1995 року і є асоційованим членом Асоціації Атлантичного договору – провідної неурядової спільноти НАТО, яка об'єднує національні організації 44 країн Євроатлантичного регіону. Головною метою центру є поширення інформації та пропаганда ідей інтеграції України до європейських та євроатлантичних структур співробітництва та безпеки серед української молоді. Центр є єдиним офіційним представником України в Молодіжній асоціації Атлантичного договору (YATA), який має право формувати українську молодіжну делегацію та представляти Україну на молодіжних атлантичних самітах НАТО, що відбуваються паралельно до офіційних самітів Альянсу. Центр є членом "Громадської Ліги Україна-НАТО", поділяє євроатлантичні цінності, підтримує курс на набуття Україною повноцінного членства в НАТО та має намір своєю діяльністю сприяти виконанню Плану дій Україна-НАТО. Центр реалізує проекти за євроатлантичною тематикою, зокрема, це семінари, круглі столи, акції та конкурси для учнівської і студентської молоді, що

відбуваються за підтримки центру інформації та документації НАТО в Україні, посольств різних країн та інших зацікавлених установ і організацій. Членами центру можуть стати громадяни України, що досягли 16 років, та колективи підприємств, установ, організацій, які визнають Статут Молодіжного центру, розділяють основні завдання і беруть активну участь в його діяльності.

(© Бакуменко В.Д.)

Навчально-науковий Інститут філософії та євроінтеграційних досліджень Закарпатського державного університету

Структурний підрозділ університету, утворений у 2004 році. Центральне місце в роботі Інституту займають дослідження актуальних проблем європейської та євроатлантичної інтеграції України на основі моніторингу проблематики в Закарпатті, її узагальнення і обговорення на міжнародних науково-практичних конференціях, “круглих столах” та семінарах науковців і студентів вузів Закарпаття.

У 2007-2008 рр. Інститут визнавався переможцем оголошених Міністерством освіти і науки України конкурсів - проектів на виконання загальнодержавних організаційно-аналітичних та науково-методологічних заходів Цільового Плану “Україна-НАТО” і брав участь в реалізації наукових проектів з названої проблематики .

Упродовж 2007-2008 рр. Інститутом філософії та євроінтеграційних досліджень: розроблено і видано п’ятнадцять навчальних і навчально-методичних посібників з проблематики європейської та євроатлантичної інтеграції України. Дев’ять з них отримали гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»; проведено п’ять

міжнародних науково-практичних конференцій та «круглих столів» за участю відповідальних працівників Закарпатської обласної державної адміністрації і Закарпатської обласної ради, генеральних консулів сусідніх країн-членів Євросоюзу, представництва МЗС України в області. За матеріалами цих заходів видано п'ять збірників наукових праць; отримано чіткі результати моніторингу громадської думки щодо ставлення населення до вступу України в ЄС і НАТО, що дозволило обласній адміністрації внести відповідні корективи у форми і методи роз'яснювальної роботи серед населення області з цих питань. Рада ректорів вищих навчальних закладів Закарпаття рекомендувала управлінню освіти і науки обласної державної адміністрації впровадити результати проектів у навчальний процес на регіональному рівні.

(© Артьомов І.В.)

Науково-навчальний центр з питань євроатлантичної інтеграції України

Утворено у складі Інституту проблем державного управління та місцевого самоврядування Національної Академії державного управління при Президентові України спільним наказом Національного центру з питань євроатлантичної інтеграції України, Державного управління справами Президента України та Національної Академії державного управління при Президентові України від 31 грудня 2004 р. № 5/1-08-250-/141/2. Основною метою діяльності Центру є здійснення заходів із забезпечення потреб органів державної влади та органів місцевого самоврядування у фахівцях державного управління у сфері європейської й євроатлантичної інтеграції, відповідних наукових

дослідженнях. Загалом діяльність Центру спрямовується на виконання таких завдань: організацію навчання фахівців з державного управління, здатних професійно формувати та реалізовувати державну політику у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції України; проведення наукових досліджень з актуальних проблем державного управління, зокрема соціологічних досліджень суспільної думки щодо процесів європейської та євроатлантичної інтеграції України; інституційний розвиток Центру, зміцнення його навчального та науково-методичного потенціалу, здійснення наукових, інформаційно-аналітичних і навчально-методичних видань з питань державного управління.

(© Бакуменко В.Д.)

Національний інститут проблем міжнародної безпеки (НІМБ)

Засновано як державний заклад у 2001 р. з метою забезпечення Президента України, Ради національної безпеки і оборони України, Кабінету Міністрів України концептуальними та інформаційно-аналітичними матеріалами з актуальних питань розвитку міжнародних процесів, науково обґрунтованими пропозиціями стосовно формування стратегії у відносинах з провідними країнами світу, впливовими міжнародними організаціями та альянсами, прийняття державних рішень у сфері національної безпеки й зовнішньої політики. Фахівцями НІМБ здійснюється розробка прогнозних сценаріїв щодо політики провідних світових держав відносно України, її стратегічних партнерів і найближчих сусідів, прогнозування виникнення економічних, політичних і соціальних загострень в Україні, що можуть мати негативний

вплив на процеси інтеграції України до європейської та світової спільноти. Значна увага приділяється освітянській діяльності. Щоквартально видається інформаційно – аналітичний журнал "Стратегічна панорама".

(© Криворучко С.А.)

Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД)

Засновано як державний заклад у 1992 р. з метою надання Президентові України, органам державної влади наукових рекомендацій щодо прийняття конкретних рішень, наукової експертизи законопроектів, правових актів та державних заходів соціально-політичного спрямування. Сфера інтересів НІСД включає розробку моделей суспільного розвитку України, оптимізацію методології прийняття соціально-політичних рішень, координацію наукових досліджень з питань національної безпеки, які проводяться іншими науково-дослідними установами в Україні. Значна увага приділяється моніторингу розвитку профільних досліджень, серед яких політичні та правові аспекти розвитку громадянського суспільства: український та зарубіжний досвід; основні тенденції розвитку українських громад на території країн-сусідів - нових членів Європейського Союзу; стан демократичного контролю над сектором безпеки; східний вектор зовнішньої політики України; зовнішньоекономічна сфера; реформа сектору безпеки в Україні; вплив розширення Європейського Союзу на транскордонне співробітництво України з центральноевропейськими сусідами; зовнішньополітична сфера. Національний інститут стратегічних досліджень започатковує видання

щоквартального науково-аналітичного журналу "Стратегічні пріоритети". Відповідно до пункту 5 указу Президента України "Питання Національного інституту стратегічних досліджень" від 16 грудня 2002 р. № 1158 створено Центр інвестиційно-інноваційних програм Національного інституту стратегічних досліджень, наукову державну установу з правами дочірнього підприємства НІСД. Мета діяльності Центру полягає в забезпеченні потреб Президента України в інформації щодо перебігу інвестиційного та інноваційного процесів у державі, науковому, методичному та організаційному супроводженні інвестиційної та інноваційної складової в діяльності Національного інституту стратегічних досліджень щодо обґрунтування основних засад стратегії економічного і соціально-політичного розвитку, внутрішньої та зовнішньої політики держави, шляхів вирішення загальнодержавних та регіональних проблем суспільного розвитку та в наданні науково-консалтингових послуг органам центральної та регіональної виконавчої влади, галузевим та міжгалузевим інституціям. НІСД плідно співпрацює з вітчизняними та іноземними науковими, науково-дослідними, аналітичними, інформаційними та громадськими організаціями-виробниками інтелектуальної продукції в сфері інвестиційної та інноваційної діяльності.

(© Криворучко С.А.)

Національний центр з питань євроатлантичної інтеграції України

Консультативно-дорадчий орган при Президентові України, створений та діє відповідно до указу Президента України від 28 лютого 2006 р. № 157 "Про Національний центр з питань

євроатлантичної інтеграції України" з метою забезпечення послідовної реалізації курсу України на євроатлантичну інтеграцію, підготовки пропозицій щодо координації діяльності органів виконавчої влади у цій сфері. Його основні завдання: підготовка висновків та рекомендацій щодо стратегічного планування і проведення єдиної державної політики в сфері інтеграції України в НАТО, розробки системного підходу до поглиблення співробітництва України з НАТО в політичній, оборонній, економічній, правовій, інформаційній, науковій та інших сферах і підготовка проектів програмних документів для подальшої інтеграції України в НАТО. На Національний центр з питань євроатлантичної інтеграції України покладені завдання спрямування, координації діяльності національних координаторів співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО) та контролю за виконанням покладених на них функцій. У процесі трансформації відносин України з НАТО, формування і реалізації ефективної євроатлантичної політики України, інформаційні питання сьогодні виступають чи не найголовнішою проблемою державного управління у цій сфері. Це пов'язане, зокрема, з тим, що остаточне рішення про приєднання чи неприєднання до Альянсу виноситимуть не політики, а всі громадяни України на основі відкритої і неупередженої інформації про НАТО як структурний елемент європейської безпеки. Всебічному і об'єктивному висвітленню діяльності нашої держави на євроатлантичному векторі сприяє відкритий за адресою www.nseai.gov.ua веб-сайт НЦЄІУ. Цей проект було реалізовано у рамках бюджетної програми „Виконання загальнодержавних

організаційних, інформаційно-аналітичних та науково-методологічних заходів Цільового плану Україна – НАТО” на 2004 р. із залученням програмно-технологічних засобів Інформаційного центру “Електронні вісті”.

(© Бакуменко В.Д., Кальниць Ю.Г.)

Полтавська асоціація регіонального розвитку "ПОЛАРР"

Недержавний заклад, заснований у вересні 1996 р. Метою діяльності асоціації було створення умов для інтеграції економіки України в міжнародну економічну систему, підвищення інвестиційної привабливості підприємств Полтавської області та налагодження співробітництва між українськими та закордонними фірмами. 14 листопада 2001 р. асоціацію "ПОЛАРР" було реорганізовано шляхом перетворення в агентство "ПОЛАРР". Створення агентства "ПОЛАРР" передбачало надання інформації про закордонні ринки виробників і устаткування на замовлення клієнта, пошук потенційних партнерів для співробітництва, організацію відвідання або участі в ярмарках, презентаціях і коопераційних біржах в Україні та за кордоном, сприяння виходу українських компаній на міжнародний ринок. Протягом усіх років діяльності було надано консультаційні послуги не тільки для українських підприємств, але і для закордонних фірм, що мають зацікавленість на українському ринку. Спільно з Фондом Конрада Аденауера в 1999 р. здійснено проект "Молоді політики та підприємництво". Полтавське агентство регіонального розвитку "ПОЛАРР" має великий досвід щодо організації та проведення семінарів і бізнес – тренінгів за економічною тематикою. В 2000-2001 рр.

агентство провело ряд бізнес-тренінгів та надало бізнес-консультації щодо розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. В ці ж роки спільно з консалтинговою фірмою ПЕМ в рамках програми "Трансформ" уряду Федеративної Республіки Німеччини було здійснено проект "Сприяння розвитку малих та середніх підприємств в Україні".

(© Криворучко С.А.)

Український жіночий фонд

Міжнародна благодійна організація, заснована у 2000 р. в місті Києві з метою надання фінансової, інформаційної та консультативної допомоги громадським організаціям, передусім – жіночим, з України, Молдови та Білорусі, здійснення допомоги жінкам у процесі розбудови гендерної демократії. Фонд підтримує активну участь жінок і жіночих громадських організацій в розвитку справедливого суспільства, яке забезпечує реалізацію людських прав, жінок підвищення їхньої ролі у суспільстві, просування жінок на всіх рівнях і в усіх сферах, сприяння їм на цьому шляху. Діяльність Українського жіночого фонду спрямована на зміцнення жіночого руху в Україні, Молдові та Білорусі, посилення уваги громадськості до питань гендеру, залучення значних фінансових ресурсів для підтримки жіночих ініціатив. Український жіночий фонд представляє Україну у міжнародних проектах Мережевої жіночої програми Інституту відкритого суспільства – Нью-Йорк: "Гендерний монтаж: парадигми в пострадянському просторі", "Рівні можливості для жінок та чоловіків у процесі входження до Європейського Союзу", "Зупинимо насильство щодо жінок".

(© Криворучко С.А.)

**Український центр економічних і політичних досліджень
імені Олександра Разумкова**

Неприбуткова громадська організація, що здійснює дослідження в таких основних сферах: внутрішня політика; соціально-економічний розвиток України; енергетика; державне управління; міжнародна економіка; зовнішня політика; національна безпека і оборона; військове будівництво; міжнародна і регіональна безпека; миротворча діяльність. Заснована О.В.Разумковим 19 серпня 1994 р. Серед основних цілей такі: розробка моделей соціально-економічного розвитку України та механізмів їх реалізації; сприяння конструктивній взаємодії гілок влади; розбудова ефективної, економічно необтяжливої Воєнної організації держави; підвищення ефективності взаємодії держави і суспільства, обґрунтованості державних рішень, результативності власної участі в процесі їх прийняття; налагодження плідної співпраці з міжнародними аналітичними центрами, проведення спільних досліджень з актуальних проблем. Центр Разумкова будує діяльність на принципах реалізму і прагматизму, політичної незаангажованості, активного впливу на державну політику, високої якості і оперативності підготовки матеріалів, відповідальності перед замовником. Він сприяє досягненню і захисту національних інтересів України, підвищенню її авторитету на міжнародній арені. Експерти Центру поділяють такі цінності: демократія і верховенство права; захист прав і свобод людини; відповідальність держави перед суспільством; ефективна державна політика; свобода засобів масової інформації; активна участь політичних партій і неурядових

організацій у визначенні основних засад і пріоритетів державної політики; демократичний цивільний контроль над військовою сферою; ринкова економіка; захист навколишнього середовища; дружні відносини з усіма державами; зниження рівня загроз, зміцнення міжнародних режимів підвищення довіри, попередження конфліктів; дотримання законодавства України і міжнародного права; передбачуваність і надійність України у відносинах з іноземними партнерами. Центр Разумкова готує такі аналітичні матеріали: моніторинг загроз національній безпеці України; політичний аналіз і стратегічний прогноз; аналітичні доповіді, бюлетені, статті; результати соціологічних досліджень; оперативний коментар з актуальних проблем у ЗМІ. Центр розміщує результати своїх досліджень у спеціалізованому журналі, на власній WEB-сторінці, організує семінари, конференції і круглі столи.

(© Бакуменко В.Д.)

Фундація регіональних ініціатив (ФРІ)

Створена як недержавна всеукраїнська громадська організація у 2002 р. в м. Києві з метою дослідження процесу європейської інтеграції України. Діяльність ФРІ спрямована на дослідження ролі громадянського суспільства у парламентських виборах. Представники громадської організації, відзначаючи, що свідченням подальшого наближення України до Європейського Союзу є проведення чесних і прозорих виборів у березні 2006 р. у відповідності зі стандартами Ради Європи та ОБСЄ, безпосередньо брали участь у виборах з метою сприяння приведенню норм і форм виборчого процесу до європейських. Працівниками Фундації

значна увага приділяється вирішенню культурологічних проблем, а саме - збереженню європейської культури в усій її багатоманітності (проекти "Наше кіно" та "Наша музика"). Представники ФРІ участь у програмах, що підтримуються Європейським Союзом і Радою Європи. З 2000 р. щоквартально видається бюлетень "Громадський захисник", а в 2003 р. видано брошуру із серії "Захисти себе сам" – "Як звернутися в Європейський суд з прав людини". В своїй діяльності ФРІ керується принципом, що інтеграція у світову та європейську економіку має стати одним з головних завдань уряду після проведення виборів. Для вирішення цього питання необхідно розпочати інформаційну кампанію задля висвітлення позитивного досвіду членства нових країн у НАТО та ЄС. При цьому необхідно залучати до розв'язання невідкладних проблем політичні партії та засоби масової інформації.

(© Криворучко С.А.)

Фонд "Демократичні ініціативи"

Засновано як недержавний заклад у 1992 р., що мав за мету здійснення багатогранної аналітичної роботи, а саме: аналіз громадської думки, соціальних і політичних тенденцій, проведення семінарів для журналістів і політиків, міжнародних обмінів. Фонд брав безпосередню участь у реалізації міжнародних проектів. Метою проекту "Громадська думка – ключовий чинник суспільних змін" було обговорення та поширення результатів опитування та аналізу громадської думки щодо інтеграції України в європейські та євроатлантичні структури. Проект "Знання про Європу. Польський досвід вступу до Європейського Союзу:

рекомендації для українських політиків та експертів" мав за мету створити в Україні незалежну групу однодумців, що складатиметься із провідних представників парламенту, уряду, засобів масової інформації та аналітичних центрів, які інформуватимуть своїх колег і українське суспільство про переваги європейської інтеграції. Конкретні шляхи наближення України до вступу до Європейського Союзу було визначено проектом "Польський референдум щодо нового устрою європейського дому: уроки для України", який реалізовано спільно з програмою Польсько-американсько-української ініціативи про співпрацю.

(© Криворучко С.А.)

Фонд "Європа ХХІ"

Неурядова, неприбуткова, позапартійна дослідницька організація, заснована у грудні 1998 р. з метою інтелектуального сприяння процесам інтеграції України до Європейського Союзу як способу забезпечення розвитку України як європейської демократії. Засновники організації - українські і британські фахівці, які мають значний досвід розробки і реалізації проектів, керівництва дослідницькою роботою неурядових організацій. Вважаючи інтеграцію до європейських і євроатлантичних структур першочерговим внутрішньополітичним питанням для України, фонд "Європа ХХІ" зосереджує свої зусилля на проведенні досліджень політичних процесів та розвитку громадянського суспільства в Україні і в Європі загалом, організуючи конференції та інші публічні заходи, створюючи інформаційні ресурси та беручи участь у розробці і реалізації спільних українських і міжнародних проектів у галузі європейської інтеграції. Фонд

"Європа ХХІ" вважає безумовним пріоритетом поширення в Україні інформації про ЄС та європейську інтеграцію, залучення громадянського суспільства до обговорення цих питань. Він прагне активної і відкритої співпраці з урядом, парламентом, місцевими органами влади, сприяючи виробленню ефективної інтеграційної політики на національному і місцевому рівнях і створюючи у суспільстві попит на інформацію та участь України у європейських інтеграційних процесах. Серед проектів фонду "Європа ХХІ" - програми з розвитку політичних партій та виборчих технологій; програми з питань європейської інтеграції для журналістів; серія "круглих столів" для українських та іноземних політиків, фахівців у галузі зовнішньої політики та міжнародних відносин і журналістів "Україна: європейський вимір", серія міжнародних конференцій для українських і західних урядовців і дослідників про розвиток відносин України і західних демократій (спільно з Wilton Park, Великобританія); проведення багатосторонніх фокус-груп з фахівцями, що працюють у галузі європейської інтеграції в країнах Центральної та Східної Європи і ЄС; інформаційно-просвітницька програма з питань європейської інтеграції для журналістів (за підтримки Міністерства закордонних справ і Великобританії), дослідження і публікації про роль журналістів у просуванні демократії і ринкової економіки та ідей європейської інтеграції в Україні (спільно з делегацією Європейської Комісії в Україні), проекти "Розбудова аналітичної спроможності політичних партій" (за підтримки Вестмінстерського фонду демократії), "Громадянське суспільство: крок за кроком" (фінансоване Національним фондом підтримки демократії), "Сприяння поширенню

толерантності у поліетнічному суспільстві" (за підтримки Фонду проектів у галузі прав людини Міністерства закордонних справ і Співдружності Великобританії). Фонд "Європа ХХІ" є активним учасником низки громадських ініціатив і форумів громадських організацій, членом Громадської експертної ради при Міністерстві закордонних справ України, Громадської ради при Комітеті ВР України з питань свободи слова, Координаційно-експертного центру об'єднань підприємців України.

(© Бакуменко В.Д.)

Фонд "Європейський дім"

Недержавна організація, заснована в 2002 р. з метою вироблення шляхів взаємодії України з Європейським Союзом, налагодження стосунків з державами Центрально-Східної Європи та розширення транскордонного співробітництва. Фонд досліджує питання щодо розширення Європейського Союзу, причин та наслідків міграційних процесів в Україні. Фонд "Європейський дім" представляє Україну у ряді міжнародних проектів. Реалізація проекту „Карпатський єврорегіон: виклики і перспективи” сприяла публікації чотирьох видань, де проаналізовано роль Карпатського єврорегіону в забезпеченні безпеки і стабільності в Центральній і Східній Європі. На організованих Фондом конференціях, круглих столах, семінарах висвітлюються питання щодо введення візового режиму, розвитку двосторонніх відносин, прикордонного співробітництва (здійснення аналізу можливих і небажаних наслідків запровадження візового режиму для двосторонніх відносин, формування безпосереднього кордону з

євроспільнотою на її західному рубежі).

(© Криворучко С.А.)

Центр громадських молодіжних організацій Волині "Наша справа"

Державна організація, створена на принципах колективного членства організацій-засновників у 1995 р. з метою сприяння розвитку молодіжних та дитячих громадських організацій, координації молодіжного руху області, представлення інтересів молоді у стосунках з органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Працівники Центру займаються розробкою та впровадженням програм, спрямованих на відродження українських історичних, культурних, релігійних, політичних, суспільно-громадських, освітніх, виховних та сімейних традицій. Центр "Наша справа" брав безпосередню участь у ряді програм. Для ознайомлення цільової, головним чином молодіжної аудиторії з інформацією про досвід Польщі у вирішенні різноманітних проблемних питань, пов'язаних з європейською інтеграцією, в червні 2005 р. було проведено конференцію "Польща в Європейському Союзі".

(© Криворучко С.А.)

Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння (ЦДАКР)

Створено в 1999 р. як добровільну, неурядову, громадську, неприбуткову організацію фахівців у сфері дослідження військово-громадянських відносин та військово-промислового комплексу з метою висвітлення проблем трансформації української оборонної промисловості, здійснення громадянського контролю над озброєнням та участі України в міжнародних режимах контролю за озброєнням і критичними

технологіями. ЦДАКР сприяє розвитку та поглибленню демократизації українського суспільства шляхом поширення загальноприйнятих у світі норм громадянського контролю над силовими структурами, здійснює дослідження процесів роззброєння та озброєння, ефективної конверсії підприємств військово-промислового комплексу України. ЦДАКР бере активну участь у програмах міжнародних інституцій з досліджень проблем світового ринку зброї, глобального роззброєння, в проектах співробітництва з міжнародними та національними неурядовими організаціями, що займаються дослідженням роззброєння та діяльності силових структур. ЦДАКР здійснює дослідження щодо темпів, напрямів та наслідків реформування силових структур України, співпрацює з ними, вивчає тенденції та перспективи трансформації національної оборонної промисловості, здійснює моніторинг і аналіз експорту та імпорту зброї. За результатами досліджень із зазначених питань видається періодичний інформаційно-аналітичний бюлетень.

(© Криворучко С.А.)

Центр європейських студій Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т.Шевченка

Створено як державний заклад у 1990 р. з метою забезпечення зв'язку між європейськими дослідженнями та навчальним процесом. Центром здійснюються наукові дослідження з проблем розвитку європейського регіону, навчальний, методичний та науковий досвід з європейських досліджень серед українських вищих навчальних закладів, розвивається всебічне співробітництво з провідними зарубіжними центрами

європейських студій. Щорічно в Центрі проходять наукові конференції, публікуються наукові статті, монографії та підручники, більша частина яких з європейської проблематики. У Центрі відкрито 1-2 річні магістерські програми очної форми навчання за спеціалізаціями: "Європейська політика" (спеціальність "Міжнародні відносини"), "Європейське право" (спеціальність "Міжнародне право"), "Європейська економіка та інтеграція" (спеціальність "Міжнародні економічні відносини"). Міжнародні зв'язки Центру європейських студій Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т. Шевченка здійснюються в рамках угод Київського національного університету імені Тараса Шевченка, а також на основі двосторонніх угод про співробітництво між Центром та зарубіжними навчальними закладами, науковими установами та фондами. Угодами передбачено розробка та взаємний обмін навчально-методичними планами, програмами, науковою літературою, викладачами та студентами. Зокрема, налагоджене співробітництво з вищими навчальними закладами Великобританії, Німеччини, Франції, Бельгії, Австрії, Швеції, Голландії та інших країн, зокрема в рамках міжнародних наукових програм і проєктів TEMPUS – TACIS, INTAS, IAN, CEEISA, Міжнародного фонду "Відродження", фондів Конрада Аденауера та Фрідріха Еберта.

(© Криворучко С.А.)

Центр інформації та документації НАТО (ЦІДН)

Відкрився у Києві у 1997 р. з метою поліпшення інформованості про НАТО та взаєморозуміння між Україною та НАТО. Центр надає інформацію, сприяє проведенню

досліджень, а також фінансує здійснення проектів громадянами України та організаціями за темами, пов'язаними з діяльністю НАТО. Через ЦІДН можна отримати доступ до документів та публікацій НАТО. Персонал ЦІДН допоможе знайти документи НАТО, які відповідають потребам дослідження, або надати допомогу щодо пошуку необхідної інформації в Інтернеті. Можна також підписатися на отримання документів ЦІДН у електронному вигляді та поштою. На додаток до публікацій англійською та французькою мовами окремі публікації НАТО ЦІДН пропонує українською мовою. Це, зокрема, "Довідник НАТО", "НАТО Ревю" або "Новини НАТО". Ці публікації можна замовити у ЦІДН поштою, за телефоном або надіславши запит електронною поштою. ЦІДН надає фінансову підтримку офіційно зареєстрованим українським неурядовим організаціям у проведенні заходів, починаючи від видання публікацій та розробки навчальних програм до проведення конференцій та «круглих столів», присвячених НАТО та/або відносинам Україна-НАТО. Організуючи конференції, семінари та обговорення за «круглим столом», співпрацюючи з українськими журналістами та поширюючи публікації НАТО, Центр інформації та документації НАТО в Україні виконує величезну роботу, намагаючись поширити правдиву інформацію про НАТО та сприяти обговоренню в українському суспільстві сучасних викликів у галузі безпеки, їхнього значення для України, а також ролі НАТО у реагуванні на них.

(© Кальниць Ю.Г.)

Засновано як недержавний заклад у 1992 р. з метою проведення досліджень у галузях зовнішньої політики, національної безпеки, європейської та євроатлантичної інтеграції України, європейських та трансатлантичних політичних процесів, українсько-російських відносин. Центр здійснює наукові дослідження з питань реалізації ефективної політики кордонів України, демократичної трансформації в процесі наближення до членства в НАТО, становлення нових відносин між країнами Європейського Союзу та Україною, регулювання процесу міграції робочої сили. Багатогранна аналітична робота, опитування експертів, громадський моніторинг зовнішньої та безпекової політики України, діяльності органів влади у безпековій та зовнішньополітичній сфері сприяє проведенню громадських дебатів щодо вступу України до Європейського Союзу. Проведення Центром публічних заходів в Україні та за кордоном, розбудова міжнародних експертних мереж здійснюється у тісній співпраці Центру миру, конверсії та зовнішньої політики України з Інститутом євроатлантичного співробітництва, Центром європейських та трансатлантичних студій, Центром Разумкова, Міжнародним фондом "Відродження", Фондом Фрідріха Еберта, Фундацією Стефана Баторія (Польща), Словацькою асоціацією зовнішньої політики, Інститутом громадських справ (Польща).

(© Криворучко С.А.)

Центр міжнародних досліджень Одеського національного університету ім. І. Мечникова

Створено у 1992 р. як недержавний заклад з метою проведення досліджень та здійснення аналізу сучасних міжнародних відносин. Основні напрями досліджень:

зовнішня політика України та її основи, принципи, інтереси, напрями, концепції, європейські стандарти, відносини між Україною та США, особливості розвитку Чорноморського, Каспійського та Середземноморського регіонів, Україна та пострадянська система міжнародних відносин. Проведення Центром ряду публічних заходів в Україні (семінарів, конференцій, «круглих столів», тренінгів), реалізація освітніх програм здійснюється у співпраці з Міжнародним фондом "Відродження". Центр виконує функцію регіонального представництва IREX (International Research and Exchanges Board). Реалізація проекту Європейського Союзу (TEMPUS/TACIS) – "Студії з європейської інтеграції в Одесі" (1997-2001 рр.) сприяла розвитку європейських студій в Одеському національному університеті. У жовтні 2005 р. за ініціативою Центру міжнародних досліджень Одеського національного університету ім. І. Мечникова започатковано діяльність Інформаційного центру з міжнародної безпеки за підтримки НАТО.

(© Криворучко С.А.)

Центр міжнародної безпеки та стратегічних студій (ЦМБСС)

Створено як незалежну неурядову організацію в 1999 р. з метою забезпечення реалізації міждисциплінарних проектів, здійснення стратегічних досліджень у галузі міжнародної та національної безпеки, політичного аналізу, незалежного стратегічного аналізу щодо оцінки політичних подій, які стосуються основних аспектів національної та міжнародної безпеки. ЦМБСС тісно співпрацює з Інститутом проблем національної безпеки РНБО України та Національним інститутом проблем міжнародної безпеки, зберігаючи при

цьому свій незалежний статус. Здійснюється концептуальна розробка всього спектру можливих позитивних та негативних варіантів розвитку на перспективу (пошукове прогнозування, горизонт 3-5 та 10-20 років), аналіз вірогідних альтернатив, всебічна (насамперед експертна) оцінка ймовірності реалізації кожної альтернативи, організація консультацій із залученням державних інституцій, закордонних та міжнародних установ. В результаті визначаються "бажані" і "небажані" альтернативи, ключові вузли прийняття рішень, ймовірні шляхи, сценарії та програми реалізації «бажаних» альтернатив розвитку, формуються рекомендації та пропозиції для державних і недержавних структур. У вересні 2002 р. подано до парламентського Комітету з питань оборони та національної безпеки розроблений ЦМБСС проект "Нова редакція Концепції національної безпеки України". Велика увага приділяється такому напрямку діяльності, як оцінка та розробка належних контрзаходів та контрстратегій для усунення існуючих та потенційних загроз національним інтересам і пріоритетам України. В листопаді 2004 р. ЦМБСС разом із іншими недержавними структурами Чорноморсько-Каспійського регіону (ЧКР) виступив засновником Консорціуму демократичного контролю ЧКР. В липні 2005 р. розпочато реалізацію Міжнародного пілотного проекту "Моніторинг демократичного контролю та поширення євроатлантичних цінностей в Чорноморсько-Каспійському регіоні" за участю 9 країн ЧКР – Азербайджану, Болгарії, Вірменії, Грузії, Молдови, Росії, Румунії, Туреччини та України (ЦМБСС – координатор проекту). Центром міжнародної безпеки та стратегічних студій проводяться публічні заходи: міжнародні конференції, семінари за участю

Міжнародного фонду "Відродження", Центру інформації та документації НАТО, Національного інституту стратегічних досліджень, Фонду Фрідріха Еберта, Київського гуманітарного інституту та західних університетів: Ланкастерського (Велика Британія) та Фрібурзького університету (Швейцарія).

(© Криворучко С.А.)

Центр прав людини "Древо життя"

Заснований в м. Харкові в 2001 р. з метою забезпечення захисту прав людини, надання правової допомоги, формування громадянської політичної культури різних верств суспільства регіону, налагодження постійної співпраці між державними, політичними та науковими (академічними і недержавними) інституціями регіону. За підтримки міжнародного фонду "Відродження" в 2005 р. було реалізовано проект "Європейська інтеграція крізь призму якості життя", який надав допомогу у визначенні шляхів вирішення проблем щодо вступу України в Європейський Союз. У 2004 – 2005 рр. було проведено ряд конференцій, «круглих столів», присвячених питанням реалій євроатлантичної інтеграції, інформування лідерів громадської думки Харківщини, в т.ч. молоді, про цілі, задачі, мотивацію вступу до НАТО, розглядались проблеми Словаччини в зв'язку з євроінтеграційними процесами, що сприяло руйнуванню міфів та стереотипів про Європейський Союз і НАТО. Велика увага з боку працівників Центру прав людини "Древо життя" приділяється роботі з жіночими організаціями, громадськістю. Досліджується процес європеїзації України, Білорусі, Молдови.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ТЕКСТОВА ЧАСТИНА	7
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ПОКАЖЧИК	313
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ	326
ДОДАТОК ОСНОВНІ ДЕРЖАВНІ СТРУКТУРИ ТА ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ, ЩО ЗАЙМАЮТЬСЯ ПИТАННЯМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	339

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Артьомов Іван Володимирович – директор навчально-наукового Інституту філософії та євроінтеграційних досліджень Закарпатського державного університету, кандидат історичних наук, доцент.

Бакуменко Валерій Данилович – проректор з наукової роботи Академії муніципального управління, доктор наук з державного управління, професор.

Ващук Оксана Миколаївна – директор НН Інституту інформаційних технологій та дистанційної освіти Закарпатського державного університету, кандидат юридичних наук, доцент.

Вітер Дмитро Володимирович – доцент кафедри соціології Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв, кандидат наук з державного управління.

Вировий Сергій Іванович – доцент кафедри політичної аналітики і прогнозування Національної академії державного управління при Президентові України, кандидат історичних наук, доцент.

Гоблик Володимир Васильович – заступник голови Закарпатської обласної державної адміністрації, кандидат філософських наук.

Забара Ігор Миколайович – доцент кафедри міжнародного приватного та митного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук.

Загайнова Лариса Іванівна – вчений секретар Інституту проблем державного управління та місцевого самоврядування Національної академії державного управління при Президентові України, кандидат фізико-математичних наук, старший науковий співробітник.

Кзакевич Геннадій Михайлович – доцент кафедри етнології та краєзнавства історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат історичних наук.

Кзакевич Ольга Михайлівна – доцент кафедри історії та етнології Інституту української філології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, кандидат історичних наук.

Кальниш Юрій Григорович – завідувач відділу стратегій розвитку політичної системи Національного інституту стратегічних досліджень, доктор наук з державного управління, старший науковий співробітник.

Козюра Ігор Валерійович – начальник відділу місцевого самоврядування та регіонального розвитку Інституту проблем державного управління та місцевого самоврядування Національної академії державного управління при Президентові України, кандидат історичних наук.

Криворучко Світлана Андріївна – викладач соціально-економічних дисциплін Київського кооперативного економічно-правового коледжу.

Логвін Зінаїда Іванівна – вчений секретар Інституту інноваційних технологій та змісту освіти МОН України, кандидат технічних наук, доцент.

Манойленко Олександр Володимирович – доцент кафедри економічного аналізу та обліку Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», кандидат економічних наук.

Рейтерович Ігор В'ячеславович – старший викладач кафедри політичної аналітики і прогнозування Національної академії державного управління при Президентові України.

Руденко Ольга Мстиславівна – докторант Національної академії державного управління при Президентові України, кандидат наук з державного управління, доцент.

Рудік Олександр Миколайович – заступник директора з наукової роботи Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, кандидат політичних наук, доцент.

Телешун Сергій Олександрович – завідувач кафедри політичної аналітики і прогнозування Національної академії державного управління при Президентові України, доктор політичних наук, професор.

Титаренко Олексій Русланович – доцент кафедри політичної аналітики і прогнозування Національної академії державного управління при Президентові України, кандидат філософських наук.

Шкурат Іван Вікторович – докторант Національної академії державного управління при Президентові України, кандидат наук з державного управління.

Шушпанніков Олег Миколайович – начальник відділу гуманітарної політики виконавчого апарату Київської обласної ради, кандидат політичних наук.

**Серія «Євроінтеграція: український вимір»
Випуск 14**

Навчальне видання

Міжнародна інтеграція

Навчальний посібник

Комп'ютерний набір
А.І.Бродич

Комп'ютерне верстання

Дизайн обкладинки
О.В.Клименко

Малюнок на обкладинці: аудіовізуальна служба Європейської Комісії
Credit © European Community, 2005

Редагування і коректура
Л.І.Середа

Підписано до друку _____ 2009 р. Формат _____
Папір офсет. Друк різогр. Гарн _____ Ум.друк.арк. _____
Тираж 300 пр. Замов.№ _____.

Віддруковано у «Поліграф центр «Ліра»:
88000, м.Ужгород, вул..Митрака, 25, тел.: 61-54-99
Серія ЗТ № 24 від 7 листопада 2005 року.

М ____

Міжнародна інтеграція: навчальний посібник [уклад. І.В.Артюмов, В.Д.Бакуменко, О.М.Ващук та ін.]. – Ужгород.: Ліра, 2009. – 472 с. - (Серія “Євроінтеграція: український вимір”. Вип. 14).

ISBN 000-000-000-0

У навчальному посібнику зібрані і впорядковані терміни та поняття, що висвітлюють сутність і специфіку процесів міжнародної інтеграції, глобалізації, розкривають зміст основних інституцій, пов’язаних з інтеграційними процесами, міжнародних організацій тощо. Терміни і поняття, представлені у посібнику, адаптовано до навчального процесу з урахуванням методики викладання дисциплін з державного управління та міжнародних відносин.

Посібник розрахований на науковців, викладачів, аспірантів, слухачів, студентів, всіх, хто цікавиться питаннями європейської та євроатлантичної інтеграції України, міжнародного співробітництва в сфері економіки, безпеки, військового будівництва, соціального розвитку тощо.

Бібліогр.: 178 назв.